

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TURİZM YERLEŞMELERİNDE NÜFUSUN
SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİNDE ORTAYA
ÇIKAN DEĞİŞİMLER VE EĞİTİM ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ
(FOÇA ÖRNEĞİ)**

Salman ÖZÜPEKÇE

**İzmir
2008**

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TURİZM YERLEŞMELERİNDE NÜFUSUN
SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİNDE ORTAYA
ÇIKAN DEĞİŞİMLER VE EĞİTİM ÜZERİNDEKİ
ETKİSİ
(FOÇA ÖRNEĞİ)**

Salman ÖZÜPEKÇE

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ**

**İzmir
2008**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Turizm Yerleşmelerinde Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özelliklerinde Ortaya Çıkan Değişimler ve Eğitim Üzerindeki Etkisi (Foça Örneği)” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden ibaret olduğunu, bu eserlere atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

16/07/2008

Salman ÖZÜPEKÇE

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼ę¼'ne

İşbu alışma, j¼ri tarafından Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Nevzat G¼M¼ř

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Hasan ÇUKUR

¼ye : Yrd. Doç. Dr. şermin ATAK

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2008

Prof. Dr. Sedef GİDENER

Enstit¼ M¼d¼r¼

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ VERİ FORMU

Tez No:

Konu Kodu:

Üniv. Kodu:

* Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tezin Yazarı

Soyadı:

ÖZÜPEKÇE

Adı:

Salman

Tezin Türkçe Adı:

Turizm Yerleşmelerinde Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özelliklerinde Ortaya Çıkan Değişimler Ve Eğitim Üzerindeki Etkisi (Foça Örneği)

Tezin yabancı dildeki adı:

The Socio-Economic Peculiarities of the Population changes in Tourism Locations And Its Effects on Education (Foça Sample)

**YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON
MERKEZİ**

TEZ VERİ FORMU

Tez No:

Konu Kodu:

Üniv. Kodu:

Tez Yazarının

Soyadı: ÖZÜPEKÇE

Adı: Salman

Tezin Türkçe Adı: Turizm Yerleşmelerinde Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özelliklerinde Ortaya Çıkan Değişimler Ve Eğitim Üzerindeki Etkisi (Foça Örneği)

Tezin Yabancı Dildeki Adı: The Socio-Economic Peculiarities of the Population changes in Tourism Locations And Its Effects on Education (Foça Sample)

Tezin Yapıldığı

Üniversite: Dokuz Eylül

Enstitü: Eğitim Bilimleri

Yılı: 2008

Diğer Kuruluşlar:

Tezin Türü:

1- Yüksek Lisans

Dili: Türkçe

2- Doktora

Sayfa Sayısı: 255

3- Sanatta Yeterlilik

Referans No: 314132

Tez Danışmanınının

Unvanı: Yrd. Doç. Dr.

Adı: Nevzat

Soyadı: GÜMÜŞ

Türkçe Anahtar Kelimeler:

1- Nüfus

1- Population

2- Turizm

2- Tourism

3- Eğitim

3- Education

ÖNSÖZ

“Turizm Yerleşmelerinde Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özelliklerinde Ortaya Çıkan Değişimler ve Eğitim Üzerindeki Etkisi (Foça Örneği)” adlı bu araştırma uzun süreli arazi, anket ve büro çalışmaları sonucunda ortaya konmuştur. Foça üzerine yapılmış çalışmalar son derece sınırlıdır. Bu çalışmalar da peyzaj mimarlığı gibi disiplinler üzerine olup, nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerini ve eğitim üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar yok denecek kadar az bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye genelinde de söz konusu alanda çalışmalara az sayıda rastlanmaktadır. Öncelikle bu özgün konunun seçilmesinde ve yürütülmesinde yardımlarını esirgemeyen ve özverili tutumlarıyla her zaman yanımda olan danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ’e teşekkür ediyorum.

Çalışmanın yürütülmesinde çok yönlü verilerin toplanmasına özen gösterilmiştir. Bunun için alan örnekleme ile Foça ilçesi ilköğretim okullarında anketler uygulanmıştır. Anketlerin uygulanmasında ve anket bilgilerinin bilgisayara aktarılması ile değerlendirilmesinde yardımlarından dolayı Dr. Murat ELLEZ’e, Araştırma görevlisi Meryem KÖRHASAN’a ve bölümümüz doktora öğrencisi Abdulkadir UZUNÖZ’e teşekkür ediyorum.

Çalışmamızda, Foça’nın kentleşme süreci ile ilgili bilgilerin derlenmesinde kolaylık gösteren Foça belediyesi çalışanlarına, Foça turizm müdürlüğüne, Türkçe düzenlemelerini yapan Türkçe öğretmeni dostum Mücerret GÜL’e, bölümümüz yüksek lisans öğrencisi Burcu UYSAL’a, Cahit ALCI’ya, değerli dostum Erhan ERGÜRHAN ile anket geliştirme sürecindeki katkılarından dolayı ölçme ve değerlendirme uzmanı Sevcan ERGÜRHAN’a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

16/07/2008

Salman ÖZÜPEKÇE

Konak, İZMİR

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
ÖZET	xiv
ABSTRACT	xvi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	8
Amaç ve Önem	9
Problem Cümlesi	10
Alt Problemler	10
Sayıtlılar	11
Sınırlılıklar	11
Tanımlar	12
Kısaltmalar	14
BÖLÜM II	14
İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	14
BÖLÜM III	17
YÖNTEM	17
1. Araştırmanın Modeli	17
1. Evren ve Örneklem	17
1. Veri Toplama Araçları	18
1. Veri Çözümleme Teknikleri	19
BÖLÜM IV	20
BULGULAR VE YORUMLAR	20
1.FOÇA'DA TURİZMİN GELİŞİM DÖNEMLERİ VE ARZ KAYNAKLARI ...	20
1.1. Turizmin Gelişim Dönemleri	20
1.2. Turizmin Arz Kaynakları	22
1.2.1. Çekicilikler	22
1.2.1.1. Klimatik Kaynaklar	23
1.2.1.2. Tarihsel Çekicilik Unsurları	31

1.2.1.3. Kıyı Kaynakları ve Deniz.....	36
1.2.1.3.1. Kıyı Şekilleri.....	38
1.2.1.3.1.1. Alçak Kıyılar.....	38
1.2.1.3.1.2 Yüksek Kıyılar.....	38
1.2.1.4. Doğal Yaşam Kaynakları.....	41
1.2.2.Ulaşım.....	44
1.2.3.Konaklama ve Konaklama Tesislerinin Alansal Değişimi .	46
1.2.3.1. Konaklama Tesisleri:Tür, Kapasite, Doluluk Oranı ve Ortalaması.....	52
1.2.3.2. Turizm Merkezlerinde İkincil Konutlar ve Diğer Tesisler.....	58
1.2.3.3. Konaklama Organizasyonu ve Seyahat Acentaları .	60
1.2.3.4. Konaklama Tesislerinde İnsan Kaynakları.....	62
1.2.3.5. Konaklama Mekanlarında Turist Profili.....	63
2. KENTLEŞME VE TURİZM.....	66
2.1.Turizm Merkezlerinde Kentleşmenin Gelişimi.....	67
2.2. Kentsel İşlevler.....	69
2.2.1. Tarım ve Balıkçılık.....	69
2.2.2. Sanayi.....	71
2.2.3. Hizmet Sektörü İle İlgili Ekonomik Faaiyetler...	72
2.2.4. Turizm Açısından Kentsel Altyapı.....	72
2.2.4.1.Yol ve Ulaşım Sistemleri.....	73
2.2.4.2. Su Kaynakları.....	74
2.2.4.3. Kanalizasyon Durumu ve Haberleşme Olanakları.....	75
2.2.4.4. Enerji Kaynakları.....	75
2.3. Turizm Merkezlerinde Kentsel Alan Kullanımı.....	75
3.TÜRKİYE TURİZM PLANLAMASI KAPSAMINDA FOÇA'nın İZMİR VE EGE BÖLGESİYLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	78
3.1. Türkiye Turizm Planlamalarının Sürdürülebilirliği.....	80
3.2. Sosyal Turizm Planlaması Açısından Foça'nın Türkiye Turizmi İçindeki Yeri.....	85

3.3. Türkiye Turizminde Foça'nın İzmir ve Ege Bölgesiyle Turistik Potansiyelinin karşılaştırılması.....	90
4.TURİZMİN ETKİLERİ.....	97
4.1. Ekonomik Etkiler.....	98
4.2. Sosyo-Kültürel Etkiler.....	104
4.3. Çevresel Etkiler.....	109
5. TURİZMİN NÜFUSUN SOSYO-EKONOMİK YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	112
5.1. Nüfus ve Nüfus Artışı.....	113
5.1.1. Nüfus Hareketleri (Göçler).....	118
5.2. Nüfusun Yaş Özellikleri.....	125
5.3. Aktif Nüfus ve Özellikleri.....	131
5.3.1. Faal Nüfus ve Sektörel Dağılımı.....	132
5.3.2. Faal Olmayan Nüfus ve Bağımlı Nüfus.....	138
5.4. Nüfusun Eğitim Durumu.....	139
5.5. Kentsel ve Kırsal Nüfus.....	143
6. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR.....	145
6.1. Birinci Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde eğitim çağındaki kuşağın turizm kavramına yönelik görüşleri nelerdir?) İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	149
6.2. İkinci Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde eğitim çağındaki kuşağın turizmin etkileri üzerindeki görüşleri arasında yaşadıkları bölgeye göre anlamlı bir farklılık var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	164
6.3. Üçüncü Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde eğitim çağındaki kuşağın turizmin etkileri üzerindeki görüşleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	165
6.4. Dördüncü Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin ekonomik etkilerine yönelik görüşleri nelerdir?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	167
6.5. Beşinci Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik görüşleri nelerdir?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	176

6.6. Altıncı Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin çevresel etkilerine yönelik görüşleri nelerdir?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	190
6.7. Yedinci Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin etkileri üzerindeki görüşleri arasında yaşadıkları bölgeye göre anlamlı bir farklılık var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	200
6.8. Sekizinci Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin etkileri üzerindeki görüşleri arasında cinsiyet durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	201
6.9. Dokuzuncu Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin etkileri üzerindeki görüşleri arasında yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	204
6.10. Onuncu Alt Probleme (Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin etkileri üzerindeki görüşleri arasında eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	207
BÖLÜM V	210
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	210
KAYNAKÇA.....	215
EKLER.....	221

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Foça'da Çekiciliklerin Değerlendirilmesi	22
Tablo 2: Foça'nın Tarihsel Kaynakları	33
Tablo 3: Foça'da Denizle İlgili Etkinlikler	40
Tablo 4: Kırsal Yörede Rekreasyon Faaliyetleri.....	41
Tablo 5: Foça İlçesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Tesisler	46
Tablo 6: Foça İlçesinde Kampingler	47
Tablo 7: Foça İlçesinde Belediye Belgeli Tesisler.....	48
Tablo 8: İzmir İli ve Foça İlçesine Göre Belediye Belgeli Tesislerde Yerli ve Yabancı Tesise Geliş, Geceleme Sayısı ve Ortalama Kalış Süresi	55
Tablo 9: İzmir İli ve Foça İlçesine Göre Kültür ve Turizm Bak. Belgeli Tesislerde Yerli ve Yabancı Tesise Geliş, Geceleme Sayısı ve Ortalama Kalış Süresi.....	56
Tablo 10: Foça'ya Gelen Turistlerin Milliyetlere Göre Dağılımı	64
Tablo 11: Sürdürülebilir Gelişme İle İlgili WCDE Tarafından Belirlenen İlke ve Hedefler	83
Tablo 12: Sosyal Turizm Konaklama Biçimleri	86
Tablo 13: Sosyal Turizm Destekleme Biçimleri.....	89
Tablo 14: Ege Bölgesi, Tesis Türlerine Göre Geceleme Sayısı, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranı	93
Tablo 15: İzmir İlindeki İşletme Belgeli Tesislerde Geceleme, Ortalama Kalış Süresi Ve Doluluk Oranlarının Tesis Tür ve Sınıflarına Göre Dağılımı.....	95
Tablo 16: Türkiye'de Aylık Turizm Geliri ve Gideri	98
Tablo 17: Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik İndeksine Göre Kademeli İl Grupları	99
Tablo 18: İzmir İlindeki İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	101
Tablo 19: Hizmet Sektöründe Çalışanlar Oranına Göre İlk 25 İlçe.....	103
Tablo 20: Foça İlçesinin Sosyo-Ekonomik Göstergeleri	104
Tablo 21: Nüfus Bağımlılık Oranına Göre Son 25 İlçe	105
Tablo 22: Turizmin Toplumsal-Kültürel Etkileri	106
Tablo 23: Okur-Yazar Oranına Göre İlk 25 İlçe.....	108
Tablo 24: İzmir ve Foça Nüfusun Gelişimi, Artış Oranları	115
Tablo 25: Yıl Ortası Nüfus Tahminleri.....	116

Tablo 26: Foça İlçe Merkezi, Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Nüfus	117
Tablo 27: İzmir İlinin, Ege Bölgesi ve Türkiye İçerisinde Aldığı-Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı.....	119
Tablo 28: Foça İlçesi Doğum Yerine Göre Nüfus	124
Tablo 29: Foça İlçesi, Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus (1985)	125
Tablo 30: Foça İlçesi, Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus (1990)	126
Tablo 31: Foça İlçesi, Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus (2000)	128
Tablo 32: Foça İlçesi, Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus (2007)	130
Tablo 33: Foça İlçesinde 1985–2007 yılları arasında yaş gruplarına göre bağımlılık oranları	132
Tablo 34: Foça’da Nüfusun İş Kollarına Göre Dağılımı	133
Tablo 35: Foça İlçe Merkezi, Nüfusun Yaş Grubu, İktisaden Faal Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	133
Tablo 36: Foça İlçe Merkezi, Nüfusun Yaş Grubu, İktisaden Faal Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	134
Tablo 37: Foça İlçe Merkezi, Nüfusun Yaş Grubu, İktisaden Faal Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	135
Tablo 38: Foça İlçe Merkezi, Ekonomik Faaliyet ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus	136
Tablo 39: Foça İlçe Merkezi, Yapılan İş ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus	137
Tablo 40: Foça İlçesinde Kentsel ve Kırsal Nüfusun Gelişimi.....	143
Tablo 41: Foça İlçesinde Kırsal (Köy) Nüfusun Cinsiyete Göre Oranları	144
Tablo 42: Örnekleme Oluşturan Foça ilçesi İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Cinsiyet Dağılımı.....	145
Tablo 43: Örnekleme Oluşturan Foça İlçesi Öğrenci Velilerinin Cinsiyet Dağılımı.....	145
Tablo 44: Turizm Kavramı ve Meslek Eğilimi İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları	150
Tablo 45: Kentsel Ve Kırsal Alanlardaki Öğrencilerin Turizmin Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi İle İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve T- Testi Sonuçları.....	164

Tablo 46: Cinsiyete Göre Öğrencilerin Turizmin Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi İle İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve T- Testi Sonuçları.....	165
Tablo 47: Turizm Kavramı ve Ekonomik Etkilerinin Öğrenci Velilerinin Görüşlerine göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	167
Tablo 48: Turizm Kavramı ve Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Öğrenci Velilerinin Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	176
Tablo 49: Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri İle İlgili Öğrenci Velilerinin Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları	190
Tablo 50: Kırsal ve Kentsel Alanlara Göre Öğrenci Velilerinin Turizmin Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi İle İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve T- Testi Sonuçları.....	201
Tablo 51: Cinsiyet Durumuna Göre Öğrenci Velilerinin Turizmin Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi İle İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve T- Testi Sonuçları	202
Tablo 52: Foça İlçesi Öğrenci Velilerinin Yaş Grubuna Göre Turizmin yarattığı Etkiler ile İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	204
Tablo 53: Öğrenci Velilerinin Yaş Grubuna Göre Turizmin etkileri ile İlgili Görüşlerinin Varyans Çözümlemesi Sonuçları.....	205
Tablo 54: Foça İlçesi Öğrenci Velilerinin Eğitim Durumuna Göre Turizmin Etkileri ile İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	207
Tablo 55: Öğrenci Velilerinin Eğitim Durumuna Göre Turizmin etkileri ile İlgili Görüşlerinin Varyans Çözümlemesi Sonuçları.....	208

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Foça İlçesi Lokasyon Haritası.....	2
Şekil 2. Foça İlçesi Topografya Haritası.....	3
Şekil 3. Foça İlçesi Arazi Kullanımı Haritası	4
Şekil 4. Foça İlçesi Toprak Haritası	5
Şekil 5. Foça İlçesi Arazi Sınıflaması Haritası	7
Şekil 6. Foça İlçesi Sıcaklık Haritası	25
Şekil 7. Foça İlçesi İklim Verileri.....	26
Şekil 8. Foça Rüzgar Gülü	27
Şekil 9. Foça İlçesinde Aylara Göre Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayısının Dağılımı	28
Şekil 10. Foça İlçesi Yağış Haritası	29
Şekil 11. Foça'da Ortalama Yağış Miktarının Aylara Göre Dağılımı.....	30
Şekil 12. Foça İlçesi Erozyon Haritası.....	70
Şekil 13. Foça İlçesi Ulaşım Haritası.....	73
Şekil 14. Foça Su Bilançosu Grafiği.....	74
Şekil 15. Coğrafi Bölgelere Göre Tesis ve Yatak Sayıları.....	92
Şekil 16. Coğrafi Bölgelere Göre Tesise Geliş Sayısı Oranları.....	94
Şekil 17. Foça Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	113
Şekil 18. Foça İlçesi, Şehir ve köy nüfusunun yıllık artış hızı	114
Şekil 19. Foça İlçesi, Toplam Nüfusun Doğum Yerine Göre Dağılımı.....	120
Şekil 20. Foça İlçesi, Erkek Nüfusun Doğum Yerine Göre Dağılımı	121
Şekil 21. Foça İlçesi, Kadın Nüfusun Doğum Yerine Göre Dağılımı	122
Şekil 22. Foça İlçesi, Nüfusun Coğrafi Bölgelere Göre Doğum Yeri	123
Şekil 23. Foça İlçesinin 1985 Yılı Yaş Piramidi	126
Şekil 24. Foça İlçesinin 1990 Yılı Yaş Piramidi	127
Şekil 25. Foça İlçesinin 2000 Yılı Yaş Piramidi	129
Şekil 26. Foça İlçesinin 2007 Yılı Yaş Piramidi	131
Şekil 27. Foça İlçe Merkezi, İktisaden Faal Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre Durumu	138

Şekil 28. Foça İlçe Merkezi, İktisaden Faal Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre Durumu.....	139
Şekil 29. Foça İlçe Merkezi, Okur-Yazar ve Okur Yazar Olmayan Nüfus (1985)..	140
Şekil 30. Foça İlçe Merkezi, Okur-Yazar ve Okur Yazar Olmayan Nüfus (1990)..	141
Şekil 31. Foça İlçe Merkezi, Okur-Yazar ve Okur Yazar Olmayan Nüfus (2000)..	141
Şekil 32. Foça İlçe Merkezi Nüfusunun Eğitim Durumuna Göre Oranları	142
Şekil 33. Öğrencilerin Yaşadıkları Konutların Mülkiyet Durumu.....	146
Şekil 34. Öğrencilerin Yaşadıkları Konutlardaki Oda Durumu.....	147
Şekil 35. Öğrenci Velilerinin Meslek Durumu.....	148
Şekil 36. Öğrencilerin “ Turizm Kavramı İle İlgili Olarak Derslerde Öğrendiklerimiz Yeterli Değildir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	151
Şekil 37. Öğrencilerin “ Turizm, Foça Ekonomisi İçin En Faydalı Olan Sektördür.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	152
Şekil 38. Öğrencilerin “Turizm Tesislerinden Birinde Çalışmanın Eğlenceli Olacağına İnanıyorum.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	153
Şekil 39. Öğrencilerin “Okulda Aldığımız Yabancı Dil Eğitimi Yabancı Turistlerle İletişim Kurmanızda Yeterlidir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	154
Şekil 40. Öğrencilerin “Foça Turistik Bakımdan Daha Çok Gelişim Göstermemelidir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	155
Şekil 41. Öğrencilerin “Tatil Dönemlerini Değerlendirmek İçin Başka Tatil Merkezlerini Tercih Ederim.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	156
Şekil 42. Öğrencilerin “Foça’nın Tanıtımındaki En Önemli Unsur Fok Balıklarıdır.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	157
Şekil 43. Öğrencilerin “Foça’nın Tarihsel Dokusunun Zenginliği Turizme Önemli Katkı Sağlamaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	158
Şekil 44. Öğrencilerin “Foça’nın Doğal Güzellikleri Birçok Sahil Yerleşmesinden Daha İyi Korunmuştur.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	159
Şekil 45. Öğrencilerin “Yöremizin Mutfak Kültürü Turizm Potansiyelini Artırmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	160
Şekil 46. Öğrencilerin “ Foça’ya Gelen Turistlerin Giyim Tarzını Kendi Giyim Tarzıma Uygun Bulmuyorum.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	161

Şekil 47. Öğrencilerin “ Turistlerin Kültürel Değerlerini Kendime Yakın Buluyorum.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	162
Şekil 48. Öğrencilerin “ Turizm Alanında Öğretim Veren Bir Meslek Lisesinde, Meslek Yüksek Okulunda Ya Da Bir Yüksek Öğretim Programında Okumayı Planlıyorum.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	163
Şekil 49. Öğrencilerin Cinsiyet Durumu.....	166
Şekil 50. Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Ekonomiye En Büyük Katkırı Sağlayan Sektör Turizmdir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	168
Şekil 51. Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Turizm Yatırımları İstihdam Sorunun Çözümüne Katkı Sağlamaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	169
Şekil 52. Öğrenci Velilerinin “ Foça’da İnşaat Sektörünün Gelişmesinde Turizmin Çok Önemli Bir Yeri Vardır.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	170
Şekil 53. Öğrenci Velilerinin “ Turizm, Foça’da Hediyelik Eşya Sektörünün Gelişimine Katkıda Bulunmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	171
Şekil 54. Öğrenci Velilerinin “ Turizm, Foça’da Giyim Sektörünün Gelişmesinde Çok Önemli Bir Etkendir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	172
Şekil 55. Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Turizme Yönelik Yapılan Yatırımları, Yörenin Kalkınması İçin Yeterli Bulmuyorum.” Önermesine İlişkin Görüşleri....	173
Şekil 56. Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Ekonomi Bakımından En Yüksek Getiri Turizm Sektöründedir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	174
Şekil 57. Öğrenci Velilerinin “ Turizmin Gelişimi Foça’da Tarım Alanlarının Küçülmesine Neden Olmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	175
Şekil 58. Öğrenci Velilerinin “ Turizmin Gelişmesine Bağlı Olarak Yöremize Dışarıdan Önemli Ölçüde Göç Olayı Meydana Gelmiştir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	178
Şekil 59. Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Turizmin İlerlemesiyle Birlikte Nüfusun Yapısında Değişmeler Meydana Gelmiştir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	179
Şekil 60. Öğrenci Velilerinin “ Turizmin Foça Üzerindeki Kültürel Etkileri Olumsuz Şekilde Kendini Göstermektedir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	180
Şekil 61. Öğrenci Velilerinin “ Kırsal Yerleşmelerin (Köy) Sayısında Turizmin Artışına Bağlı Olarak Azalma Görülmektedir.” Önermesine İlişkin Görüşleri.....	181

Şekil 62. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Turizm, Kadınların İş Hayatına Katılımının Artmasında Etkili Olmaktadır.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	182
Şekil 63. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Turizmi Eğitim Çağındaki Kuşağın Gelenek Ve Göreneklere Bakışı Açısından Yarattığı Etkiyi Olumsuz Buluyorum.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	183
Şekil 64. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Turizmin, Eğitim Çağındaki Kuşak Üzerindeki Dilsel Etkisini Olumsuz Buluyorum.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	184
Şekil 65. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Turizm, Eğitim Çağındaki Kuşağın Giyim Tarzını Değiştirmektedir.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	185
Şekil 66. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Foça’da Turizmin Gelişmesine Bağlı Olarak Zamanla Siyasi Yaklaşımlar da Değişmektedir.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri....	186
Şekil 67. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Yöremizde Toplumsal Yapı Üzerinde Turizmin Yarattığı Değişim Açıkça Gözlemlenebilmektedir.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	187
Şekil 68. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Turizm Foça’da Dinsel Yaklaşımlarda Değişimlere Neden Olmaktadır.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	188
Şekil 69. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Foça’da Turizmin Gelişimi Aynı Zamanda Bazı Ahlaki Değerleri Değişime Uğrattığı Doğru Değildir.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	189
Şekil 70. Öğrenci Velilerinin ‘‘Foça’daki Turizm Tesisleri Yeşil Alanlara Duyarlı Değildir.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	191
Şekil 71. Öğrenci Velilerinin ‘‘Tarihsel Doku Turizm Faaliyetlerinden Zarar Görmektedir.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	192
Şekil 72. Öğrenci Velilerinin ‘‘Foça’da Turizmin Gelişmesinin Önündeki En Önemli Engel Tanıtım Eksikliğidir.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	193
Şekil 73. Öğrenci Velilerinin ‘‘Yabancı Turistlerin İlgisinin Azlığı Yöremizde Turizmin Gerilemesine Neden Olmaktadır.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	194
Şekil 74. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Askeri Alanların Çokluğu Turistik Yatırımları Azaltmaktadır.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	195
Şekil 75. Öğrenci Velilerinin ‘‘Foça’da Turizm Çeşitliliği Yeterli Seviyede Değildir.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	196

Şekil 76. Öğrenci Velilerinin ‘‘Turizm Tesisleri, Yapım Aşamasında Ve Sonrasında Doğal Çevreyi Bozacak Etkiler Yaratmaktadır.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	197
Şekil 77. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Ulaşım Açısından Değerlendirildiğinde Foça, Güney Sahillerindekine Benzer (Çeşme, Bodrum, Alanya Vb.) Turistik Kapasiteyi Taşıyabilir.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	198
Şekil 78. Öğrenci Velilerinin ‘‘ Turistik Tesisler Kıyı Kullanımı Açısından Daha Çok Olumsuz Etki Yaratmaktadır.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri.....	199
Şekil 79. Öğrenci Velilerinin Cinsiyet Durumu.....	203
Şekil 80. Öğrenci Velilerinin Yaş Gruplarına Göre Durumu.....	206
Şekil 81. Foça İlçesi, Anket Uygulaması Yapılan Okullarda Öğrenci Velilerinin Eğitim Düzeylerine Göre Durumu.....	209

ÖZET

Turizm faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan nüfusun sosyo-ekonomik yapısındaki değişimler eğitim çağındaki kuşak üzerinde etkisini göstermektedir. Çalışma alanımız olan İzmir'in Foça ilçesi, gelişmekte olan bir turizm merkezi görünümüyle nüfusun yapısında meydana gelen değişimlerin açıkça gözlemlendiği bir yerleşme konumundadır.

Foça ilçesinde nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri ve eğitim üzerindeki etkisini ortaya koymak için; turizm yatırımları ve turistik kentleşme süreciyle ilgili bilgilerin bir bölümü Foça Belediyesi'nden, demografik veriler TÜİK' ten, Turizmle ilgili istatistikler T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığından, eğitim ile ilgili bilgiler Milli Eğitim Müdürlüklerinden ve diğer veriler Foça ilçesi kırsal ve kentsel yerleşmelerden seçilmiş olan dört ilköğretim okulunun 8. sınıf öğrencileri ve onların velilerinden oluşan denekler üzerinde uygulanan anket sonuçlarından derlenmiştir.

Türkiye 1960'lı yıllardan itibaren etkili olmaya başlayan turizm hareketleriyle birlikte bu sektörde kendi yönünü belirlemek durumunda kalmıştır. Ödemeler dengesinden istihdam sorununa kadar birçok ekonomik yönü olan turizm, nüfusun sosyo-ekonomik yapısı üzerinde de çeşitli etkilerde bulunmaktadır.

1980'li yıllardan itibaren Foça'da turizm, ekonomisinde tarım ve balıkçılık ağırlıklı olan bu kasabanın çehresini değiştirmeye başlamış ve hızlı bir turistik kentleşmeye maruz bırakmıştır. Bu değişimin nüfus üzerinde kadının çalışma hayatına katılma oranı, eğitim çağındaki kuşağın meslek eğilimleri, inşaat ve ulaşım sektörlerinin gelişimi gibi sosyal ve ekonomik boyutlarda sonuçları olmuştur. Foça halkının gelişen turizm hareketleriyle birlikte kültürel özellikleri farklılaşmalara uğramıştır.

Foça ilçesi, turistik potansiyelini öncelikle deniz-kum-güneş anlayışı üzerine kurmuş olan ve çoğunlukla iç turizm faaliyetlerinin yaygın olduğu bir yerleşmedir. İkincil konutların fazlalığı ve emekli nüfusun giderek Foça'da daha çok yerleşmesi bu durumun en açık kanıtlarıdır. Foça ilçesinin Ege sahilleri içinde benzeri olan

Çeşme, Kuşadası, Bodrum vb. turistik merkezlerden farkı, iç turizme daha yatkın bir görünüm sergilemesidir.

Sonuç olarak, Foça gibi yerleşmeler için günümüzde turizmi nüfusun sosyo-ekonomik yapısında meydana gelen değişimlerden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Ülkemizin geleceği olan eğitim çağındaki kuşak üzerinde derin etkisi bulunan turizm sektörü diğer taraftan ülke ekonomisi açısından da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda, turizm ve yarattığı etkinin gerek eğitim çağındaki kuşak üzerinde gerekse Foça halkı üzerinde ve çevresel ölçekte doğurduğu sonuçların bir arada incelenmesi ve yorumlanması yoluna gidilmiştir.

ABSTRACT

Differences in the socio-economic structure of the population due to touristic activities have same effects on young generation who are at the age of education. Our study area Foça, İzmir, a developing tourism centre, is a location where the changes in structure of the population can be observed clearly.

In order to put forward the socio-economic peculiarities of the population and its effects on education, some of the information about touristic investments and touristic urbanization process has been taken from Foça Municipality's records and demographic data have been obtained from TÜİK. In addition to these, tourism statistics (used in this study) have been taken from TR Ministry of Culture and Tourism and educational information from Directorates of National Education. Other data acquired from the results of questionnaires applied to subjects who are 8th grade students and their parents at four primary school selected according to Foça's rural conditions.

From 1960s on, with influential upward movements in tourism, Turkey had to determine its direction in this sector. Having various aspects such as payment balance and employment problems, tourism also have some effects on the socio-economic structure of the population.

From 1980s on, tourism has begun to change appearance of Foça, once an agricultural and fishery town. Thus the town has been subjected to a rapid urbanization. This has had some social and economic results such as a rise in women's employment rate, change in occupational preferences of the students and developments in construction and transport sectors. Moreover, cultural peculiarities of people of town has begun to change as well.

Foça has settled its touristic potential on sea-sand-sun triangle and most of the tourism activities are domestic level, second house construction and continuing settlement of retired people in town are definite proves of this situation. Foça is different from Other similar Aegean towns, Çeşme, Kuşadası, Bodrum, in that it

demonstrates much more inclination to internal tourism.

As a result, for locations like Foça, it is impossible to think about tourism without affecting changes in the socio-economic structure of the population. Tourism have both important roles a young generation who continue their education at primary schools and on national economy. Therefore, in this study tourism and its effects on both students and inhabitants of the town as well as its environmental results have been studied and interpreted with reference to one another.

BÖLÜM I

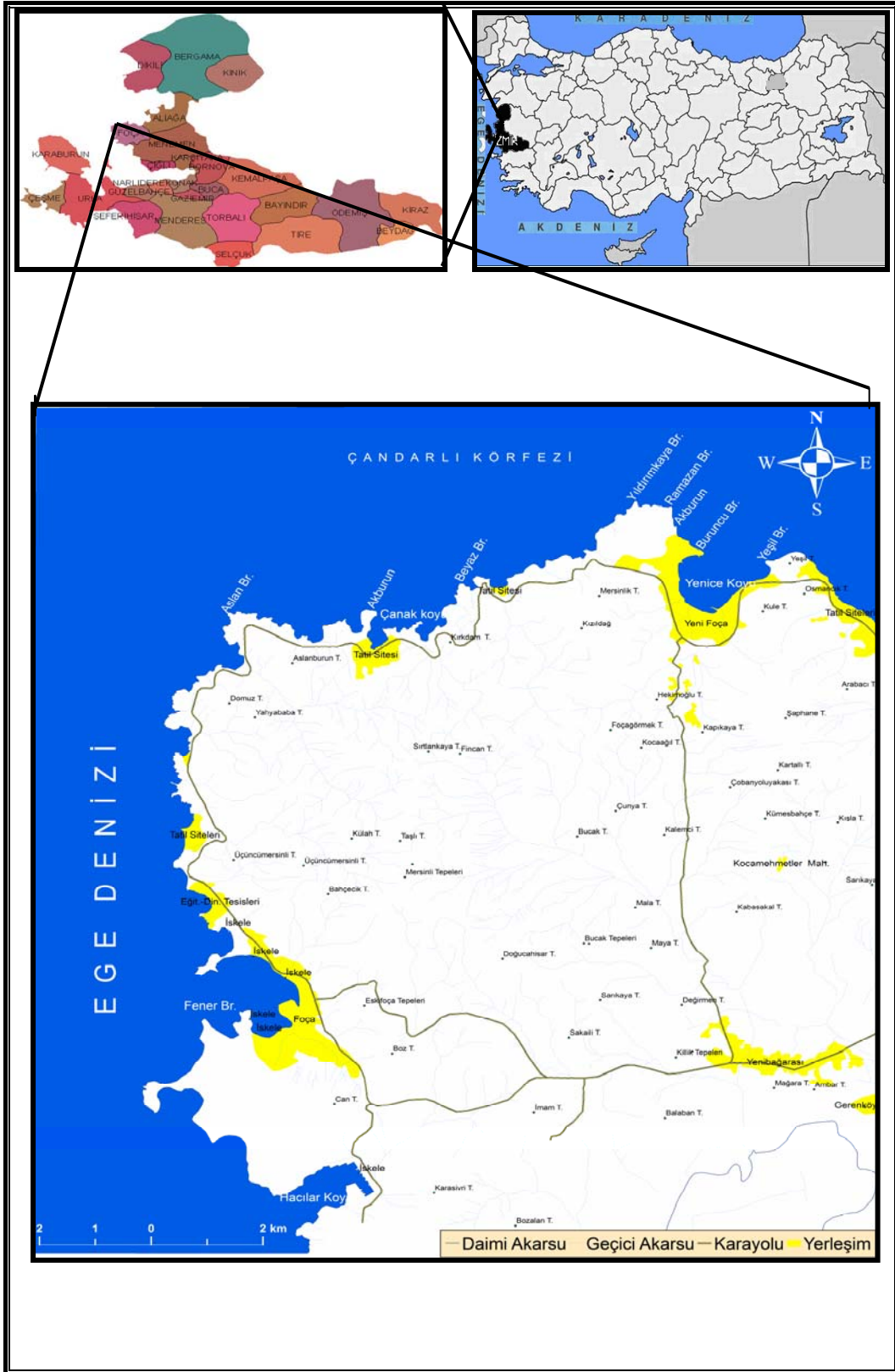
GİRİŞ

Araştırma alanı olan Foça, Türkiye'nin Ege Bölgesi'nin içerisinde en büyük ili konumundaki İzmir'in bir ilçesidir. 205 km² alana sahip olan Foça İzmir'e 70 km uzunluğundaki bir karayolu ile bağlanır. Foça, Çandarlı körfezi ile İzmir körfezi arasındaki bir yarımada üzerine kurulmuştur. İlçenin doğusunda ise Menemen ilçesi bulunmaktadır. Foça ilçesinin kent merkezi kıyıda, köyleri ise iç bölümlerde yer almaktadır. Yeni Foça, Foça'ya 22 km uzaklıkta bulunur ve Foça'ya bağlı olan bir belde konumundadır.

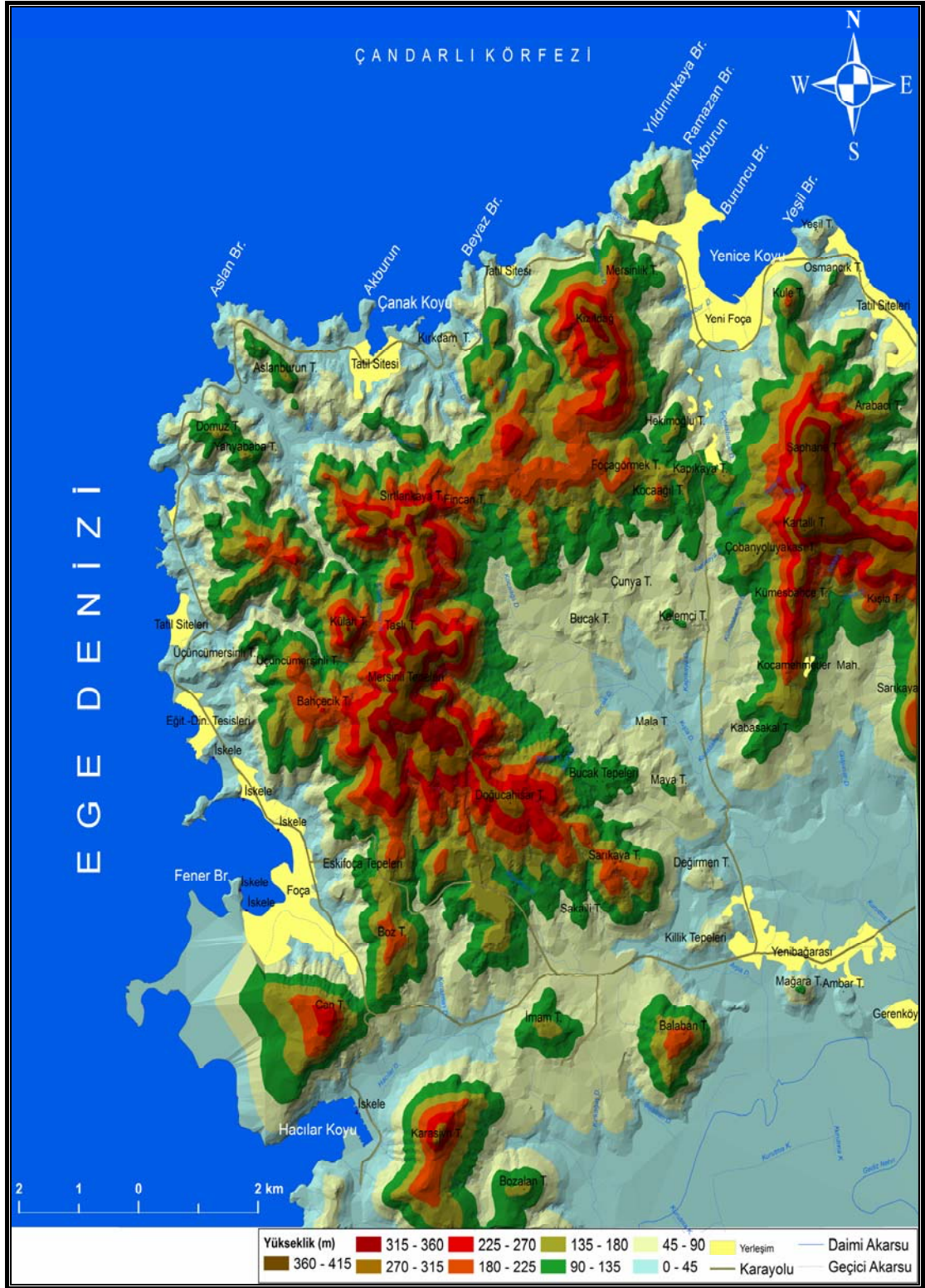
Foça yarımadasının kıyıları oldukça girintili çıkıntılıdır. Denize uzanan sırt ile ve burunlar arasında bulunan irili ufaklı koylar ve adalar kıyı kuşağını oluşturur. Foça bu koyların en büyüğü üzerinde kurulmuştur. Bu koyun karşı kıyısında yer alan Orak, İncir ve Fener Adası Foça'yı doğal bir liman durumuna getirmiştir.

Yeni Foça yolu üzerindeki İngiliz burnunun karşısında sıralanan İncir, Orak ve Fener Adası sıralanırken, 4.Mersinaki koyunun karşısında ise Hayırsız ve Metalik ada bulunur. Foça ilçesi içerisinde kuvaterner alüvyon alanlar sınırlı ölçüdedir. Genel formasyon içerisinde volkanitler, volkanosedimenter yapılar yer almakta olup, fizyografik birimleri kıyıda yer alan birkaç alüvyal düzlük ile çok yönlü olmayan tepelikler yer almaktadır. Mersinli Tepeleri, Taşlı Tepe, Eski Foça Tepeleri, Sırtlankaya Tepesi ve Kızıldağ'ın 200–350 m yükseltileri bulunmaktadır. Foça'nın oluşum sürecinde tektonik hareketlerin, akarsu faaliyetleri ve deniz seviyesindeki değişimlerin etkili olduğu görülmektedir.

Şekil 1
Foça İlçesi Lokasyon Haritası

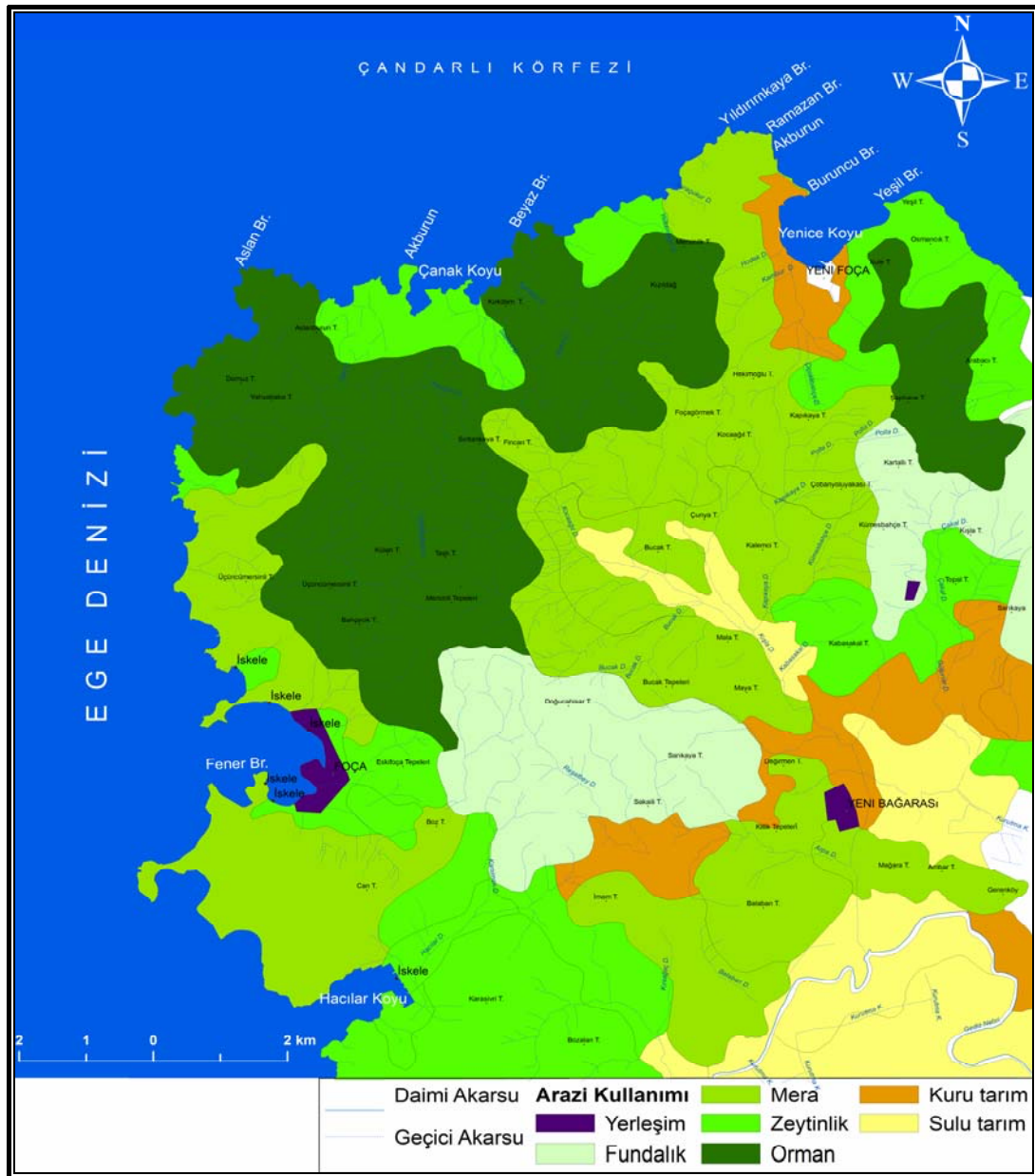

Şekil 2
Foça İlçesi Topografya Haritası

Foça ilçesinde Akdeniz Fitocoğrafya Bölgesine ait, ışık isteği fazla ve kuraklığa dayanıklı olan premier durumdaki kızılçam (*Pinus brutia*) önemli ölçüde tahrip edilmiş ve bunun yerini sekonder süksesyon olan makiler kaplamıştır. Çalışma alanında makilerin de tahrip edildiği veya aşırı otlatılma yapılan alanlarda diz boyu yüksekliğinde çalılardan oluşan garig (*frigana*) bitki kuşağının yer yer hâkim duruma geçtiği görülmüştür.

Şekil 3
Foça İlçesi Arazi Kullanımı Haritası

Kıyı alanı boyunca yer alan tepelikler tuf, aglomera, traki-andezit, andezit gibi unsurlardan oluşmuştur. Akarsular, zayıf zonlara yerleşmiş şekilde tepelik alanlardan çevreye doğru bir yayılım göstermektedirler. Akarsular tarafından taşınan malzemelerin koylarda birikmesiyle alüvyal birikintilerin oluştuğu görülmektedir. Falezlerin aşındırmalarla kıyı boyunca gerilediği ve abrazyon platformlarının oluştuğu tespit edilmiştir. Jeolojik özellikler, arazi yetenek sınıflandırmasında ve arazinin kullanım şeklinin belirlenmesinde önemlidir.

Yıllık ortalama sıcaklığın 16,5°C olduğu Foça'da Akdeniz iklim tipinin hüküm sürdüğü görülmektedir. En sıcak ay olan temmuzda sıcaklık ortalamasının 26,2°C olduğu Foça ilçesinde en soğuk ay olan Şubat'ta sıcaklıklar ortalama 8,5°C dir. Foça'nın yağışlı mevsimi olan kış dönemiyle birlikte yıllık ortalama 518,2 mm yağış düşer. Yazın çok az yağış alan Foça'da deniz suyu sıcaklıkları aynı dönemde 22°C dir.

Foça-Yeni Foça arasındaki çalışma alanında Tersiyer'e ait Miyosen yaşlı volkanik araziler geniş yer almaktadır. VII. sınıf arazileri oluşturan bu alanlar üzerinde oluşan topraklar sığ oldukları için tarımsal açıdan çok büyük önem taşımazlar.

Volkanik tüflerden oluşan alanlarda hafif bünyeli topraklar üzerinde zeytinciliğin yaygınlaşması arazinin degrade olmasını önleyecektir. Volkanikler üzerinde kahverengi orman ve kireçsiz kahverengi topraklar bulunmaktadır. Bitki örtüsünün yoğun olarak tahrip edildiği için şiddetli erozyon görülen bu alanlardaki topraklar sığ olup VII. sınıf arazileri meydana getirmektedir.

Akdeniz iklim bölgesinde yer alan Foça'nın hidrografik açıdan zengin olduğu söylenemez. Mayıs-ekim arasındaki kurak dönemde mevsimlik akarsular tamamen kurumakta ve turizmin yarattığı su ihtiyacıyla birlikte yeraltı suları önemli ölçüde tüketilmektedir. Yoğun kullanımın bir sonucu olarak kıyı yerleşmelerindeki yeraltı sularına deniz suyu karışmakta böylece suyun kalitesi bozulmaktadır.

Akdeniz foklarından tumbul hayvan anlamına gelen “Phoka”dan ismini alan Foça’nın Bağarası ve Yeni Foça beldesi bulunmaktadır. Foça 26 km'lik karayolu ile İzmir-Çanakkale devlet karayoluna bağlanmakta olup ayrıca küçük bir limanı da bulunmaktadır.

Günümüzde büyük istihdam olanakları yaratan ve dünya ekonomik dengelerinde önemli bir sektör konumunda bulunan turizmin, Foça ilçesi ölçeğinde sosyo-ekonomik, kültürel ve eğitim üzerindeki etkileri değişik yönleriyle değerlendirilmiştir.

Problem Durumu

II. Dünya savaşından sonra gelişim gösteren turizm, yer almaya veya gelişim göstermeye başladığı ülke ya da bölgenin mekânsal yapısı üzerinde etkili olmasının yanı sıra sosyo-ekonomik yapı üzerinde de önemli sonuçlar yaratmaktadır. Bu etkisi olumlu ya da olumsuz olarak kendini gösterebilir. Turizm ile rekreasyon faaliyetleri, etkili olduğu yörelerde sosyo-ekonomik, çevresel hatta siyasal koşullardan ayrı şekilde ele alınamaz. Turistin talepleri ile yerel halkın talepleri arasındaki denge ülke kaynaklarının kullanımı konusunda da bir sorun olarak belirmektedir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin ödemeler dengesi, bölgesel kalkınma ve sektörel gelişiminde turizm, günümüz koşullarında önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Ege ve Akdeniz kıyıları ‘deniz-kum-güneş’ anlayışına dayalı mevsimlik turizm, günümüz turizm sektörünün bel kemiğini oluşturan başlıca yaklaşım şeklidir. Foça, Ege sahilleri içerisinde daha çok yerli turistleri çekme özelliği ile ikincil konutlardan altyapı sorunlarına varıncaya kadar çeşitli mekânsal sorunlar yaşamaktadır. Turizmin etkisi sadece kentleşme üzerinde kalmayıp toplumsal, kültürel ve çevresel yönlerden de güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Tüm bu etkilerin doğal sonucu olarak turizm destinasyonlarında eğitim çağındaki kuşağın meslek eğilimlerinden yaşam biçimlerine kadar değişik bir yelpazede bazı değişimler meydana gelmektedir.

Sözü edilen değişimlerin etkilerine bağlı olarak araştırmanın Foça’da, turistik

anlamda yeni oluşumları da ortaya çıkarması amaçlanmıştır. Foça'nın günümüzdeki turistik kent görünümü ve bu görünümün yarattığı etki açıklığa kavuşturulmuştur.

Amaç ve Önem

Turizm faaliyetleri dünya ölçeğinde 1960'lı yıllardan sonra önemli gelişmeler göstermeye başlamıştır. Yeni istihdam sahalarının ortaya çıkması açısından turizm destekleyici bir sektör durumundadır. Konaklama, ulaşım, hediyelik eşya vb. sektörleri geliştirmesi bakımından ekonomi alanında da belirleyici olabilmektedir. Türkiye, turizmde esas rolü oynayan çekicilik unsurları (iklim, doğal tabiat zenginlikleri, termal merkezler, yaylacılık vb.) bakımından potansiyeli olan bir ülke konumundadır. Değişen sosyo-kültürel ve ekonomik kompozisyon içerisinde turizm birçok noktalar yönüyle Türkiye açısından son derece önemlidir. Bu nedenle araştırmanın amacı, değişen dünya ekonomik dengeleri ve Türkiye'nin bu çerçevede şekillenen sosyo-ekonomik görünümünde, turizm ile eğitim arasındaki ilişkilerin ortaya konmasıdır.

Turizmin mekânsal ve ekonomik kalkınmadaki rolü ve etkisi en kolay gözlemlenebilir etkilerdir. Belirlenmesi daha güç olan toplumsal ve kültürel etkilerin incelenmesinde ise göz önünde tutulması gereken başlıca nokta, turizmle ilgili çeşitli nüfus gruplarının yapısı ve bileşimi ile bunlar arasındaki karşılıklı ilişkidir (Özgüç, N. Turizm coğrafyası,2003)

Bugüne kadar eğitim ve öğretim kurumlarımıza bir bütün olarak bakılmıştır. Onları etkileyen çevresel faktörler göz ardı edilmiştir. Oysaki her eğitim-öğretim kurumu bulunduğu ortamın sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerine göre işleyiş gösterir ve ortaya çıkardığı ürün de buna göre şekillenir. Dolayısıyla çevresel etkilerden kaynaklanan bir takım problemlerin tespiti ve giderilmesi, eğitim ve öğretim gören kişilerin daha faydalı ve üretken bireyler olmasını sağlayacaktır. Foça'da turizm sektörünün yarattığı değişimler bu faktörlerin en öncelikli olanıdır. Turizm bölgelerinin sosyal ve ekonomik açıdan incelendiği bu çalışmayla çevresel etkiler de göz önünde bulundurulmuştur. Anket çalışması ile eğitim-turizm ilişkisi bakımından önemli olan konulara açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Problem Cümlesi

Turizm yerleşmelerinde, nüfusun sosyal ve ekonomik yapısında hangi değişimler meydana gelmektedir ve bunun eğitim çağındaki kuşak üzerinde etkisi var mıdır?

Alt Problemler

- 1- Turizm yerleşmelerinde eğitim çağındaki kuşağın turizm kavramına yönelik görüşleri nelerdir?
- 2- Turizm yerleşmelerinde eğitim çağındaki kuşağın turizmin etkisi üzerindeki görüşleri arasında yaşadıkları bölgeye göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 3- Turizm yerleşmelerinde eğitim çağındaki kuşağın turizmin etkisi üzerindeki görüşleri arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 4- Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin ekonomik etkisine yönelik görüşleri nelerdir?
- 5- Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin sosyo-kültürel etkisine yönelik görüşleri nelerdir?
- 6- Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin çevresel etkisine yönelik görüşleri nelerdir?
- 7- Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin etkisi üzerindeki görüşleri arasında yaşadıkları bölgeye göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 8- Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin etkisi üzerindeki görüşleri arasında cinsiyet durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 9- Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin etkisi üzerindeki görüşleri arasında yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

10- Turizm yerleşmelerinde yöre halkının turizmin etkisi üzerindeki görüşleri arasında eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

Varsayımlar (Sayıtlar)

Araştırma çerçevesinde eğitim üzerinde etkisi olduğu varsayılan turizm sektörü ve bu sektörün sosyo-ekonomik yapı üzerinde yarattığı değişimler incelenmiştir. Turizmin kısa sürede hacmi bakımından en gelişmiş sektörlerden birisi olması, turist kabul eden ülkelerde bazı sorunları da beraberinde getirmiştir.

Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin turizmi temel sektörlerden birisi olarak görmesi bu sektörden beklentiyi artırırken, giderek artan sorunlar ise turizmin eğitim yönüyle planlama tekniklerinin gözden geçirilmesini ve yeni planlama yaklaşımlarının araştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

1. Turizmin toplumun çeşitli katmanlarında yarattığı etkiler bakımından incelendiğinde, öğrencilerden ve öğrenci velilerinden alınacak görüşlerin yararlı bir kaynak oluşturacağı varsayılmıştır.

2. Günümüze uygun yeni bir turizm anlayışının oluşmasında öğrencilerden ve öğrenci velilerinden alınacak görüşlerin yararlı olacağı varsayılmıştır.

3. Öğrencilerin ve öğrenci velilerinin kendilerine yöneltilen sorulara içten ve doğru cevaplar vereceği varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Turizme bağlı olarak değişen Sosyo-ekonomik özelliklerin eğitim üzerindeki etkisini ortaya koymanın bir yolu da bu sorunla birebir savaşılan okullarda öğrencilere ve öğrenci velilerine anket uygulamak olacaktır. Genelde turizmle ilgili birçok kaynak ve yayın bulunmasına rağmen, özelde çalışma sahasını inceleyen kaynakların yetersizliği nedeniyle bazı konularda tek bir kaynağa bağlı kalınarak bilgi aktarılmıştır. Araştırmada, İzmir'in Foça ilçesindeki ilköğretim 8.sınıf

öğrencilerinden oluşan bir grup ile aynı öğrencilerin velileri üzerinde uygulanan anketlerin sonuçları kullanılmıştır.

Tanımlar

Turizm: Turizm, insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında yaptıkları seyahat ve gittikleri yerde geçici konaklamalarından doğan ihtiyaçların karşılanması ile ilgili faaliyetlerdir (Timur & Olalı, 1998: 17). Turizmin birbirinden az çok farklı tanımları vardır. Bazılarına göre seyahat biçimleri turizm kapsamında değerlendirilirken bazılarına göre ise turistlerin seyahat ettiği bölgede gelir elde etmemesi koşulu kapsam içerisinde değerlendirilmektedir. WTO'nun benimsediği tanım şudur: Turizm insanların, bir gelir elde etme amacı olmaksızın sürekli konutlarının bulunduğu yerin dışına yaptıkları seyahat ile gittikleri yerde geçici (bir gecedenden az olmayan) konaklamalarından doğan ihtiyaçların karşılanması ile ilgili faaliyetlerin tümüdür (WTO, Definitions on Tourism Statistics, WTO Yayını, Madrid, 1992: 2-3 'den aktaran Demircioğlu, 1997: 5).

Turistik Arz: Belli koşullar altında, bir ülke ya da yörenin, satmaya hazır olduğu turistik mal ve hizmetlerin bütünü olarak tanımlanabilir (Demircioğlu, 1997: 6)

Turistik Ürün: Sosyo-Kültürel boyutları, ürün-pazar ilişkileri, kuruluş yeri, üretim altyapısı, ürün geliştirme açılarından klasik mal ve hizmetlerden ayrılan turistik ürün, bu bakış açısına göre turizm faaliyetine katılan turistlerin ihtiyaçlarını karşılama özelliğine sahip bulunan mal ve hizmetler bütünü olarak tanımlanabilir.

Turizm Potansiyeli: Bir ülkenin, işlenerek, turistlerin gereksinimlerini karşılayacak duruma getirilmesi olanaklı bulunan zenginliklerin tümüdür. Bu anlamıyla turistik arz ile turistik potansiyel arasında bir ayrım olduğu açıktır (Demircioğlu, 1997: 6)

Turizm Yatırımı: Turistlerin, konaklama, yeme-içme, dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılama amacına yönelik, tesis, arazi ve teçhizatın bütününe turizm yatırımı denir (Kahraman, Turizmde Yatırım Projeleri, 1986: 6)

Turizm Talebi: Turizm Ürünlerinden herhangi birisine ulaşmak isteyen, gerekli zaman ve mali kapasiteye sahip insanların toplam sayısı turizm talebi olarak tanımlanabilir. Bu talebin olduğu yere göre iç ve dış turizm talebi olarak sınıflandırması mümkündür.

Tanıtım: Ülkemizin sahip olduğu turizm ürünlerinin yurt dışına tanıtılması, olumlu imaj yaratılması, varsa yanlış imajların düzeltilmesi ve iyi imajların pekiştirilmesi, tercihlerin ülkemize yönlendirilmesidir (K. ve Turizm Bak., 1996: 22)

Rekreasyon: İnsanların ‘‘Var oluş (uyuma-yeme-içme vb.) ve geçim (çalışma, işe gidiş-geliş, çocuklar için okul, kadınlar için ev işleri vb.) için gerekli olanın dışındaki tüm zamanlar ‘‘ (Clawson, 1972) olarak tanımlanabilir. Gerek rekreasyona duyulan ihtiyaç gerekse bu ihtiyacın karşılanması amacıyla yapılan kolaylıklar esasında sanayileşme ve şehirleşmenin ortaya çıkardığı sonuçlardır. Turizm coğrafyasındaki en önemli kavramlardan birisidir. Uygulamada rekreasyon gözle görülebilir çok çeşitli belirli arazi kullanım şekillerini ve yine çok sayıda belirli faaliyet gruplarını ifade eder (Özgüç, 2003: 3)

Kentleşme: İşleyişimleşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplumda artan oranda örgütlemeye, uzmanlaşmaya ve insanlar arası ilişkilerde kentlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikim süreci (Keleş, 1998: 80).

Kısaltmalar

CBS: Coğrafi Bilgi Sistemleri

WTO: World Tourism Organization

WTTC: World Travel and Tourism Council

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN ve ARAŞTIRMALAR

AKIN (1990), Yazar ilgili proje çalışmasında, Eski Foça alanında koruma ve geliştirmeye yönelik araştırmalarda bulunmuştur. Bu bağlamda, koruma anlayışının süreç içerisinde ele alınış biçimlerini Foça örneğindeki çalışmasıyla sunmuştur.

DEMİRCİOĞLU (1997), Yazar bu eserinde, turizm planlaması kapsamında Türk turizminin planlamaya ilişkin önceliklerini ve sosyal turizm planlamasını Foça örneğinde kapsamlı biçimde incelemiştir. Turizm planlamasına ilişkin kavramların tanımı, planlama politikaları, turizm planlaması teknikleri, sosyal turizm planlaması, Türk turizminin kalkınma planlarındaki görünümü ayrıntılı olarak bu çalışmayla birlikte sunulmaktadır. Çalışmanın temel kaynaklarından birini bu doktora tez çalışması oluşturmaktadır.

EMEKLİ (1994), Yazarın ilgili çalışmasında, Foça'da turizm ve turistik kentleşme çalışmanın temel konu başlıklarını oluşturmaktadır. Foça'da turizmin gelişmesinde rol oynayan etmenler, Foça'da turizmin tezin hazırlandığı dönemdeki yapısı, turist profilleri, Foça'nın Türkiye ve bölge turizmindeki yerinin irdelendiği bu çalışmada Foça'daki turistik kentleşme bu ekseninde incelenmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmında Foça'da turizm olgusuna bağlı olarak meydana gelen etkiler çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Çalışmanın temel kaynaklarından birini bu tez çalışması oluşturmaktadır.

ERTEN (1986), İlgili çalışmasında yazar, turizmin, iç turizm ve ikincil konutlar açısından kıyı kentlerine etkisi ve Eski Foça üzerine bir deneme sunmuştur. Turizm politikası kavramı, turizmin kıyı kentlerine etkisi olumlu ve olumsuz yönleriyle birlikte değerlendirilmiştir.

ERKAN (2002), Yazar ilgili çalışmasında, kent, kentleşme, kentlileşme, aşırı, sahte ve hızlı kentleşme, anakent, metropoliten alan ve uydu kent gibi terimlerin

tanımlamasını yapmıştır. Yerleşim birimlerinin ve kentlerin ortaya çıkışı, kentleşmeyi doğuran olgular, Türkiye’de kentleşmenin tarihsel gelişimi, kentleşmeyi doğuran nedenler, gecekondulaşma, konut ve suç sorunu ile kent kuramları ve planlaması, toplumsal değişme gibi konuları da irdelemiştir.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE FOÇA (1996), Ege üniversitesi ve Foça belediyesinin ortak katkılarıyla oluşturulmuş olan uluslararası sempozyum çalışmasının ürünü olan bu üründen, Foça’nın tarihsel ve günümüzdeki çeşitli yönleriyle değerlendirmeleri bulunmaktadır.

KASALI (1976), İlgili çalışmada yazar, Foça’nın sosyo-ekonomik ve fiziksel yapısına yönelik birtakım tespitlerde bulunmaktadır.

KELEŞ (2004), Kentleşme politikasının değişik yönleriyle ele alındığı eserde yazar Çağdaş kentleşmenin özellikleri, kent kuramları, kent ve kent planlaması tanımları ile kuramlarını oldukça kapsamlı biçimde açıklamıştır. Yazar ilgili yayınında çevre sorunları ve politikası içerisinde Türkiye’de çevre politikaları ve turizmin özendirilmesinin kentleşme kavramı içindeki yerine de değinmiştir.

ÖZGÜÇ (2003), Yazar eserinde turizm coğrafyasını özellikler ve bölgeler bazında incelemiştir. Turizm coğrafyası açısından başucu niteliğindeki çalışmada, turizm ve rekreasyon kavramları, turizmde talep ve güdüler, arz: çekicilikler, ulaşım türleri, konaklama ile kaynakların turizm amaçlı kullanımları kapsamlı biçimde araştırılmıştır. Turizmin yarattığı ekonomik, toplumsal, kültürel ve çevresel etkiler geniş ölçekte değerlendirilmiştir. Turizm gelişim siyasetleri ve dünya turizminin günümüzdeki bölgesel kalıbı verilmiştir. Türkiye iç turizmi içerisindeki turizm kaynakları ve alanları ile ilgili bulgular bu çalışmayla açıklanmıştır. Çalışmanın temel kaynaklarından birini de bu eser oluşturmaktadır.

ÖZYİĞİT (1998), Yazar ilgili eserinde Foça’da yapılan kazıların tarihçesi, Türk-İslam eserleri ve geleneksel Foça mutfağıyla ilgili olarak turizmi de kapsayacak şekilde çeşitli bilgiler vermektedir.

ŞENOL (2004), Yazar ilgili çalışmasında, Eski Foça'nın geleneksel konut mimarisinin genel yerleşim ve kütle özelliklerine ilişkin bilgilerin yanı sıra günümüz konutlarının gelişim sürecine ilişkin de açıklamalara yer vermiştir. Bu anlamda günümüz gereksinimlerine göre yeniden düzenlenen geleneksel konutların değişim süreci de çalışmada ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

TÜMERTEKİN & ÖZGÜÇ (2002), İlgili eserlerinde yazarlar, coğrafyanın gelişmesi, beşeri coğrafya kapsamındaki yaklaşımlar ve gelişim süreçleri ile kültür coğrafyasındaki özellikler, bölgeler ve kültürel farklılıkları, kültür bölgelerini kapsayacak biçimde dünya ve Türkiye ölçeğinde ayrıntılı şekilde betimlemişlerdir. Nüfus coğrafyasının özellikleri, göçler ve dağılışı ile yerleşme coğrafyasının kır yerleşmeleri ve şehirler ölçeğinde analizlerini yapmışlardır.

Ayrıca çalışmada yazarlar insanın çevre üzerinde yarattığı etkiyi farklı boyutlarıyla ele almışlardır. Çalışma sosyo-ekonomik bölümlerde yararlanılan başlıca kaynaklardandır.

ULUSOY (1997), Yazar ilgili çalışmasında, Foça özel çevre koruma bölgesinin turizm gelişimi açısından incelemesini yapmıştır.

ZAFER VE DİĞERLERİ (1995), İlgili araştırmada yazarlar, Foça örneğinde doğal alanların korunması çalışmalarını incelemişlerdir. Bu çerçevede Foça'da planlama süreci ve doğal sit ilişkileri açıklanarak alanın elde edilen bu bulgularla sınıflandırmasını yapmışlardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Yöntem bölümü içerisinde araştırma modeli, evren-örneklem ile verilerin toplanmasında izlenen yol ve verilerin hangi istatistiksel yollar izlenerek çözümlendiği açıklanmıştır.

1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma çerçevesinde, Foça ilçesinde öğrencilerden ve öğrenci velilerinden oluşan denekler üzerinde yapılan anket çalışmasıyla, turizm kavramı ile meslek eğilimi arasındaki ilişkiler, sosyal ve ekonomik etkiler ve çevresel boyutlarıyla turizmin günümüzdeki görünümünün açıklanması amaçlanmıştır.

İnsanların karakteristiklerinin, kanı-tutumlarının ve davranışlarının belirlenmesinde en güvenilir kaynaklardan birisi yine kendisi olmaktadır. Anket, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak, bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (Armağan, 1983). Araştırma kapsamındaki denekler herhangi bir etkileme çabasına girilmeksizin kendi ortamlarında değerlendirilmiştir.

2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İzmir'in Foça ilçesindeki ilköğretim 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Kırsal ve kentsel alanlardaki farklılıkları belirlemek amacıyla dört okulda ve ortalama otuz kişilik sınıflardaki öğrenciler ve öğrenci velilerinden oluşan denekler üzerinde ölçekler uygulanmıştır. Araştırma 2007–2008 eğitim ve öğretim yılının ikinci yarısında alan örneklemeyle belirlenen tüm örnekleme ulaşılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Kırsal alanların örneklem okullarını Gerenköy ve Bağarası Cemil Midilli İlköğretim Okulu oluştururken, kentsel örneklem okullarını ise, Foça-Merkez ve Yeni Foça Reha Midilli İlköğretim Okulu oluşturmaktadır.

3. Veri Toplama Araçları

Araştırma için uygulamaya dönük olarak anketler hazırlanmıştır. Bu amaçla uygulama öncesinde öğrenciler, kurumlar ve çeşitli meslek gruplarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen görüşlerle bakış açısı zenginleştirilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmanın esasını bu görüşler ile birlikte anket verilerinin analizinden elde edilen değerlendirmeler oluşturmuştur.

Turizm bölgelerinde sosyo-ekonomik yapıda meydana gelen değişimler ve bunun eğitime etkisinin açıklanması amacıyla öğrencilere ve öğrenci velilerine yönelik anketler geliştirilmiştir. Anketlerdeki sorular literatür tarama sonuçlarından faydalanılarak hazırlanmıştır. Anket hazırlanırken Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurumlarda yapılacak araştırma ile araştırma desteğine yönelik izin ve uygulama yönergesinde belirtilen araştırma ve geliştirme izin esaslarına uyulmuştur. Anket gelişim süreci içerisinde elde edilen bilgilerin konunun çerçevesini çizmeye yeterli olup olmadığını anlamak amacıyla esnek görüşmelere dayalı kılavuzlar oluşturulmuştur. Bu görüşmeler sonucunda elde edilen çözümlerden soruların niteliğinin daha da netleştirilmesi yararı sağlanmıştır. Son anketin uygulamasından önce prova niteliğinde ön deneme yapılmıştır. Ön denemeler seçilen çalışma evreninde örneklerle benzerliğine dikkat edilerek yine Foça ilçesi sınırları içerisinde ancak, son anket çalışmasının uygulanacağı okullardan farklı okullarda gerçekleştirilmiştir.

Ön deneme aracın gerçek alanda çalışıp çalışmadığını görme imkânı verir. Böylece işlemeyen sorular varsa tespit edilir; soruların hazırlanmasında gözden kaçmış ya da unutulmuş konuların, atlanmış soruların olup olmadığını görme imkânı doğar (Balcı, A. Sosyal Bilimlerde Araştırma, 2005).

Geliştirilen ölçüm araçlarında öğrencilere uygulanacak ankette olgusal sorulardan oluşan on üç soruyla birlikte turizm kavramı-meslek eğilimi ilişkisini ölçecek şekilde likert türü beş seçenekli maddelerden oluşan toplam yirmi yedi soru sorulmuştur. Velilere ise, yine olgusal sorulardan oluşan yedi soruyla birlikte turizm-ekonomi ilişkisi, turizmin sosyo-kültürel ve çevresel etkisiyle ilgili görüşlerini

ölçecek şekilde likert türü beş seçenekli maddelerden oluşan yirmi dokuz soru olmak üzere toplam otuz altı soru yöneltilmiştir.

4. Veri Çözümleme Teknikleri

Anket sonuçlarından elde edilen veriler Microsoft Excel programı kullanılarak kaydedilmiş ve SPSS programıyla analiz edilmiştir. Haritalamalar yapılırken ARCGIS programından yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUMLAR

1. FOÇA'DA TURİZMİN GELİŞİM DÖNEMLERİ ve ARZ KAYNAKLARI

1.1. Turizmin Gelişim Dönemleri

Turizm 20. yüzyıl boyunca gösterdiği gelişim hızı ile 21. yüzyılın en büyük ekonomik faaliyetleri arasında yer alan bir sektör konumunda bulunmaktadır. Küreselleşme boyutuyla ele alındığında, uluslararası ölçekte önemli ekonomik potansiyeli olan turizm aynı zamanda toplumsal açıdan ülkeler üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır. Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi (WTTC) "dünyanın en büyük endüstrisi, refah ve istihdam yaratan en büyük işvereni" şeklinde değerlendirdiği turizm, bir hesaba göre, "her üç saniyede bir yeni bir iş olanağı" yaratmaktadır.

Osmanlı imparatorluğunda ilk toplu ve örgütlü gezi ya da bir başka deyişle ilk modern turizm hareketi bir sergiyle başladı. 1863'te "*Sergi-i Umumi-i Osmanî*" adlı serginin açılışı dolayısıyla, başta Avusturya olmak üzere, çeşitli ülkelere turist grupları İstanbul'a gelmişti (Özgüç, 2003: 534).

Avrupa'da, çağdaş anlamda turizm hareketleri 19. yüzyılda başlamış ve bu gelişimin etkileri dünyada da kendini hissettirmiştir. Sanayi devrimi ve beraberinde gelen refah artışı sonrasında meydana gelen ulaşımdaki gelişmeler doğrultusunda turistik seyahatler artmaya başlamıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle ulaşım sektöründeki gelişimle birlikte turizmde bir artış meydana gelmiştir; ancak yakın dönemlere kadar Türkiye uluslararası turizmde önemli bir yer edinememiş ve konaklama bakımından da belli bir seviyeyi yakalayamamıştır. 1950'de 29 bin turist ağırlayan Türkiye 1959'da bu sayıyı 166 bine çıkarmayı başarmıştır. 1950 ve 1980 yılları arasında kapsayan otuz yıllık süreçte, turist sayısı modal değere (en yüksek değer) 1973 yılında varmış ve

milyon seviyesini bulmasına rağmen daha sonrasında gelen siyasi istikrarsızlıklar nedeni ile 11 yıllık süreç boyunca diğer birçok alanda olduğu gibi turizmde de kayda değer bir artış yaşanmamıştır. Türkiye'nin kitlesel turizm olarak değerlendirilebilecek olan 2 milyon turist sayısına ulaşması için 1985 yılını beklemesi gerekmiştir. 1988 yılında dünyada turizm faaliyetleri genel bir artış eğilimine girmiş ve Türkiye bu olumlu dönemden faydalanarak 4 milyondan fazla turist çekmiştir. Türkiye'nin en çok turist ve turizm geliri çeken ilk 20 ülke içerisinde yer alması ise 1990'lı yılların ortasında olmuştur. Batı Avrupa ülkelerinden gelenlerin sayısındaki artışla birlikte 2000 yılında milli gelir içinde turizmin payı % 4,0'e çıkmıştır. Foça'da turizmin gelişim dönemleri incelediğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır:

- i. Foça'da turizm etkinlikleri gerçek anlamda kendini 1960'lı yıllarda göstermeye başlamıştır. 1968–1980 arası dönem turizm açısından ülke genelinde olduğu gibi Foça'da da durağandır. 1967 yılında Fransız tatil köyünün açılması dış turizm yolunda ilk ciddi adım olarak görülmektedir. 1972 yılında ise yörede ilk küçük aile pansiyonları işletilmeye başlanmıştır. Foça ilçesinde ilk otelin faaliyete başlaması ise 1978 yılını bulmuştur. Bu dönemde ikincil konutlarda da bir takım artışlar gözlenmekle beraber asıl artışlar 1980'li yılların sonlarına kalmıştır.
- ii. 1975 yılında % 54,0 olan kırsal nüfus, 1980'li yılların başından itibaren bir balıkçı ve tarım kasabası görünümünde olan Foça'da, turizmin etkinliğini hissettirmesiyle azalmaya başlamıştır. 1985'ten sonra ev pansiyonu, otel, motel, tatil köyü, kamping sayıları da artmıştır.
- iii. Ülkemiz genelinde olduğu gibi Foça'da da petrol krizi (1974) ile sosyal ve siyasi istikrarsızlıklarla dolu 1970–1980 döneminden sonra ekonomide turizmi destekleyen politikaların uygulanması turizmin gelişmeye başlamasını sağlamıştır. 1982 yılında Foça-Yeni Foça yolunun açılması ulaşım açısından etkili olmuş ve rekreasyonel faaliyetler yaygınlaşmıştır.
- iv. 1986 yılından itibaren Foça'da arkeolojik sit alanlarının kapsamı

daraltılmıştır. Bu durum yapılaşma ve ikincil konutların sayısında önemli oranda artış olmasını sağlamıştır. Foça'da yapılan anketlerde, turistik tesislerin ve ikincil konutların % 28,5'inin 1968–1985 yılları arasında, %71,5'inin de 1985'ten sonra yapıldığı ortaya çıkmıştır (Emekli, 1994: 28)

- v. 1989 yılına gelindiğinde arkeolojik çalışmaların yeniden başlatılması ve sit alanlarının genişletilmesi sonucunda yapılaşma süreci yavaşlamıştır.

1.2. Turizmin Arz Kaynakları

1.2.1. Çekicilikler

Dünya turizmi, uzun dönemli eğilime göre turist sayısında yıllık ortalama % 5, turizm gelirleri bakımından ise % 10 civarında büyüme göstermiştir. Dünya turizm örgütü (WTO)'ya göre, 21. yüzyılın ilk yirmi yılında bu büyümenin süreceği anlaşılıyor; 2020 yılında 1,6 milyara, yani 1996 yılındakinin yaklaşık üç misline çıkabilecek ve insanlar artık tek değil, yılda 2–3, hatta dört tatil yapabileceklerdir (Tümertekin & Özgüç, 2005: 60).

Tablo 1
Foça'da Çekiciliklerin Değerlendirilmesi (Demircioğlu, 1997'den değiştirilerek)

Yönetimler		Kar Amaçsız Kurumlar		Ticaret Sektörü	
Milli Parklar	-	Tarihi Sitler	+	Tema Parkları	-
Devlet Parkları	+/-	Festivaller	+	Deniz Gezileri	+
El Değmemiş Yaşam alanları ve Jeolojik Oluşumlar	+	Organizasyon Kampları	+	Shopping Merkezleri	+/-
Görsel Nitelikli Yollar	+	Yaşlılar Evi	-	Özellikli Mutfak	+/-
Rekreasyon Alanları	++	Tarihsel Mimari	+	Resortlar	+/-
Hayvanat Bahçesi	-	Bahçeler	-	Tiyatrolar	-
Bisiklet Yolları	+/-	Müzeler	-	Turlar	+/-
Spor Alanları	+	Doğa Rezervleri	+	Yarışlar	-

(+: var, +/-: Kısmen var, -: Yok)

Turizmde dinlenme ve eğlence isteği önemlidir. Bu istekleri karşılayabilecek özellikteki turizm merkezleri çekiciliğe sahip unsurları taşımalıdır. Klimatik kaynakları oluşturan sıcaklık, nem, güneş ışığı, yağış, bulutluluk ve rüzgâr gibi etmenler turistin seçtiği faaliyet türüne göre değişik öncelikler belirler. Foça turizm potansiyeli açısından daha çok yaz döneminde turistik yoğunluk yaşamaktadır.

Bu durum Foça'nın bir çekicilik unsuru olarak iklimi ile yakından ilgilidir. Bunun yanı sıra Foça'daki kıyılar ve plajlar bu dönemlerde uygun iklim şartlarıyla birlikte daha çekici hale gelmektedir. Sahile yakın konumdaki adaların turizm açısından değerlendirildiğini söylemek güçtür. Dünya nüfusunun büyük bir kısmı için tatil anlayışı; " güneş-deniz-kum" üzerine kurulmuştur. Bu özellikteki koyları ve plajları bünyesinde bulunduran Foça'nın turizm açısından sürdürülebilir bir potansiyeli bulunmaktadır. Foça turizminde tarihsel kaynakların arka planda kaldığını söylemek mümkündür.

Dünyada herhangi bir bölgenin turist çekebilme potansiyeli temelde konaklama, erişim ve çekiciliklere bağlıdır. Bunların yeterlilik düzeyleri aynı zamanda turizmdeki gelişmenin de temellerini oluşturur. Bölgesel farklılıklar gösteren ve turistler tarafından değişik şekillerde algılanan çekicilikler doğal oluşumlu ya da insan eliyle meydana gelmiş olabilir.

Turizmin gelişmesinde önemli etkiler yaratan iklimik, tarihsel, kıyı ve deniz kaynakları ile doğal yaşam alanlarının birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu etkenlerin yanı sıra kültürel ve insan yapısı kaynakların da bütüncül bir bakış açısıyla birlikte bir turizm merkezi özelliği olan Foça'nın da incelenmesi gerekmektedir.

1.2.1.1. Klimatik Kaynaklar

Turizm kavramı içerisinde arz kaynakları açısından en önemli unsurlardan birisi şüphesiz yerleşmenin sıcaklık, basınç, nem, rüzgâr ve güneş ışığı gibi iklim elemanlarıdır. Turistler ziyaret ettikleri bölgelerin iklim koşullarından fiziksel bir rahatlık beklemektedirler.

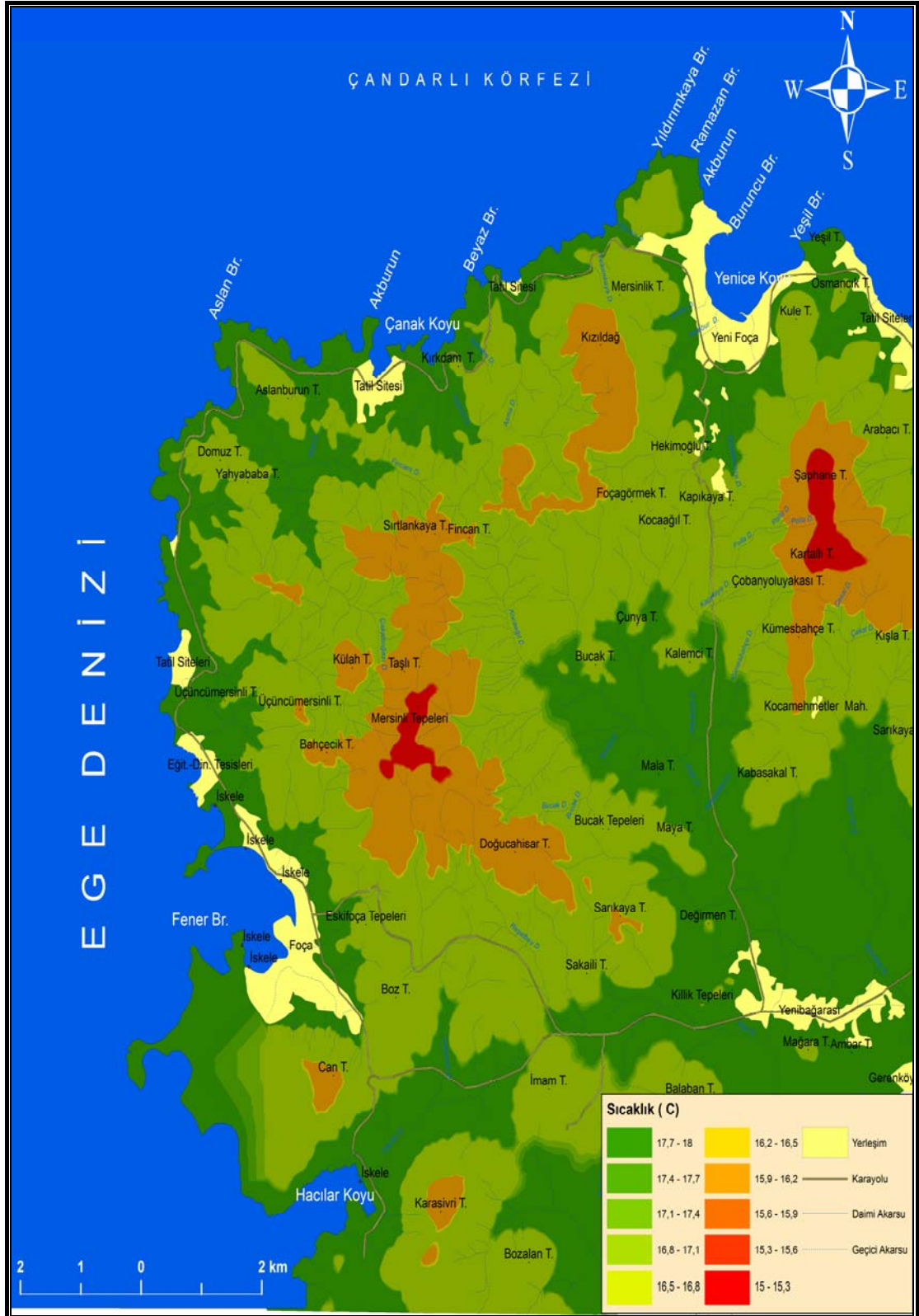
Turistler tatilleri boyunca yapmayı planladıkları rekreasyon etkinliklerini rahatça gerçekleştirebilmelidirler. İklim bir turizm destinasyonu içerisinde başlı başına çekicilik yaratabilmektedir. Sağlığa etkisi ve sosyal açıdan taşıdığı değerlerin yanı sıra açık hava etkinliklerinin ayrıca ekonomik değeri de bulunmaktadır. İklim, coğrafi ortam, insan yaşamı ve faaliyetleri üzerinde etkilidir.

Foça'da 1978–1994 yılları arasındaki meteorolojik verilere dayanılarak rasatların az ve düzensiz olduğu söylenebilir. İstasyonda bulutluluk, rüzgâr hızı ve yönü yağış ile sıcaklık rasatları yapılırken güneşlenme süresi ve şiddetine yönelik rasat yapılmamıştır.

Foça'da iklim elemanlarının yıl içerisinde göstermiş oldukları değişimler ve karşılıklı etkileşimler üzerinde yükselti, bakı, eğim gibi fiziki coğrafya etkenleri dışında hava kütleleri de etkili olmaktadır. Ege Bölgesi ve Foça yıl boyunca yalnızca tek bir hava külesinin etkisinde olmayıp, farklı mevsimlerde farklı hava kütlelerinin etkisi altındır.

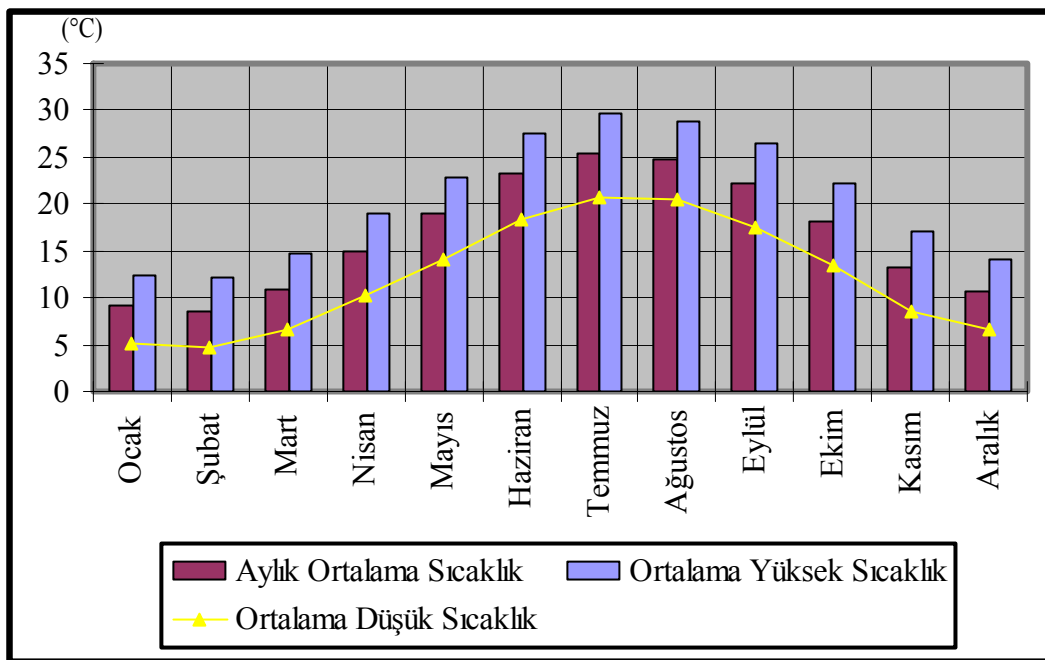
Foça yaklaşık 39° enlemindedir (38°-40'K). Buna göre güneş ışınlarının geliş açısı 21 Haziranda 75°47', 21 Aralıkta 27°53' , 21 Mart ve 23 Eylülde 51°20'dir. Foça'da güneş radyasyonunun yaz döneminde yüksek, kış döneminde ise düşük olduğu bilinmektedir.

Şekil 6
Foça İlçesi Sıcaklık Haritası

Foça'da aylık ortalama sıcaklık 8 ile 10°C arasında değişmekte olup, mayıs ayından itibaren aylık ortalama sıcaklıklar 15°C'nin üzerinde olmaktadır. Yıl içerisinde en yüksek sıcaklık değerine (27,6°C) temmuz ayında ulaşılmaktadır. Bu duruma göre haziran, temmuz, ağustos ve eylül ayında 20°C'nin altında olmayan ortalama sıcaklık değerleri, yaz dönemi turizm etkinlikleri için ideal koşullar oluşturmaktadır.

Şekil 7
Foça İlçesi İklim Verileri (Meteoroloji Gen. Md.)

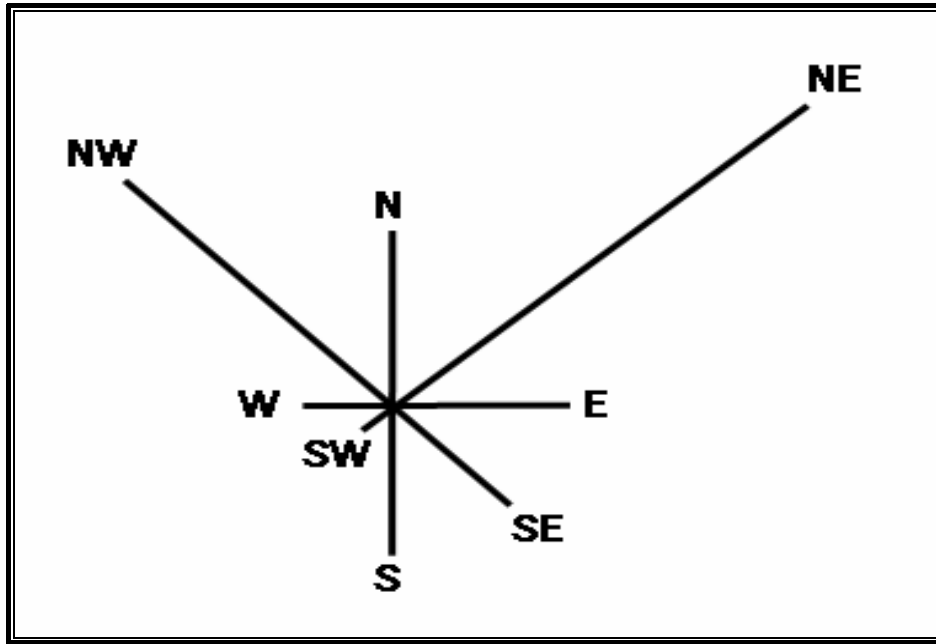
İnsan vücudu, sıcaklığın 10°C'ye düşmesiyle birlikte üşümeye başlamakta ve rüzgârında etkisiyle bu daha da artış göstermektedir. Rüzgâr, nemin cilt üzerinden buharlaşma hızını artırırken ısıнын deriden kaybolmasına da neden olur. Bu durum yüksek sıcaklıklarda rahatlama sağlamaktadır. Foça'da rüzgâr hızı yıl boyunca ortalama olarak normal kabul edilen 3 m/sn den fazla değildir.

Foça'da aylık rüzgâr hızının yıl içinde 2 m/sn ile 2,6 m/sn arasında değiştiği, yaz aylarında ise daha çok 2,5 m/sn'nin üstünde estiği görülür. Sağlık klimatolojisi açısından ise ortalama rüzgâr hızının 6 m/s den fazla olmaması öngörülmektedir. Bu değer Foça'da yaz mevsimi boyunca farklı yönlerden esen

rüzgârların hiçbiri tarafından aşılmamaktadır.

Rüzgâr kıyı kesimlerde buharlaşmayı sağlayarak rahatlama hissi vermekte olup bunaltıcı hava hissini asıl nedeninin, hava hareketlerinin yani rüzgârın yokluğudur. Rüzgâra bağlı olarak gerçekleşen dalga hareketleri deniz havasının belli ölçüde tazelenmesini ve kıyı sularının da yenilenmesini sağlamaktadır.

Şekil 8
Foça Rüzgâr Güllü, (Meteoroloji Gen. Md.)

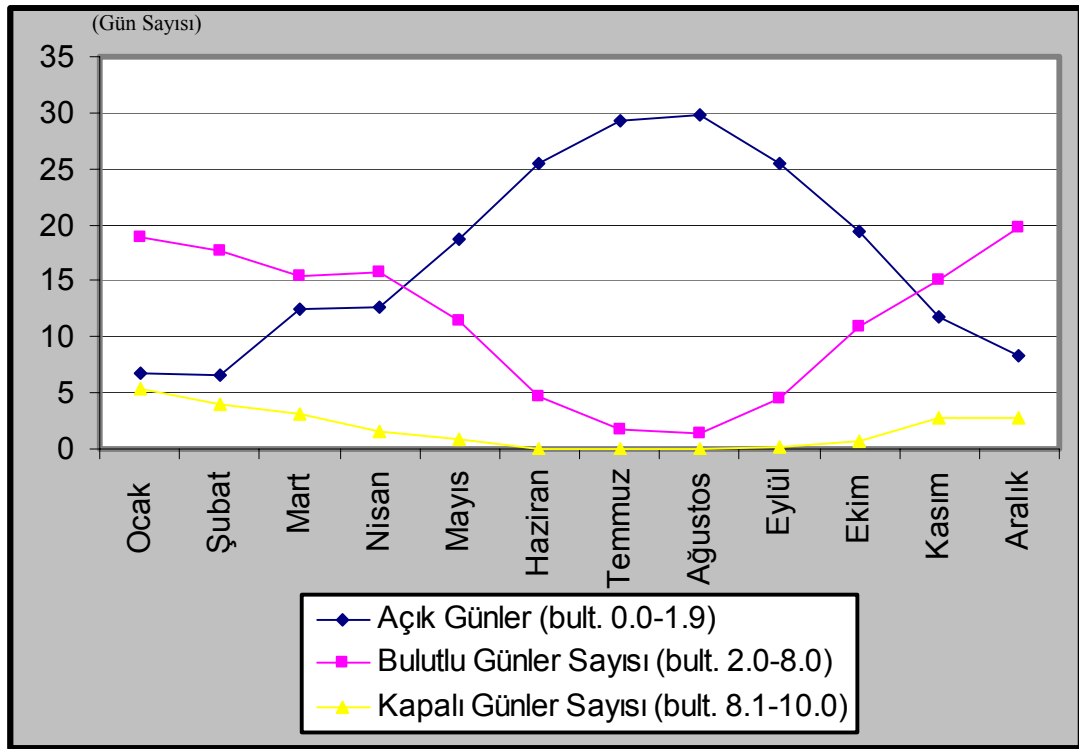

Ege kıyı kuşağı içerisindeki Foça’da, insan sağlığı açısından önemli olan rüzgârın hızı ve yönü günlük rüzgârlar olarak uygun değerler gösterir. Foça’da egemen olan rüzgârların aylık ve yıllık yönleri ile frekansların tespitinde ‘‘ Rubinstein Formülü’nden yararlanılmıştır. Kış döneminde (Ocak ayı) rüzgâr $73,3^\circ$ doğu yönlü, bahar döneminde (Nisan ayı) kuzey $35,4^\circ$ batıdan, yaz mevsiminde ise (Temmuz) kuzey 9° doğudan, sonbahar döneminde ise kuzey $44,8^\circ$ doğudan esmektedir.

Güneşlenme süresi ve miktarı, yani havanın kapalılık durumu, özellikle yaz mevsiminde tatil yapanlar için önem taşımaktadır. Bulutlar havadaki su buharının yoğunlaşmasına bağlı olarak oluşurlar. Bulutların yüksekliği ve gökyüzünü kapama

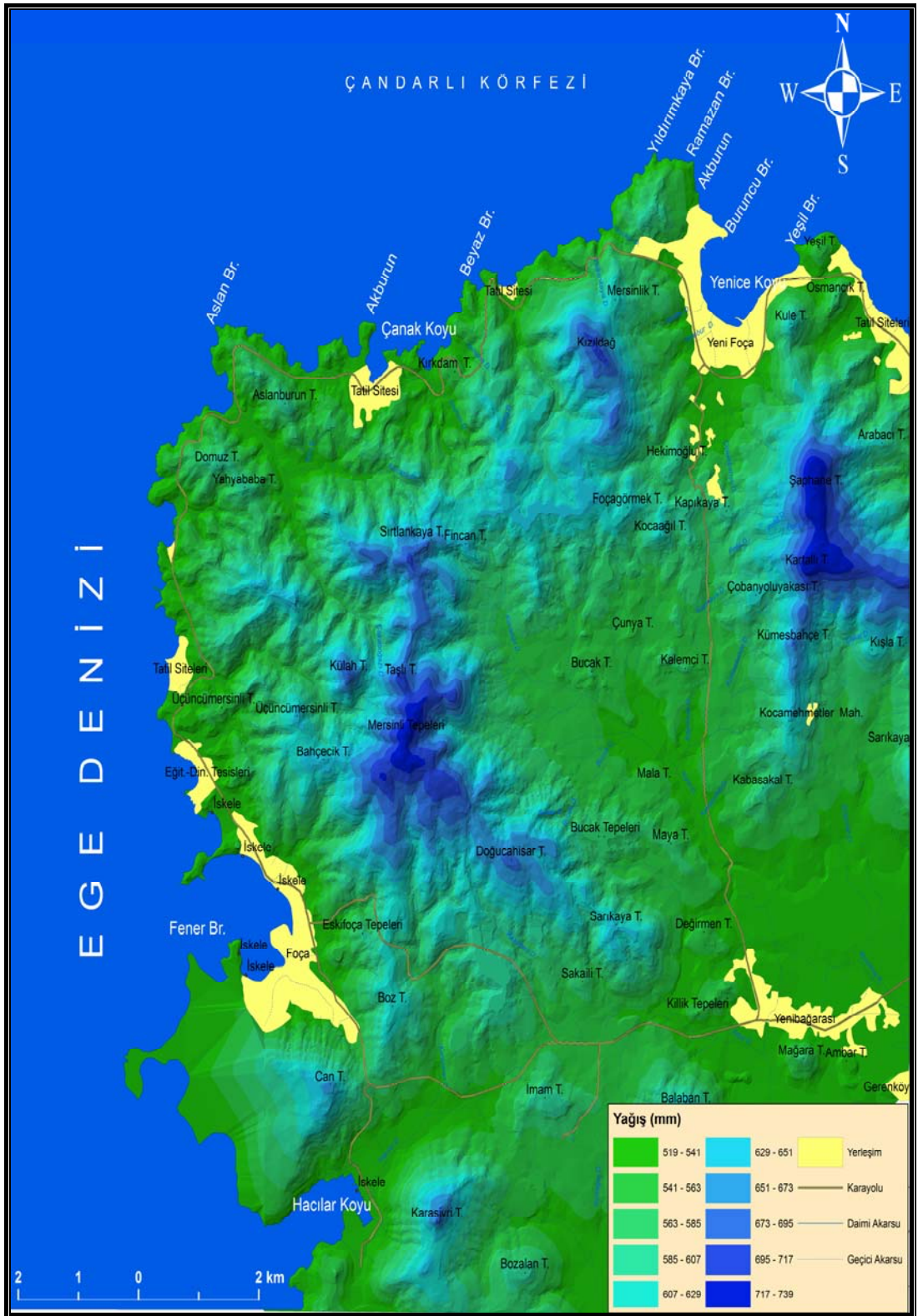
dereceleri güneşlenme süresini de belirlemektedir. Foça'da bulutların gökyüzünde oluşturdukları kapalılık derecesini dikkate aldığımızda; aylara göre önemli farklılıklar olduğu dikkati çekmektedir. Mayıstan itibaren haziran, temmuz, ağustos ve eylül ayları içerisinde kapalı güne çok az rastlanılmakta, açık günlerin oranı ise hızla artmaktadır. Bu turizm açısından çekici bir kaynaktır. Özellikle Avrupa'dan gelmekte olan turistlere hazırlanan 7-15 günlük tur programlarında en az 7 gün açık, güneşli yağışsız bir hava olacağı garanti edilmektedir.

Şekil 9
Foça İlçesinde Aylara Göre Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayısının Dağılımı
(Meteoroloji Gen. Md.)

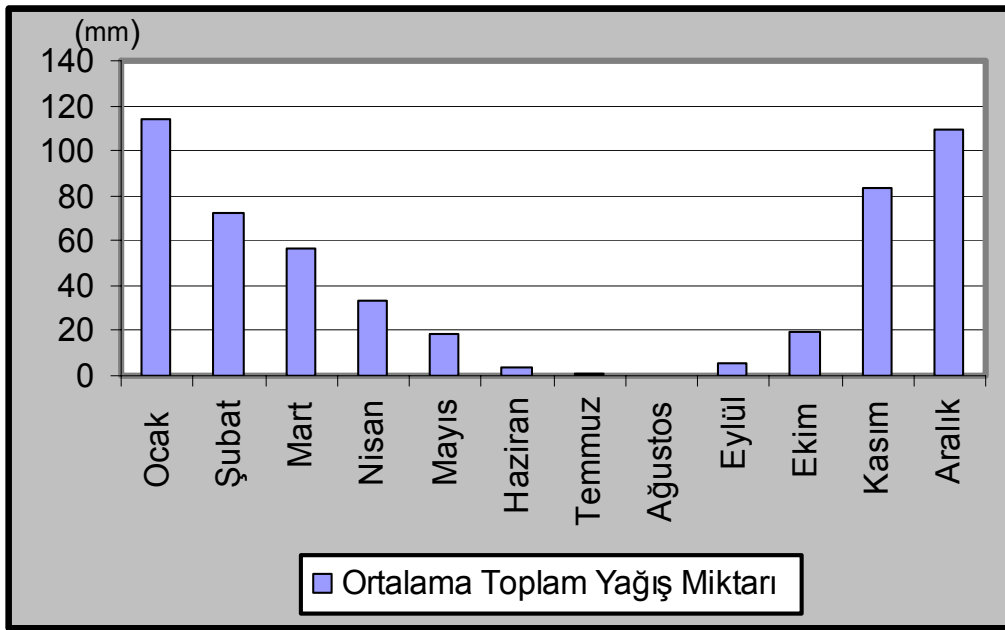
Yağışı az olan uzun kurak bir dönem turizm sezonunu 7-8 aya kadar çıkarabilmektedir. Akdeniz iklim rejiminin artışı olarak görülebilecek kurak dönem, Akdeniz havzası ile Türkiye'nin batı ve güney kıyılarında yıllık farklılıklar göstermesine rağmen yılın en az 4-5 ayını içine almaktadır. Foça'da mayıs-ekim ayları arasında yağışlı gün sayısı aylık ortalama 0,5 ile 4 gün arasında değişim gösterir. Temmuz ve ağustos (0,5 gün) aylarında yağış yok denilecek kadar azdır.

Şekil 10
Foça İlçesi Yağış Haritası

Foça'da yirmi sekiz yıllık yağış rasatlarına göre yağışın kış döneminde arttığı, (129,5 mm) aralık-ocak (116 mm) en az yağışında temmuz (2,2 mm) ve ağustos (1,0 mm) aylarında olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle Foça'da turizm sezonunu oluşturan haziran, temmuz, ağustos ve eylül ayları yılın en kurak dönemini oluşturmaktadır.

Şekil 11
Foça'da ortalama yağış miktarının aylara göre dağılımı
(Meteoroloji Gen. Md.)

Deniz suyu sıcaklıkları, kıyı turizminin yoğun olduğu destinasyonlarda turizme katılan ziyaretçileri gerek denize girme gerekse su sporları açısından ilgilendirmektedir. 20–28°C hava sıcaklığı ile 20–25°C deki deniz suyu sıcaklıkları yüzme ve su sporları için uygun değerler olarak kabul edilmektedir. Ege kıyı kuşağı boyunca denize girme süresinin kuzeyden güneye doğru uzamakta olduğu gözlemlenir. Ayvalık'ta 174 gün, Kuşadası'nda 203 gün, Marmaris'te 226 gün olduğu görülmektedir (Özgürel & Koçman, 1991).

Sonuç olarak Foça yöresinde özellikle yaz turizmi açısından bakıldığında, genel iklimik göstergelerin turizmde başlı başına bir çekicilik unsuru olduğu değerlendirilmesi yapılabilir.

1.2.1.2. Tarihsel Çekicilik Unsurları

Geçmiş medeniyetlerin ve çağların yaşayan fiziksel kanıtlarını tarihsel ve arkeolojik kaynaklar oluşturur. Tarihsel dönemler boyunca önemli tarihsel, mitolojik ya da dini olaylar kadar bunların oluştuğu mekânlar da değişime uğramış olsalar dahi tarihsel kaynak olarak kabul edilirler.

Turistler tarihsel kaynakları değişik nedenlerle çekici bulmaktadırlar. Geçmiş medeniyetlerin kalıntıları ve o dönemde yaşamış olan toplumların, makinelerin olmadığı devirlerde vardıkları teknolojik seviye turistleri etkileyebilmektedir. Farklı geçmişleri olan, farklı kültürlerden gelen turistler sanat ve mimariye duydukları hayranlık yüzünden de tarihsel kalıntıları ziyaret ederler. Özellikle arkeolojik alanlar bunlar arasındadır.

Gelişmekte olan ülkelerin ya da halen istikrarsız bir dönemde olanların, ileride tarihsel kaynaklarını turizm amaçlı değerlendirmesiyle yeni birçok turizm çekiciliği daha ortaya çıkacaktır. Ancak, bütün tarihsel eserler için ortak sorun olan *koruma* ve *sürdürülebilirlik* gerekliliği de beraberinde ortaya çıkmıştır. Günümüzde UNESCO tarafından belirtilen Dünya Mirası Listesinde hem doğal hem de kültürel sit alanlarının korunması amaçlanmıştır (Özgüç, 2003: 80–81)

Foça ilçesi İzmir'in kuzeydoğu kıyılarına kurulmuş durumdadır. Herodot, Strabon ve Şamlı Nikalaos'un anlatımlarına göre; Orta Yunanistan'da Peleponnes kentinde yaşayan Phokis'liler, Atinalı Philogenes ve Damos yönetiminde Anadolu'ya gelmişler ve bölgeye hâkim olan Kyme (Aliağa) halkının verdiği izin ile Foça'ya yerleşmişlerdir. Avusturyalı arkeolog Josef Keil bu fikirlerden farklı olarak İon kolonizasyonunun Attika'ya bağlamak gayretinden doğduğunu belirtmekte ve gerçekte "Phokaia" adının Foça limanı önündeki adaların deniz yüzeyine çıkmış fok balıklarına benzemesi ile Yunancadaki fok balığı anlamına gelen Phokaia sözcüğünden türediğini savunmaktadır.

Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın yaptığı kazılarda "geometrik" seramik bulmuş ve Phokaia'nın, İ.Ö.9. yüzyılın sonlarından itibaren bir İon yerleşmesi

olduğu görüşünü ortaya koymuştur. Bu verilere göre Foça, tunç çağlarından günümüze değin değişik aşamalardan geçerek varlığını sürdürmüştür. Foça'da son dönem kazılarında İ.Ö.2.bine ait seramiklerin bulunmuş olması bunun kanıtı olmaktadır. İ.Ö. 7. yüzyıldan itibaren bir yükseliş dönemine giren Phokaia, "tarihin babası" Herodot'a göre de denizcilikte büyük gelişmeler göstermiştir. Elli kürekli ve beş yüz yolcu taşıma gücünde, hızlı tekneler kullanan Phokaia'lılar, uzun deniz yolculuğuna çıkan ilk Helenlilerdir. Adriyatik, Etruria, İberia ve Tartesos'u Helen dünyasına tanıtmışlardır (Özyiğit, 1998: 10). Özellikle Mısır'daki Naukratis ile ticaret yapmışlardır. Milet kenti ile güçlerini birleştirerek, Çanakkale Boğazı'nda Lampsakos (Lâpseki), Karadeniz kıyılarındaki Amisos (Samsun) ve Kuzey Karadeniz kıyısında bulunan Crimea (Kırım) kentlerini kurmuşlardır. Phokaia halkı Akdeniz'e yönelmiş ve Güney İtalya'daki Elea, Korsika adasındaki Alalia, Fransa'da ise Marsilya kentini kurmuşlardır (Emekli, 1994: 17).

Herodot'a göre, Pers komutanı Harpagos bu kentleri kent duvarının önüne yığıldığı toprak tepelikler sayesinde kazanmıştır. Perslilerin istilasından sonraki dönemde Phokaia'lıların çoğu Akdeniz'deki kolonilerine yerleşmişlerdir. Foça kentinin gelişiminde "Pers işgali" (M.Ö.544) önemli yer edinmiştir. Pers işgalinden sonraki süreç içerisinde Phokaia ticari etkinliğini ve nüfusunun önemli bir kısmını yitirerek önem kaybetmeye başlamıştır. Herodot'a göre kent duvarı Pers işgalinden korunmak amacıyla yapılmıştır. Buna rağmen Pers orduları M.Ö.546'da Sardes gibi Batı Anadolu kentlerinin çoğunu ve Phokaia'yı ele geçirmeyi başarmışlardır. M.Ö. 190 yılında Romalılar Phokaia'yı kuşatarak Herodot tarafından sözü edilen üç yüz yıllık antik duvarları tahrip ederek kenti yağmalamışlardır. Phokaia İonia'da ilk "elektron sikke" bastıran kentlerden biridir. Bu paralar deniz ticareti yoluyla Akdeniz ve Mısır'a kadar ulaşmışlardır. Ephesos, Teos (Seferihisar), Klazomenai (Urla), Samos (Sisam adası), Sardes, Kyme, Adramytteion (Edremit), Dardanos (Çanakkale) ve Lampsakos (Lâpseki) kentleri Phokaia parasının kullanıldığı bölgeyi oluşturmuşlardır. Bu sikkeler üzerinde Hermes, Zeus, Herakles, Hera başları ile aslan, aslan başlı hayali yaratık, fok, boğa ve koç başları bulunmaktadır. Elektron sikkeleri bastıran kentler İ.Ö.4. yüzyılın sonlarına doğru pahalı bir alışım olması sebebiyle, bundan vazgeçerek altın ve gümüş sikke basmışlardır.

Tablo 2
Foça'nın Tarihsel Kaynakları

Tarihsel Kaynak	Arkeolojik Dönem	Coğrafi Konum	Özellikleri
Athena Tapınağı	İ.Ö. 6. Yüzyıl	Kayalık düzlüğün doruk noktası	Foça'da yapılan ikinci dönem kazıları sırasında gün ışığına çıkarılmıştır. Tapınağı Pers Generali Harpagos İ.Ö.546'da yıkmıştır. Arkaik döneme ait mimari parçaları bulunmaktadır.
Roma Seramik Çöplüğü Tepesi	İ.Ö. 4. yüzyılın sonlarından İ.S. 1. yüzyılın ortalarına kadar	Foça'nın kuzeyinde, Çifte kayalar tepesinin batısında	Klasik dönemde ve Roma İmparatorluğu zamanında Nekropolis olarak kullanılmıştır. Bu tarihten sonra seramik atölyeleri bu alanı çöplük olarak kullanmışlardır. Roma dönemi mutfak kapları ilgi çekicidir.
Antik Tiyatro	İ.Ö. 4. yüzyıl	Değirmenli Tepe	Büyük İskender döneminde yapılan Phokaia tiyatrosu, Anadolu'nun bilinen en eski tiyatrosudur. İlk kez 1991 yılında kazılmıştır.
Taş Kule	İ.Ö. 6. yüzyıl	Foça'nın 7 Km doğusunda	Nicholas Cahill'e göre burası bir Pers anıt mezarıdır. Yakınında bulunan su toplama havuzlarının Kybele kültürüyle ilgili olduğu düşünülmektedir.
Hafız Süleyman Ağa Mescidi	H.955/M.1548	Kent İçi	Foça Kalesi Dizdarı tarafından yaptırılan bu mescit, 1991'de restore edilerek hizmete açılmış bulunmaktadır.
Dış kale	1678	-	Ege'de dönemin en büyük boğazkeseni özelliğinde bulunan yapı, önemli derecede hasar görmüştür. Bünyesinde bir Türk hamamı bulunmaktadır.
Şeytan Hamamı	İ.Ö. 4. yüzyıl	Eski Foça'nın güneybatısında, Fener burnu ile Kale burnunun birleştiği yerdeki kayalıklarda	Kayalara oyulmuş Lydia mezarlarına benzer bir yapıdır. Anıldığı şekliyle bir hamam olmayıp, Antik dönem kayalara oyulmuş bir mezarıdır. Mezar uzun bir dromos (yol) ve iki mezar odasından oluşmuştur.
Sur ve Beş Kapılar	Ortaçağ	Kent İçinde	Kenti çevreleyen bu kapılar kente giriş amaçlı olarak kullanılmaktaydı. Osmanlılar döneminde kayıkhane olarak kullanılmıştır.
Herodot Duvarı	İ.Ö. 6. yüzyıl	Foça'nın doğusundaki üç tepe	Son dönem kazılarında bu alanda bir Tümülüs olduğu tespit edilmiştir. Herodot'un sözünü ettiği Arkaik dönem surlarının bütün görkemiyle Tümülüs içinde korunduğu bilinmektedir.
Liman Kutsal Alanı	İ.Ö. 6. yüzyıl	Antik Liman girişi	Athena tapınağı terasının kuzey yamacında ve liman kutsal alanının üzerindeki duvar, Phokaia kent duvarının kronolojisini göstermesi açısından önemlidir.

Pers istilasını diğer Batı Anadolu kentlerinde olduğu gibi Büyük İskender'in

Küçük Asya seferi ile son bulmuştur. Pergamon Krallığının İ.Ö.133 yılında vasiyet yoluyla Roma İmparatorluğuna bağlanmasıyla, Phokaia da aynı kaderi paylaşmıştır. Pompeius, Phokaia'ya özgürlüğünü vermiştir.

Özyiğit'e göre (1998): Phokaia erken Hıristiyanlık döneminde Bizans İmparatorluğunun "Thema Thrakesion" bölgesinde bir piskoposluk merkeziydi. Kent, 11. yüzyıla kadar önemli olmayan bir Bizans yerleşmesi olarak kalmıştır. 11. yüzyılın başında Phokaia'nın doğusundaki topraklar yavaş yavaş Selçuklu Devleti'ne geçmeye başladı. Phokaia 1082 yılında bir Venedik ticaret kolonisi oldu. Bu dönemde Batı Anadolu'da Çandarlı, İzmir, Kuşadası ve Marmaris'te Venedik koloni kaleleri kuruldu. Bizans İmparatoru ile anlaşamayan Selçuklu Donanma Komutanı Çaka Bey, 1086'da Smyrna'yı, daha sonra da Khios, Klazomenai, Çeşme ve Phokaia'yı ele geçirdi. Haçlı seferleri sırasında (1096–1291) Latinler, Bizans İmparatorluğu yönetiminde ve ticaret yaşamında etkin bir duruma geldiler. 1204 yılında yeni bir Latin Devleti kurarak, 1211'de Kuzeybatı Anadolu'yu bu devlete bağladılar. 13. yüzyılda Bizans İmparatorluğu Venediklilere karşı Cenevizlileri desteklemekteydi. Ortak egemenlik süren Bizans İmparatorları Mikhael VIII ve Andronikus II (1272–1282), 1275 yılında Manuela Zaccaria adında bir Cenevizliye Foça kentini verdi. Osmanlı sultanı I. Bayezit döneminde (1389–1402) Saruhan, Menteşe, Aydın beylikleri Osmanlı Devleti'ne katıldıysa da 1402 Ankara savaşında I. Bayezit'i yenen Timur, İzmir'i işgal ederek, Foça'yı ve Khios'u haraca bağladı. 15. yüzyılda güçlenen Osmanlı Devleti, Kaptan-ı Derya Yunus Paşa yönetimindeki Osmanlı donanması ile 1455 yılında Yeni Foça'yı ve Foça'yı Osmanlı topraklarına kattı. Fatih Sultan Mehmet Döneminde ise Foça Manisa eyaletine dâhil edildi.

Prof. Dr. F. Adanır'a göre, 17. yüzyıl sonlarında Foça, "Kaleiçi" denilen yarımadalardan oluşuyordu. 19. yüzyıl başlarında yerleşim surların dışına taşı. 1835 yılında Foça'yı ziyaret eden bir İngiliz gezgine göre, her bin hanenin dört yüzünde Rum, altı yüzünde Türkler yaşıyordu. 19. yüzyılın ikinci yarısında, Ege adalarının Batı Anadolu'daki yerleşim yerlerine yoğun bir iç göç yaşandı. Göç edenlerin çoğunluğunu Türkler oluşturuyordu.

Foça'da 1891 yılında, % 91'i yelkenli olan toplam 2735 gemi ile ticaret

yapılmış ve ticaret hacmi 81 691 tonu bulmuştu. 1913 yılında Foça'ya gelen Fransız Arkeolog, Felix Sartaux, kentte 5500 Rum, 1500 Türk olmak üzere 7000 kişinin yaşadığını belirtmiş ve Foça'da önemli arkeolojik araştırmalar yapmıştır. Antik Phokaia kenti üzerinde ilk araştırma, Antik çağ yazarları ve Orta Çağ gezginlerinden sonra Felix Sartaux tarafından 1913 yılında başlatılmıştır. Bu çalışmalar sırasında arkaik döneme ait heykeller, Helenistik çanak, çömlek parçaları Maltepe Höyüğü yamaçlarında kalker lahit ve toprak heykeller, Küçükdeniz sahil caddesinde Roma devri çanak parçaları, Cenevizlilere ait mermer kitabe Orta Çağa ait şehir surları ortaya çıkarılmıştır (Aksu&Ezen, 1985).

Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın 1953–1957 yılları arasında başkanlığını yaptığı kazılarda arkaik şehrin yer aldığı alanda Roma, Bizans, Yunan ve Osmanlı dönemlerine ait mimari bloklar ve seramik parçaları gün ışığına çıkarılmıştır. Foça ile Bağarası arasında yer almakta olan “Taş Ev” kayaya oyulmuş, iki katlı ve cephesinde süslemeler bulunan mezar anıtı biçimindedir.

1991 yılında erken Helenistik döneme ait olduğu tahmin edilen, ancak fazlaca tahribata uğramış ve sahne kısmının bugünkü yerleşmelerin altında kaldığı tahmin edilen tiyatrosu ortaya çıkarılmıştır. Tiyatronun, M.Ö.300 yılına ait olduğu düşünülmektedir. Phokaia elektrumu, altın ve gümüş'ün alaşımından elde edilen Lydia'daki ilk paradır. Bu paralar deniz ticareti sayesinde Mısır ve Akdeniz'e kadar ulaşmıştır (Akurgal, Eski Çağda Ege ve İzmir, 1993: 55–59)

Ağalar Konağı, Antik Foça'nın ilk yerleşim alanı üzerinde bulunan sivil mimari (Yığılma taş zemin üzerine ahşap/karkas bir yapı, iç duvarlar sıvalı, buna karşın dış duvarları moloz, taş ve harç ile doldurulmuş, dış yüzey kesme taş ile kaplı) örneklerinin en güzelleri arasında yer alırken 1992 yılında çıkan yangında önemli derecede hasara uğramıştır (Emekli, 1994: 20–23). Foça'da tarihleri 1866'ya kadar inen evlerin bazıları “tescilli eski eser” olarak korunmaktadır. Sahildeki birkaç ev ve çarşı dışında kalan yerlerde çok az sayıda eski yapı bugüne kalabilmiştir. Foça'da 19. yüzyıl yapıları turizmin son otuz yıllık gelişim dönemi içerisinde önemli derecede tahribata uğramıştır.

Türkiye, binlerce yıldır çeşitli medeniyetlerin beşiği olan bir ülke olarak kültürel ve tarihsel turizmde oldukça büyük bir potansiyele sahiptir. Foça yakın çevresindeki Bergama, Efes gibi arkeolojik alanlar kadar tarihsel zenginliğe sahip değildir.

Bu durum Foça'nın tarihsel kaynaklarından çok kıyıları ve doğal güzellikleriyle anılır hale gelmesine sebep olmuştur. Şöyle ki Foça; Taş Ev, Şeytan Hamamı, Dış Kale, Sur ve Beş Kapılar, ,Fatih Camii ve Su Kemerleri gibi değişik dönemlerde değişik medeniyetlerce oluşturulmuş tarihsel zenginlikleri olmasına rağmen bu şirin ilçe daha çok yaz turizm etkinlikleriyle ya da yöreye adını vermiş fok balıklarıyla tanınmıştır. Bu oluşum Foça'da turizm çeşitliliği açısından bir dezavantaj gibi görünmekle beraber diğer çekicilikler açısından hiç de küçümsenmeyecek değerlere sahip olan yöre sürdürülebilir turizm planlamaları bakımından gelişime açık bir konumda bulunmaktadır.

1960'lardan sonra Foça'nın ekonomik yaşamının turizme bağlı hale gelmesiyle birlikte arkeolojik, doğal ve kentsel sitlerin daraltılmasına yönelik baskıların arttığı görülmüştür. Özellikle üçüncü ve dördüncü derece sit alanları kentsel rantlar peşindeki girişimcilerin baskılarıyla değiştirilmiştir. Foça ilçesi 1990 yılında "Özel Çevre Koruma Bölgesi" ilan edilmiştir.

1.2.1.3. Kıyı Kaynakları ve Deniz

Turizm açısından iklimden sonraki en önemli kaynak kıyının kalitesi ve yapısıdır. Plajlar ise eğlenceli bir tatil geçirmek isteyen turist açısından önemlidir. Tehlikeli olabilecek dalgaların ya da gelgit olayının olmaması beklenir. Birdenbire derinliği artan bir denizde boğulma olaylarını artırabileceğinden, tehlikeli görülebilir. Buna karşılık, düz (8°'den az bir eğim), en az 75 m uzunluk ve 15 m genişlikte bir plaj ideal sayılmakta ve çok sayıda tatilciyi birden konaklatabilmektedir.

Ayrıca plajın gerisinde ağaçlık bir kuşağın varlığı, gürültüden uzak, doğal rahatsızlık sebeplerinden (zehirli böcekler, yılanlar, sivrisinekler vb.) arınmış olması gereklidir.

Özgüç'e göre(2003) kıyı ve plajların fiziksel özellikleri şu şekilde olmalıdır:

- (a) Plajın rahatlık bakımından yapısı (litolojisi),
- (b) Dalgaların güvenlik bakımından yapısı ve büyüklüğü,
- (c) Gelgit ve akıntıların elverişlilik ile güvenlik bakımından durumu,
- (d) Sağlık ya da rahatlık bakımından denizin kirlilik veya temizlik derecesi,
- (e) Güvenlik ve elverişlilik bakımından plajın şekli,
- (f) Gelgit olan ve fırtına dalgalarının bulunduğu yerlerde en yüksek su seviyesinin durumu ile özelliklere erişebilme kolaylığı ve yatırımlar bakımından önemlidir,
- (g) Uzun dönemli yatırımlar bakımından plaj ve kıyının istikrarı.

Kıyının uzun dönemli istikrarı yatırımlar için önem arz etmektedir. Dalga erozyonu olasılığı arazinin ve yatırımın değerini şekillendirir. Denize bağlı olarak yapılan sörf, dalma, yelkenli tekne kullanma vb. özelleşmiş su sporları buna ek ya da tamamen tersi özellikler gösterebilir. Örneğin dalma sporu meraklıları için denizin temizliği ve deniz canlılarının bol olduğu sular tercih sebebi olmaktadır.

Foça ilçesi, kuzeyde Çandarlı Körfezi ile Güneyde İzmir Körfezi arasında uzanan koyların en büyüğü üzerinde kurulmuştur. Peyzaja çeşitlilik getirmesi ve doğal bir liman özelliği kazandırması bakımından Fener, İncir, Orak adaları önem taşımaktadır. Foça kıyıları morfolojik açıdan girintili ve çıkıntılıdır. Kıyı alanının bu yapısı, özellikle tektonik hareketler, volkanizma, akarsu aşındırmasına ve biriktirmesine bağlı olarak gelişim göstermiştir. Foça kıyılarının alçak volkanik sırt ve tepeleri ile bu tepelerin önündeki kumsal plajları doğal bitki örtüsü bakımından fakir alanlarken, dik kıyıları boyunca bitki örtüsü biraz daha gürdür.

Foça'da Kuvaterner başlarında görülen östatik ve tektonik hareketler kıyı şekillenmesinde etkili olmuş ve denizel alüvyonların birikimi bu dönemdeki transgresyonlarla gerçekleşmiştir. Flandriyen transgresyonundan sonra deniz bugünkü seviyesine çekilmiş ve günümüze kadar olan dönemde mevsimlik akarsulara ve daha çok sellenmelere bağlı olarak karasal alüvyonlarla biçimlenen kıyılar bugünkü doğal plajların temelini oluşturmuşlardır. Buna karşın akarsularla beslenmeyen, volkanik tepelerin önünde ise yüksek ve kayalık kıyılar ile burunlar oluşmuştur (Emekli, 1994: 10–12).

1.2.1.3.1. Kıyı Şekilleri

Foça ile Yeni Foça arasında yer alan kıyı şekilleri alçak ve yüksek kıyılar olarak gözlemlenmektedir. Foça- Yeni Foça arasındaki kıyı uzunluğu yaklaşık olarak 35 (35.16) km'dir. Adaların kıyı uzunluğu ise yaklaşık olarak 13,5 (13.68) km'dir.

1.2.1.3.1.1. Alçak Kıyılar

Alçak kıyılar, deniz seviyesine yakın olan kıyılardır. Bu kıyılarda kıyı çizgisi genelde düz bir şekilde uzanış göstermektedir. Foça'da Mersinaki koyları ile Karlı derenin denize döküldüğü koy alçak kıyı özelliği arz etmektedir. Bu alanlarda kıyıda plajların varlığı dikkat çekmektedir. Bu koylar kıyı gerisindeki morfolojinin basık özellikte olmasından dolayı gelişmiştir. Akarsuların getirdiği malzemelerin koyları doldurması ile de plajlar gelişmiştir. Foça-Yeni Foça arasındaki kıyı alanında, Holosen'e ait denizel taraçalara da rastlanılmamıştır. Kayhan Ege kıyılarında yükselmiş kıyı izlerine, özellikle Holosene ait izlere hiçbir yerde rastlanılmadığını, buna karşılık bütün Ege kıyılarında boğulma şekillerinin hâkim olduğunu belirtmektedir (Kayhan'dan aktaran Ezgi; 2003, 16).

1.2.1.3.1.2. Yüksek Kıyılar

Foça-Yeni Foça arasında yüksek kıyılar oldukça geniş yer kaplamaktadır. Foça-Yeni Foça arasındaki kıyılar genç kıyılar olup, oldukça girintili-çıkıntılı ve çentikli yapıdadır. Bu kıyılarda ve adalarda çok yüksek falezler gözlenmiştir.

Tektonik hareketler, litoloji ve dalga aşındırmasına bağı olarak oluşan falezlerin uzanış yönü NE-SW'dir. Ayrıca kıyı açığındaki adalarda NW-SE yönünde uzanan falezlerde gözlemlenmektedir.

Foça'da adından sıkça söz ettiren adaların en büyüğü Orak adasıdır. İngiliz Burnunun karşısında ise Oğlak, İncir ve Fener Adası, Küçükdeniz sahil caddesinin ve Birinci Mersinaki koyunun karşısında bulunurken, Dördüncü Mersinaki koyunun karşısında ise Hayırsız ve Metelik Adası yer almaktadır (Emekli, 1994). Foça'nın kuzeyinden başlayarak Mersinli Tepelerinin kıyı kesimlerinde Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Mersinaki koyuları uzanış göstermektedir. Bu koyuları, Kartdere (İmbat Ovası), Kosova ve Karaçına koyuları takip etmektedir. Çanak koyu ise alçak ve kumlu bir plajla Yeni Foça sınırları içerisinde kalmaktadır.

Sazlıca, Büyüksalhan, Küçüksalhan, Asmadere, Yelkaya, Karaçukur koyuları Yeni Foça'nın diğer önemli koyuları arasında gösterilebilir. Büyük ve Küçükdeniz koyunun kuzeyi ile Fransız tatil köyü arasındaki kıyı boyunca birinci ve ikinci derece koruma öncelikli alanlar çoğunluktadır. Bu alanlar arasında az sayıda üçüncü ve dördüncü derece koruma öncelikli alanlar bulunmaktadır. Bu durumu yaratan başlıca faktörler, bitki örtüsünün tahrip edilmiş olması ve ikincil konutların yaygınlaşmasıdır.

Adalar rekreasyon etkinlikleri açısından uygun doğal ortamlar oluşturmaktadır. Bu adalara ulaşım tekneler aracılığı ile mümkün olabilmektedir. İncir Adası coğrafi açıdan Foça'ya en yakın konumda olanıdır. Yabancı turistlerin de ziyaret ettiği bu adada değişik rekreasyon etkinlikleri (Çadır kurma, Yeme-İçme) olabilmektedir. Foça ilçesinde mavi bayrak almaya hak kazanmış olan dört tane plaj bulunmaktadır. Birinci, İkinci ve Dördüncü Mersinaki koyuları ile Çanak koyu mevkiinde yer alan bu plajlar, yaz döneminde diğer plajlara oranla daha fazla kullanılmaktadır. Bu özelliklerine rağmen adaların gerçek anlamda turizme katkısından söz etmek zordur. Turistlere daha çeşitli organizasyonlar sunularak hem Foça'da kalış süreleri uzatılabilir hem de bu adaların turizm açısından daha aktif kullanımları sağlanabilir.

Tablo 3
Foça'da Denizle İlgili Etkinlikler (Demircioğlu, 1997: 133'den değiştirilerek)

Su Kayağı	Su kayağı için doğal koşulları oldukça uygun olmasına rağmen, bu etkinlik çok sınırlı olarak yapılmaktadır. Özellikle yabancı ziyaretçilerin ağırlıklı olduğu koylarda, konaklama tesislerinin kontrolünde bu spor geliştirilmelidir.
Yüzme	Foça ile ilgili temel etkinlik yüzme olarak kendini göstermekte, sportif olmaktan çok denize girerek serinleme biçiminde uygulanmaktadır. Deniz suyu sıcaklığı uzun süre uygun niteliğini koruduğundan iç ve dış kaynaklı turistler ile günü birlikçilerin tek etkinliği olarak görülmektedir. Foça, sahillerinin sahip olduğu nitelikler açısından oldukça şanslı bir konumdadır. Özellikle koylar, sığ, derin kesimleri ve kumsal nitelikleriyle değişik yaş grupları ve yüzme becerisindeki kesimler için temel çekicilik özelliğini korumaktadır.
Amatör Balık Avcılığı	Foça'da amatör balık avcılığı ile ilgili geniş bir potansiyel bulunmasına karşın, bu etkinlik istenen ölçüde gelişim göstermemiştir. Yerli ve yabancı ziyaretçiler için bu olanak basit önlemlerle kullanım genişliğine kavuşturulabilir.
Rüzgâr Sörfü	Foça özellikle yaz günlerinde öğle sonrasında rüzgâr sörfü için gerekli sakin bir deniz ve yeterli rüzgâr olanaklarına sahiptir. Yerli halkın bu spora eğilimi azdır. Yörenin özellikle dış pazarlardaki talebini artırabilecek bir etkinlik olarak bakıldığında, bu spor dalı için gerekenler yapılmalı, kamu ve özel sektör yatırımcıları bu konuda bilinçlendirilmelidir.
Tramplen Atlama	Yaz aylarında genç ziyaretçi kesimleri için popüler bir spor dalı olan atlama, çok fazla beceri gerektirmeyen ve belli bir yaş sınırındaki tüm ziyaretçilerin yapabileceği bir etkinlik olarak belediye ve kar amaçsız kurumlarla konaklama sektörü tarafından kurulacak altyapı ile (iskele ve tramplen yapımı) geliştirilmelidir.
Kano ve Bot Gezileri	Kano (tek veya çift kişilik) ve kayık gezileri yine kontrolsüz ve sınırlı olarak yapılabilmektedir. Bu konuda bazı güvenlik standartlarının geliştirilmesine ve uygulamaların merkezi bir otorite tarafından (Örneğin belediye yetkilileri) kontrollü yürütülmesine gerek bulunmaktadır.
Sahil Voleybolu	Özellikle yoğun taleple karşılaşılan koylarda kolaylıkla hazırlanabilecek altyapısı nedeni ile giderek popülaritesi artan sahil voleybolu bir etkinlik olarak geliştirilmelidir.

Foça-Yeni Foça arasında kıyı alanında görülen falezlerin tamamı diri falezlerdir. Kıyı boyunca yer alan falezlerde dalga aşındırması sonucu gerilemeler ve falez önlerinde abrazyon platformu oluşumları yer almaktadır. Çalışma alanında, kıyı

boyunca yer alan burunlarda dalga aşındırması sonucu yer yer kopmalar ve sırtlarda basıklaşmalar görülmektedir. Arazi gözlemleri sonucunda; kıyının yatay gelişiminde, kıyı çizgisinin ilerleyen süreçte daha düz bir hal alabileceği; ölü falezlerin gelişebileceği ve plajların daha geniş bir alan kaplayabileceği öngörülmektedir.

Böylece, birinci derece koruma alanı olması gereken kıyı kesiminde ekolojik bütünlük bozulmuştur. Doğal özellikleri ve görsel boyutuyla korumaya değer olan kıyı kesiminin belli miktarlarda turizm yatırımlarına açılabilir ikinci derece sit alanı ilan edildiği görülmektedir.

Eski Foça ve yakın çevresinde, kıyıya yakın koruma önceliği daha fazla olan alanların değer kazandığı; kıyı gerisindeki, denizden uzak ya da yangından etkilenmiş ve rakım olarak konut yapımında tercih edilmeyen çeşitli yerlerdeki arazilerin ise, değer kaybettiği bir gerçektir. Bu durum kıyı kullanımı açısından bugünkü peyzajın oluşumunda etkili olmuştur. Eski Foça'da doğal sit alanı olarak belirlenen kıyıya yakın kesimler sınırlandırılırken, konutsal gelişim engellenmeye çalışılmış ancak konutsal yerleşime göre kullanım olduğu görülmüştür.

1.2.1.4. Doğal Yaşam Kaynakları

Kırsal alanlarla birlikte anılan bu kaynaklardaki turizm faaliyetlerine katılmak isteyenler, daha karmaşık güdülerle hareket etmektedirler. Doğanın görüntüleri, volkanik şekillenmeler, jeolojik yapılar ve kaya formasyonları bu türden alanlar arasında sıralanabilir.

Tablo 4
Kırsal Yörede Rekreasyon Faaliyetleri

Bisiklet	Kano	Piknik	Kırsal Festivaller
Kamping	Yöre İçi kayak	Avcılık	Yürüme, Görsel Geziler
Su Kayağı	Yüzme	Kayık-Motor Gezileri	Doğa Değerlendirmeleri
At Gezileri	Tarihi Turlar	Balık Avcılığı	Plaj Voleybolu

Turistler yelkenli tekne, kano kullanma ya da atıcılık gibi kırsal mekan gerektiren rekreasyon faaliyetlerini sürdürmek için bu türden alanlara yönelebilirler. Bu tür destinasyonlara ulaşmaktan çok tur şeklindeki gezilerle kırsal manzaraları hatta yerleşmeleri görmek de çekiciliğe katkı sağlayacaktır.

Coğrafi mekânın unsurları, doğal yaşamın öğelerini oluşturması bakımından önemlidir. Jeomorfolojik ve jeolojik birimler ile doğal bitki örtüsü ve canlılar, farklı çekicilik unsuru niteliğindedirler. Foça'da bu özellikler yer yer değişik doğal güzellikler oluşturmuştur.

Foça deniz koruma alanı içerisinde en büyük ada olan Orak Adasının batı sahiline ‘‘**Siren Kayalıkları**’’ adı verilmektedir. Volkanik püskürmelerle oluşan bu yapı rüzgârların ve dalgaların etkisiyle bugünkü görünümüne kavuşmuştur. Bu kıyı adını İ.Ö. 8. veya 9. yüzyılda, Batı Anadolu'da yaşamış olan Yunanlı Ozan Homeros'un Odisea adlı destanındaki bir hikâyeden alır.

Siren Kayalıkları, içerdiği mağara ve kovuklarla, Foça Deniz Koruma alanındaki en önemli fok yaşam alanlarından birisini oluşturmaktadır. Bu kıyı 1995 yılından beri geleneksel yöntemlerle avlanan küçük kıyı balıkçıları hariç her türlü kullanıma kapatılmıştır.

Foça adaları 1997 yılında Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları (ÖKA) içerisinde gösterilmiştir. Bunun temel nedeni ise; bölgede yaklaşık 60 çift **Tepeli Karabatak** türünün varlığıdır. 2004 yılında ise, Foça yarımadası ve tüm adalar ÖKA olarak sınıflandırılmıştır. Bu genişletmenin sebebi; bölgede 2 çift **Tavşancıl** üremesinin belirlenmiş olmasıdır.

Akdeniz Bölgesinin önemli doğal unsurlarından birisi de Erişte (Posidonia Oceanica)'dir. Dünyada sadece Akdeniz ve kollarında bulunan bu bitki yanlış bir kanıyla yosun sanılmaktadır. Bu bitki türü kıyı kesiminde suyun bulanmamasını sağlar ve aynı zamanda zemini sabitleyerek kıyı erozyonunun oluşumunu da engeller. Foça Deniz Koruma alanındaki adalar ve anakara kıyıları yaklaşık 30 m derinliğe kadar Erişte kuşağı ile çevrelenmiştir.

Foça, dünyanın en büyük ve en prestijli yarışlarından olan CAP İSTANBUL 2007'nin 3. etabına ev sahipliği yapmıştır. Foça'nın seçilmesinde önemli sebeplerden birisi de Fransa'nın Marsilya kentinin M.Ö. 600'lü yıllarda Foça'dan giden denizciler tarafından kurulmuş olmasıdır. Bu örnek Foça'nın aynı zamanda doğal yaşam alanları ve deniz potansiyeli açısından önemini gösteren turizm aktivitelerinden birisi olmuştur.

Foça 1991 yılında Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı (şimdi Çevre ve Orman Bakanlığı) tarafından Akdeniz Fokunun (Monachus Monachus) korunmasında pilot bölge olarak seçilmiştir. Yeryüzünde altı yüz kadar Akdeniz Foku kalmıştır. En büyük popülasyon Türkiye ve Yunanistan kıyılarında yaşamını sürdürmektedir. Türkiye'deki Akdeniz Foku sayısı yüzün üzerindedir.

Akdeniz Foku genel olarak, üzerinde yapılaşma olmayan, insanların kolay ulaşamadığı ya da insan etkilerinin yoğun olmadığı, kıyı mağaralarına sahip, sakin kayalık sahilleri yaşam yeri olarak benimsemektedir.

Büyük bir deniz memelisi olan Akdeniz Foku, dar yaşam alanlarında varlığını sürdüremez. Akdeniz Foku belirli bir fok nüfusunu taşıyabilecek, yeterli uzunlukta kıyı alanları olması durumunda yaşamını devam ettirebilir. Akdeniz Foku etçil bir canlıdır. Genel olarak, deniz diplerine bağlı olan canlı türlerini avlayarak beslenir.

Akdeniz Foku kıyı yaşamıyla bütünleşmiş bir deniz canlısıdır. Yaşamı açısından deniz ve karaya aynı önemde ihtiyaç duymaktadır. Güvenlik nedeniyle, karaya çıkmak için genellikle kıyı mağaralarının içindeki kuru alanları kullanırlar. İnsan varlığı bu canlıları son derece huzursuz kılmaktadır.

Akdeniz fokunun bu belirtilen yaşam biçimiyle neden Foça'yı yuva olarak benimsediğini anlamak güç değildir. Foça için bir simge olan bu fok türü aynı zamanda yerli ve yabancı turistler açısından da çekicilik oluşturmaktadır.

1.2.2. Ulaşım

Bir turizm yöresinin kaynaklarının kullanımı, erişilebilirliğiyle sınırlıdır. Turizm kaynaklarına erişebilirlik turizmin gelişimine katkıda bulunurken, turizmin gelişimi de ulaşım sistemlerinin gelişimine etki tepki olarak katkıda bulunmuştur. Turizm aktiviteleri insanların yaşam ve çalışma alanlarından belli süreler içerisinde başka alanlara taşınmasını ifade eder. Ulaşım, çok sayıda insanın taşınması sonucunu doğurduğundan, karmaşık organizasyonları ve önemli ölçüde yatırımları gerektirmektedir. Turizm faaliyetleri, *mesafe-zaman* ilişkisi içerisinde ulaşım ve haberleşme olanaklarına yaşamsal olarak bağlılık gösterir.

Turistin *çıkış yeri* ile varılacak *destinasyon* arasında herhangi bir ulaşım türünün bağlantı kurması gerekir. Ulaşım sistemi basit bir anlatımla, ulaşım araçları ve bu araçları taşıyacak yol ağlarından ibarettir.

Türkiye'nin üçüncü büyükşehir'i konumunda olan İzmir ve Manisa'ya yakınlığı Foça açısından önemli bir ulaşım avantajıdır. Ülkemizin önemli giriş kapılarından birisi olan İzmir'den Foça'ya ulaşım kolaydır. Karayolu ile ulaşımın sağlamak isteyen turistler için İzmir-Çanakkale yolundan saparak, 26 km'lik bir yol takip edip ortalama bir saat sürede Foça'ya erişilebilirler. Bu durum Foça'ya yapılan ikincil konut miktarında da artışa neden olmaktadır. Ayrıca iç turizm açısından bakıldığında, günübirlik tatilciler için tercih sebebi olmuştur.

1982 yılında, Foça ulaşımın önemli bir altyapı kaynağı sayılabilecek Foça-Yeni Foça yolu, Çanakkale yoluna bağlı olarak, 22 km uzunluğa sahip asfalt yol olarak hizmete girmiştir. Bu gün bakıldığında aynı yol ağı üzerinde, kamping ve ikincil konut gelişiminin hızlandığı görülmektedir. Foça ilçesi sınırları içerisindeki kırsal mekânı oluşturan alanlarla ulaşım, yine çoğunlukla asfalt yollarla rahat biçimde gerçekleştirilebilmektedir.

Dış turizm kaynakları incelendiğinde en hızlı ulaşım şeklinin hava yolu olduğu görülmektedir. Foça açısından İzmir Adnan Menderes Havaalanı turlarla turizme katılan turistlerin ulaşımını sağlamaktadır. Türkiye'nin en büyük ili

konumunda olan İstanbul başta olmak üzere, kuzey bölgelerdeki çeşitli kentlerden turizme katılan turistlerin bir kısmı birkaç günlüğüne Foça'ya uğramaktadırlar. Foça İzmir arasında yıl boyunca, yarım saatte bir karşılıklı yapılan otobüs seferleriyle ulaşım sağlanmakta; ancak bu, özellikle turizmin yoğun olduğu yaz döneminde bazı gecikmelere neden olabilmektedir. Foça'da, İzmir ya da diğer sahil yerleşmelerinden düzenli aralıklarla bir denizyolu ulaşımından söz etmek güçtür. Bu yönüyle Foça turizmi açısından temel ulaşım şeklinin karayolu ulaşımı olduğu görülmektedir. Yeni Foça ve koyların olduğu yöne Foça garajından hareket eden otobüsler vardır. Demircioğlu (1997: 141)'na göre Foça beldesinin ulaşım ve trafik ile ilgili temel sorunlarını şöyle sıralamak mümkündür:

- i. Kentler arası otobüslerin yeterli kapasitede olmaması,
- ii. Trafik kurallarına uyulmaması (ayakta yolcu alma, durak dışı indirme ve bindirme),
- iii. Otobüslerde yeterli kalite standartlarına sahip olunmaması,
- iv. Yol kenarında dizili olan reklam panoları,
- v. Ulaşımında deniz yolunun yeterince kullanılmaması,
- vi. Kent içi ulaşımında trafik akışının çok güç yönlendirilebilmesi,
- vii. Yayalar için yeterli gezinti yollarının bulunmaması,
- viii. Araçların kent içinde park edilmesi ile yaşanan kargaşa (Kent içi park alanlarını yetersizliği),
- ix. Mal ve hizmetlere ulaşımı kolaylaştıracak işaretleme sistemlerinin kullanılmaması ya da yetersizliği,
- x. Kent içi çalışan taksi sayısının çokluğu ve bunlara ayrılan belli bir park alanının bulunmaması.

1.2.3. Konaklama Ve Konaklama Tesislerinin Alansal Gelişimi

Başarılı bir turizm sektörünün gelişmesi için konaklama kapasitesi ve kolaylıkları büyük önem taşımaktadır. Ulaşım ve belediye hizmetleri gibi altyapıyı oluşturan hizmetler ancak devlet tarafından karşılanabilir. Buna karşın konaklama ve organizasyon büyük ölçüde özel sektöre bırakılmış alanlardır. Yatırımcılar konaklama ve tamamlayıcı (eğlence, yiyecek vb.) sektörlerine yatırımlarını daha çabuk kazanca dönüştürmek amacıyla yönelmektedirler. Turizmin temel unsurlarından olan konaklama kavramı geceleme ve beslenmeyi aynı anda temin eden bir yapılanma içerisinde olmalıdır. Turizmin gelişimi ile konaklama kapasitesi arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır ve gelişime bağlı olarak nitel ve nicel değişikliklere uğramaktadır.

Tablo 5
Foça İlçesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Tesisler

	SINIFI	İŞLETMENİN ADI	ODA SAYISI	YATAK KAPASİTESİ	KONUMU
1	****	Club Phokaia	180	400	3.Mersinaki
2	***	B.Hanedan Oteli	69	139	4.Mersinaki
3	***	Leon Otel	78	156	1.Mersinaki
4	***	Club Rose Bay	40	80	Üzümetli Mevkii
5	**	Hanedan Otel	30	65	Büyük deniz
6	T.K.	Wybas Tatil Köyü	90	280	Çanak Mevkii
7	Pansiyon	Akizmir Pansiyon	9	18	Atatürk M.Aşıklar Y.
		Toplam	496	1138	

Konaklama tesislerini iki şekilde sınıflandırmak mümkündür. Bunlardan ilkinin *ticari* grup içinde sayabileceğimiz pansiyonlar, tatil köyleri, oteller, moteller ile benzeri tesisler oluşturmaktadır. Çeşitli akraba ve arkadaş evleri ve ikincil konutlar ise *özel türde* bakabileceğimiz ikinci grubu meydana getirmektedir. Hareketli ev (mobil homes), kamp yapma, karavan, çadır gibi konaklama imkânları ise, kendilerine ayrılan yerlerde konaklayan ve bu nedenle de ara tip sayılan bölümdür. Dünya turizm örgütüne (WTO) göre, dünyada uluslararası turizme uygun yirmi dokuz milyon otel, motel vb. konaklama tesisi yatak kapasitesi bulunmaktadır. Bu konaklama tesislerinin % 39'u Avrupa'da, % 32'si Amerika kıtasında ama çok büyük bir bölümü ise Amerika Birleşik Devletleri içerisinde. % 24'lük oranla

Doğu Asya ve Pasifik bu iki bölgenin ardından gelirken; Afrika, Ortadoğu ülkeleri ve Güney Asya ülkeleri % 1–3 arasında değişen küçük paylara sahip bulunmaktadır. Konaklama kapasiteleri ülkelere göre değişimler gösterir. Otomobille birlikte gelişen bir konaklama biçimi ‘‘motor+otel = motel’’ dir. Tatil merkezlerinde apartman daireleri ya da tek evler kiralanabilmektedir. Belirli bir süre için mülkiyet hakkını veren ve süre paylaşım temeline dayalı olan devre-mülk sistemi de gelişim göstermiştir.

Tatil kampları birden fazla kişinin kalabileceği eğlence olanakları bulunan mekânlardır. İlk kamplar yarım yüzyıldan daha gerilere kadar gitmektedir. Tatil kamplarıyla karıştırılmaması gereken *kamplıngler* turistlerin yiyecek, park, tuvalet vb. taleplerine cevap verecek şekilde donatılmışlardır. Bu iki türde de yerel yönetimler gerekli organizasyonu sağlarlar. Bunlar yiyecek satan yerler ve yıkanma /yıkama kolaylıklarına da sahip olarak, yalnızca konaklamayla ilgili temel ihtiyaçlara cevap verirler (Koç, 1977).

Tablo 6
Foça İlçesinde Kamplıngler

	KAMPİNG ADI	KONUMU
1	Acar Kamplıng	Kartdere Mevkii
2	Ferah Kamplıng	3. Mersinaki Koyu
3	Remzinin Yeri Restaurant Kamplıng	3. Mersinaki Koyu
4	Kale Kamplıng	Kaleburnu
5	Güven Kamplıng	Atatürk Mahallesi Fidanlık Sitesi
6	Eriş Çadır Kamplıng	Gedelen Mevkii
7	Sazlıca Plajları Kamplıng	Sazlıca Mevkii

Geleneksel konaklama tesislerini tamamlayıcı konaklama türleri arasında *tatil köyleri*, özellikle de ‘‘yalancı-yerli’’- yani yerel özellikleri kısmen yansıtan-köyleriyle club mediterranee yer alır (Özgüç, 2003: 112). Tatil köyleri günümüzde popüler özelliğini koruyan ve yaygın kullanıma sahip bir tatil şeklidir.

Tablo 7
Foça İlçesinde Belediye Belgeli Tesisler

	İŞLETMENİN ADI	ODA SAYISI	YATAK KAPASİTESİ	KONUMU
1	Club Mackerel T.K	42	152	Küçük Ayani
2	Liberty Apart Otel	9	42	Büyük deniz
3	Hanedan Apt Otel	80	224	4. Mersinaki
4	Göker Apart Otel	12	30	İsmet paşa mahallesi
5	Foçantique Butik Otel	10	27	Küçük deniz
6	Oscar Butik Otel	8	20	Fevzi paşa mahallesi
7	Kalyon Butik Otel	21	61	Büyük deniz
8	Teras Motel	13	35	3. Mersinaki
9	Amfora Otel	18	45	Fevzi paşa mahallesi
10	Kaynak Otel	28	80	Atatürk Mahallesi
11	Melaike Otel	23	52	Küçük deniz
12	Sempatik Otel Güneş	16	37	Küçük deniz
13	Villa Dedem Otel	18	42	Küçük deniz
14	Aydın Pansiyon	9	16	Fevzi paşa mahallesi
15	Ensar Pansiyon	14	34	Küçük deniz
16	Evim Pansiyon	7	13	Fevzi paşa mahallesi
17	Erdem Pansiyon	10	26	Küçükdeniz Aşıklar Yolu
18	Fokai Pansiyon	6	13	Küçük deniz
19	Huzur Pansiyon	10	20	Küçük deniz
20	İyigün Pansiyon	12	34	Küçük deniz
21	İyon Pansiyon	11	27	Küçük deniz
22	Oğuz Pansiyon	10	35	3. Mersinaki
23	Siren Pansiyon	14	35	Küçük deniz
24	Dilom Pansiyon	11	26	Büyük deniz
25	Vertigo Pansiyon	3	10	Büyük deniz
26	Zeki Pansiyon	10	20	Fevzi paşa mahallesi
27	Foça Su Sporları Merkezi	37	74	Tersane Mevkii
28	Polen Tatil Köyü	20	60	Çanak Koyu
29	Fotaş Tatil Köyü(Club Mav	137	200	Çanak Koyu
30	Alize Tatil Köyü	6	20	Alize Mevkii
31	Naz Otel	17	50	Kordon Caddesi
32	Palmiye Otel	15	25	Kordon Caddesi
33	Arzum Otel	12	40	Turhanlar pasajı
34	Selena Butik Otel	8	19	Atatürk Mahallesi
35	Mercan Motel	6	13	Atatürk Mahallesi
36	Villa Ağras apart otel	3	15	Fidanlık Sitesi
37	Artun apart otel	8	25	Plaj Caddesi
38	Yenifoça Apart Otel	20	80	Atatürk Mahallesi
39	Suna's apart otel	8	40	Korucuk Mevki
40	Telli Kavak Apart Otel	6	25	F.Çakmak Mahallesi
41	Erdem Pansiyon	8	24	Merkez Çarşısı
42	Ataol Pansiyon	3	9	F.Çakmak Mahallesi
	Toplam	560	1795	

Konaklamayı tamamlayıcı türde tesislerin belki de en önemlisi; lokanta, cafe vb. türden mekânlardır. Bunların günümüzde yayılımı en hızlı olanı şüphesiz ‘‘fast food’’ gıdaların bulunduğu restaurantlardır. Bu türden yiyecekler ‘‘ev-artı(+)’’ denilen ve kendi geldikleri yöreden farklı deneyimler yaşamak isteyen turist grupları tarafından şiddetle aranmaktadır. Konaklama tesislerini tamamlayan özellikteki bu tesisler, küçük turizm merkezlerinde büyük kent merkezlerinden daha az bulunmaktadır.

Foça ölçeğinde 1967 yılında açılmış fakat günümüzde etkinliğini yitirmiş olan Fransız Tatil Köyünün ayrı bir önemi vardır. Bu tatil köyünün kuruluş aşamasındaki kapasitesi 376 oda ve 752 yataktır. Yaz dönemlerinde faaliyette kalan Dördüncü Mersinaki koyunda açılmış olan bu tesis Foça için bir ilk olma özelliğinin yanı sıra, Foça'nın dış turizm açısından önemli bir cazibe merkezi olacağına da göstergesi olmuştur. Bu tatil merkezini özellikle kent merkezinde açılan diğer konaklama tesisleri izlemiştir. Foça kent merkezi ve kıyı kesiminin ikincil konutlar ve konaklama tesisleri tarafından işgal edilmesi, zaman içerisinde yol üzerinde bulunan koylar boyunca kampinglerin de bölgeye yerleşmesini sağlamıştır.

Foça, kent merkezindeki plajı ile farklı bir turizm çekiciliğine sahiptir. Foça'da bulunan arsa ve evler yerli halk tarafından turistik yatırımlar yönüyle değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Özellikle kıyı kesimlerinin yoğun turizm alanları olması bunun doğal bir sonucudur. Konaklama ve tamamlayıcı tesislerin birçoğu bu kıyı alanlarında yoğunlaşmıştır. Küçükdeniz ve Büyükdeniz sahil caddelerinde bu yoğunluk en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Ancak bazı altyapı yetersizlikleri nedeniyle, Foça'da kent merkezine yayılmış olan ikinci konutlarda sorunlar yaşanabilmektedir.

Foça ve çevresi deniz turizmi açısından uygun özellikler arz ettiğinden, buradaki tesislere kıyı konaklama tesisleri denilmektedir. Foça ilçesinin İzmir anakente olan yakınlığı ve transit turizme yatkınlığı, turistik işletmelerin bir kısmının yıl boyunca hizmet vermesi sonucunu gündeme getirirse de turizm daha çok yaz dönemlerinde yoğunlaşan faaliyetlere göre şekillenen turistik işletmelere bağlı kalmaktadır.

Foça kent merkezinde İsmet Paşa, Atatürk ve Fevzi Paşa Mahallelerinde turistik tesis gruplarının varlığı görülmektedir. Bu alanlar aynı zamanda ikincil konutların da arttığı yerlerdir. 1990'lı yıllardan itibaren adı geçen bu kıyı bölgelerin, yerleşme bakımından doyum noktasına ulaşmasıyla birlikte ikincil konutlarında artık Foça-Yeni Foça yoluna kaymaya başladığı bilinmektedir. Buna karşın, turistik potansiyeli bulunmasına rağmen adalarda ciddi anlamda turistik faaliyetler gözlemlenmemektedir.

1990'lı yıllardan itibaren Foça'da devre mülk sisteminde olan apart oteller ve tatil köyleri yaygınlık göstermeye başlamışlardır. Uzun zamanlı konaklama yapmak isteyen turistler için uygun sayılabilecek pansiyon tipi yerleşmelere, Foça'da yaygın olarak rastlanılmaktadır. Bu türden işletmelerde hizmetler genel olarak ya mal sahibi ya da aile bireyleri tarafından karşılanmaktadır. Yöre halkı açısından önemli bir turizm geliri sağlayan bu tip aile işletmeleri yatak kapasitesinin yetersiz kaldığı dönemlerde önemli bir ihtiyaca cevap vermektedirler. Foça'da sayıca en çok olan konaklama tesislerinin başında bu türden pansiyonlar gelmektedir.

Foça'da dinlenme, spor ve konaklama gibi taleplere uygun olarak doğa ile bütünleşmiş sabit ve mevsimlik turistik tesis özelliğindeki kampingler, motorlu taşıtların kullanımındaki yaygınlaşmaya paralel olarak artmıştır. Kıyı alanlarında kurulan bu kampingler, arka planında ormanlık alanları barındırır. Kamping yerleri özel teşebbüsler tarafından işletilebildiği gibi aynı zamanda yerel yönetimler ya da devlet kuruluşları tarafından da işletilebilir (Toskay, 1983).

Demircioğlu'na göre (1997) konaklama açısından Foça'nın belli bir potansiyele sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu potansiyelin, genel turizm hareketleri ve sosyal turizm temelinde incelenmesinde ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır;

- Foça sahilleri sosyal turizm temelli konaklama tesisleri açısından yeterli kapasitede bulunmamaktadır.
- Küçük işletmeler şeklindeki konaklama tesisleri ağırlığını

korumaktadır.

- Foça'da özel sektör yatırımları olan konaklama tesisleri (gerek iç gerekse dış turizm açısından) sosyal nitelikli talebe uygun karakteristikler sergilemektedir.
- Pansiyonculuk ve apart oteller kendini temel konaklama biçimi olarak göstermektedir.
- Son dönemlerde devre-mülk nitelikli sosyal tesislerin sayısında bir artış gözlemlenmektedir.
- Kalış sürelerine ve turistlerin demografik verilerine bakıldığında yöredeki 3 ve 4 yıldızlı otel işletmelerinin (Club Phokaia-Hanedan vb.) çoğunlukla AB ülkelerinin sosyal nitelikli turistine hizmet verdiği görülmektedir.
- Konaklama tesisleri açısından dikkatli bir planlamaya ve kapasite değerlendirmelerine dayalı bir tasarıma gerek bulunmaktadır.

Yukarıda sıralanan özellikler, Foça'nın genel ve sosyal nitelikli hareketleri için yeterli kapasiteye sahip olmadığını, turizmin gelişimi açısından konaklama arzının ayrıntılı olarak irdelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Sosyal kesime hitap edecek konaklama biçimlerinin, AB ülkelerindeki örnekleri de göz önüne alındığında bazı temel özellikleri taşıması gereklidir. Bu özellikler şöyle sıralanabilir;

- Çok sayıda turistlerin aynı zaman diliminde konaklamasına olanak vermesi,
- Temel ihtiyaçlara cevap verebilecek düzeyde olması,
- Diğer turizm tesislerinde olduğu gibi büyük yatırımlar

gerektirmemesi,

- Personel giderlerinin turistin bazı ihtiyaçlarını kendi karşılaması nedeni ile düşük olması,
- Alt yapı hizmetlerinin ilgili kamu kurumları tarafından yapılması,
- Sosyal kesimin, sahip olduğu geniş aralıktaki nitel perspektife uygun değişik türde yapılar geliştirmesi.

1972 yılında Foça'da ilk pansiyon açılmıştır. Basit aile işletmeciliği şeklinde ev pansiyonları olarak başlayan bu süreç gelişim göstermiştir. Yöredeki ilk otel 1978 yılında işletmeye açılmış, 1980 yılında ise ikincisi yapılmıştır. Foça-Yeni Foça karayolunun inşasıyla birlikte, özellikle ikincil konut yapımında artışlar meydana gelmiştir. 1986 yılında arkeolojik sit alanlarının, alınan kararla daraltılmasının doğal sonucu olarak Foça'da hızlı sayılabilecek bir yapılaşma süreci olmuştur. 1990'lı yıllarda koruma kapsamının genişlemiş olması durumu değiştirmiştir.

Emekli'nin (1994) turistik tesislere uyguladığı anketlerden elde ettiği sonuçlarla konaklama tesislerinin % 28,5'i 1968–1975 yılları arasında, % 71,5'inin 1985'ten sonra yapılmış ve % 43'ü de 1989 yılından sonra hizmete girdiği anlaşılmaktadır. Foça'da turizm tesislerinin tatil köyü, otel-motel, pansiyon, kamping gibi türlere göre yatak kapasiteleriyle birlikte irdelenmesi gerekmektedir.

1.2.3.1. Konaklama Tesisleri: Tür, Kapasite, Doluluk Oranı ve Ortalama kalış süreleri

Konaklama sadece geceleme değil aynı zamanda yeme-içme, eğlence gibi etkinlikleri de bünyesinde barındıran bir oluşumdur. Türkiye'nin kıyı kentleri içerisinde doğal dokusunu belli bir oranda korumayı başarmış olan Foça, Batı Anadolu kıyıları içerisinde önemli bir sahil yerleşmesi konumundadır. Foça daha güneydeki sahil yerleşmelerine oranla daha az turistik kentleşmeye sahip bir

görünümde olmasına karşın özellikle turizmin gelişim dönemleri itibariyle incelendiğinde, 1980'li yıllardan itibaren kıyı kesimi başta olmak üzere, turistik yatırımların arttığı bir merkez olma özelliğine bürünmüştür.

Foça'da 1992 yılında toplam kırk bir adet konaklama tesisi bulunmaktaydı. Bunlardan üç tanesini tatil köyleri (1146 yatak kapasitesi), 13'ünü otel-moteller (672 yatak kapasitesi), 16'sını pansiyonlar (397 yatak kapasitesi) ve 9 tanesini ise kampingler (114 yatak kapasitesi) oluşturmaktaydı. Kampingler, diğer bakış açısına göre, 3000 kadar çadır kurabilme olanağı vermesiyle ayrı şekilde de değerlendirilebilmektedir.

Günümüzde Foça ilçesi'nin sınırları içerisinde toplam 56 turizm tesisi bulunmaktadır. Bunların 7'si Kültür ve Turizm Bakanlığı belgelidir. Bu tesislerin toplam içerisindeki payı % 12,5 olup, 1138 yatak kapasitesine sahiptir. Bu tür tesislerin yatak kapasiteleri belediye belgeli tesislere göre daha fazladır. Turist profili yönüyle de farklılık gösteren bu tesisler, daha çok yabancı turistleri ağırlamakta ve paket turlarla İzmir civarındaki Efes antik kenti gibi bölgelere organizasyonlar düzenlenmektedir.

Foça'da belediye belgeli olan tesislerin sayısı 42'dir. Bunun toplam içindeki oranı ise % 75 olmasına rağmen, 1795 yatak kapasitesine sahiptir. Bu tesisler yine Foça'nın kıyı bölgelerinde yoğun biçimde yayılış göstermektedirler. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra Yeni Foça kıyıları boyunca artış gösteren bu işletmeler, yerli turistlerin sık kullandığı mekânlardır. 1992 yılında dokuz olarak görülen kamping alanları bugün için yedi olarak sayısal düşüş göstermiş olsa da yine de özellikle yaz dönemlerinde yoğun ilgiyle karşılaşmaktadır. Kampinglerin toplam turistik işletme içindeki oranı ise % 12,5'tir.

Turistik açıdan en önemli istatistiklerden birisi de işletmelerin doluluk oranlarıdır. Buna göre herhangi bir konaklama tesisinin aylık ya da yıllık olarak sattığı yatak ve oda sayısının toplam yatak ve oda sayısına oranı doluluk olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, tesis verimliliğinin ortaya konmasında önemli bir göstergedir. Turizm bölgesindeki oda ve yatak kapasitesinin yeterliliği ile

yöreye olan talebin belirlenmesinde doluluk oranları kullanılmaktadır.

Foça'da özellikle turizmin yoğun olduğu dönemlerde doluluk oranları olumlu göstergeler sunmakla birlikte gelecek için planlamalar yapıldığında yetersiz kalabileceği anlaşılmaktadır. Turizm sezonu olarak da bilinen mayıs-ekim döneminde yurdumuzda olduğu gibi Foça'da da doluluk oranlarında önemli artışlar yaşanmaktadır. Bunda şüphesiz en önemli neden, kıyı ve deniz turizmidir. Bazı tesisler ise yıl boyunca konaklama hizmetlerini sürdürmektedir. İzmir ve Manisa'ya olan yakınlık nedeniyle gününbirlik veya birkaç günlüğüne bölgeye gelenlerin konaklama talepleri ve tur bağlantıları gibi nedenlerle turistik tesislere olan ihtiyaç artmış; artık turistik tesislerin % 65 kadarı yıl boyu hizmet verir duruma gelmiştir. Bu rakam 1990'lı yılların başında % 85'tir.

Emekli (1994) tarafından yapılan anketlerde; 1991–1993 yılları boyunca konaklama tesislerinin doluluk oranları incelenmiş ve tesislere göre doluluk oranlarının değiştiği görülmüştür. Buna göre; otel ve motellerin % 61'inde yerli turist konaklamakta ve kalış süreleri 3–5 gün arasında değişmektedir. Pansiyonlarda ise doluluk oranı % 75'tir. % 82'lik doluluk oranı ile tatil köyleri bu anlamda en önde gelmektedir. Bağlantıların bir yıl önceden düzenli olarak yapılması, bu doluluk oranının sağlanmasında etkili olmaktadır.

Foça'da temmuz-ağustos dönemi % 85–90 arasında değişen doluluk oranı ile en yüksek verimin elde edildiği aralıktır. Oysaki bu oran eylül-ekim ile mayıs-haziran aylarında % 40–45'e düşmektedir. Foça'nın turizmde turların önemli bir yeri bulunmaktadır.

Foça'da tesislerin standartlarını yükseltmesinde katkısı bulunan bu turlar turizm sezonlarında gerek yerli turistlerin gerekse yabancı turistlerin doluluğu artırmasında önemli bir etken olmaktadır. Yaz aylarındaki bu doluluk oranlarının aksine kış döneminde doluluk oranları % 5 ile 10 arasında değişim göstermektedir. Bu durum bir bakıma turizm çeşitliliğinin ve yıl boyu turizm anlayışının gelişmesinin bir turizm merkezi açısından ne kadar önemli olduğunu ispat eder niteliktedir.

Tablo 8
İzmir İli ve Foça İlçesine Göre Belediye Belgeli Tesislerde Yerli ve Yabancı
Tesise Geliş, Geceleme Sayısı ve Ortalama Kalış Süresi
(Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri, 2004)

		İZMİR	FOÇA
TESİSE GELİŞ SAYISI	Yabancı	31 880	1 406
	Yerli	351 982	24 885
	Toplam	383 862	26 291
GECELEME SAYISI	Yabancı	118 976	9 409
	Yerli	654 461	59 573
	Toplam	773 437	68 982
ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ	Yabancı	3,7	6,7
	Yerli	1,9	2,4
	Toplam	2,0	2,6
DOLULUK ORANI (%)	Yabancı	3,80	2,44
	Yerli	20,89	15,47
	Toplam	24,69	17,92

İzmir ili için 2004 yılına ait belediye belgeli turizm işletmelerinin istatistikleri incelendiğinde, % 24,69 ile ortalama bir doluluk olduğu görülmektedir. Bu oran içerisinde yabancıların payı % 3,80 iken yerli turistlerin payı ise % 20,89'dur. Foça ilçesi açısından ortalama değer % 17,92 olurken, bu oran içerisinde yabancıların payı % 2,44, yerli turistlerin payı ise 15,47'dir. Yabancı turistler İzmir ilinde toplam dolulukta sadece % 15,4 oranında konaklarken, yerli turistlerde bu oran belediye belgeli tesislerde % 84,6'dır.

İzmir ölçeğinde olduğu gibi Foça'da da yabancı turistlerin toplam içindeki payı yerli turistlere oranla düşük kalmaktadır. Foça'da yine belediye denetimindeki tesislerin doluluk ortalamaları incelendiğinde, yerli turistlerin ağırlıkta olduğu hemen göze çarpan bir durumdur. Foça'da ortalama doluluk % 17,92 ile İzmir ortalamasının altındadır. Bu dolulukta yabancı turistlerin payı % 2,44 iken yerli turistlerin payı % 15,47'dir. Yabancı turistlerin yüzde olarak bu doluluk içindeki oranlarına bakıldığında % 13,6'lık bir kısmı oluşturduğu görülmektedir. Yerli turistler ise %86,4 ile asıl konaklamayı oluşturan kesimdir.

Tablo 9
İzmir İli ve Foça İlçesine Göre Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Tesislerde
Yerli ve Yabancı Tesise Geliş, Geceleme Sayısı ve Ortalama Kalış Süresi
(Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri, 2006)

		İZMİR	FOÇA
TESİSE GELİŞ SAYISI	Yabancı	345 523	10 003
	Yerli	776 469	17 899
	Toplam	1 121 992	27 902
GECELEME SAYISI	Yabancı	1 136 592	73 239
	Yerli	1 405 735	58 326
	Toplam	2 542 327	131 565
ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ	Yabancı	3,3	7,3
	Yerli	1,8	3,3
	Toplam	2,3	4,7
DOLULUK ORANI (%)	Yabancı	17,29	30,91
	Yerli	21,38	24,62
	Toplam	38,66	55,53

İzmir’de Kültür ve Turizm Bakanlığı belgeli tesislerde doluluk oranı ortalama % 38,66’dır. Yabancı turistlerin oranı % 17,29’da kalmakta iken yerli turistler % 21,38’lik paya sahiptir. Yüzde olarak bakıldığında ise yabancı turistler % 44,7, yerliler ise % 55,3 oranında doluluk oluşturmaktadırlar. Yerli turistlerin konaklamada doluluk oranı bakımından tıpkı belediye belgeli tesislerde olduğu gibi çoğunluğu almış olduğu görülmesine rağmen yabancı turist doluluğunda belirgin bir artış olduğu da gözden kaçmamaktadır.

Foça’da Kültür ve Turizm Bakanlığı belgeli tesislerde doluluk oranı ortalama % 55,53’tür. Bu oranlar İzmir ilinin genel ortalamasından oldukça fazladır. Bu oran içerisinde yabancıların payı % 30,91’dir. Yerli turistler bu tip işletmelerde sadece % 24,62 paya ulaşabilmektedir. Bu durumda yüzde olarak doluluk oranlarında yabancılar % 55,7 paya sahipken, yerliler % 44,3 kısmı teşkil etmektedir.

Turizm sektörü içerisinde konaklama tesislerinin doluluğu kadar turistlerin ortalama kalış süreleri de önem arz etmektedir. Kalış sürelerinde tesis türleri, turistin milliyeti ve turizm dönemlerine göre bazı farklılıklar olmaktadır. Tesislerdeki kalış

süresi aynı zamanda turizm merkezindeki doluluk oranlarını da etkilemektedir. Turlarla gelen Norveçliler yedi veya on beş günlük programlarla gelmekte ve tur operatörlerinin anlaştığı otellerde konaklamaktadırlar. Fransız tatil köyü de aktif olduğu dönemler zarfında başta Fransızlar olmak üzere, İngiliz ve Alman turistleri Foça'ya yine 7–15 günlük turlarla getirmekteydi. Finlandiyalı ve Hollandalı turistler benzer sürelerde çeşitli otel ya da pansiyonlarda konaklamaktadırlar. Bunun dışında, fazla miktarlarda olmamakla birlikte İtalyan, Amerikalı, Eski Yugoslavya ülkeleri vatandaşları ile Avusturyalı turistlerde Foça'nın yabancı turist profilinde öne çıkan bazı ziyaretçilerdir.

Kıyı kesimlerindeki tesislerde veya kampinglerde konaklamak amacıyla gelen yerli turistlerin çoğunluğunu İzmir ve Manisa'dan gelen günübirlikçiler oluşturmaktadır. İzmir'den gelenlerin % 40'ı, Manisa'dan gelenlerin ise % 28,8'i günübirlik rekreasyon faaliyetlerine katılmaktadır (Emekli, 1994). Bu yerli turistlerin kalış süreleri iki ile yedi gün arasında değişmekte olup, çoğunlukla pansiyon tipi yerleşmeleri tercih etmektedirler. İstanbul, Ankara ve Bursa yönünden gelen transit yolcular açısından Foça, önemli bir durak noktasıdır. Bunların kalış süreleri 3–4 gün arasında değişim göstermektedir.

Emekli tarafından yerli turistler üzerinde yapılan anket çalışmasının (1994: 40) sonuçlarından, bu turistlerin % 25,6'sının günübirlikçi olduğu anlaşılmaktadır. Konaklayan turistlerin % 38,3'ü pansiyonlarda, % 28'i otellerde ve % 8,1'i akraba ve tanıdık yanında konaklamaktadır. Pansiyonlarda kalanların % 38'i 1–3 gün arasında, %52'si de 3–5 gün arasında ve % 10 kadarı da beş günden fazla kalış süresinde konaklamaktadırlar. Otellerde kalanların % 48'i 1–3 gün, %45'i 3–5 gün arasında, % 7'si ise beş günden fazla konaklamaktadır.

İzmir ilinde 2006 yılı istatistiklerine bakıldığında Kültür ve Turizm Bakanlığı belgeli tesislerde ortalama 2,3'tür. Yabancıların kalış süresi 3,3 iken yerli turistler için bu değer 1,8'dir. Foça'da ise aynı tür tesislerde yabancı turistlerin tarafından ortalama 7,3 gün süreyle konakladıkları görülmektedir. Yerli turistlerin 3,3 gün konakladıkları bu işletmelerin toplam ortalaması ise 4,7'dir. Yabancı ziyaretçilerin özellikle yaz dönemlerinde turistik mekânları daha uzun kalış

süreleriyle kullandıkları görülmektedir.

İzmir ve Foça konaklama istatistiklerinin incelendiğinde, belediye belgeli tesisler ile Kültür ve Turizm Bakanlığı belgeli tesisler arasında gerek doluluk oranları gerekse yabancı ve yerli turistlerin bu doluluk içindeki payları açısından anlamlı farkların olduğu hemen göze çarpmaktadır. Turizm işletme belgeli tesislerde yıl boyu yaşanan doluluk daha fazla ve yabancı turist sayısı belediyeye oranla daha yukarıdadır. Bu oluşumu şekillendiren en önemli faktörlerin başında şüphesiz sunulan hizmetlerdeki kalite farkı gelmektedir. Şöyle ki: Turizm işletme belgeli tesisler, çoğunlukla üç, dört ya da beş yıldızlı tesislerden oluşmaktadır ve organizasyonla yabancı turist getirmek konusunda seyahat acenteleriyle daha sıkı bağlantılara sahiptir. Bu durumun doğal sonucu; turizm işletme belgeli tesislerin yabancı turistler tarafından daha fazla talep edilir olmasıdır.

1.2.3.2. Turizm Merkezlerinde İkincil Konutlar ve Diğer tesisler

Türkiye’de tatil hareketinin ve seyahatinin yaygınlaşmasında en önemli rolü, 1970’lerden sonra hızlanan, kıyılarda ‘‘ikinci ev’’ ya da kent merkezine yakın, sıklıkla uğranabilecek yakınlıkta bir kıyı kırsal alanında tatil evi sahipliği şeklindeki yaklaşımı belirlemiştir. Daha öncesinde büyükşehirlerde ‘‘ yazlık ve kışlık ev’’ olgusu ile bilinen bu turizm şekli, şehirlerin büyümesiyle birlikte daha uzak mekânlara taşınmıştır. Günümüzde rekreasyon ya da iç turizmle ilgili alan talebinin ülkenin birçok noktasına yayıldığını ama bu arada uluslararası turizmin daha belirli noktalarda yoğunlaşma gösterdiğini söylemek gerekir (Özgüç, 2003: 552).

Geçmişte yalnızca iç turizme hizmet verecek şekilde yapılanan birçok yer artık çoğunlukla yabancı turistlere hizmet vermektedir. Yazlıklara gitme bir tutku halini almışken, tatillerde Çeşme, Kuşadası, Bodrum, Fethiye gibi popüler tatil merkezlerine gitmekte adeta bir yaşam tarzına dönüşmüştür. Dış turizme yönelik konaklama tesislerindeki fiyat yüksekliği iç turizm açısından kullanım olanaklarını belli sosyal kesimler için kısıtlamaktadır. İç turizm yoluyla tatil yapanların motel, otel ya da tatil köyü gibi konaklama türlerini tercih edenlerin oranı 1990’lı yılların

sonlarında ancak % 15 olurken, % 69'luk bir kısım ise tatillerini arkadaş-akraba gibi ikincil konut sahiplerinin yanında geçirmişlerdir.

İzmir'in yakın kıyı ilçeleri de bu "ikincil konut modasından" payını almıştır. Özellikle Foça ilçesi gibi koyları ve doğal güzellikleriyle dokusu bozulmamış kıyı yerleşmeleri 1970'li yılların başından itibaren yoğun yazlık türü yerleşmelere maruz kalmıştır.

Bu dönemde inşa edilen konutlar mimari açıdan da birbirine yakın özellikler gösterir. Çoğunluğu müstakil olan bu konutların Atatürk Mahallesi gibi alanlarda ilk yayılımları görülmüştür. Zamanla değişen isteklere göre bu konutlar, müstakil olmaktan çıkmış ve iki hatta üç katlı, aynı zamanda kışlık olarak da kullanılacak konutlara dönüşmüştür. İkincil türde bazı konutlar küçük bir alana oturtularak katsayısı artırılıp kullanım alanı genişletilmiş, dubleks veya tripleks tarzında modern görünümlü (barbekülü, şömineli, güneş enerjili vb.) yapılar olarak ortaya çıkmıştır. 1976 yılında İzmir Metropolitan Bürosunun (1977) yaptığı araştırmaya göre 164 tane iken, 1985'te ise 1000'i bulan ikinci evler Foça Belediyesinin ruhsat bilgileri ve kaçak yapılar da dikkate alındığında 1993'te yaklaşık 4000 tane olmuş ve bu sayı yıllar zarfında artış göstermiştir. Foça'da 1985–1989 arası dönem ikincil konut yapımının yoğunlaştığı dönem olmuştur (Emekli, 1994: 41–44).

Foça'da yazlık site inşaatlarının çoğalmasında, kat karşılığında arazilerini müteahhitlere veren arsa sahipleri önemli rol oynamıştır. Özellikle yaz döneminde Foça nüfusunun önemli ölçüde artmasında ikincil konutların büyük payı vardır. Başta İzmir ile Manisa kökenli ve daha çok emekli kesimden olan ikincil konut sahipleri, Foça'yı temiz havası, kıyı güzelliği, sakinliği ve ucuzluğu gibi nedenlerle tercih etmektedirler. Dolayısıyla ikincil konutların ve beraberinde getirdiği yoğun nüfusun özellikle yaz dönemlerinde çöp, fosseptik vb. sorunların altyapının tam olarak oluşturulmamış olması nedeni ile arttığı görülmektedir. İkincil konutların en yoğun kullanıldığı aralık ise eğitim kurumlarının tatile girdiği haziran-eylül dönemidir.

İkincil konutlar dışında kamuya ve özel kuruluşlara ait çeşitli sosyal dinlenme tesisleri bulunmaktadır. Foça'da bu tip tesislerin ilk göze çarpanı şüphesiz

Jandarma Komando Okulu ve Deniz Amfibi Deniz Piyade Tugayına bağlı olan konaklama tesisleridir. M.E.B. Eğitim ve Dinlenme, Maliye Bakanlığı, Tarım ve Kyışleri Bakanlığı ve İl zel İdaresi gibi farklı kurumların Foça’da tesisleri bulunmaktadır.

Foça’da başta kıyıdaki turistik alanlarda olmak üzere, Atatürk ve Fevzipaşa mahalleri gibi alanlarda restaurant, lokanta, bar, cafebar ve club gibi işletmelere sıklıkla rastlanmaktadır. Foça Turizm Danışma Őube Müdürlüğü envanterine göre, sadece eski Foça merkezi ve koylarında bu türden işletmelerin sayısı 54 iken Yeni Foça ile birlikte toplam 95 adet tesis diğer turizm işletmelerini tamamlayıcı özellikte yer almaktadır.

1.2.3.3. Konaklama Organizasyonu ve Seyahat Acenteleri

Bir yöredeki turizm destinasyonundan arzu edilen verimi almak için ekicilikler, konaklama kolaylıkları, altyapı hizmetleri ve ulaşım gibi unsurların bir arada, devlet ile özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi ve sürdürülebilir olarak, ele alınması gerekmektedir. *Organizasyon*, bir anlamda ‘‘ turizmle ilgili olabilecek olanaklardan en yüksek derecede yararlanma ve bunların amaca uygun olarak işletilmesi’’ demektir (zg, 2003: 114). Ancak geçmiş dönemlerde, turizm açısından, ülkemizin eşgüdümlü olarak birlikte hareket etmesini sağlayacak bir ulusal turizm örgütlenmesinden söz etmek mümkün değildir.

Ülkemizde turizmin etkinliğini iyice hissettirmeye başlamasıyla birlikte ilgili faaliyetler bakanlık düzeyinde ele alınmaya başlamıştır. Devlete bağlı kurumlar sadece turizmle ilgili eşgüdümü sağlamakla kalmayıp aynı zamanda enformasyon ve geliştirme, dış tanıtım, araştırma, standart tespiti, hukuksal boyut ve turizm merkezlerinin altyapısı gibi birçok ana başlıkta turizm siyasetleri geliştirmektedirler. Bu yapılanma şeklinden hareketle ülke genelinde turizmin yaygınlaşması ve potansiyelin etkin biçimde kullanımında en önemli görevlerin hkmetlere düştüğünü belirtmek gerekmektedir. Turizmin ilk gelişim dönemlerinde ülkemizde devlet eliyle doğrudan turizm yatırımları da yapılmıştır. Ancak bu tür yatırımların yerini günümüzde özel sektör yatırımları almış durumdadır. Türkiye’de geçmiş

dönemlerde TURBAN'ın yaptığı konaklama tesisleri buna örnektir.

Turizm, başka üretim şekillerinden farklı olarak stoklanabilir değildir. Yani turizmde belli bir zaman diliminde tüketilmeyen hizmet, potansiyelin boşa harcanmış olması anlamını taşımaktadır. Bir hafta önce satılmamış bir otel yatağı veya bir yolcu koltuğunun artık pazarı bulunmamaktadır. Bu yaklaşımla ele alındığında *Zaman* ve *Mekân* anlayışının dengeli turizmin gelişiminde büyük önemi bulunmaktadır. Bu konuda da organizasyon en önemli unsurdur.

Devletin kurumları dışında kalan özel sektör çeşitli yatırımlarla turizme ciddi katkılarda bulunmaktadır. Bu kapsam dışında özel sektörün turizmde en önemli fonksiyonu ise şüphesiz seyahat acenteleri ile organizasyonu sağlamaktır. Turist gidilecek yerin özellikleri, ulaşım olanakları ve güzergâh gibi birçok konuda bilgilendirilmelidir. Günümüzde seyahat acentelerin temel işlevlerinden birisini hava yolu ulaşımı için koltuk satımıdır.

Toplum içerisinde turizme katılan bireylerin ve grupların işlerini kolaylaştıran seyahat acentelerinin iş hacmi ile o ülkenin gelişmişlik düzeyi arasında belirgin paralellikler bulunmaktadır. Dünya ölçüsünde acente ve tur operatörlerinin sayısındaki genel artış 1970'lerin sonlarından itibaren olmuştur.

Bilişim merkezleri turist için faydalı bilgiler sunmaktadır. Bilişim açısından Foça ilçesi içerisinde ilk göze çarpan kurum "Turizm Danışma Müdürlüğü" dür. Bilişim hizmetleri turistik ihtiyaçlara göre yeniden ele alınmalıdır. Seyahat acenteleri, bilişim açısından diğer önemli kurumlardır.

Foça ilçesinde rezervasyonlar çoğunlukla turistlerin tatil yapmak istedikleri işletmeye doğrudan ulaşmaları ve yer ayarlaması yapmaları şeklindedir. Daha geniş kapasiteye sahip çoğunlukla turizm işletme belgeli olan otellerde ise konaklama yerli ve yabancı tur acenteleri tarafından organize edilmektedir. Nem-Tur ve Bastıyalı Seyahat Acentesi ile Belsun Yat İşletmeleri gibi bazı seyahat acenteleri, Foça'da fazla etkin olmayan biçimde hizmet vermektedirler.

1.2.3.4. Konaklama Tesislerinde İnsan Kaynakları

Foça ilçesi özellikle 1980’li yıllardan sonra tarım ve balıkçı kasabası görünümünden uzaklaşarak bir turizm merkezi olma yoluna girmiştir. Turizm Foça için önemli bir geçim kaynağı haline gelirken, bu sektörde istihdam edilecek olan insan kaynağı da bir sorun olarak belirmiştir. Turizm içerisinde destek hizmeti için öngörülen insan kaynağı ve bu kaynağın niteliklerinin günümüz koşullarında uygun seviyeye yaklaştığı görülmektedir.

Yaz döneminde çeşitli turistik tesislerde çalışanların sayısı oldukça artmaktadır. Aile işletmeleri şeklinde olan genellikle pansiyon türü işletmelerde, aile fertlerinin birlikte çalıştığı görülmektedir. Turistik tesislerin yatak kapasitesi ve doluluk oranları, çalışanların statüsünü ve sayısını belirlemektedir.

Foça ve Bağarası’ndan gelip çalışanlar içinde % 40’lık bir kesimi oluşturanlar ilköğretim mezunlarıdır. İzmir, Menemen ve Manisa’dan gelenlerin oranı % 28’dir. Tekirdağ Otelcilik Yüksekokulu ve Balıkesir Turizm Meslek Yüksek okullarında eğitim görüp, staj amacıyla Foça’da bulunanların oranı % 25 civarında kalmaktadır. Bu grubun özellikle tatil köylerinde yatak kapasitesi çoğunlukla 50’nin üzerinde bulunan tesislerde çalıştıkları görülmektedir. % 7 kadar kısım ise ülkemizin çeşitli yörelerinden gelerek Foça’da çalışan kişilerden oluşmaktadır (Emekli, 1994: 40–41). Halim Foçalı Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, Foça’da öğrencileriyle birlikte nitelikli turizm elamanları yetiştirmek bakımından önemlidir. Bu öğrenciler de çeşitli turizm işletmelerinde staj görmektedir. Konaklama tesisleri ve tamamlayıcı özellikte tesislerde istihdam edilen nüfusun Foça ekonomisi üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır.

Foça kent merkezindeki nüfusun özellikleri Türkiye nüfusunun geneliyle kıyaslandığında bazı farklılıkları içerisinde barındırdığı görülmektedir. Bölgedeki askeri kurumlar ve ikincil konutlarda ikamet eden kesim, bu farklılıkların oluşmasında temel etkenlerdir. Turizmde istihdam edilenlerin oranı 1970’lerden sonra % 21,6’dan %23,5’e yükselmiştir (Demircioğlu, 1997: 143). Bu artış miktarı aynı zamanda balıkçılık ve tarımdan ibaret bir ekonomik anlayıştan,

turizme yönelişin de göstergesi durumundadır. İkincil konutların artışına bağlı olarak hizmet sektöründe de canlanmalar olmuş ve cafe, bar, restaurant gibi tesislerin çoğalması, turizmin tamamlayıcı kollarında çalışmaya hazır bir kesimin olduğunu göstermiştir.

1.2.3.5. Konaklama Mekânlarında Turist Profili

Turistlerin milliyet, cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi çeşitli özelliklerini saptamak amacı ile yapılan çalışmalar bize turist profilini vermektedir. Türkiye’de bu tür istatistikler son yıllarda gelişim göstermeye başlamıştır. Saime Oral (1988) ‘‘Türk Turizm Pazarlamasında Dağıtım-Fiyat Politikaları ve Turist Profili Analizi’’ ismini taşıyan eserinde Avrupa’dan gelen turistler başta olmak üzere turist profillerini çıkarmıştır. Üniversitelerin ilgili bölümlerinde ve özellikle ekonomisinde turizmin ağırlıkta olduğu şehirlerin sanayi ve ticaret odalarında turist profiline yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Özelde ise Foça’nın turist profiline yönelik olarak Gözde EMEKLİ’nin (1994) ‘‘Foça’da Turizm ve Turistik Kentleşme’’ adlı çalışmasında, yapılan anket araştırmalarında da yararlanılarak, ayrıntılı bir turist profili çalışması yapılmıştır.

Foça’da turist profiliyle ilgili en geniş bilgiler, Foça Turizm Danışma Müdürlüğüne başvuran yabancı turistlerle ilgili tutulan kayıtlardan alınabilmektedir. Bu kayıtlarda da Foça ilçesine gelen yabancı ve yerli turistlerin hepsi için bir istatistik bulunmamaktadır.

Yaz döneminde Foça’ya gelen turistlerin önemli bir kısmını yerli turistler meydana getirmektedir. Foça’ya gelen yerli turistlerin % 37,5’ini İzmir’den, % 32,5’ini Manisa ve Menemen’den, % 15,6’sını İstanbul’dan, % 9,3’ünü Ankara’dan, geriye kalan % 5,1’lik kısmını ise Çanakkale, Balıkesir gibi kentlerden gelen ziyaretçiler oluşturmaktadır. Foça’ya gelen yerli turistlerin % 85 kadarı tatil dönemlerini geçirmek amacı ile Foça’yı tercih ederken % 10 kadar bir kesim için, Foça Akdeniz yönünden İstanbul yönüne ya da tersi istikamette seyahat ederken transit olarak uğrak yeri olarak kullanılmaktadırlar (Emekli, 1994: 45–59). Bu tür ziyaretlerin süresi genel olarak birkaç gün ile sınırlı kalırken,

ikincil konutlarda akraba-arkadaş ziyaretinde bulunanlar daha uzun sürelerde bu yörede konaklamaktadırlar.

Tablo 10
Foça'ya gelen turistlerin milliyetlere göre dağılımı
(Foça'da Turizm ve Turistik Kentleşme, 1994: 51)

ÜLKELER	SAYI	%
Avusturya	73	4,5
Almanya	276	15,3
Benelüks	183	10
İskandinav Ülkeleri	493	28
Fransa	237	13,2
İngiltere	209	11,5
İspanya	27	1,5
İsviçre	32	1,7
İtalya	148	8
Amerika Birleşik Devletleri	76	4,2
Kanada	28	1,5
Diğerleri	13	0,6
Toplam	1795	100

Foça'yı yerli turistlerin ziyaret sıklığı açısından değerlendirmek gerektiğinde, özellikle yaz döneminde gelen ve ailesiyle birlikte turizme katılan ziyaretçilerin % 73'ünün Foça'yı üç ya da daha fazla sıklıkta ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır.

Foça'da kalan yerli turistlerin kalış süreleri değişim göstermektedir. Örneğin; İzmir yönünden gelen günübirlikçilere bakıldığında, kalış süreleri genel olarak bir haftayı aşmazken, Manisa'dan gelenlerde ise kalış süresi genel olarak beş günü aşmamaktadır. İstanbul'dan gelenler ise daha çok transit olarak birkaç saatliğine Foça'da bulunmaktadır. Yerli turistlerin Foça'ya ulaşım şekli büyük oranda karayoluna bağlıdır.

Foça'ya gelen turistlerin Foça'yı, bölgenin sakinliği, koyların çokluğu ve güzelliği, sıcaklık ve nem değerlerinin uygunluğu, doğal güzellikler, güney sahil yerleşmelerine kıyasla daha ucuz olması ve ulaşımın rahatlığı gibi nedenlerle tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Ancak bu çekiciliklere rağmen Foça'da turizm bilincinin daha da artması ve belediyenin altyapı hizmetleri (ilaçlama, Fosseptik,

plajların temizliği vb.) konularında, özellikle de turizm sezonunda, daha duyarlı olması gerekmektedir.

Yabancı turistlerin milliyetlerine göre dağılımları incelendiğinde, İskandinav ülkeleri vatandaşlarının başta geldiği ve onu Türkiye'yi en çok eden ziyaret eden turist kitlesini oluşturan Almanların izlediği görölmektedir. Norveç'ten gelen turistlerin önemli bir bölümü seyahat acenteleri aracılığıyla yöreye gelmektedir. Foça'ya gelen bu turist grupların temmuz-ağustos döneminde yöreye akın ettikleri anlaşılmaktadır. Nisan-mayıs ile mayıs-haziran dönemleri kapsayan toplam yabancı turist potansiyelinin sadece % 20 civarında kalması bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Foça'ya gelen turistlerin yaş gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında % 25 kadarını 18-24 yaş grubunun oluşturduğu görölmektedir. % 62'lik bir kısım ise 24-55 yaş aralığındadır. 55+ yaş grubu yöreyi ziyaret eden yabancı turistler içerisinde sadece % 13'lük bölümü meydana getirmektedir. Foça'nın yabancı turist profili ve eğitim seviyesi ile Türkiye arasında birtakım benzerlikler bulmak mümkündür. Örneğin; Türkiye'ye gelen ziyaretçilerin % 55'i teknik okul ve lise, % 45'i de üniversite mezunudur (Oral, 1988).

Foça bir turizm yöresi olarak sakinliği, temiz kıyı kuşadı ve doğal güzellikleriyle bu gün yerli ve yabancı turistler üzerinde belli bir çekiciliğe sahip olma özelliğini sürdürmektedir. Ancak turizmde organizasyonun etkin biçimde sağlanması ve bilinç düzeyin artırılması ile Foça'nın var olan turist sayısı daha da yukarı çekilebilir.

2. KENTLEŞME ve TURİZM

Kentleşme, bugünkü görünümüyle ülkemizde bir taraftan oluşturduğu çeşitli sorunlarla diğer taraftan ise, yarattığı yeni olanaklarla gündemimizde yerini korumaktadır. Kentleşme, yalnızca dar anlamda bir nüfus hareketi olarak görülmemeli, kentleşme olgusunun ekonomik ve sosyal boyutları olduğu unutulmamalıdır. Kentleşme, ekonomik ölçekte tarımsal üretimden daha ileriye geçiş evreleriyle de yakından ilgilidir.

Bir ülkenin ya da alanın kentleşme seviyesi denildiğinde; belli bir zaman aralığında, belli bir tanım doğrultusunda kent olarak görülen yerleşim birimlerinin özellikleri içerisinde yaşayan oranı anlaşılır. Kentlerin ortaya çıkışı aynı zamanda uygarlıkların ortaya çıkışıdır ve zaman içinde meydana gelen değişimi de işaret etmektedir. Çağımızın adeta bir nüfus patlaması çağı olması sebebiyle, köylerin taşıyamadığı nüfus kentlere akın etmiştir. Sanayileşmiş toplumlarda kentleşme kalkınma ile birlikte değerlendirilmelidir. Son birkaç on yıl içerisinde kalkınmada önemli rol üstelenen sektörlerin önde gelenlerinden bir tanesi de turizm olmuştur. Özellikle ülkemiz örneğinde olduğu gibi gelişmekte olan ve kaynakları sınırlı ülkelerin ekonomik dengelerini oluşturmasına büyük katkılardan birisini de turizm sektörü yapmaktadır.

Keleş' göre (Kentleşme Politikası, 2004) kentleşmenin, ekonomik, toplumsal ve siyasal yönlerini de hesaba katan, geniş anlamda bir tanımı şudur;

“ Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci” dir. Kentleşmenin önemli boyutlarından birisi olan siyasal davranış değişikliklerini de, bu tanımın, kentlere özgü davranış değişimleri içinde bulmak olanağı bulunmaktadır.

Turizm kırsal alanların tarıma dayalı tekdüzeliğinde değişime neden olmakta ve çağdaşlaşmasını da hızlandırmaktadır. Turizm bölgelerinde kentleşmenin bu

şekilde yön değiştirmesinde belirleyici olan faktörlerden birisi de şüphesiz turistik etkinliklerin beraberinde getirdiği istihdam olanakları olmaktadır.

Foça ilçesinde turizmin meydana getirdiği değişimlerin, kent dokusu üzerindeki yapılaşmaya ve nüfus dağılımına önemli etkileri bulunmaktadır. Bu etkilerin incelenmesi aynı zamanda bu turizm merkezinde meydana gelen ekonomik, toplumsal ve çevresel etkilerin değerlendirilmesi açısından da gereklidir.

2.1. Turizm Merkezlerinde Kentleşmenin Gelişimi

Foça tarihsel süreçte, bir İon kenti olarak, adını denizcilikle duyurmuştur. 19. yüzyıla Foça artık küçük bir kasaba görünümünde ve tarihteki önemini kaybetmiş olarak ulaşmıştır. Gerçekten bu küçük ve şirin ilçe 1960'lı yıllarda tüm dünyada ve ülkemizde olduğu gibi turizmin etkileri hissedilmeye başlayınca tarıma ve balıkçılığa dayalı kırsal görünümünden zamanla uzaklaşmaya başlayarak bir turizm destinasyonu haline gelmeye başlamıştır. Bunun doğal sonucu olarak da gerek mekânsal görünüm gerekse ekonomik örgütlenme değişime uğrayarak turizm faaliyetlerine göre şekil almaya başlamıştır.

Cumhuriyet dönemi öncesinde Foça'nın dokusu ile bugünkü kentsel doku arasındaki değişimi belirleyen etkenler yerli halkın gereksinimleri ve daha önemlisi turizm faaliyetleri olmuştur. Bu dönemde zeytinciliğe dayalı tarımsal üretim egemenken bağcılık ve şarap üretimi de diğer önemli bir tarımsal etkinlik olarak karşımıza çıkmaktaydı. 1900'lü yılların başında yönetim merkezi, bugünkü Büyükdeniz mevkiinde bulunmaktaydı. Kentte bulunan konutlar ise yoğun şekilde kale içinde yer alırken, kentte dört cami, iki kilise, bir sinagog, bir Türk okulu ve bir Rum okulu bulunmaktaydı (Sartiaux, 1952).

Tuz ticareti; Duyun-u Umumiye (Genel Borçlar İdaresi) denetiminde olarak Fransızların elinde bulunmaktaydı. Tuz İzmir'den denizyolu ile getirilip Foça'da depolanarak diğer Akdeniz ülkelerine dağıtılmaktaydı (Emekli, 1994). Foça'da diğer önemli bir ekonomik etkinlik mermercilikti. Foça'da üretim yapan onlarca mermer ocağından Anadolu'ya ve Akdeniz ülkelerine ihracat yapılmaktaydı.

I. Dünya savaşı sırasında etnik grupların göç etmeye başlamalarıyla birlikte cumhuriyet döneminde bunların neredeyse tamamen göç ettikleri anlaşılmaktadır. Bu hareket nüfus üzerinde günümüze kadar uzanan etkileri bulunan ilk önemli değişim olarak görülebilir. Balkanların Rumeli yöresinden Foça'ya göçler olmuştur. Bu göçler sonucunda demografik görünüm ve Foça'nın değişik etnik özellikleri eski oluşum şekline oldukça uzaklaşmış ve bugünkü yapısına doğru yön değiştirmeye başlamıştır.

Cumhuriyet döneminde Foça ekonomisi ve toplumsal yaşamı üzerinde önemli etkisi bulunan gelişme 1945 yılında Foça ve yakın çevresinin askeri bölge ilan edilmesi olmuştur. Uluslaştırılmış olan tuz ticareti Çamaltı tuzlasına (İzmir) nakledilmiştir (Foça'da Turizm ve Turistik Kentleşme, 1994: 74). 1945–1955 döneminde yürürlükte kalan askeri yasak boyunca Foça'da nüfus önemli ölçüde azalarak 3484 sayısından 1738'e gerilemiştir. 1960'lı yıllardan sonra ise askeri yapılanmanın değişimi ve turizmin bölgede etkilerinin dar kapsamlı da olsa hissedilmeye başlanmasıyla birlikte nüfus daha kararlı bir artış dönemine girmiştir. Foça'da Jandarma Komanda ve Deniz Amfibi Alayında görevli olan askerlerin ve ailelerinin nüfus artışı üzerinde belli bir etkisi vardır. 1960–1990 yılları arasında nüfus yaklaşık olarak 2,5 kat artış göstermiş ve 20 910 sayısına ulaşmıştır.

Foça tarihsel süreçte önemli değişimlerinden sonra kentsel dokusunu önemli ölçüde yitirerek bugüne ulaşabilmiştir. Günümüzde Foça ve koyları boyunca uzanan kıyı kuşağında ikincil konutlar, kamping alanları, otel ve moteller, tamamlayıcı hizmetlerden sayabileceğimiz eğlence merkezleri önemli bir alan işgal etmektedir. Turizm, kentin çehresini şekillendiren en önemli etken durumuna gelmiştir. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren nüfusun % 48,6'yı bulan artış hızlarına ulaşması bölgede kentleşme olgusuna güçlü bir ivme kazandırmıştır.

Bugün Foça'da arazi sahiplerinin büyük çoğunluğu özellikle kıyı kesimdeki mülklerini ya konut ya da turistik tesis olarak kullanmış bulunmaktadır. Turizm bu görünümdeki kentin, tarım nüfusunu ve alanlarını küçültmüş ancak turistik potansiyelini yükseltmiş ve son haline kavuşmasını sağlamıştır.

2.2. Kentsel İşlevler

Ekonominin temel üç ayağı olan tarım, hizmetler ve sanayi sektörleri arasındaki denge kırsal ve kentsel yerleşmelerin de ayrımlarını belirlemede kullanılmaktadır. Şöyle ki; bir ülkede ya da bölgede tarım alanında istihdam edilen nüfusun artışı kırsal yapılanmanın çokluğuna işaret etmektedir. Foça ilçesinde nüfusun değişimi incelendiğinde, 1960'lı yıllarda başlayan ve özellikle 1980'li yıllardan itibaren ivme kazanan bir kentleşme görülmektedir. Bu kentleşmenin doğal sonucu olarak zamanla tarım arazilerinde azalma görülmektedir.

Kentleşme, sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişimini de beraberinde getirmektedir. Foça'da etkili olan süreç, sanayinin gelişimine bağlı olan nüfuslanma değildir. Bölgenin kentsel gelişiminde etkili olan turizm olgusu, aynı zamanda kentleşmenin yönünü de kendisine çevirmiştir. Foça kent merkezi ve koyları boyunca turistik yapılanmaların boyutu kentleşme süreci içindeki önemini de ortaya koymaktadır. Uzun dönemler boyunca tarım ve balıkçılığa dayalı kırsal ekonomik anlayıştan uzaklaşıp, turizme bağlı kentsel yerleşmelerin çoğunluğundaki yapıya geçiş, Foça'da belli kentsel işlevlerin değişikliğini de zorunlu hale getirmiştir. Bu işlevlerin Foça özelinde değerlendirilmesi, turizmin sosyo-ekonomik etkilerinin ve buna bağlı yerleşme şeklinin aydınlatılması bakımından önem taşımaktadır.

2.2.1. Tarım ve Balıkçılık

Özgür'ün (1992) yılında yaptığı anket çalışmaları uyarınca, Foça'nın gelecekteki en önemli geçim kaynağının turizm (% 80) ve öncelikli kamu hizmetleri olarak turizme yönelik tesisler (% 41) olduğu görülmektedir. Gerçekten de Foça'nın bugünkü görünümünde balıkçılık ve tarımın ekonomideki payının azalmış olması bu çalışmayı desteklemektedir. Foça'da mal akımlarına bağlı olarak şekillenen ekonomik sonuçlar mekânsal yapıyı belirlemektedirken, turizmin etkinliğini artırması sonucu nüfus akımları bu yapıyı belirlemeye başlamıştır. Foça'da 1970'li yılların başında tarıma bağlı alanlarda çalışanların oranı % 4,9 iken bu oran % 3,5'e düşmüştür. İlçe nüfusu içinde tarımla uğraşanların oranındaki bu azlık, kentsel fonksiyonların daha hâkim olması nedenine bağlanmaktadır.

önemli tarım alanlarını oluştururken buralarda bağ-bahçe, pamuk ve tahıl tarımı yapılmaktadır. İlçedeki tarım faaliyetlerinde küçük aile işletmesi modeli yaygın durumdadır. Ailelerin % 80,4'ü 1–50 dekar araziye sahiptir. 1977'de tarımla uğraşanlar % 11,6 iken bu oran daha sonra azalarak % 6,8'e gerilemiştir. (Emekli, 1994: 81–82). Tarımda tütün, tahıl ve tütün diğer üretimi yapılan ürünlerden daha fazla ekonomik önem taşımaktadır. Zeytinlikler ve bağ-bahçe tarımı yapılan alanların oranında yıllar boyunca azalmalar meydana gelmiştir. Turizmin tarım alanları üzerindeki bir diğer etkisi de kıyı alanlarının yoğun şekilde doldurulması sonucu olarak, tarım arazilerinin iç kesimlere doğru kaymasıdır.

2.2.2. Sanayi

Foça ilçesinde kentsel anlamda bir sanayiden söz etmek güçtür. Foça'da sanayi anlayışı daha çok turistik kentleşmeyle birlikte görülen inşaat sektöründeki canlanma ve onlara malzeme temin eden birkaç demir atölyesi ile tamir bakım işletmeleri örneğinde olduğu gibi alt seviyede bulunmaktadır. Bu tip işletmeler genellikle 1–10 kişi arasında değişen çalışan işçi sayılarıyla küçük sanayi tipleri arasında bulunurlar. İzmir'in yakınlığı ve sanayisinin gelişmişliği Foça'da sanayinin gelişimi önündeki engellerden birisini oluşturmaktadır.

Foça, sanayi anlayışını bir bakıma tarıma göre şekillendirmiştir. Bu durumun doğruluğunu Foça'nın kırsal alanlarında kurulan tavuk çiftlikleri, çırçır ve zeytinyağı işletmeleri kanıtlar niteliktedir. Ayrıca Ilıpınar başta olmak üzere bazı köylerde mandıracılık yapılmaktadır. Foça gibi İzmir'in bir başka ilçesi konumundaki Aliğa'da 1960 yılında devreye giren petrol rafinerisi ve ona bağlı olarak gelişen petro-kimya tesisleri bu ilçenin Foça'ya göre ekonomik yapısını oldukça değiştirmiştir.

Sanayileşme, Foça ilçesi içerisinde tarım ya da turizm gibi temel ekonomik ayaklardan birisi olmaktan uzak görünmektedir. Bu ekonomik görünüm, bir bakış açısına göre turizmin lehine olan bir durumdur. Ancak turistik tesislerde gerekli ürünlerin üretimi açısından bakıldığında belli sanayi kollarının gelişimi turizmi de destekleyecektir.

2.2.3. Hizmet Sektörü İle İlgili Ekonomik Faaliyetler

Çalışmamızın temel konusunu oluşturan ve hizmet sektörü kapsamında bulunan turizm, Foça ekonomisini günümüzde biçimlendiren başlıca ekonomik faaliyettir.

1970’li yıllara değin daha çok kırsal etkilerle şekillenen istihdam, bu yılları izleyen dönemlerde kentsel bir görünüme kavuşmuştur. Bu yıllar turistik etkinliklerin artmasıyla bir geçiş dönemi olarak değerlendirilebilir. Bu dönemde kentsel hizmetlere dayalı iş olanakları da artış göstermiştir. Foça’da mal ve yolcu taşımacılığının özellikle turizm sezonlarında artması, ulaşım hizmetlerinde, işletme ve çalışan sayısında da artışa neden olmuştur. 1977’de ulaşım sektöründe çalışan oranı % 5,2 iken, daha sonraki zamanlarda bu oranın % 6,2’ye ulaştığı görülmektedir.

Hizmetler sektörü içerisinde değerlendirilen bir diğer sektör olan inşaat sektörü ise, 1960’lı yıllardan itibaren canlanmaya başlamıştır. İç turizme bağlı olarak artan ikincil konut yapımı başta olmak üzere çeşitli turistik tesislerin yapımı bu sektörün gelişimine destek olmuştur.

Foça’da turizm etkinliklerinde çalışanların sayısı 1977’den 1991’e varıncaya kadar % 21,6’dan % 23,5’e yükselmiş ve bu oran giderek artmıştır (Foça’da turizm ve turistik kentleşme, 1994: 80–81) . Foça, turistik etkinlikleriyle sadece tesislere değil aynı zamanda adı geçen ticaret, inşaat, ulaşım gibi diğer bazı sektörlerle de çeşitli katkılarda bulunmaktadır.

2.2.4. Turizm Açısından Kentsel Altyapı

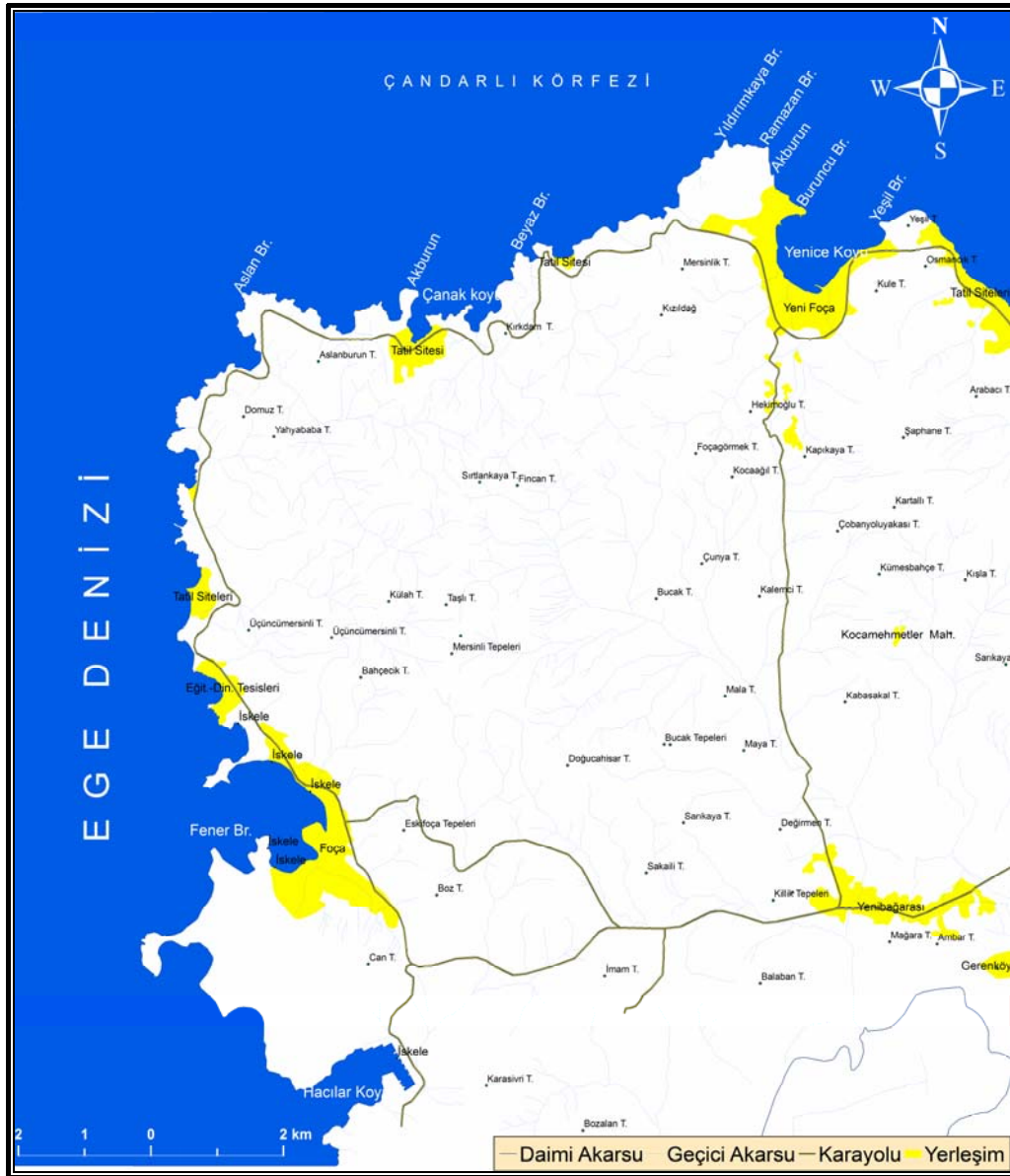
Turizmle ilgili planlamalarda zaman ve mekân özellikle dikkate alınması gereken iki öğedir. Bu çerçevede yapılacak olan altyapı yatırımları ise çoğunlukla devlet eliyle olmaktadır. Özel sektör turizmde daha çok konaklama ve ulaşım hizmetlerinde varlığını hissettirmektedir. Turizm destinasyonu elektrik, su, ulaşım, haberleşme, kanalizasyon vb. hizmetleri etkili bir biçimde bünyesinde

bulundurulmalıdır. Altyapı hizmetlerinin aksaması turistin bölgeye karşı tutumunda değişikliklere ve çekicilik unsurlarının gölgede kalmasına neden olacaktır.

2.2.4.1. Yol ve Ulaşım Sistemleri

Çalışmanın önceki bölümlerinde değinildiği üzere, Türkiye genelinde olduğu gibi Foça'da da en yoğun kullanılan ulaşım şeklini karayolları oluşturmaktadır.

Şekil 13
Foça İlçesi Ulaşım Haritası

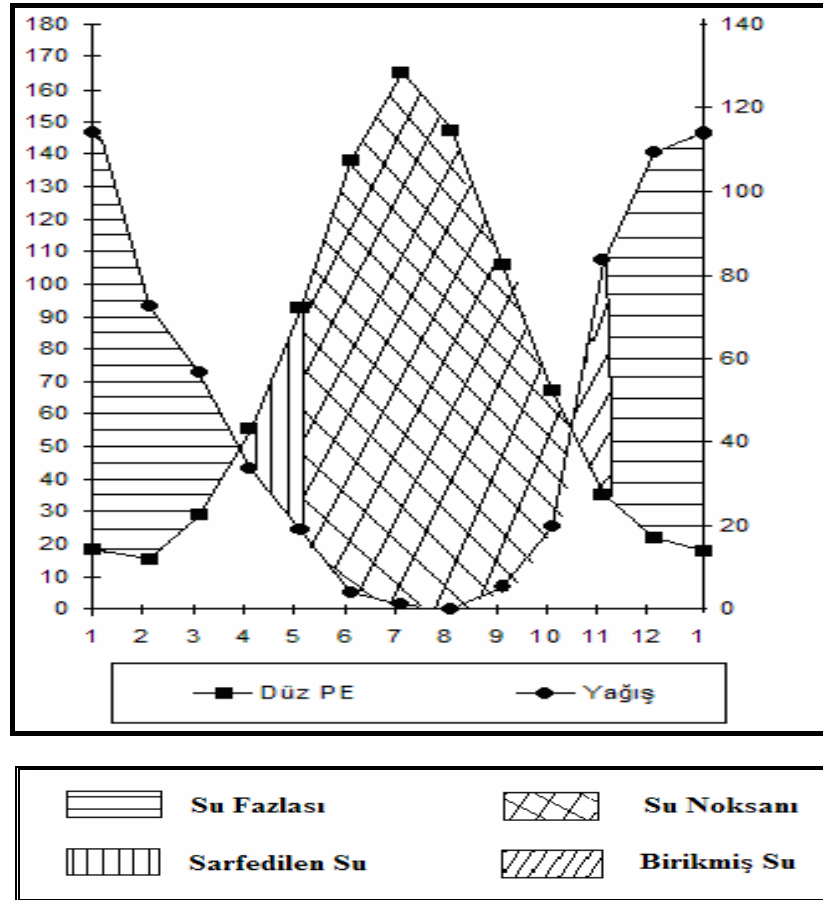

Özellikle iç turizm açısından ilçeye ulaşımın altyapısını büyük çoğunlukla karayolu sağlamaktadır. Yaz dönemindeki yoğunluklara bağlı olarak zaman zaman sorunlar yaşanmakta olsa da bu gün için ulaşım şekli kapasiteyi taşır görünümündedir. Foça'nın dış turizm açısından ulaşımını, Adnan Menderes Havaalanı aracılığıyla gerçekleştirdiğini görmekteyiz. Foça adalarına bağlantı ise balıkçı tekneleriyle yapılmaktadır. Günümüzde yeterli gibi görünmesine karşın, gelişen turizm potansiyeli dikkate alınarak ulaşım ağının yeniden ele alınması, yörede ileride doğabilecek muhtemel sıkıntıların önüne geçecektir.

2.2.4.2. Su kaynakları

Foça ilçesinde temiz su, gerek tesisattan konutlara gerekse kentin çeşitli yerlerindeki çeşmelerden kente ulaştırılmaktadır.

Şekil 14
Foça Su Bilançosu Grafiği

Foça'da dikkati çeken ilk durumlardan birisi de, yıllık rejimi düzenli bir akarsuyun bulunmayışıdır. Bu sebeple yaz döneminde yüzey suları bir kaynak olmaktan çıkmaktadır. Kış döneminde mevsimlik akarsu görünümündeki bu su kaynaklarından elde edilen suların bir bölümü depolanarak yazın kullanılmaktadır.

İlçede 1988 yılında bitirilen ve 40 000 kişinin su ihtiyacını karşılaması düşünülen su projesi, yaz döneminde nüfusu çok artan yörede gerçek bir çözüm olmamıştır. Foça'da 1992 yılında başlatılan ve tamamlanan kanalizasyon projesi atık suların arıtılmasını ve sonrasında ise arıtılmış suyun açık denize bırakılmasını sağlamıştır. Bugün için yaz dönemlerinde yaşanan bazı sıkıntılar göz ardı edilirse su temini Foça'da ciddi bir problem olarak görülmemektedir.

2.2.4.3. Kanalizasyon Durumu ve Haberleşme Olanakları

Foça ilçesi içerisinde veya dış hatlarda iletişim açısından belli bir problem bulunmamaktadır. İkincil konutlardaki artan telefon ihtiyacı ise karşılanmış görünmektedir.

Koylardaki yerleşim birimleri başta olmak üzere ikincil konutlarda ve turistik tesislerin bir bölümünde atık su ve fosseptik sorunu belli ölçüde varlığını devam ettirmektedir. Yaz dönemlerinde artan bu tür altyapı sorunları geçmişe oranla, Foça belediyesinin yaptığı çalışmalar sayesinde, önemli ölçüde azalmıştır.

2.2.4.4. Enerji Kaynakları

Türkiye elektrik kurumu tarafından bölgeye yaz aylarında 1000 kW, kış aylarında ise 200 KW gücünde elektrik enerjisi sağlanmaktadır. Belirsiz aralıklarla gerçekleşen elektrik kesilmeleri ve bazı koylarda televizyon yayınlarının bulunmaması dışında Foça'da sorun sayılabilecek bir durum bulunmamaktadır.

2.3. Turizm Merkezlerinde Kentsel Alan Kullanımı

Turizm merkezlerinde görülen değişimlerden birisi, gelişen turistik faaliyetler doğrultusunda kent alanı kullanım biçimidir. Yerleşme, turistik bir kentte bazı konaklama tesisleri ve tamamlayıcı hizmetlerin yanı sıra, ikincil konutların da varlığı ile farklı bir görünüm kazanmaktadır. Benzeri olan diğer yerleşim merkezlerinde görüldüğü üzere Foça'da da bu değişim belirgindir. Örneğin; eski kent dokusu yerini kıyı boyunca uzanan turistik tesislere bırakmıştır. Foça'nın eski evleri başta olmak üzere tarihsel doku özellikle kent merkezinde yok olmaya yüz tutmuştur.

Kıyılar, Foça'da çok çeşitli rekreasyon faaliyetleri için kullanılan alanlardır. Bunların kullanım şekilleri arasında yatçılık, balık tutma, yüzme ve su sporları yer almaktadır. Kıyılara olan bu talep, Foça'da kıyı kuşağı boyunca turizm alanlarının doğmasına neden olmuştur. Türkiye'de kıyılar genel olarak ya eski tarım alanları ya da balıkçı kasabalarından değişim geçirerek turizm merkezleri halini almışlardır. Bugünkü Foça'nın dönüşümünde bu iki özelliğin bir arada değiştiğini ve değişmeye devam ettiğini görmekteyiz.

Turizm destinasyonlarında gelişme genel olarak iki türde olmaktadır. Bunlardan ilki, Akdeniz sahillerinde Costa Bravo (Fransız Rivierası) ve Cote D'Azur (İspanya) örneklerinde görüldüğü biçimiyle "*kendiliğinden*" gelişme iken, bir diğeri ise Languedoc-Rousillon (Fransa)'da görülen "*geniş kapsamlı planlı*" gelişmedir (Özgüç, 2003: 121). Türkiye'de Foça örneğinde olduğu gibi kendiliğinden gelişme daha yaygındır. Bu gelişmenin yönünü kolay ve ucuz bir yöntem olması belirlemiştir. Planlı gelişmelerde, turizm beldeleri doğal olarak gerçekleşen kitle akımları sonucu değil, daha önceden belirlenen ve zararlı haşerelerden liman alanlarına varılıncaya kadar tüm ayrıntıları önceden hesaplanan arazilerde uygulanmaktadır. Kendiliğinden gelişme modelinde, öncesi balıkçılık ve tarım gibi ekonomik yapılara dayanan kırsal mekânlarda gelişen turizm olgusu ön plandadır.

Eski Foça'da geleneksel konut dokusu, geleneksel yerleşim düzeyi iki tipte görülmekteydi. Bunlardan ilki, Osmanlı döneminden kalma bitişik nizam ve taş malzeme kullanımı ile oluşmuş, yer yer organikleşen ve dar sokaklı bölümdür.

İkincisi ise; Cumhuriyet döneminde oluşmuş ayırık nizamın hâkim olduğu bölümdür. Foça ilçesinde Akdeniz mimarisi etkisi hâkim durumda olup, yurdumuzda benzer tip yapılar Bodrum ve Çeşme tatil merkezlerinde de görülebilmektedir. Kentin yeni gelişen alanlarında ise Cumhuriyet dönemi konut yerleşmesine benzer yakın bir doku izlenmektedir. Söz konusu yapıların kurgusunda, bugünkü yaşam tarzının gereklerine uygun biçimde ele alınmakta; ayırık nizam genellikle iki katlı, düşük yoğunlukta konut alanları planlanmaktadır (Eski Foça Kent Dokusundaki Geleneksel Konut Mimarisi Ve Kullanım Sorunları, 2004).

Kentsel alanda mekânlar, genellikle turizm amaçlı ticari işletmeler tarafından kullanılmaktadır. Küçük liman civarında yer alan turizm tesisleri bunlara örnek olarak verilebilir. Konut alanları ise yine turizm olgusunun şekillendirici etkisi ile kent merkezi ve çevresinin yanı sıra kıyıları boyunca dağılım göstermektedir. Kıyı ağırlıklı turizm anlayışının doğal sonucu olarak yerleşmeler, deniz kenarı denilebilecek bu alanlara kaymıştır. Nüfusun artışı ve kıyı kullanımındaki bu yaklaşım tarzı geleneksel kent dokusu üzerinde belirgin bir tehdit oluşturmaktadır. Yaz döneminde mevcut konut sayısı, talebi zaman zaman karşılamaktan uzak kalmaktadır. Bunun doğal sonuçlarından birisi de yazlık türü evlerin çoğalmasındır.

Foça ilçesinde alınmış bulunan kent ruhsatları incelendiğinde başta pansiyon, otel, dükkân, restaurant-bar gibi turistik işletmeler üzerinde yoğunluk olduğu anlaşılmaktadır. 1964–1970 yılları arasında neredeyse hiçbir yerleşmenin yer almadığı Foça'nın İzmir çevre yolu civarı ile güney çeperinde günümüzde yoğun yerleşmeler gözlemlenmektedir. Foça belediyesi kayıtlarından anlaşıldığı üzere, 1975 yılında beri alınan ruhsatlarda kent içi yerleşim türlerinin çoğunlukla turizm arzı biçiminde değerlendirildiği görülmektedir. 1987 yılında bu türden kullanımların en yüksek noktasına ulaştığı yine aynı kayıtlardan anlaşılmaktadır. Büyükdeniz sahil kuşağı boyunca görülen yapılanmaların birçoğu adı geçen bu dönemde inşa edilmiştir.

Kent içerisindeki ticari amaçlı kullanımlara bakıldığında, genellikle yoğunluk Küçük liman çevresinde olup mevcut konut alanları gibi dağınık şekilde değil, bir araya toplanmış görünümündedir. Turizm amaçlı olan bu kullanımlar, 1985'ten

başlayarak 1990'lı yıllarda ivme kazanmış ve alınan inşaat ruhsat sayıları 100'li rakamlara erişmiştir. Daha sonraki yıllarda göreceli azalmalar olsa da yatay seyrine devam etmiştir (Şenol, 2004: 31–34).

Sonuç olarak, Foça'nın turizme dönük olarak 1960'lı yıllardan başlayan ve 1980'li yıllarda ivme kazanan turistik yapılaşmasında, kıyı ve tarihsel doku değişimlere uğramıştır. Bu etkiler çoğunlukla konaklama tesislerinin yoğun olarak bulunduğu kıyı kuşağı ile kent merkezindeki eski kent dokusu üzerinde yoğun biçimde hissedilmektedir. Kapsamlı bir turizm planlamasının ürünü olmayan bu kentleşme şeklinin özellikle çevresel bazı olumsuz etkilerini kuşkusuz, gelecek nesiller tarafından günümüzde olduğundan daha yoğun biçimde göreceklerdir. Bu olumsuzluklara rağmen Foça, güney sahillerindeki Çeşme, Kuşadası, Bodrum vb. benzer turizm merkezlerine oranla hala daha doğal bir görünüme ve daha sakin bir turizm beldesi olma özelliğine sahip bulunmaktadır.

3. TÜRKİYE TURİZM PLANLAMASI KAPSAMINDA FOÇA'NIN İZMİR ve EGE BÖLGESİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

Turizm olgusu uzun dönemler zarfında sadece geliri yüksek olan kesimlerin tüketim aracı olarak değerlendirildi. Turist kavramının adeta bir üst gelir grubu faaliyeti gibi görüldüğü bu başlangıç aşaması, orta ya da dar gelirli kesim açısından, sosyal hayatlarının bir parçası olmaktan uzak durumdaydı. Ancak II. Dünya Savaşının ardından değişen siyasi ve ekonomik dengelerin toplumun değişik katmanlarında hissedilen sonuçları da olmuştur.

Demircioğlu (1997) çalışmasında II. Dünya Savaşı sonrası turizm anlayışında meydana gelen bu dikkat çekici yükselişi şu nedenlere bağlamaktadır;

- Gelişmiş ülkelerde ücretli tatillerin yaygınlaştırılması,
- Pazarı oluşturan ülkelerde sanayileşme sonucu üretim ve buna bağlı olarak gelirlerin yükselmesi, insanların artı gelir düzeylerinin artması,

- 1950’li yılların sonlarına doğru yüksek hızlı uçakların ulaşım sektöründe yer almasıyla, turizmde *uzaklık* kavramının değişmesi,
- Sektörde getiri düzeyinin artması sonucu, çokuluslu şirketlerin turizm alanına yaptıkları yatırımın artması,
- Sanayileşmenin insanlar üzerinde yarattığı yabancılaşmanın önemli bir sorun haline gelmesine bağlı olarak insanların doğal ve kirlenmemiş çevrelere duyduğu özlem.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde olduğu şekliyle turizmden beklentiler yüksektir. Bu sebeple turizm temel sektörlerden birisi olarak algılanmaktadır. Ancak bu beklentiler ve taleple artan sorunların varlığı turizmde planlama tekniklerinin gözden geçirilmesini gerektirmektedir. İlk bakışta Türkiye turistik taleplerin karşılaştığı caydırıcılıklardan birisi olan ulaşım güçlüklerini kaldırmaya yönelik bir turizm planlaması anlayışına girerken, bu sayede turistik etkinliklere ivme kazandırmayı hedeflemiştir. Planlama, Türkiye’de turizmin geleceğini biçimlendirmek ve verimsizlikleri gidermek açısından son derece önemlidir. Planlama, planlamacıların değerleri, siyasetçilerin tutumu, bürokrasi ile toplumun alt yapıları arasında gelişen ve gerçekleşen kapsamlı bir süreçtir. Planlama yapılırken toplumun zamanla değişebilen değerleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu düşüncelerden hareketle, planlamanın Türkiye’de sosyo-psikolojik, fiziksel, antropolojik, teknolojik ve siyasal etmenleri de içine alan bir sürecin ürünü olması gerektiği söylenebilir.

Türkiye gelişmekte olan ülkeler arasındadır. Turizmin Türkiye’nin ekonomik görünümünde önemli bir yer edinmesinin, bu sektörden sağlanacak girdilerin maksimize edilemeye duyulan ihtiyacın ve sonuç olarak bu amaçlara ulaşmak için bir takım hedeflerin olmasının doğal olarak önemli nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları şöyle özetlenebilir;

- Turizm, toplumda üretimle gelen ürünlerin pazarlanmasında önemli bir tüketim aracı konumundadır,

- Türkiye turizm kanalıyla önemli döviz girdileri elde etmekte ve bu borçlu durumda olan ülkemizin dış ödemeler dengesi üzerinde sanayileşmeyle birlikte etkin rol oynamaktadır,
- Türkiye, kıyı turizmi başta olmak üzere farklı türdeki turizm destinasyonlarında, taleple buluşturulması kolay olan arz kaynaklarına sahip durumdadır,
- Türkiye'nin kronikleşmiş sorunlarından olan istihdamın çözümünde turizmin *çoğaltıcı* etkisi önemli bir faktördür.
- Turizm bir bakış açısına göre, doğal kaynakları düzenlemenin ve korumanın etkin bir yoludur.

Türkiye, turizmin önemli etkilerini yansıtan kentleşme açısından 1923–1960 arası dönemi herhangi bir planlama olmaksızın geçirmiştir. Planlama, I. Beş Yıllık Kalkınma planı ile 1963–1967 yılları arasında başlatılmıştır. 1981–1983 yılları arasında görülen ara dönemin ardından yeniden planlı dönemler devam etmiş ve 2001–2005 yıllarını kapsayan son planlı dönemle birlikte VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planının da süresi dolmuştur. Turizm, bu kalkınma planlarının hepsi içinde yer almış olmasına rağmen, daha çok ödemeler dengesinde önemli döviz sağlayıcısı olan bir sektör olarak görüldüğünden çevresel ve toplumsal etkiler eksik biçimde değerlendirilmiştir. Bu durum turizm planlamaların Türkiye ölçeğindeki eksikliğine işaret etmektedir.

3.1. Türkiye Turizm Planlamalarının sürdürülebilirliği

Sürdürülebilir kalkınma: Doğal kaynakları koruyarak, üretim değerlerine göre işleterek sürekli faydalanmaya dayanan gelişmedir (Atalay, 2004: 417). Aslında sürdürülebilirlik 1980'li yıllardan sonra literatürde yer almaya başlamış bir kavram olarak durmaktadır. Dünya Gelişme ve Çevre Komisyonu (WCDE-World Commission of Development and Environment) tarafından yapılan tanıma göre: Kaynakların günümüzdeki gereksinimleri karşılamak amacı ile kullanılırken, gelecek

nesillerin de kendi gereksinimleri yönünde bu kaynakları kullanabileceklerini dikkate almaktır.

Bu tanımlardan da anlaşabileceği üzere, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin turizm anlayışında, öncelikle kaynakların etkin kullanımı kadar aynı kaynakları koruma anlayışıyla, sürekli verim elde etme yoluna gitmeleri gerekmektedir. Bu sayede hem turizme açılan doğal ve sosyal kaynakların korunması sağlanacak hem de turizm girdilerinin sürekli olması sonucuna varılabilecektir.

Türkiye'nin 1950 yılında sadece 29 bin olan turist sayısı 2006 yılı çıkış yapan yabancı sayısına göre 19.275.948 olmuştur. Bu başarıda etkili olan faktörlerin bazıları şöyle sıralanabilir:

- Türkiye'de kalkınma planlarının uygulandığı dönemler boyunca, bazı öncelikli kalkınma bölgeleri tespit edilmiş ve bu bölgelerde turizm yatırımları yoğunlaştırılmıştır. Ayrıca turistik yatırımlar, öncelikli bölgeler kadar olmamakla birlikte ülkenin farklı bölgelerine yönlendirilmiştir.
- Dünyada, turizm olgusunda yaşanan gelişmelerin bazılarının olumlu şekilde Türkiye'yi etkilediği görülmüştür. Örneğin; Akdeniz ülkelerinin bazılarında, (İtalya, İspanya vb.) kıyı alanlarının bozulmasından dolayı, henüz o ülkelere kıyasla yeterince bozulmamış kıyılarıyla, Türkiye bir tercih nedeni olabilmiştir.
- Turizmin en önemli unsurlarından olan tanıtım, uzun yıllardır gerek devlet eliyle gerekse özel sektör tarafından yürütülmektedir. Elbette Türkiye içindeki siyasi istikrarsızlıklar, terör olayları ve Ortadoğu coğrafyasındaki kararsızlıklar (Körfez savaşı vb.) bu tanıtım çabalarına rağmen bazı dönemlerde istenen sonuçları vermemiştir.

Türkiye'de sürdürülebilirlik açısından önemli olan sınırlı ve korumacı anlayışla üzerinde durulması gereken kaynakları şöyle gruplamak mümkündür:

- Yenilenmesi mümkün olmayan kaynaklar: Türkiye’de, Foça özelinde değerlendirildiğinde tarihsel kaynakları bu kategoriye koymak gerekir. Ayrıca Fok balıkları gibi nesli tükenmeye yüz tutmuş canlıların özenle korunmaya devam edilmesi bir gerekliliktir.
- Yenilenmesi mümkün olan kaynaklar. Bu tür kaynaklardan mümkün olan en üst seviyede verim elde etmek hâlihazırda turizm işletmecilerinin ilk hedefi olmuştur. Örneğin; iklimik kaynaklar, Foça’da turizm sezonu boyunca çekici özelliklerin başında gelmektedir.
- Doğal çevre tarafından serbest biçimde temin edilen doğal güzellikler gibi kaynaklar.

Turizmin sürdürülebilir ilkeler doğrultusunda geliştirilebilmesi için temel varsayım; turizm proje, program ve politikalarının uzun vadeli ekonomik hedefleri ile doğal ve insan eliyle oluşturmuş olan kaynakların yönetimi ve korunması arasında dengeli bir ilişkinin gözetilmesi zorunluluğudur (Turizm Planlaması Kapsamında Türk Turizminin Planlamaya İlişkin Öncelikleri ve Sosyal Turizm Planlaması, 1997: 22–25).

Turistin destinasyon merkezlerinden aldığı tatminin artırılması için arz kaynaklarının korunması ve ürüne süreklilik kazandırılması gerekliliği vardır. Sürdürülebilir turizm gelişiminin sağlanması için, turizm merkezleri ve civarında birtakım ilişkiler bulunduğunu kavramak ve nesiller boyunca bu kaynakların kullanılacağına hatırlanması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, destinasyonlarda koruma-kullanma dengesi temel ilkeyi oluşturmalıdır. Turistik gelişmenin, kaynakların ve çevrenin korunmasını sağlaması yönünde gerçekleşmesi gerekmektedir.

Gelişim bu yolla diğer ekonomik faaliyetlerle bütünleşebilir. Foça ilçesi gibi küçük ölçekli turizm merkezlerinde, gelişimden elde edilecek yararların yöre halkı tarafından paylaşımı sürdürülebilirlik açısından can alıcı bir öncelik olarak

belirmiştir. Foça’da sistematik bir yaklaşımla turizm gelişiminin değerlendirilmesi ve gelecek kuşaklar üzerinde etkilerinin tahmin edilerek önceden gerekli önlemlerin alınması, sürdürülebilirlik açısından bir diğer önemli boyutu meydana getirmektedir.

Tablo 11
Sürdürülebilir Gelişme İle İlgili WCDE Tarafından Belirlenen Ülke ve Hedefler
(Colin Hunter-Howard Green, a.g.e. : 97’den Aktaran Demircioğlu, 1997)

Hedefler	Ülkeler
Karar verme aşamalarına etkili katılım sağlayacak bir politik sistem	Bütün insanlar sağlıklı ve rahat yaşayacakları bir çevrede bulunma hakkına sahiptirler.
Kendi gelişimine dayana bir temelde, artı değerler ve teknolojik bilgi üretebilen bir ekonomik sistem	Ülkeler çevreyi ve kaynakları hem mevcut hem de gelecek nesillerin yararlanacağı biçimde korumalı ve kullanmalıdırlar.
Uyumsuz ve dengesiz bir gelişimden kaynaklanan gerilimlerin azaltılması için çözümler üreten bir sosyal sistem	Ülkeler biyosferin işlevi için gerekli ekolojik prosesler ve ekosistemlerle, biyolojik türleri korumalı, yaşayan ekosistemlerin ve doğal kaynakların kullanımında sürdürülebilir miktarlara bağlı kalmalıdır.
Gelişimde ekolojik korumacılığa dayalı ilkelere uygun işlev gören bir üretim sistemi	Ülkeler, uygun çevresel koruma standartları oluşturmalı, değişiklikleri izlemeli ve çevresel kalitelerle kaynak kullanımı ile ilgili verileri yayınlamalıdır.
Sürekli yeni çözümler arayan bir teknolojik sistem	Ülkeler, doğal bir kaynağın ya da çevrenin kullanımında etkili olabilecek etkinlikler için bir ön değerlendirme yapmalı ya da bunu gerekli kılmalıdır.
Sürdürülebilir ilkelere göre üretilmiş mal ve hizmetlerin ticaretini güçlendiren bir uluslar arası sistem	Planlamanın sonucunda en fazla etkilenmesi olası kesimlere ait tüm bireyler, zamansal temelde bilgilendirilmeli ve kendilerine yasal ve yönetsel bir uygulama nedeni ile doğacak olanaklardan eşit olarak yararlanacakları garantisi verilmelidir.
Esnek ve kendi kendini düzeltip yenileme kapasitesine sahip bir yönetim sistemi	Ülkeler, korumacılığı planlama ve uygulama aşamalarının tamamlayıcı bir elemanı olarak görmeli, özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere, çevresel ve kaynak korumacılığı konusunda diğer ülkelere yardımcı olmalıdırlar. Ülkeler, hakları ve sorumlulukları belirlemek ve uygulamada daha iyi bir gelecek için işbirliğine gitmelidirler.

Turistik arz ile turistik talep arasındaki dengede, kaynak kullanımındaki eşitlik ilkesini yerleştirmek ve planlamalara bu önceliği koyarak, geleceğe yönelik etkin adımlar atmak gerekmektedir. Bu sayede turizm planlamaları aynı zamanda sürdürülebilir olma özelliğini kazanacaktır. Türkiye içerisinde Ege Bölgesi genelinde ilk akla gelen turizm türü kıyı turizmidir. İzmir'in ve Foça ilçesinin turistik arz görünümü bundan çok farklı değildir. Turizmin sürdürülebilir yapısının etkin biçimde devam ettirilmesi açısından İzmir'de bazı olumsuzlukların aşılması gerekmektedir. Bu olumsuzlukların bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: Dış sefer sayılarının azlığı, kentsel alanların kontrolsüz büyümesi, körfez kenti olmasına rağmen deniz yolu ulaşımında yeterince yararlanılmaması, Uluslar arası kongrelere ev sahipliği yapmak için yeterince kongre salonunun olmaması vb.

Türkiye'de turizm alanında planlama eksikliğinin sonuçlarını değişik şekillerde görmek olasıdır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

- Tarihsel dokuların ve kültürel alanların, kaynakların korunmaması sonucu yıpranması,
- Çevre kirliliğinin, turizm merkezlerindeki altyapı üzerinde baskı oluşturması,
- Kültürel kimlik kayıpları,
- Turizm merkezlerindeki yerel halkta eğitim eksikliği ve turistik getirilere karşı bilinç eksikliği,
- Benzer turizm destinasyonları ile rekabette mevcut pazar payının erozyona uğraması,
- Tanıtımda işbirliğinden yoksun, dağınık bir ülke imajı sonucu turizm endüstrisinde iyi temsil edilememek,
- Bilişim sistemlerinde etkisiz bir görünüm,

- Klimatik kaynaklara bağlı kalmanın sonucunda düşük geceleme süreleri,
- Turizm sektörünün karşılaştığı sorunların belirlenmesinde ve giderilmesinde organizasyonluk ve bilinç düşüklüğü,

Değişik boyutlarıyla değerlendirdiğimiz sürdürülebilir bir turizm anlayışının, ülkemiz ölçeğinde olduğu kadar Ege Bölgesinin en büyük ili olan İzmir’de ve çalışma alanımız olan Foça’da da tüm yönleriyle yeni bir bakış açısıyla ele almak gerekmektedir. Özellikle yerel yönetimlerin ve halkın bu konuda duyarlılığın artırılmasının yolu eğitimden geçmektedir.

3.2. Sosyal Turizm Planlaması Açısından Foça’nın Türkiye Turizmi İçindeki Yeri

Türkiye’de turizm olgusunun toplumun değişik katmanlarında etkili biçimde hissedilmesi için toplumun alt katmanlarının da bu olgu içerisinde yer alması gerekmektedir. Turizm bilincinin bu kesimlerin de katılımı sağlanarak artırılacağı neredeyse tartışılmaz bir gerçekliktir. Ekonomik olarak belli standartları yakalamış durumda olan kesimlerde, değişik tatil organizasyonları sayesinde turizme yabancılaşma yaşanmamaktadır. Ancak aynı yaşam düzeyine erişememiş gruplar için farklı önlemler alınarak (sosyal turizm tesislerini çeşitlendirmek vb.) bu sosyal katmanların turizme katılmaları sağlanmalıdır. Sosyal turizm, ”ekonomik güçleri nispeten zayıf olan, memur, işçi, öğrenci, emekli vb. sınıfların birtakım özel önlem ve tesisler yardımı ile turizme katılmaları ve bunun yarattığı ilişkilerin tümüdür.” şeklinde tanımlanabilir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, İpek Yolu,1992: 4). Sosyal turizmdeki belirleyicilikler farklı türde diğer turizm faaliyetlerinden birtakım noktalarla ayrılmaktadır. Sosyal turizm anlayışındaki bazı varsayımlar şöyle sıralanabilir:

- Turizmin, sadece turizm sezonu içerisine hapsedilmekten kurtarılarak, bu konuda turizmle birlikte harekete geçen hizmet sektörleri aracılığıyla da istihdam olanaklarının artırılması,

- Sosyal katmanların diğer çalışan kesimlerle kaynaşmasının sağlanabilmesi için kendi konumlarını belirleyip karşılaştırma yapabilmeleri,
- Dinlenme ve amaca uygun yollarla uygun tatil olanaklarından yararlanabilme, çalışılan süreye ilişkin iş veriminin çoğaltılması,
- Sosyal devlet anlayışının ürünü olan sosyal eşitlik temelinde çalışan kesimde aidiyet duygusunun geliştirilmesi.

Tablo 12
Sosyal Turizm Konaklama Biçimleri
(Turizm Planlaması Kapsamında Türk Turizminin Planlamaya İlişkin
Öncelikleri ve Sosyal Turizm Planlaması, 1997'den değiştirilerek)

Aile Evleri	Müstakil basit yapıda ve mutfak içeren aile evleri şeklinde olmaktadır. Kar amacı gütmeyen küçük işletme kalıbındadırlar. Aynı anda birçok ailenin tatil yapmasına uygun olanak verirler.
Çadır Köyleri	Bunlarda çadırla birlikte diğer gerekli malzeme işletme tarafında temin edilir (çoğunlukla kamu yönetimlerince). Kampinglerden farklıdırlar. Ücretlere restoran, çocuk bakımı ve animasyon benzeri hizmetler dâhil edilir.
Köy Evleri	Konaklama hizmeti pavyon türü birimler aracılığıyla yapılır. Mutfak bağımsız ve her ailenin kendi içerisinde yer alır. Spor, eğlence ve diğer hizmetler ise ortak kullanımla yapılmaktadır.
Tam Pansiyonlu Küçük-Apart Oda	Bu tür konaklamada mutfak ortak kullanım alanını oluşturmaktadır. Aynı zamanda dinlenme ve oyun alanları da ortak kullanılır.
Kırsal Yöre Köy Evleri	Kırsal yörede köy evleri biçiminde düzenlenmiş, yerel yönetimlerce yönetilen alt yapısı ve destek hizmetleri yine bu yönetimlerce sağlanan kuruluşlardır. Klasik anlamdaki bir köyden çok daha geniş bir alana yayılmış yerleşim birimleridir.
Aile Tatil Köyleri	Kar amacı gütmeyen bu tatil köylerinde, dernek, işletme komiteleri veya sosyal kuruluşlara bağlı bir yönetim vardır. Bu tip tatil mekânları içerisinde kreş ve spor alanları da bulunmaktadır.

1963 yılında bazı ülkelerin çabalarıyla, sosyal turizmin temel kurumsal birimi olarak görülen BITS (Bureau International Du Tourisme Social) kurulmuştur. 1977'de Viyana'da yapılan toplantıda sosyal turizmin amaç, yönelim ve yararları ile ilgili konular belirlenmiş, sosyal turizmle ilgili politikalara açıklık getirilmiştir (Demircioğlu, 1997: 106). Sosyal turizmin kurumsal bir kimlik kazanması için bu konudaki engel veya desteklerin iyi analiz edilmesi şartı bulunmaktadır.

Çalışan kesim açısından tatil seçeneğinin ikinci planda tutulması ya da tüketimde öncelik taşımaması, doğal bir sonuç olarak görülmektedir. Çünkü sözü edilen kesimde iyileştirmeler genelde birbirlerinin yerine kullanabilinen mal veya hizmetler olarak algılanmaktadır. Bu sosyal problemin önüne geçmenin yolu finansal yardımlardan geçmektedir. Sosyal turizm anlayışının oluşturulabilmesinde olmazsa olmaz bazı koşullar vardır. Bunlar arasında; sosyal politikaların geliştirilmesi, demografik yapının dikkate alınması, sanayileşmenin ve çevresel kirlenmenin etkilerinin iyi değerlendirilmesi gibi dikkatli incelemeler gerektiren durumların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Örneğin; demografik bir yaklaşımla kent kültürü içerisinde müstakil tip evlerde yaşayan ailelerin, turizme katılma eğiliminin daha az olduğunun bilinmesi gibi.

Foça, belirtilen bu özellikler ve gereklilikler bakımından, sosyal nitelikli bir talebe sahip durumdadır. Arz kaynakları ve teşebbüs imkânlarıyla sosyal turizm talepleri için, Foça ilçesi temel nitelikleri taşımaktadır. Foça'ya yönelik iç turizm talebinin % 85'i Ege, Marmara ve Akdeniz Bölgesi'nden olmaktadır. Bunun nedenleri arasında bu bölgelerin Foça'ya yakınlığı ve yaşam standartlarının bu bölgelerde diğer bölgelere oranla daha üst düzeyde olması gösterilebilir. Ege Bölgesi % 42,5 oranındaki payı ile bu yaklaşımı desteklemektedir. En düşük pay ise % 1,67'lik pay ile Doğu Anadolu Bölgesi'ne ait bulunmaktadır. Foça turizminin belli sorunları arasında kapasitenin tam olarak kullanılmaması ve kapasite geliştirme arayışların yetersiz kalmasıdır.

Günübirlikçi olarak rekreasyon faaliyetlerinde bulunan sosyal kesimler kalış süreleri açısından da toplam turistik talebin % 57'sini oluşturmaktadırlar. Bir ay ve daha uzun süreli tatillerin oranının Foça'da % 35,46 gibi yüksek bir oranda

bulunması ikincil konutlarda kalanlarla açıklanabilir. Demircioğlu'na göre (1997: 152–155) Foça ilçesinde arz kaynakları ve talep verileri sentez edilerek Şu sonuçlara varılmaktadır:

- Foça'da turizmin arz tarafı bilinçli ve belli pazar analizlerine dayanılarak planlanmadığı için, turizmin temel hizmet alanlarında nitel ve nicel yönden zayıflıklar bulunmaktadır.
- Foça sahip bulunduğu arz potansiyeli yönünden sosyal turizm talebini karşılayacak niteliklere sahip ise de, turizm merkezinde kapsamlı bir turizm planlaması yapılmadığından bu potansiyel doğru değerlendirilememekte, bu durumda Foça'nın turizm girdilerini olumsuz etkilemektedir.
- Foça'nın yüksek kalite düzeylerinde yapılanmalara giderek, lüks turizm yönünde yođunlaŐmasını engelleyen bazı özellikler bulunmaktadır. Bunlar: Sit alanları, İkincil konutlar, i ve dış kaynaklı sosyal kesimlere hitap eden kentleşme algısıyla talebin karakteristikleri, pazarda bir Foça imajının olmayıŐı, eŐme gibi benzer rakip turizm yöreleri ve sermaye birikiminin eksikliği olarak sıralanabilir.
- Kalış süreleri, Foça'yı tümüyle turizme yönlendirebilecek girdileri olumsuz etkileyebilecek kadar kısadır (4–10 gün).
- Turist başına harcama miktarları düşüktür.
- Turizm olayı sadece deniz-kum-güneş ekseninde gerçekleŐmekte, diğer turizm türleri önemli bir boyut taŐımamaktadır.
- Turizm mevsimi Foça'nın aracı ettiği tüm olanaklara rağmen geniŐletilememiŐ olup, sadece yaz dönemlerini kapsamaktadır.

- Koylar ve adalar turizm açısından yeterli seviyede değerlendirilmemiştir.
- Turistlerin katılabileceği etkinliklerin nitelikleri ve sayıları düşüktür.

Bu verilerden hareketle Foça'nın sosyal turizm anlayışında geliştirmesi gereken bazı hedefler arasında, turizm altyapısını geliştirmek, doğal ve kültürel kaynakların korunmasına yönelik turizm anlayışının gelişimini sağlamak, turistik tesislerin kurulabileceği arazileri genişletmek, turizm etkinliklerini çoğaltmak, turist memnuniyetini artırıcı önlemlerle kalış sürelerinde artış sağlamak gibi bazı öncelikler belirlenebilir.

Tablo 13
Sosyal Turizm Destekleme Biçimleri
(Demircioğlu, 1997'den değiştirilerek)

Destekleme Biçimi	Açıklamalar
Vergisiz Çalışma Dönemi	Sosyal turizm işletmesini ilkeleri ve süresi önceden tespit edilen bir vergi politikası içinde yükümlüklerinden arındırmak
Borçların Ödenme Garantisi	Projeye katkıda bulunan işletmelerin özel finans kurumlarından talep ettiği borçlanmalara kamu sektörü tarafından verilen garantiler
Geri Ödemesiz Fonların Kullanılması	Turizm işletme projelerinin başlayabilmesi amacıyla dönük olarak gerekli finansal kaynağın sağlanması
Faiz İndirimleri	Projede kullanılmak üzere edinilen borçlar için uygulanan faizleri düşürmek
Hibe Etme	Geliştirilecek projelerin toplam bedelleri üzerinden belli bir miktarın hibe olarak kullanılması
Altyapı Yatırımlarının Sağlanması	Kamu kesiminin (yerel yönetimler) bir sosyal turizm projesi için gerekli altyapı oluşumlarına katılması
Hisse Senetleri Satın Alma	Proje kapsamında yer almakta olan işletmelerin çıkartacağı hisse senetlerinin kamu sektörü tarafından satın alınması
İşletme Sermayesi Kredileri Kullanımı	Kurulmuş bulunan sosyal turizm amaçlı tesislerin işlevselliğinin sağlanması amacı ile gerekli olan işletme sermayesinin düşük faizli fonlar aracılığı ile kullanılması
Leasing	Kamu sektörünün satın aldığı arazi, bina ve ekipmanları leasing yolu ile projeye kullanılması
Arazi Temini	Kamu kesiminde bulunan arazilerden bir kısmının sosyal turizm projelerine bağışlanması
Vergi Oranlarında Değişmeler	Turizm tesislerinden alınan vergileri, genel statünün dışında, yeni bir düşük oranlı statüye bağlamak
Gümrüksüz İthal Kolaylığı	Projede ihtiyaç duyulacak ekipmanın dışarıdan gümrük vergisiz ithal edilebilme olanağı

Sosyal turizm işletme modelleri incelendiğinde Foça açısından *yerel yönetimler modelinin* ön plana çıktığı görülmektedir (Turizm Planlaması Kapsamında Türk Turizminin Planlamaya İlişkin Öncelikleri ve Sosyal Turizm Planlaması, 1997: 159–162).

- Foça'nın şirketleşme yönünden yapısıyla işletmenin denetlenme ihtiyaçları, bu modeli öne çıkarmaktadır.
- Uygulamaların yerel yönetim tarafından kontrolü ve denetlenmesi daha kolay olacaktır.
- Foça sanayi açısından bir tercihe sahip bulunmadığından, yerel yönetimin turizmle ilgili çalışmalarda önderlik etmesi bir görev ve yetki karmaşası yaratmayacaktır.

Sosyal turizmin kurumsallaşmasında devletin önderliğinde, sosyo-kültürel yapıya uygun bir turizm anlayışının oluşması için yerel yönetimlerden ticaret sektörüne kadar geniş bir yelpazede örgütler belli bir görevi üstlenmelidirler. Kuruluş aşamalarından işletme aşamalarına geçişte teşvik uygulamaları yapılması gerekmektedir. Turizm faaliyetlerinin turizm sezonlarıyla sınırlı kalmayacak şekilde sosyal kesimlerin de taleplerini karşılayabilecek bir yapılanma ile yıl içine yayılması ve tesislerde sağlık, kalite vb. standartların oluşturulması sağlanmalıdır.

3.3. Türkiye Turizminde Foça'nın İzmir ve Ege Bölgesiyle Turistik Potansiyelinin Karşılaştırılması

Türkiye'nin başlıca turizm kaynaklarına bakıldığında, bazı jeopolitik öncelikleri bakımından ülkemizin Asya ve Avrupa arasında bir geçiş noktası olması sebebiyle insanlığın ilk yerleşmelerinin bulunduğu Yontma Taş Çağından günümüze değin bir cazibe merkezi olduğu ve eşsiz doğal güzellikleri, dört mevsim iklimi, kıyıları ile büyük imparatorluklar ve çok sayıda millete ev sahipliği yapmış bir medeniyetler bileşkesi olduğu görülmektedir.

Türkiye’de genel anlamda turizm olgusunun iç turizm kapsamında yaygınlaşmasını sağlayan gelişme, ikincil evlerin özellikle 1970’li yıllardan itibaren Büyükşehirlere yakın kırsal alanlarda ya da batı kıyılarımızı içine alan kuşak boyunca yaygınlaşması olmuştur. Dünya ölçeğinde de yaygın bir anlayış olan kıyı kaynaklarının turizmde öncelikli olma durumu, Türkiye içinde tartışmasız bir gerçektir. Bu sebeple Akdeniz, Ege, Trakya ve Marmara kıyıları ile Karadeniz kıyıları ülkemizin başlıca turizm kaynakları ve alanlarını oluşturmaktadır.

Ege Bölgesi’nin kıyıları genel bir bakış açısıyla incelendiğinde, kuzey Ege sahillerini oluşturan ve Foça’yı da içine alan kısımlarda iç turizm, güney sahillerini oluşturan Bodrum, Marmaris gibi turizm merkezlerinin de bünyesinde bulunduğu kuşak üzerinde ise yabancı turistlerin ağırlığıyla dış turizm dikkati çekmektedir.

Ege Bölgesi’nde kıyılar dışında dikkat çeken bir diğer öge ise koruma anlayışının sonucu olan ulusal parklardır. Spil Dağı Ulusal Parkı ile Dilek Yarımadası Ulusal Parkı bu alanlara örnek oluşturmaktadır. Ege Bölgesi içerisinde kuzeyden güneye deniz suyu sıcaklıklarında görülen değişim de turizm üzerinde etkili olabilmektedir. Örneğin Dikili’de temmuz ayı içerisinde 23°C iken, Bodrum’da 23,4°C’dir.

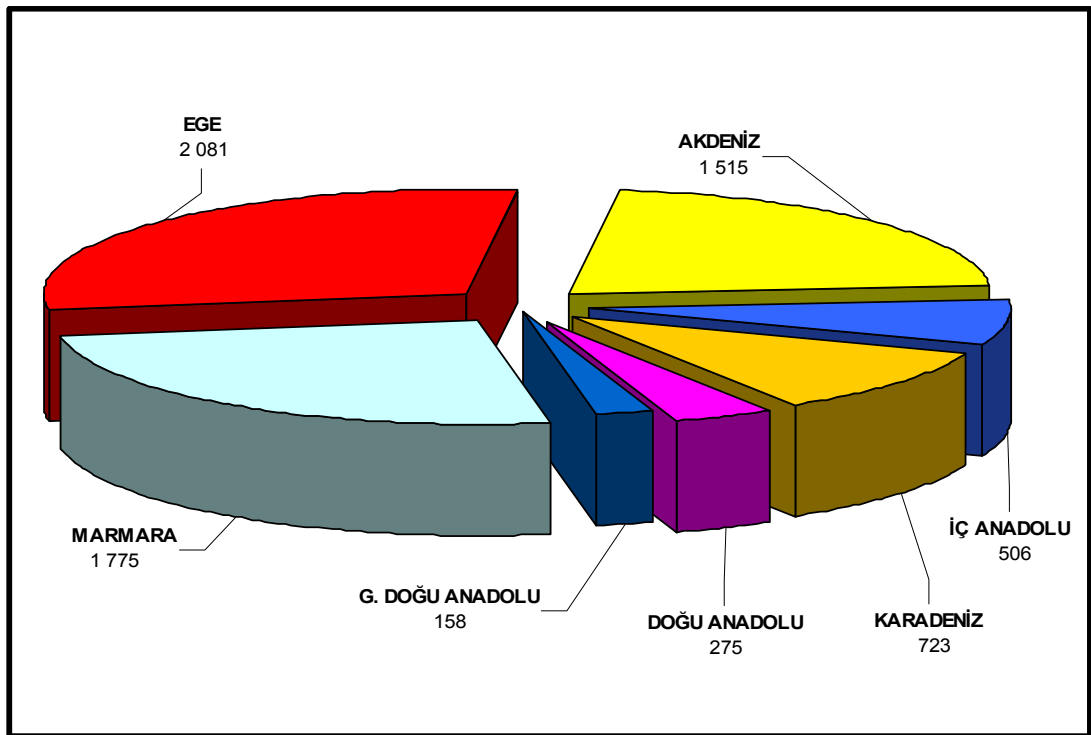
Türkiye’de dış etkenler turizmin gelişiminde dönemsel olarak önemli etkide bulunmuştur. 1990’lı yıllarda yabancı doluluk oranı artış eğilimini sürdürürken, aynı yıl içerisinde Irak’ın Kuveyt’i işgali ile bölgedeki tansiyon yükselmiştir. O dönemde turizmde neredeyse rezervasyonların tümü iptal edilmiş ve turizm sektöründe ciddi bir kriz yaşanmıştır.

1980’li yılların başında Türkiye’de 511 olan tesis sayısı, 1990 yılında 1260’a çıkmıştır. Aynı zaman diliminde yatak kapasitesinin ise 56 044’den 173 227’e çıktığı anlaşılmaktadır. Foça’da ise 1975 yılında tesis toplamı sadece 5 olurken yatak sayısı 740’ta kalmıştır.

1990 yılına gelindiğinde ise, Foça’da tesis sayısı önemli bir artış göstererek 41’yükselmiştir. Bu dönemde yatak kapasitesinde de belirgin bir artış yaşanmış ve bu

sayı 2329 olmuştur. Foça 1990'lı yılların başında Türkiye'deki toplam tesis sayısının sadece % 3,2'sine sahip durumdaydı. 1983 yılından itibaren Türkiye'de turizmi teşvik amacıyla devlet eliyle birçok kolaylıklar gerçekleştirildi. Bunlar arasında; düşük faizli kredi kolaylıkları, gümrük serbestlikleri, arsa temini, yatırımlarda çeşitli teşvikler vb. bulunmaktadır.

Şekil 15
Coğrafi Bölgelere Göre Tesis ve Yatak Sayıları (Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri, 2006)

Ege Bölgesi 1990'lı yılların başında Türkiye'deki toplam yatak kapasitesinin % 27,2'sine sahip bulunmaktaydı. Ege Bölgesi içerisinde en büyük yerleşme yeri ve ticaret merkezi olan İzmir ve İzmir'e bağlı olan Foça ilçesi son dönemlerde turizm açısından önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Ancak bu görünümüne rağmen, Foça ilçesi Ege Bölgesi'nin diğer önemli kıyı kentlerini oluşturan Çeşme, Kuşadası, Marmaris, Bodrum kadar önemli bir turistik potansiyele erişmemiştir.

1990 yılında Ege Bölgesi'nde konaklayan yabancı milletlerden turistlerin % 2,2'si ve yerli turistlerin de % 0,4'ü Foça'da konaklamaktaydı. Foça aynı dönemde

Ege Bölgesi'ndeki konaklama tesislerinin % 9,5'ine ve yatak kapasitesininse % 5'ine sahip durumdaydı. Bu zaman diliminde Ege Bölgesi'nde konaklayanların ortalama kalış süresi 2 günken, bu Foça'da 4,2 gün sayınsındaydı. Doluluk oranları açısından değerlendirildiğinde ise Ege Bölgesinin tamamında bu oran yabancılarda % 32,8, yerlilerde ise % 36'da kalmaktaydı. Aynı dönem içerisinde Foça'da doluluk oranı ortalama % 45,3 ile Ege Bölgesinin üzerinde bulunmaktaydı.

Tablo 14
Ege Bölgesi, Tesis Türlerine Göre Geceleme Sayısı, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranı (Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri, 2004)

TESİS TÜRÜ	GECELEME SAYISI			ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ			DOLULUK ORANI %		
	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM
OTEL	2 692 939	2 235 903	4 928 842	5,5	1,8	2,9	17,80	14,78	32,57
MOTEL	269 669	316 893	586 562	4,1	2,0	2,6	13,88	16,31	30,20
PANSİYON	334 284	536 878	871 162	1,8	2,1	2,0	12,31	19,78	32,09
TATIL KÖYÜ	53 589	49 858	103 447	5,4	3,3	4,1	19,19	17,85	37,04
KAMPİNG	19 822	38 313	58 135	1,5	2,0	1,8	7,15	13,82	20,96
KAPLICA	52 451	420 507	472 958	1,1	3,0	2,5	3,49	27,94	31,43
TOPLAM	3422754	3598352	7021106	4,2	2,0	2,6	15,6	16,4	32,1

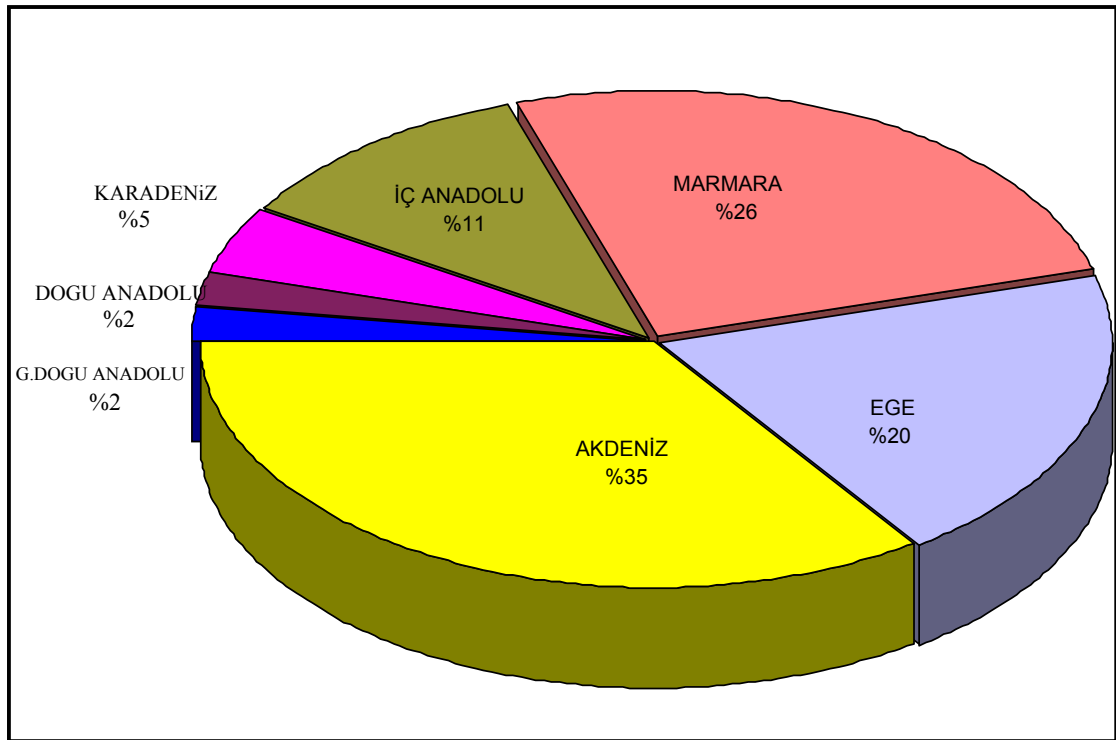
Ege bölgesinin, 2006 yılında tesise geliş sayısı oranlarına göre diğer bölgelerle bir kıyaslama yapıldığında, % 20'lik bir payla üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Akdeniz Bölgesi bu alanda % 35'lik oranı ile hâkim konumda bulunurken, Marmara Bölgesi % 26'lık payı ile Ege Bölgesi'nin önünde bulunan diğer bir bölge konumundadır.

Bu oranlardan da anlaşılacağı üzere, kıyı turizmi üzerine kurulu olan turistik organizasyon yaklaşımının doğal bir sonucu olarak tesislere geliş oranlarında yine adı geçen başlıca turizm destinasyonları ön planda bulunmaktadır. Güneydoğu ile Doğu Anadolu Bölgesi (% 2) neredeyse turizmden pay alamayacak duruma gelmiştir.

Ege Bölgesi'nin 2004 yılı verilerine göre geceleme sayıları incelendiğinde, en büyük payın Türkiye genelinde olduğu üzere (% 89,30) otellere ait olduğu

görülmektedir. Ege Bölgesi'nde bu oran % 70,20'de kalmaktadır. Geceleme sayılarına göre, yabancı turistlerin yerlilere oranla düşük kaldığı göze çarpmaktadır. Tüm tesis türlerine bakıldığında toplam içerisinde geceleme süreleri yabancılarda % 48,74 iken, bu miktar yerli turistlerde % 51,26 olmaktadır.

Şekil 16
Coğrafi Bölgelere Göre Tesise Geliş Sayısı Oranları
(Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri, 2006)

İzmir içerisinde belediye belgeli tesislerde tesise geliş sayısına bakıldığında, toplam 383 862'dir. Bunun içinde yabancılar % 8,30 ile oranı % 91,70 olan yerli turistlerden oldukça geride bulunmaktadır. Foça'da tesise geliş sayısı, belediye belgeli tesisler kapsamında, yabancılarda 1406, yerli turistlerde ise 24 885'tir. İşletme belgeli tesislerde bu oran değişmekte ve yabancıların sayısı 10 003'e çıkarken, yerli turist sayısı 17 899'da kalmaktadır.

İzmir'de geceleme sayıları toplamı belediye belgeli tesislerde 773 437'dir. Bu sayı içerisinde yabancı turistlerin payı % 15,38'de kalırken, yerlilerin oranı % 84,62'dir. Ancak turizm işletme belgeli tesisler açısından durum biraz farklıdır.

Tablo 15
İzmir’de Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranlarının Tesis Tür ve Sınıflarına Göre Dağılımı
(Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri, 2006)

TESİS TÜR VE SINIFI	GECELEME			ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ			DOLULUK ORANI %		
	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM
OTEL									
5 YILDIZ	473 052	408 927	881 979	3,0	1,9	2,4	20,78	17,97	38,75
4 YILDIZ	385 871	192 308	578 179	3,9	1,5	2,6	31,26	15,58	46,84
3 YILDIZ	88 570	370 293	458 863	2,2	1,5	1,6	6,35	26,56	32,91
2 YILDIZ	53 934	211 289	265 223	2,8	1,7	1,9	6,93	27,13	34,06
1 YILDIZ	1 451	13 775	15 226	1,8	1,1	1,2	3,23	30,62	33,85
ÖZEL BELGELİ	8 743	1 698	10 441	2,0	1,5	1,9	20,41	3,96	24,37
TERMAL	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BUTİK	-	-	-	-	-	-	-	-	-
APART	-	630	630	-	6,2	6,2	-	2,57	2,57
TOPLAM	1 011 621	1198920	2210541	3,1	1,7	2,1	17,46	20,69	38,14
MOTEL	3 005	3 237	6 242	4,4	4,6	4,5	13,61	14,66	28,27
PANSİYON	705	5 911	6 616	7,3	2,7	2,9	1,48	12,43	13,91
TATİL KÖYÜ	111 555	172 199	283 754	5,9	3,5	4,2	17,59	27,16	44,75
ÖBERJ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KAMPİNG	8 630	18 311	26 941	10,4	13,8	12,5	24,39	51,76	76,15
GOLF TESİSİ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EĞİTİM UYGULAMA	1 076	7 157	8 233	2,8	1,3	1,4	2,62	17,46	20,08
TURİZM KOMPLEKSİ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
DAĞ EVİ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GENEL TOPLAM	1136592	1405735	2542327	3,3	1,8	2,3	17,29	21,38	38,66

İzmir ili 2006 yılı istatistiklerine bakıldığında bu tür tesislerde toplam 2 542 327 geceleme sayısı içerisinde yabancıların oranı % 44,7’de kalırken, yerliler bu orandan % 55,3 pay almaktadır. Foça’nın aynı türden tesislerde toplam 131 565 olan geceleme sayısının İzmir içindeki oranı % 5,17’de kalmaktadır. Foça belediye belgeli işletmelerinde ise 68 982 toplam geceleme sayısı ile İzmir içerisindeki payı % 8,91’dir.

Ege Bölgesi kapsamında ortalama kalış sürelerine bakıldığında İzmir ve Foça arasında bazı farklılıklar görülmektedir. Şöyle ki; Ege Bölgesi'nde tüm tesis türlerine göre yabancı ve yerlilerin ortalama kalış süresi 2,6'dır. Bunun içerisinde yabancıların oranı 4,2 iken yerliler ise 2,0'dir. İzmir iline bakıldığında aynı türden değerlerin belediye belgeli tesislerde ortalama 2,0 olduğu anlaşılmaktadır. Foça'da ise bu değer 2,6 olurken, bu oran içerisinde yabancı milletlerden olan turistlerin tesislerdeki ortalama kalış süresi 6,7 ile 3,7 olan İzmir ve 4,2 ortalamasındaki Ege Bölgesi'nin üzerindedir. Bu durumun oluşmasında, Foça ilçesine paket programlarla gelen ve kalış süreleri yedi ile on beş gün arasında değişen, farklı milletlerden turistlerin çok olmasının etkisi olduğu şüphesizdir. Doluluk oranlarına göre Ege Bölgesi içerisinde İzmir ve Foça kıyaslandığında yine birtakım farklılıklar göze çarpmaktadır. Ege bölgesinde tesislerin tümünde doluluk oranlarına bakıldığında toplam % 32,1'de kaldığı görülmektedir. Yabancılar bu dolulukta % 15,6 payla % 16,4 'lük payı olan yerli turistlerin biraz altında bulunmaktadır.

İzmir ili içerisindeki belediye belgeli tesislerde doluluk % 24,69 ile Ege Bölgesi ortalamasının altındadır. Foça'da aynı tür tesislerde bu oran daha da aşağı düşerek % 17,92'de kalmaktadır. Foça'da bu oran içerisinde yabancılar sadece % 2,44'de kalırken, İzmir'de bu oran % 3,80 olmaktadır. İzmir ili ile Foça ilçesinin doluluğunda yabancıların payının az olmasının nedeni; yerli turistlerin için daha cazip koşullara sahip olunması ve ikincil konutların yoğunluğundan kaynaklanmaktadır. Turizm işletme belgeli tesisler ölçeğinde bakıldığında İzmir'de doluluk % 38,66 iken, Foça'da oran % 55,53'tür.

Belediye belgeli tesislerle turizm işletme belgeli tesisler arasındaki bu anlamlı farklılığın temel nedeni ise, işletme belgeli tesislerin uluslar arası bağlantılarda daha etkin olmasıdır. Ayrıca işletme ve belediye belgeli tesisler arasında yüksek bir standart farkı bulunmaktadır. Bu sayılan etkenlerin etkisiyle turizm işletme belgeli tesislerde konaklayan turistlerin kalış sürelerinde ve dolayısıyla doluluk oranlarında bu belirgin fark ortaya çıkmaktadır. Bu fark sadece Foça ilçesi ile sınırlı olmayıp, genel olarak bu tür tesisler arasındaki fark ülkemiz genelinde hissedilir şekilde bulunmaktadır.

Geçmişten günümüze yapılan bu değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere Foça, özellikle 1980’li yıllardan itibaren Türkiye turizmi içerisinde belirgin bir artış kaydetmiştir. Gerek turistik tesisler ve yatak kapasitesi olarak gerekse turizme iştirak eden turist sayısında yıllar boyunca önemli sayılabilecek artışlar kaydetmiştir. Ancak tüm bu olumlu gelişmelere rağmen Foça’da ikincil konutlar, günübirlik rekreasyon faaliyetleri ve yerli turist ağırlıklı turizm olgusu devam etmektedir. Güney sahillerindeki diğer önemli turistik merkezlerle rekabet etmekten uzak bir görüntü içinde bulunan Ege’nin bu şirin ilçesi için, hala bu rekabet koşulları içerisinde bozulmamış ve diğer yerleşmelere göre az kentleşmiş dokusu bir avantaj olarak görülmektedir.

4. TURİZMİN ETKİLERİ

Turizm olgusunun, gelişim gösterdiği destinasyonlarda ya da ait olduğu ülke içerisinde mekânsal kullanıma dayalı etkileri vardır. Çalışmanın Kentleşme ve Turizm bölümünde bu etkileri değişik boyutlarıyla değerlendirmiştik. Ancak turizmin özellikle turizm merkezlerindeki etkileri bu kadar sınırlı olmamaktadır. Turizm aynı zamanda ekonomik, toplumsal, kültürel ve çevresel etkileri olan geniş kapsamlı bir sektör konumundadır. Turizmin bu sayılan etkilerden yola çıkılarak etkili olduğu yörede, eğitim çağındaki kuşakta da değişik etkiler yaratacağı ve aynı kuşağın eğilimlerinde belirleyici etkenlerden birisi durumuna geleceği muhakkaktır. Foça’da turizmin etkilerini anlamak için bu etkilerin ele alınması ve toplumun katmanlarında yarattığı farklılaşmaların boyutlarıyla irdelenmesi gerekmektedir.

Turizm ve rekreasyon, çeşitli hizmet kollarını bünyesinde taşımasıyla ülkelerin ve özelinde turizm merkezlerinin istihdam olanaklarında önemli bir konuma gelmiştir. Ülkemizde ödemeler dengesi üzerinde çok önemli bir kaynak turizmden sağlanmaktadır. Doğrudan ya da dolaylı etkileriyle ekonomik hayatta dünya ölçeğinde en büyük sektörlerden birisi olan turizm, 20. yüzyılın özellikle 2. yarısından itibaren gelişen bir kavramdır. Turizm etkileri hangi açıdan değerlendirilirse değerlendirilsin, olumlu ve olumsuz yönleri bir arada görülecektir. Tüm olumsuzluklarına rağmen gelişmekte olan ülkemizin en önemli ekonomik kaynaklarından birisi ‘*’bacasız sanayi*’’ olarak da bilinen turizmdir.

4.1. Turizm Sektörünün Ekonomik Etkileri

Ülkemizde turizmin etkileri denildiğinde, ilk akla gelen ve en çok etki yaratan alan ekonomi olarak değerlendirilmektedir. Foça ilçesi gibi turizm merkezlerinde çoğaltıcı bir etki yaratan bu sektör diğer bazı sektörlerde de canlanmaları beraberinde getirmektedir.

Tablo 16
Türkiye’de Aylık Turizm Geliri ve Gideri, (TUIK, 2007)

Aylar	Turizm geliri	Ziyaretçi sayısı	Kişi başı ortalama harcama	Turizm gideri	Ziyaretçi sayısı	Kişi başı ortalama harcama
	(\$)		(\$)	(\$)		(\$)
Ocak	727.442.796	1.048.926	694	255 577 922	448 047	570
Şubat	624.345.329	922.186	677	198 528 085	346 962	572
Mart	810.785.353	1.221.195	664	217 012 853	379 225	572
Nisan	920.957.923	1.576.592	584	268 927 062	398 838	674
Mayıs	1.269.784.438	2.222.123	571	289 434 983	429 996	673
Haziran	1.536.613.098	2.689.096	571	344 894 568	527 097	654
Temmuz	2.582.507.943	3.535.458	730	360.304.051	502.929	716
Ağustos	3.404.423.130	4.649.749	732	247.855.761	349.459	709
Eylül	2.745.276.936	3.685.704	745	201.305.840	284.267	708
Ekim	1.855.003.582	2.771.875	669	302.863.558	443.289	683
Kasım	1.134.933.465	1.618.703	701	240.024.263	359.383	668
Aralık	874.934.107	1.273.380	687	332.896.155	486.577	684
Toplam	18.487.008.098	27.214.988	679	3.259.625.011	4.956.069	658

Turizm, diğer ekonomik etkinliklerden farklı olarak üreticinin ayağına gelen bir pazardır. Döviz girdilerini çoğaltmakta önemli rol oynayan turizm, dünya toplam ticaretinin % 8 kadarını meydana getirmektedir.

Dünya ölçeğindeki tüm dışsattım faaliyetlerinde 600 milyar \$’a yaklaşan değer hacmi bulunmaktadır. Bu miktarla turizm diğer ekonomik etkinlikler içerisinde birinci sıradaki yerini korumaktadır.

Tablo 17
Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik İndeksine Göre Kademeli İl Grupları
(DPT, 2004)

1. Derece Gelişmiş İller	2. Derece Gelişmiş İller	3. Derece Gelişmiş İller	4. Derece Gelişmiş İller	5. Derece Gelişmiş İller
İstanbul	Eskişehir	Bilecik	Kastamonu	Tunceli
Ankara	Antalya	Edirne		Adıyaman
İzmir	Tekirdağ	Zonguldak	Çorum	Kars
Kocaeli	Adana	Isparta	Giresun	Gümüşhane
Bursa	İçel	Çanakkale	Artvin	Bayburt
	Muğla	Hatay	Erzincan	Batman
	Aydın	Sakarya	Sivas	Mardin
	Balıkesir	Manisa	Aksaray	Van
	Kırklareli	Uşak	K.Maraş	Siirt
	Kayseri	Konya	Bartın	Iğdır
	Denizli	Gaziantep	Tokat	Hakkâri
		Bolu	Çankırı	Bitlis
		Burdur	Sinop	Ardahan
		Kırıkkale	Ordu	Bingöl
		Kütahya	Erzurum	Ağrı
		Nevşehir	Diyarbakır	Şırnak
		Elazığ	Yozgat	Muş
		Trabzon	Şanlıurfa	
		Samsun		
		Kırşehir		
		Rize		
		Malatya		
		Amasya		
		Karaman		
		Afyon		

Türkiye, planlı dönemler boyunca turizm sektörüne ülkenin ekonomik görünümü çerçevesinde gereken önemi vermeye çabalamıştır. Kalkınma oranı ve sosyal beklentilerin değişimi, turizm yatırımlarında da değişimi beraberinde getirmiştir. Turizm toplam yatırımlardan 1964 yılında % 0,4, 1987’de % 2,6, 1988’de % 3,3 oranında pay almıştır; daha sonraki yıllarda bu oran % 3–4 civarında olmuştur (Atalay, Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği, 2004: 373).

Turizm tesislerinin inşaat ve işletme aşamalarındaki etkilerini birbirinden ayırt etmek gerekir. İlk aşamada sermaye yatırımcılar tarafından sağlanır ve yarattığı istihdam olanakları inşaat aşamasındaki oranla sınırlıdır. İkinci aşamada ise kaynak turistlerden sağlanan gelirlerdir ve bu işletme aşamasında istihdam daha çok sağlanmaktadır. İşletme aşaması konaklamayla bütünleşmiştir. Turistin harcama kalemleri içerisinde en büyük payı oluşturan konaklama, alışverişle birlikte işletme açısından önemli gelirleri oluşturmaktadır.

Foça'da turizm sezonu boyunca 50 000 sayısını aşan nüfus, birtakım ekonomik değişimlere neden olmaktadır. Ticaretle uğraşan esnaf ile üreticiler turizmden avantajlar elde eden kesimlerin başında gelmektedir. Örneğin antikacılar veya butik işletmeleri, turizmin gelişimine paralel olarak yörede artış göstermiştir. Turizm sezonu boyunca girdilerin çoğaldığını, ulaşım sektöründen elde edilen gelirlerdeki artıştan da anlamak mümkündür.

Emekli (1994) tarafından yapılan anket çalışmasında, nüfusun % 63'ünün turizmle ilgili işler yaptığı (% 10 otel, % 15 pansiyon, % 20 cafe-restaurant, %10'u hatıra eşya satıcılığı, % 8'i rehberlik) ve zaman içerisinde turizme yönelik yatırımların çoğalması, turizmin Foça'da en önemli gelir kaynağı olduğunu göstermektedir. Buna rağmen turizm sezonu dışındaki dönemlerde bu etki azalmaktadır. Örneğin hatıra eşya ve butik işletmelerinin sayısı yaz mevsiminde 18 iken, kış mevsiminde ancak 8-9 tanesi faaliyetlerini devam ettirmektedir. Aynı durum büfelerde de vardır.

Aynı çalışmanın diğer bazı sonuçlarına göre; Foça'da turizm sektörü içerisinde iş kollarına göre dağılımında farklılıklar bulunmaktadır. % 45'lik bir kesimin otel personeli olduğu görülmektedir. En büyük paya sahip bu kolu % 31,1 ile komiler ve garsonlar izlemektedir. % 8'lik kısım turistik eşya satıcılığında istihdam olurken, % 10'u oran inşaat işçiliğinde bulunmaktadır. % 6 oranıyla geriye kalan bir kolda ise seyyar satıcılar faaliyet göstermektedir.

Foça'da turistik tesislerde istihdam olanların % 40'ı Foça'nın Bağarası gibi köylerinden, % 28'i Foça kent merkezinden, % 20'si İzmir'den, % 12'si ise farklı

illerden gelmektedir. Foça'da günümüzde belli bir oranda gelişim gösteren seramikten çanak, çömlek yapımının da artmasında turizmin etkisi vardır.

Tablo 18
İzmir'in İlçelerinin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması, (DPT, 2004)

İlçe	872 İlçe İçinde Gelişmişlik Sırası	Gelişmişlik Grubu	Gelişmişlik Endeksi
Aliğa	5	1	4,49592
Çeşme	19	2	2,69252
Urla	43	2	1,89214
Torbali	54	2	1,68983
Seferihisar	61	2	1,50888
Kemalpaşa	62	2	1,49886
Selçuk	75	2	1,33781
Foça	79	2	1,27305
Karaburun	84	2	1,22390
Menderes	124	2	0,95987
Dikili	130	2	0,87898
Menemen	142	2	0,76476
Tire	174	3	0,58065
Bergama	180	3	0,52172
Ödemiş	199	3	0,44508
Bayındır	392	3	-0,12842
Kınık	418	3	-0,17482
Beydağ	450	3	-0,22276
Kiraz	644	4	-0,58546

Turizm, uzun vadeli ekonomik görünümde alt sektörleri canlandırır ve rekabet ortamına katkıda bulunur. İnşaat ve ulaşım sektörü bunlara örnek olarak verilebilecek sektörlerdir. Ancak turizmin olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkilerinin de olabileceğinden hareketle bazı sektörlerinde küçüldüğünü unutmamak gerekmektedir. Tarım bu sektörlerin en önemlisidir. Turizm alanlarının genişlemesi tarım alanlarının daralmasına neden olmaktadır. Foça'da özellikle kıyı kuşağında bu etki daha açıktır. Kıyı kesimindeki araziler, sahipleri tarafından müteahhitlere verilerek ya ikincil konutlara ya da turistik tesislere dönüştürülmüştür. Arazi fiyatları bu nedenle bu kıyı kuşağı boyunca artış göstermiştir.

Turizmin ekonomik etkilerinden bir diğeri ise dönemsel olarak enflasyonun yükselmesidir. Özellikle turizm sezonlarında tüketim ürünlerinde belli oranlarda fiyat yükselmesi hemen her yıl yaşanmaktadır. Aslına bakılırsa bu durum sadece Foça ölçeğinde değil, turizm sezonu boyunca ülkemizde de sıkça yaşanan bir gerçeklik halini almıştır. Kırsaldan kente göç arttıkça tarımla ilgilenen nüfusta da yıllar boyunca azalmalar görülmektedir. Kırsal nüfus belli dönemlerde artış eğilimine girmesine karşın azalmaya devam etmektedir.

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) tarafından ‘‘İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması’’ 2004’te yapılmıştır. Bu araştırmadan gerek İzmir gerekse Foça için, önemli bazı başlıklarda ekonomik ve toplumsal yönleriyle değerlendirmeler bulunmaktadır. Foça’nın turizmle gelen refahında ekonomik görünümüleri bu verilerden daha da iyi anlaşılmaktadır. Bu kapsamlı araştırmada İzmir, İstanbul ve Ankara Büyükşehir sınırları gelişmiş kabul edilerek verilerine yer verilmemiştir. İl ve ilçe gelişme stratejilerinin oluşturulmasında ilk adım, doğal olarak il ve ilçelerin ekonomik ve sosyal sektörler itibarıyla yapısal durumunu saptamak ve potansiyellerini ortaya çıkarmaktır. İlçe, il ve bölge ölçeklerinde karşılaştırmalı olarak gelişmişlik göstergelerinin belirlendiği bu ve benzeri çalışmalarda değinilmesinde yarar görülen bir diğer konu da, ‘‘gelişme’’ kavramıyla ilgilidir.

Bölgesel gelişmeye ilişkin olarak ‘‘sürdürülebilir gelişme’’ kavramı önemli bir yere sahip olmaktadır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında ‘‘Bölgesel gelişme politikalarının uygulanmasında; sürdürülebilirlik, bölgeler arası bütünleşme, sosyal ve ekonomik dengelerin sağlanması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, fırsat eşitliği, kültürel gelişme ve katılımcılık ilkeleri esas alınacaktır’’ ifadesi ile bütüncül bir gelişme anlayışının önemi vurgulanmıştır (VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001–2005).

Birinci derecede gelişmiş ilçelerin bir bölümü İstanbul, İzmir ve Adana gibi geleneksel bölge merkezlerinin (GBM) ardbölgelerinde (*hinterland*) yer almaktadır. GBM’lerdeki iktisadi faaliyetler yayılma dinamikleri ile zamanla çevrelerindeki ilçeleri dinamik gelişme merkezleri durumuna getirmiştir. Foça ilçesi ise son

dönemlerde artan turizm etkinlikleri sayesinde geleneksel tarım ve balıkçılık kasabası görünümünden uzaklaşarak turizm merkezi olma yoluna girmiş bulunmaktadır.

Tablo 19
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar Oranına Göre İlk 25 İlçe (DPT, 2004)

872 İlçe İçerisinde Sırası	İl	İlçe	Hizmetlerde Çalışanlar Oranı (%)
1	Çanakkale	Gökçeada	80,33
2	Hakkâri	Çukurca	78,89
3	Tunceli	Merkez	78,88
4	Çanakkale	Bozcaada	76,02
5	Erzurum	Merkez	75,22
6	Siirt	Merkez	74,86
7	Antalya	Kemer	72,32
8	Muğla	Marmaris	69,14
9	Tunceli	Hozat	69,04
10	Şırnak	Merkez	68,87
11	Tunceli	Nazımiye	68,42
12	Aydın	Kuşadası	66,92
13	Kocaeli	Derince	66,31
14	Isparta	Merkez	65,76
15	Edirne	Merkez	65,26
16	Antalya	Merkez	65,20
17	Tunceli	Ovacık	64,86
18	İzmir	Foça	64,53
19	Bingöl	Yayladere	63,22
20	İstanbul	Sultanbeyli	62,23
21	Samsun	Merkez	62,15
22	Çanakkale	Merkez	62,01
23	Artvin	Merkez	61,53
24	Eskişehir	Merkez	61,15
25	Şırnak	Cizre	60,80

Foça, 872 ilçe içinde Gelişmişlik Sırası olarak 79. sırada bulunurken, gelişmişlik grubu olarak ikinci kategoride yer almaktadır. Gelişmişlik endeksi Foça ilçesinde 1,27305'tir.

Genel nedensel faktör yardımıyla, ilçelerin gelişmişlik seviyelerinde gösterdikleri farklılıkların sayısal olarak ortaya çıkarılmasıyla, ilçeler için bir

anlamda sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi elde edilmektedir. Foça'nın ülkenin genel ekonomik görünümü içerisinde belli bir gelişmişlik düzeyine ulaştığı bu verilerden kolaylıkla ortaya konabilecek bir durumdur.

Tablo 20
Foça İlçesinin Sosyo-Ekonomik Göstergeleri (DPT, 2004)

Nüfus	36 107 (388)
Şehirleşme Oranı (%)	40,45 (464)
Nüfus Artış Hızı (‰)	35,87 (63)
Nüfus Yoğunluğu	176 (96)
Nüfus Bağımlılık Oranı (%)	27,65 (870)
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	3,45 (825)
Tarım Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	31,86 (834)
Sanayi Sektöründe Çalışanlar Oranı (%)	3,61 (461)
Hizmetler Sektöründe Çalışanlar (%)	64,53 (18)
İşsizlik Oranı (%)	2,21 (813)
Okur Yazar Oranı (%)	94,55 (12)
Bebek Ölüm Oranı (‰)	23,35 (801)
Fert Başına Genel Bütçe Geliri (Bin TL)	97 895 (160)
Vergi Gelirlerinin Ülke İçindeki Payı (%)	0,02236 (187)
Tarımsal Üretimin Ülke İçindeki Payı (%)	0,03315 (559)

4.2. Turizm Sektörünün Sosyo-Kültürel etkileri

Turizm, geleneksel toplumlar üzerinde yavaş yavaş bir değişime neden olmaktadır. Bu değişimin yönünü turist çekiciliği oluşturmaktadır. Bu durumun doğal sonucu olarak toplumlar arasındaki farklılıklar ortadan kalkmaya başlamıştır. Yerel halkın görüşlerinden mekânsal özelliklere kadar geniş bir yelpazede değişim kendisini hissettirir. Bir bakıma toplumsal ve kültürel etkiler kolay gözlemlenebilir ve açıklanabilir nitelikte değildir.

Turizm öncelikli etkilerinde bir tanesi demografik göstergeler yoluyla olmaktadır. Kırsaldan kente dönüşüm yaşanan bu mekânlarda zamanla, şehirleşmenin oranına bağlı olarak dışarıdan göçler yoluyla nüfus üzerinde önemli değişimler olmaktadır.

Tablo 21
Nüfus Bağımlılık Oranına Göre Son 25 İlçe (DPT, 2004)

872 İlçe İçerisinde Sırası	İl	İlçe	Bağımlılık Oranı (%)
848	Isparta	Merkez	40,41
849	Tekirdağ	Çorlu	40,21
850	Edirne	Keşan	39,81
851	Antalya	Manavgat	39,65
852	Bilecik	Merkez	39,35
853	Kocaeli	Gölcük	39,34
854	Tunceli	Ovacık	39,28
855	Aydın	Kuşadası	38,95
856	Isparta	Uluborlu	38,06
857	Çanakkale	Gelibolu	37,54
858	Edirne	Merkez	37,03
859	İzmir	Çeşme	36,78
860	Tunceli	Nazımiye	35,95
861	Yalova	Altınova	35,52
862	Tunceli	Hozat	35,03
863	Çanakkale	Merkez	34,94
864	Muğla	Bodrum	34,93
865	Çanakkale	Bozcaada	34,40
866	Isparta	Gönen	32,03
867	Edirne	Süloğlu	30,21
868	Muğla	Marmaris	29,81
869	Çanakkale	Gökçeada	28,72
870	İzmir	Foça	27,65
871	Bingöl	Yayladere	24,57
872	Antalya	Kemer	24,46

Ekonomik ve mekânsal etkiler ve bunun destinasyonlar üzerindeki belirleyicilikleri kolay yorumlanabilir olmasına karşın, zamanla ortaya çıkan ve toplumsal değişimle ilgili olan toplumsal etkiler daha karmaşık ve farklı olabilmektedir.

Türkiye gelişme çizgisinde ve batılılaşma eğiliminde olan bir ülke konumundadır. Ancak turizme bağlı gelişmenin olumsuz sonuçlarından bir tanesi olarak karşımıza gelenek ve değerlerin zamanla farklılaşması ya da kültürel erozyon diyebileceğimiz bir durum çıkmaktadır. Dil ve dinsel anlayış farklılıkları ve siyasal değişkenler bazen turistlerle yerli halk arasında yanlış anlaşılmalara neden

olabilmektedir. Özellikle uluslararası turizm anlayışıyla değerlendirildiğinde bu etkiler daha belirgin olmaktadır. Ahlaki denilebilecek değerlerde de durum buna yakındır. Farklı yaşamların ürünü olan yerli halk ile turist arasındaki bu Sosyo-kültürel nitelikler, zamanla ulusların birbirine benzemeye başlamasıyla etkisini hissettirmektedir.

Tablo 22
Turizmin Toplumsal-Kültürel Etkisi
(M.Figueralo 1976 (Pearce1983'ten); Özgüç, 2003: s. 180'den değiştirilerek)

Nüfus Yapısı Üzerindeki Etki	<ul style="list-style-type: none"> - Nüfusun büyüklüğü - Yaş ve cinsiyet yapısı - Aile büyüklüğünün değişime uğraması - Nüfusun kırsal yapıdan şehirselleşmeye dönüşmesi
Meslek Türleri ve Şekillerinin Dönüşümüne Uğraması	<ul style="list-style-type: none"> - Dilin etkisi ya da dil üzerindeki etkiler - Meleklerin sektörlere göre dağılımına etkisi - Kadın işgücüne olan talebin artması - Mevsimlik istihdamın artması
Değerlerin Dönüşümüne Uğraması	<ul style="list-style-type: none"> - Siyasal - Toplumsal - Dinsel - Ahlaki
Geleneksel Yaşam Tarzı Üzerindeki Etki	<ul style="list-style-type: none"> - Sanat, müzik ve folklorda - Gelenek ve Göreneklerde - Günlük yaşamda
Tüketim Kalıplarının Değiştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> - Kalite açısından → Niteliksel düzenlemeler - Miktar açısından → Niceliksel düzenlemeler
Turiste Sağlanan Kazançlar	<ul style="list-style-type: none"> - Dinlenme- rekreasyon - Çevre değişimi - Ufkun genişlemesi - Toplumsal temaslar

Turistik faaliyetlerin gelişimine bağlı olarak yeni iş türlerinin ortaya çıkmasıyla bu etkiler istihdam üzerinde de kendisini göstermektedir. Foça gibi tarım ve balıkçılıktan geçimini sağlayan bir kasabanın turizm merkezine dönüşmesi sürecindeki meslek değişimleri buna örnektir. Sanayi dışında kalan tarım sektöründe istihdam zamanla azalırken hizmet sektöründe çalışanların oranında ise artış meydana gelmiştir.

Turizme katılanlar kısa süreler zarfında bir araya gelmektedir. Ancak bu bile değer yargılarının dönüşüme uğraması üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum batılı turistlerin teması ile demokratik görüşlerin olgunlaşması şeklinde de olabilmekte; ancak bazen yerel halkın ahlaki algılarının ötesine de geçebilmektedir.

Bazı durumlarda turizm aracılığıyla yerli kültür öğelerinde yeniden canlanmalar görülebilir. El sanatlarıyla üretilen ürünlerde buna benzer bir durum vardır. Buna karşın bu sektörde kendini turizme göre uyarlayacağından gelişimin yönü çoğu kez olumlu olmamaktadır.

Turizmin belirgin etkilerinden bir tanesi de yaşanan mekân üzerinde olanıdır. Ulaşım sistemlerindeki gelişmeler, eğlence imkânlarının çoğaltılması, su ve kanalizasyon hizmetlerindeki iyileşmeler vb. bunlardan bazılarıdır. Belki de turizmin toplumsal yapı üzerindeki birçok olumsuzluklarının yanı sıra değinilebilecek en açık olumlu etkileri de bu altyapı ve üstyapı hizmetleriyle ilgili olmaktadır. Bu durum aynı zamanda kalabalıklaşma ile gelen hoşnutsuzluğu da tetiklemektedir.

Halk her zaman plajları dolduran, eğlence mekânlarını adeta kendilerine aitmiş gibi kullanan turistlerden memnun kalmamaktadır. Bu bir çeşit yabancı korkusunun açığa çıkmasına neden olabilmektedir.

Ziyaretçilerin tüketim alışkanlıkları ile yerel halkın tüketim alışkanlıkları farklılıklar göstermektedir. Zamanla yaşanan değişimle yerel halk yabancı turistlerin tüketimini taklit etme eğilimine girmektedir. Giyim tarzı, yeme-içme alışkanlıkları, alkollü içecekler vb. birçok üründe turistin tarzı yerel halkı etkilemektedir. İlginç olan şudur ki; aslında turistin görmeye geldiği o yörenin yaşam tarzı, el sanatları, tarihsel kalıntıları vb özelliklerden oluşan kültürel ortamdır. Zamanla gerçekleşen bu değişim turist üzerinde de hayal kırıklığı yaratabilmektedir.

Foça için turizmin toplumsal etkilerinde bazı farklılıklar bulunmaktadır. Foça'ya gelen yerli ve yabancı turist sayısı, Foça nüfusuna kıyasla oldukça fazladır. Özellikle ikinci konut sahiplerinin yerli turistler içindeki ağırlığı dikkat çekici boyuttadır.

Foça'ya gelen turistler, özellikle yaz mevsiminde nüfusun yaş gruplarına göre dağılımında geçici değişikliğe neden olmaktadır. Ancak turistlerin büyük çoğunluğunun aileleriyle birlikte geldiği Foça'da nüfusun cinsiyet durumu üzerinde büyük bir etkisi gözlemlenmemektedir.

Tablo 23
Okur-Yazar Nüfus Oranına Göre İlk 25 İlçe (DPT, 2004)

872 İlçe İçerisinde Sırası	İl	İlçe	Okur-Yazar Oranı (%)
1	Muğla	Marmaris	96,92
2	Çanakkale	Bozcaada	96,32
3	Isparta	Uluborlu	96,21
4	İzmir	Çeşme	96,12
5	Antalya	Kemer	96,07
6	İzmir	Karaburun	95,84
7	Muğla	Bodrum	95,75
8	Aydın	Kuşadası	95,22
9	Isparta	Gönen	94,87
10	Yalova	Termal	94,76
11	Tekirdağ	Çorlu	94,57
12	İzmir	Foça	94,55
13	İzmir	Urla	94,39
14	İzmir	Seferihisar	94,37
15	Tekirdağ	Marmaraereğlisi	94,25
16	Çanakkale	Gökçeada	94,24
17	Eskişehir	Merkez	94,24
18	Kocaeli	Gölcük	94,23
19	İzmir	Aliağa	94,14
20	İstanbul	Çatalca	94,11
21	Yalova	Armutlu	94,10
22	Isparta	Merkez	94,04
23	Tekirdağ	Çerkezköy	93,86
24	Kırklareli	Lüleburgaz	93,84
25	Antalya	Alanya	93,77

Foça'da hediyelik eşya satan dükkânlar ve eğlence sektörüne dâhil edilebilecek çeşitli işletmelerin sayısındaki artışlar; turizmin yerleşmedeki meslek türlerinin çeşitlenmesi üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu durum istihdam üzerinde çoğaltıcı bir faktördür. Bunun doğal sonuçlarından bir tanesi de göç

olgusunun dışa dönük olarak oluşmamasıdır. Foça'da dış kentlerden gelen göçlerden söz etmek mümkündür. Ancak yerel halkın dışarıya göçü önemli boyutlarda değildir.

Foça halkının değer yargıları İzmir ile kurduğu ilişkilerle zaten gelişmiş durumdadır. Yabancı turistlere gösterilen hoşgörünün temellerinden birisi de İzmir ile turizm öncesi dönemlerden de kurulu durumdaki bu ilişkilerdir. Turizmin ilk gelişim dönemlerinde problem olan dil uyuşmazlığı, Foça'da günümüzde ciddi bir sorun olarak durmamakla birlikte tamamıyla çözülmüş bir sorun da değildir.

4.3. Turizm Sektörünün Çevresel Etkileri

Kent yerleşmesinin gelişimi, doğal çevre öğelerinin yeteri kadar olanak arz etmesine ve bu olanakların gerektiği biçimde kullanılmasına bağlıdır. Tarihin ilk dönemlerinden bu yana Ege Bölgesi içerisinde kıyı kuşağı boyunca yer alan yerleşmeler, doğal olanaklarıyla insanları çekmiş ve medeniyetlerin oluşumuna ev sahipliği yapmıştır. Foça, bu oluşum içerisinde tarihin bu eski dönemlerinden beri göze çarpan bir kenttir. Denizcilik, bu şekillenmede eski dönemlerdeki etkisini yitirmesine karşın ilk göze çarpan faaliyet alanlarından birisidir.

Türkiye'de çevre kirliliği sorunu yakın dönemlerde kendisini belli etmeye başlamıştır. Ülke genelini kapsayan çevre politikalarının 1970'lerden sonraki dönemde gelişmeye başlaması esas itibariyle kentleşme ve sanayileşmeyle ilgilidir. Çevre bilincine henüz tam anlamıyla ulaşıldığını söylemek güçtür. Çevre ile ilgili konulara ilk kez III. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer verilmiştir. TÜBİTAK ve DPT gibi kurumların ötesinde en yetkin kurum Çevre ve Orman Bakanlığıdır. Dünya ölçeğinde ise çevresel duyarlılığı en yoğun gösteren yapı Birleşmiş Milletler (UN)'dir. Bu örgüt kendisine bağlı birçok uzmanlaşmış (Birleşmiş Milletler Çevre İzlenesi (UNEP), Birleşmiş Milletler Yerleşmeler Örgütü (HABİTAT) vb.) alt kuruluşuyla birlikte çevreye katkılarda bulunmaktadır.

Türkiye'de Foça gibi kıyıya kurulu durumdaki turizm merkezleri açısından 1984 yılında kabul edilen kıyı yasasının önemi büyüktür. Bu yasa ile kıyı çizgisi, kıyı şeridi, kıyı kenar çizgisi ve kıyı gibi kavramlar açıklığa kavuşturulmuştur. Bu yasa

1990 yılında yenilenmiştir. Ayrıca anayasamızın 43. maddesi ve İmar yasasındaki değişikliklerde turizm bölgeleri başta olmak üzere, kentleşme olgusunun geneli açısından önem taşımaktadır.

Turizm daha çok temiz bir endüstri olarak anılmaktadır. Buna karşın hemen belirtmek gerekir ki turistik yapılaşmanın ve faaliyetlerin birçok çevre ögesi üzerinde doğrudan etkileri bulunmaktadır. Trafik, kalabalık nüfus, kaynaklar üzerindeki baskı, kıyı kuşağının istilası bunlardan ilk akla gelenlerdir. Herhangi bir turizm merkezinin taşıma kapasitesi önemlidir.

Foça'da doyum noktasına ulaşmış bir fiziksel kapasite kullanımından söz etmek güçtür. Diğer taraftan özellikle kıyı kuşağı ve koylar üzerinde kentleşmenin yarattığı baskı çok açıktır. Çevresel kapasitenin aşılması aşırı ve yanlış arazi kullanımının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle turizm dönemlerinde kalabalıklaşmanın bir sonucu da turistlerin bu yoğunluktan ötürü bulunduğu yöreden keyif almamasıdır. Bunu da psikolojik kapasitenin aşılması biçiminde değerlendirmek mümkündür.

Kıyı şeridi ve vadi alanları gibi doğal alanların sürekli yapılaşmaya uğraması önemli çevresel sorunlardan birisidir. Bu durum yapılaşmaya uğrayan alanlardaki bitki ve diğer canlı türleri üzerinde oldukça olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kentsel görünüme kavuşan bu alanlarda atıklar da başlı başına bir sorun olabilmektedir. Bu katı türdeki atıklar rekreasyon alanlarına, ziyaretçiler tarafından bırakılmaktadır. Foça'da plajlar, tarihsel kaynakların bulunduğu alanlar, ikincil konut alanları, bu katı atıklarla kirletilen bölgelerin bazılarıdır.

Deniz-kum-güneş üzerine kurulu bir turizm anlayışında bu alanların kirletilmesi sürdürülebilir kalkınma planları yönüyle hiç de olumlu sonuçlar vermemektedir. Deniz ve kıyıların kirlenmesinde Foça ölçeğinde etkili olan nedenlerden birisi de gemi, yat ve kayık gibi deniz araçlarından dökülen yağlar, sintine suları ve atılan katı maddelerdir.

Turistik alanlarda plansız gelişimin sonucu olarak çevresel olumsuzluklar görülmektedir. Peyzajın görsel kalitesinin bozulması, arazi kullanımındaki yanlışlıklar, doğal ortamın degrade edilmesi, kıyı ve deniz alanlarının bozulması ile gürültü kirliliği bu olumsuzluklardan bazılarıdır. Foça’da bu başlıca çevresel etkileri değişik boyutlarda gözlemlemek mümkündür.

1980’li yıllardan itibaren görülen aşırı ikincil konut talebiyle başlayan aşırı yapılaşma bunun en başlıca nedeni olarak görülmektedir. 1990 yılında ilan edilen ‘‘ Özel Çevre Koruma Bölgesi’’ bunun kısmen önüne geçmiş olsa da, çirkin yapılaşma bugün Foça’da varlığını hissettirmektedir. Kent merkezindeki yapıların yanı sıra koylar boyunca yapılan işletmeler, peyzaj kalitesinde bozulmalara neden olmaktadır.

Foça mimarisinde önemli yeri bulunan 19. yüzyıldan kalma konutların yerini alan ve belirgin bir mimari kalitesi bulunmayan konutlar, görsel kalitede düşüşe neden olmaktadır. İnşaat aşamasında doğaya da zarar veren bu yapıların gerekli altyapıdan da kısmen yoksun olduğu ve bu yolla da çevre üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu bilinmektedir.

Su kirliliği yaratan faktörlerden birisi için turistik tesisler gösterilebilirken, bir diğer etken olarak da plansız konutlar olarak karşımızda durmaktadır. Son dönemlerde Foça belediyesinin atık sularla ilgili etkili sonuçlar veren projeleri yürürlüğe girmiş olmakla beraber bu sorunun tam anlamıyla çözülmüş olduğunu söylemek güçtür.

Foça’da, gürültü kirliliğinin, benzeri olan güney sahillerindeki örneklerine oranla az gibi görünmekle birlikte, yaz döneminde turistlerin belli bir oranda şikâyet ettiği konular arasında yer almaktadır. Bu gürültünün nedeni, her zaman tesislerden yükselen sesler olmamaktadır. Bazen aşırı kalabalık gürültüye neden olabilmektedir. Trafik, bu anlamda çok yoğun bir etki de bulunmamaktadır.

5. TURİZMİN NÜFUSUN SOSYO-EKONOMİK YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Modern coğrafyanın kurucularından sayılan P.Vidal de la Blache “*İnsan bütün coğrafyanın esasını oluşturur*” demiştir. Yeryüzünde bölgelere göre farklı görünümünün oluşumunda etkili olan elemanların başında insan toplulukları gelmektedir. Fransız Coğrafyacı Pierre George’un (1976) nüfus konusundaki şu görüşü dikkat çekmektedir:

“Günümüzde, insanlar arasında ortadan kaldırılması en güç eşitsizlik kaynaklarından birisi doğum yeridir. Küçük Eskimo’nun küçük Endonezyalıdan ayrı bir evrende yaşamasını gerektiren doğal farklılıkların yanı sıra, zenginliklerin ve insanların dağılımları arasındaki farklılık, gelirin arttığı ülkelerle ihtiyacın arttığı ülkeler arasındaki şiddetli çatışmalar, nüfus coğrafyasını günümüz insan gerçeğinin en önemli yaklaşımlarından birisi haline getirmektedir”.

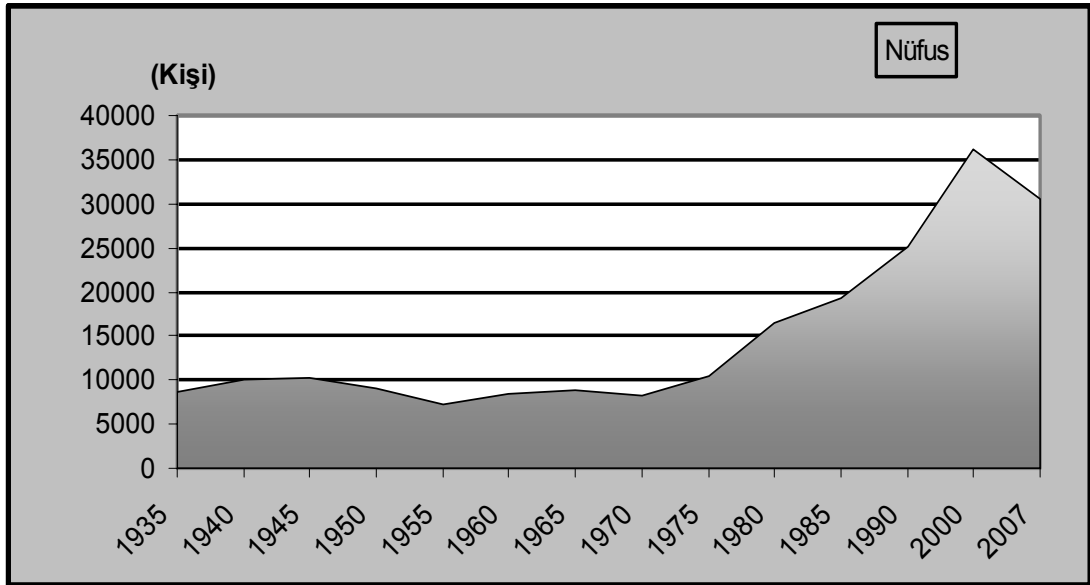
Türkiye’de nüfusun dağılışı üzerinde etkili olan önemli etkenlerden birisi turizmdir. Batı kıyıları boyunca turizm sezonlarında büyük oranda değişen nüfus bu etkinin en açık göstergesidir. Özellikle Marmara’nın güneyinden başlayarak Ege ve Akdeniz sahilleri üzerinde yer alan turizm merkezlerinde, devam eden kuşakta, mayıs-eylül dönemi boyunca önemli nüfus değişimleri görülmektedir. Bu sahil kentlerinden birisi olan Foça’da da durum bundan farklı değildir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, turizm açısından çekicilikleri bulunan Foça gibi öncesi kırsal etkinliklere dayalı ekonomilerde kalkınmanın sağlanmasında turizm bir çözüm yolu olarak görülmektedir. Günümüzde nüfusun, sosyo-ekonomik istekleri ve faaliyetleri doğrultusunda mekânı yeniden biçimlendirme ve değiştirme gücü son derece artmıştır. Ancak, nüfusun ortamdan yararlanması sınırsız değildir. Başka bir anlatımla her ortamın sınırlı bir taşıma kapasitesi (carry capacity) vardır (Gümüş, 2000: 192).

Çalışmamızla açıklık getirmek istediğimiz temel konulardan birisi turizmin nüfusun sosyo-ekonomik yapısında meydana getirdiği değişimlerdir. Bu sebeple, bu bölüme turizmin etkileri başlığı altında yer vermek yerine ayrı bir bölüm halinde inceleme gereği duyulmuştur.

5.1. Nüfus ve Nüfus Artışı

Foça ilçesinde nüfus, cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze değin bazı değişiklikler geçirmiştir. İlk Genel Nüfus Sayımının yapıldığı 1927 yılında toplam nüfusa bakıldığında 8818 olduğu görülmektedir. Bu dönemde nüfusun % 56,7'si kırsal alanda yaşarken % 43,3'ü kentlerde yaşamaktaydı. 1935 yılında kırsal nüfusun oranı toplam nüfus içerisinde % 68,2'ye ulaşmıştır. 1945–1955 aralığında ise Foça'nın toplam nüfusu askeri kısıtlamalara bağlı olarak önemli ölçüde düşüş göstermiştir. Bu dönemde kentsel nüfustaki dalgalanma kırsal nüfustan daha fazla olmuş ve 3484 sayısından 1711'e gerilemiştir. Kırsal nüfus oranı ise adı geçen zaman diliminde 10 278'den 7261'e düşmüştür.

Şekil 17
Foça Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi (TUİK, 1935–2007)

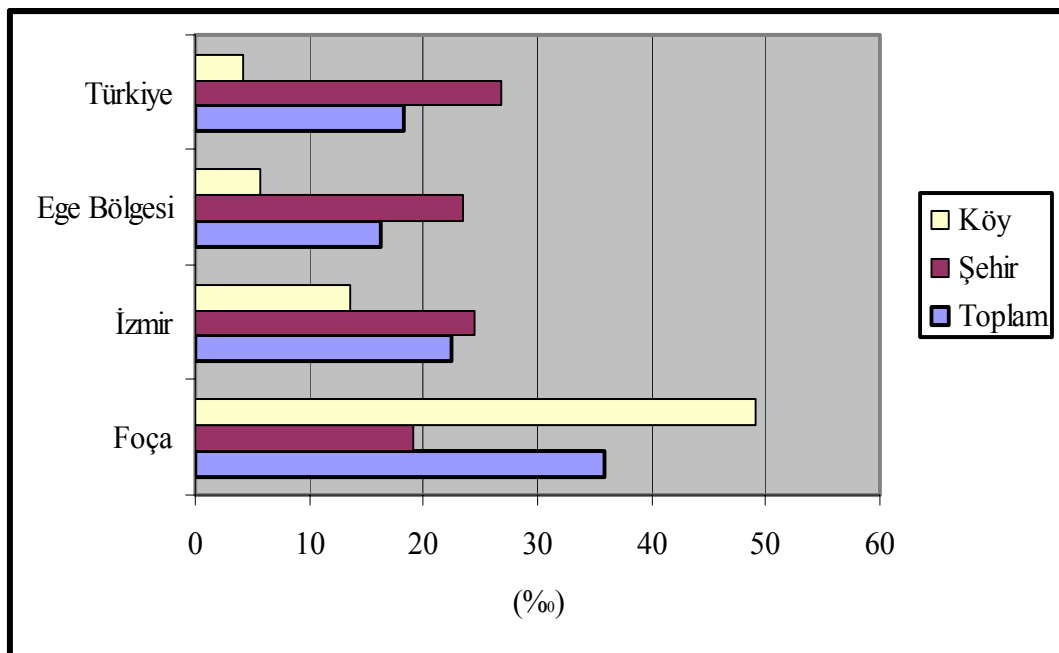

1960'lı yılların başından itibaren turizmin etkileri sonucu mekânsal kullanımlar farklılaşmaya ve bu sektörde çalışanların sayısında artışlar olmaya başlamıştır. 1970'li dönemler ise rekreasyonel faaliyetlerde artış ile buna bağlı olarak İzmir ve Manisa gibi yakın çevrelerden günübirlikçilerin Foça'ya gelmeye başlamalarıyla turizm olgusu da ilk şekillenme sürecine girmiştir. Foça ve yakın çevresinde 1945–1955 dönemi boyunca stratejik alanlar askeri bölge olarak ilan edilmiştir. Bu dönem boyunca Foça'ya giriş ve çıkışlar sıkı bir denetim altına

alınmıştır. Aynı dönemde askeri kamulaştırmayla birlikte belli alanlar boşaltılmış ve nüfusun önemli bir bölümü başta İzmir ve Manisa olmak üzere Foça'nın köylerini de içine alacak şekilde göç etmiştir. Bu veriler ışığında, Foça ilçesinde bu dönemde çok büyük boyutlarda turistik kentleşme yaşanmadığının somut kanıtlarından birisi olarak; 1960'da nüfusun % 78,5'inin hala kırsal kesimde yaşıyor olması gösterilebilir.

Geçen on yıllık dönem içerisinde ise, 1970 yılına gelindiğinde nüfusun % 59,5'i tarımsal alanlarda yaşamını sürdürür hale gelmiştir. Bu değişimde ve kırsal alanın daralmasında bu süreçte en etkili ekonomik faaliyet turizmdir. 1960 yılından itibaren kentsel nüfusun düzenli biçimde artış eğilimine girmesine karşın, kırsal nüfus kademeli olarak azalma göstermiştir. 1975 yılında bölgede açılan askeri tesislerin etkisiyle hem nüfusun sayısında hem de cinsiyet yapısında önemli değişimler meydana gelmiştir (Emekli, 1994: 76).

Şekil 18
Foça İlçesi, Şehir ve Köy Nüfusunun Yıllık Artış Hızı, (TUİK, 2000)

1970'li yıllardan itibaren % 45'in altına inmeyen artış hızı, özellikle 1980–1985 dönemindeki (% 48,6) ikincil konut yapma heyecanı ve turizmdeki gelişimin ortak sonucudur. 1990'lı yıllarda kentsel nüfusun toplam içindeki oranı % 47,8 iken,

bu oran 2000 yılında % 40,44'e gerilemiştir. 2007 yılında yapılan son nüfus sayımında ise, Foça kentsel alan nüfusunun bir önceki döneme göre önemli derecede artarak % 56,6 olduğu anlaşılmaktadır. Aynı dönemde kırsal alan nüfusu % 59,56'dan % 43,4'e gerilemiştir.

Foça Nüfusunun İzmir nüfusu içindeki oranına bakıldığında, geçmişten günümüze değişimler görülmektedir. Bu değişimlerde, Foça'nın ekonomik yapısında meydana gelen gelişmeler ile birlikte askeri yapılanmanın belirgin bir etkisi olduğu açıktır.

Tablo 24
İzmir ve Foça Nüfusunun Gelişimi, Artış Oranları (TUİK, 1935–2007)

Yıllar	İzmir nüfusu	İzmir nüfusunun artış oranı (%)	Foça nüfusu	Foça nüfusunun artış oranı (%)	Foça nüfusunun İzmir nüfusu içindeki oranı (%)
1935	170 959	0	8648	0	5,05
1940	183 762	1,45	10 125	3,41	5,50
1945	198 396	1,54	10 278	0,30	5,18
1950	227 578	2,78	9069	-2,35	3,98
1955	296 559	5,44	7261	-3,98	2,44
1960	360 529	3,98	8344	2,98	2,31
1965	411 626	2,69	8894	1,31	2,16
1970	520 832	4,82	8212	-1,5	1,57
1975	636 834	4,1	10 482	5,5	1,64
1980	757 854	3,54	16 505	11,5	2,17
1985	1 489 772	14,47	19 197	3,2	1,28
1990	1 757 414	3,36	25 222	6,2	1,43
2000	2 232 265	2,42	36 107	4,3	1,61
2007	3 739 353	9,59	30 549	-2,2	0,81

Foça nüfusunun İzmir içerisinde en büyük paya (% 5,5) sahip olduğu dönem 1940'lı yıllardır. İzmir'in göçlerle birlikte gelişen hızlı nüfus artışı karşısında Foça aynı hıza erişememiştir. 2007 yılı adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına göre Foça

30 549 toplam nüfusu ile 3 739 353 nüfuslu İzmir'in ancak % 0,81 nüfusunu oluşturmaktadır. Diğer yıllara göre daha düşük olan bu oranda ikincil konutlarda ikamet eden vatandaşların bir kısmının nüfus sayımı döneminde Foça'da bulunmaması etkili olmuştur.

Tablo 25
Yıl Ortası Nüfus Tahminleri (TUİK, Nüfus Projeksiyonları)

Yıl ortası nüfus (000 Kişi)	İzmir	Ege Bölgesi	Türkiye
Toplam			
2000	3 348	8 894	67 420
2001	3 408	9 000	68 365
2002	3 468	9 104	69 302
2003	3 529	9 207	70 231
2004	3 589	9 308	71 152
2005	3 649	9 408	72 065
2006	3 709	9 506	72 974
2007	3 769	9 603	73 875
2008	3 829	9 698	74 766
2009	3 889	9 791	75 643
2010	3 948	9 881	76 505
Kadın			
2000	1 660	4 406	33 267
2001	1 692	4 462	33 736
2002	1 725	4 517	34 203
2003	1 758	4 572	34 666
2004	1 791	4 625	35 126
2005	1 825	4 678	35 583
2006	1 858	4 731	36 039
2007	1 892	4 783	36 491
2008	1 925	4 834	36 940
2009	1 959	4 884	37 383
2010	1 992	4 933	37 819
Erkek			
2000	1 688	4 487	34 153
2001	1 716	4 538	34 629
2002	1 743	4 587	35 099
2003	1 770	4 635	35 565
2004	1 797	4 683	36 026
2005	1 824	4 729	36 482
2006	1 851	4 775	36 935
2007	1 878	4 820	37 384
2008	1 904	4 864	37 826
2009	1 931	4 907	38 260
2010	1 956	4 948	38 686

2007 yılında gerçekleştirilen son nüfus sayımı verilerine göre 30 549 olan toplam nüfusun 24 262'si çalışma çağı denilen aktif nüfus oranı içerisinde. Bu kesimin toplam içindeki % 79,41'lik payı İzmir ve Türkiye ortalamalarının üstündedir. İzmir ilinde 3 739 353 olan toplam nüfus içerisinde (15–64) çalışma çağındaki nüfus 2 666 631 kişidir. Bu kesimin oranı ise ilimizde % 71,31'dir. Türkiye genelinde ise toplam nüfus 71 586 256'dır. Çalışma çağındaki nüfusun aynı sayım döneminde 46 943 690 kişi olurken, bunun oranı % 66,5'tir.

Foça ilçe merkezinin 1985–2000 yılları arasında nüfusunun değişim göstergelerinden bir tanesi de hanehalkı büyüklüğüdür.

Tablo 26
Foça İlçe Merkezi, Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Nüfus, (TÜİK)

Hanehalkı Verileri		1985	1990	2000
Hanehalkı Büyüklüğü	1	88	124	275
	2	177	339	733
	3	228	257	770
	4	306	461	845
	5	129	166	228
	6	47	55	69
	7	18	20	15
	8	10	12	9
	9	3	1	4
	10+	3	4	3
Toplam Hanehalkı Sayısı		1009	1539	2591
Toplam Yerleşik Nüfus		3542	5162	9230

1985 yılında 1009 olan toplam hanehalkı sayısının 1990 yılında 1539 ve 2000 yılında 2591'e yükselmesi turizm sektörünün Foça'da yarattığı sosyo-ekonomik sonuçlardan kaynaklanmaktadır. Turizm olgusunun Foça'da, tarım ve balıkçılığa dayalı bir kasabandan hizmet sektörü ağırlıklı bir kentleşmeye uzanan sürecinde en etkili faktör olduğu değerlendirilmektedir. Hanehalkı verilerine göre, 1985 yılı ile 2000 yılı arasında toplam yerleşik nüfus 3542'den 9230'a ulaşarak aynı dönemde asıl

etkisini gösteren turizm faaliyetlerinin ve yatırımlarının nüfusun yapısı üzerindeki önemini göstermektedir.

Doğum ve ölüm oranları demografik artışı şekillendiren unsurlardan bir diğeridir. Bir yıl boyunca meydana gelen doğum ve ölümler ile aynı yıl içerisindeki nüfus miktarı göz önünde bulundurularak doğurganlık oranı bulunur. Bu oranın Foça'da % 24 olduğu bilinmektedir (Emekli, 1994). Doğurganlık oranının düşüklüğü ve ailenin çekirdek yapıda kalması Foça'da kentleşme olgusuna işaret etmektedir.

5.1.1. Nüfus Hareketleri (Göçler)

Foça ilçesinde göç, nüfusun kırsal ve kentsel dağılımında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Turistik kentleşmenin iyice şekillenmeye başladığı ilçede, turizm sezonunda çevre illerden (İzmir, Manisa vb.) gelip turistik tesislerde garsonluk gibi işlerde çalışan kişiler nüfusun dönemsel değişimlerinde etkili olmaktadır. Foça'nın başlıca kırsal yerleşim birimlerinden olan Bağarası ve Gerenköy'de yaz mevsiminde, başta Doğu Anadolu Bölgesi'nden olmak üzere, tütün ve pamuk toplanması sırasında gerekli işgücünü karşılamak amacı ile göçler olmaktadır.

Foça ilçesinin göç almasının nedenlerinden biriside İzmir'e göre bulunduğu konumdur. Ege kıyı kuşağı genel olarak göç almaktadır. Buna bağlı olarak bölge içerisinde kalan Foça, özellikle son dönemlerdeki turizm olgusuyla birlikte göçe maruz kalmaktadır.

Göçün nüfusun yapısında yarattığı değişimler Foça'da kendini turizmin gelişim dönemleriyle birlikte hissettirmiştir. İç turizm anlayışına bağlı ikincil konutların yapımı ve turizm ile birlikte gelişen çeşitli alt sektörler göçün başlıca nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 27 incelendiğinde, Ege bölgesi'nde net göç hızı % 22 olurken, bu oran İzmir'de % 39,88 ile çok daha yukarıda bulunmaktadır. Net göç açısından değerlendirildiğinde, Ege Bölgesi'ndeki toplam göçün % 65,42'si İzmir iline olduğu

anlaşılmaktadır. Bu yüksek oran aynı zamanda İzmir içerisindeki göç ve yarattığı sorunlar yönüyle de dikkate değerdir.

Tablo 27
İzmir İlinin, Ege Bölgesi ve Türkiye İçerisinde
Aldığı- Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı (TÜİK,2000)

	İzmir	Ege Bölgesi	Türkiye
Daimi İkametgâh Nüfusu	3 078 981	8 121 705	60 752 995
Aldığı Göç	306 387	518 674	4 788 193
Verdiği Göç	186 012	334 671	4 788 193
Net Göç	120 375	184 003	0
Net Göç Hızı (%)	39.88	22.9	0

İzmir’de yurt dışından gelenlerin göç oranına bakıldığında, iç göçler kadar yoğun olmamakla birlikte toplam 18 025 kişinin göç ettiği görülmektedir. Bu sayı içerisinde 9440 kişi erkek nüfusu 8585 kişi ise kadın nüfusu oluşturmaktadır.

Foça ilçesinde doğum yerine göre nüfus verilerine bakıldığında bölgelere göre bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Ege Bölgesi içerisinde yer alan Foça ilçesi en büyük göçü de yine aynı bölgeden almaktadır. Toplam göçün % 44’ü bu bölgeden Foça ilçesine olmaktadır.

Ege Bölgesi’nden sonra en fazla göç alınan bölgeye bakıldığında, İç Anadolu Bölgesi’nin % 12’lik bir paya sahip olduğu görülmektedir. Yabancı bir ülkede doğup da Foça’da yerleşen yabancı ve vatandaşların toplam içindeki oranı ise % 3’te kalmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden % 9, Doğu Anadolu Bölgesi'nden ise % 7 oranında göç alan Foça ilçesi, bu göçün bir kısmını mevsimlik istihdam şeklinde almaktadır. Bu istihdamın bir bölümü tarım sektöründe çalışırken önemli bir bölümü de turizm sektöründe yer almaktadır. Akdeniz Bölgesi'nden alınan göç %5 ile diğer coğrafi bölgelere kıyasla en az olan orandadır.

Şekil 19
Foça İlçesi, Toplam Nüfusun Doğum Yerine Göre Dağılımı, (TUIK, 2000)

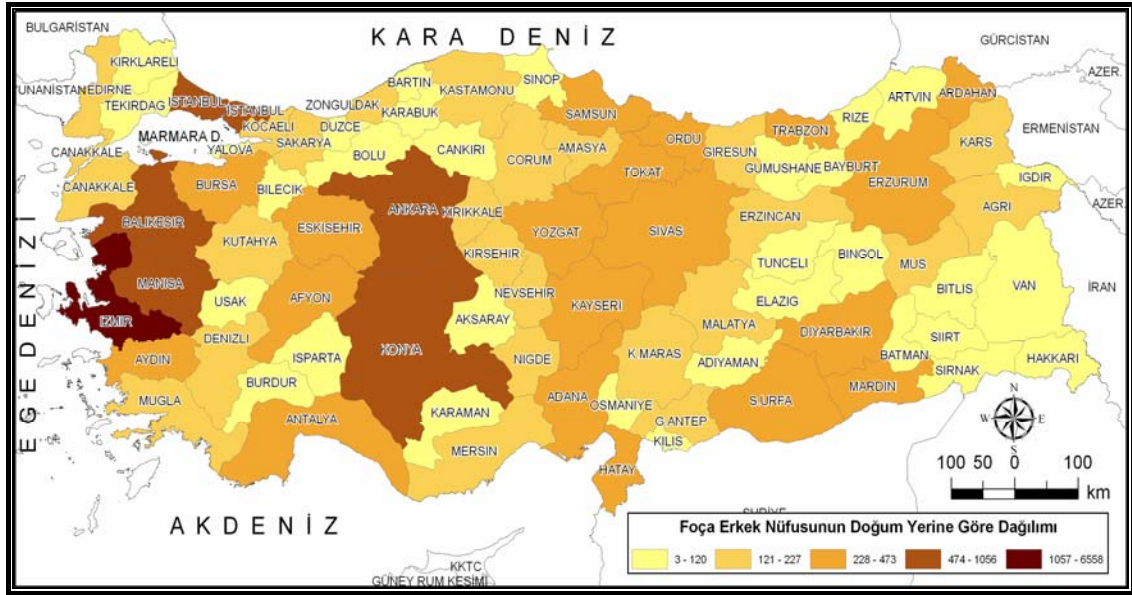
Şekil 19'dan görüldüğü gibi, Foça ilçesinde yerleşmiş olan nüfusun önemli bir kısmı (12 784) Foça ve bağlı bulunduğu metropol kent durumundaki İzmir ilinde doğmuştur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Şanlıurfa ve Mardin'den Foça'ya önemli miktarda göç olduğu görülmektedir.

İkincil konut kültürünün başlamasında etkili olan İstanbul ve Ankara illerinden de önemli miktarlarda göç olduğu şekilden çıkarılan diğer bir sonuçtur. Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi'ne bağlı illerden fazla göç almayan Foça ilçesi, Karadeniz Bölgesi'ne bağlı illerden de aynı şekilde çok miktarlarda göç almamaktadır.

Şekil 19'dan anlaşılacağı üzere, Foça ilçesi genelinde, alınan göçlerin ağırlıklı olduğu bölgeleri Ege ve İç Anadolu Bölgesi oluşturmaktadır. Göç olgusuna katılan

toplam nüfus için durum böyle iken, erkek ve kadın nüfus oranlarına göre değerlendirme yapıldığında iller bazında gerçekleşen göç oranında bazı değişimler mevcuttur.

Şekil 20
Foça İlçesi, Erkek Nüfusun Doğum Yerine Göre Dağılımı, (TÜİK, 2000)

Şekil 20 incelendiğinde, Foça ilçesi sınırları içerisinde ikamet eden erkek nüfusun doğum yerlerine göre durumunda, toplam nüfusun iller bazında dağılımına göre bazı farklılıklar göze çarpmaktadır.

İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Konya ilinden Foça'ya göç eden erkek nüfusun toplam nüfus içerisinde ağırlıklı bir yere sahip olduğu Şekil 20'den anlaşılmaktadır. Göçe katılan erkek nüfus oranlarına göre; Ege ve İç Anadolu Bölgesi ağırlıklarını korurken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplam göç eden nüfusa göre ağırlığını kısmen yitirdiğini görmek mümkündür.

Tablo 28 incelendiğinde, Foça ilçesinde göçe katılan erkek nüfus oranının kadın nüfusa göre oldukça fazla olduğu görülecektir. Turizm ve tarıma bağlı olarak gerçekleşen mevsimlik göçler, cinsiyete göre değişen bu sonuçta en etkili olan faktördür.

Şekil 21
Foça İlçesi, Kadın Nüfusun Doğum Yerine Göre Dağılımı, (TUİK, 2000)

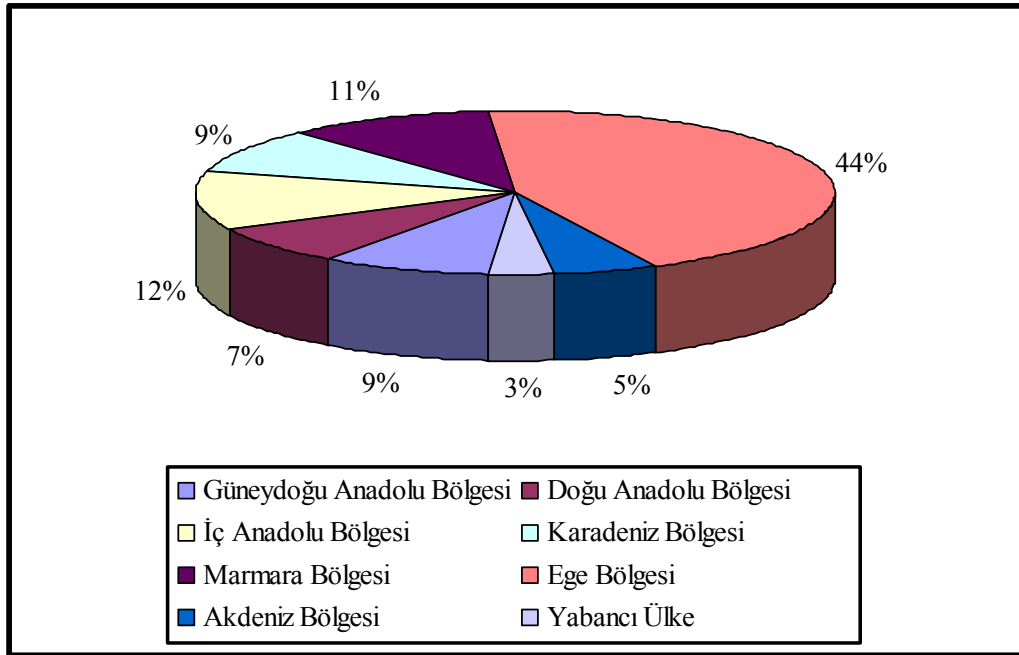
Şekil 21 incelendiğinde, Foça ilçesinde ikamet eden kadın nüfusun doğum yerlerine göre durumunda toplam nüfusun dağılımına benzer sonuçlar görülmektedir.

İç Anadolu Bölgesinde yer alan Ankara'yla İstanbul'dan yöreye göç eden kadın nüfus, turizm ve tarıma dayalı mevsimlik istihdam imkânlarından daha ziyade ikincil konutlarda kalmak amacıyla ilçede bulunmaktadır. Foça'ya göç eden kadın nüfusun toplam nüfus içerisinde erkek nüfusa oranla ağırlığının oldukça az olduğu şekil 21'den anlaşılmaktadır.

Foça ilçesinde, göçe katılan kadın nüfus oranlarına göre Ege ve İç Anadolu Bölgesi ağırlıklarının korunurken, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplam göç eden nüfusa göre ağırlığını erkek nüfustan farklı olarak devam ettirdiğini görmekteyiz.

Tablo 28 incelendiğinde, Foça ilçesinde göçe katılan kadın nüfus oranının erkek nüfusa göre oldukça az olduğu anlaşılabacaktır. Çoğunluğu ekonomik nedenlerle gerçekleşen bu göçlerde erkek nüfusun önemli bir kısmı oluşturması doğal bir sonuç şeklinde değerlendirilmektedir.

Şekil 22
Foça İlçesi, Nüfusun Coğrafi Bölgelere Göre Doğum Yeri, (TUİK, 2000)

Foça ilçesinde doğum yerine göre nüfus verileri iller bazında incelendiğinde, bazı illerden bu ilçeye önemli ölçüde göçlerin meydana geldiği görülmektedir. Bu illerin en başında İstanbul gelmektedir. İstanbul doğumlu olduğu halde Foça'da yaşayan toplam 1342 kişi vardır. Güney sahillerine ilgisi zaten bilinen İstanbulluların yeni gözdelelerinden birisinin de Foça olduğu bu verilerden anlaşılmaktadır.

Manisa ili Foça ilçesine göç edenlerin en yoğun olduğu bir diğer merkez konumundadır. 2000 yılı nüfus verilerine göre Foça'da toplam 1285 kişinin doğum yeri Manisa'dır. Foça ilçesine en yakın merkezlerden birisi olan Manisa, bu yönüyle Foça için gününbirlik rekreasyon faaliyetleri açısından önem taşımaktadır. Özellikle hafta sonları Manisa'dan Foça'ya önemli sayıda gününbirlikçi gelmektedir.

Balıkesir'de doğmuş olan 1055 kişinin Foça'da yerleşmiş olması bir diğer göze çarpan kent durumuna bu şehri getirmektedir. Genel bir bakış açısıyla Foça ilçesinin en çok Ege Bölgesi'nin illerinden göç aldığı söylemek mümkündür.

Tablo 28
Foça İlçesi Doğum Yerine Göre Nüfus, (TUIK, 2000)

İller		Toplam	Erkek	Kadın	İller		Toplam	Erkek	Kadın
1	Adana	420	343	77	42	Konya	723	610	113
2	Adıyaman	88	78	10	43	Kütahya	257	196	61
3	Afyon	449	333	116	44	Malatya	244	191	53
4	Ağrı	203	174	29	45	Manisa	1285	810	475
5	Amasya	198	141	57	46	Kahramanmaraş	222	193	29
6	Ankara	983	707	276	47	Mardin	913	473	440
7	Antalya	338	306	32	48	Muğla	223	157	66
8	Artvin	93	74	19	49	Muş	167	125	42
9	Aydın	405	271	134	50	Nevşehir	160	138	22
10	Balıkesir	1055	642	413	51	Niğde	184	132	52
11	Bilecik	79	60	19	52	Ordu	305	272	33
12	Bingöl	47	31	16	53	Rize	130	104	26
13	Bitlis	149	105	44	54	Sakarya	187	151	36
14	Bolu	81	61	20	55	Samsun	396	338	58
15	Burdur	101	76	25	56	Siirt	201	118	83
16	Bursa	296	246	50	57	Sinop	101	86	15
17	Çanakkale	280	174	106	58	Sivas	431	355	76
18	Çankırı	104	81	23	59	Tekirdağ	127	104	23
19	Çorum	285	227	58	60	Tokat	314	252	62
20	Denizli	266	189	77	61	Trabzon	300	271	29
21	Diyarbakır	509	316	193	62	Tunceli	39	32	7
22	Edirne	157	129	28	63	Şanlıurfa	817	456	361
23	Elazığ	105	79	26	64	Uşak	185	117	68
24	Erzincan	160	131	29	65	Van	147	120	27
25	Erzurum	531	404	127	66	Yozgat	324	283	41
26	Eskişehir	389	262	127	67	Zonguldak	204	173	31
27	Gaziantep	241	215	26	68	Aksaray	119	93	26
28	Giresun	205	182	23	69	Bayburt	67	54	13
29	Gümüşhane	91	75	16	70	Karaman	66	57	9
30	Hakkâri	19	16	3	71	Kırıkkale	242	202	40
31	Hatay	303	248	55	72	Batman	142	96	46
32	Isparta	159	118	41	73	Şırnak	125	77	48
33	Mersin (İçel)	279	224	55	74	Bartın	83	77	6
34	İstanbul	1342	1056	286	75	Ardahan	453	257	196
35	İzmir	12 784	6558	6226	76	Iğdır	41	29	12
36	Kars	355	224	131	77	Yalova	7	3	4
37	Kastamonu	184	160	24	78	Karabük	79	65	14
38	Kayseri	317	273	44	79	Kilis	87	81	6
39	Kırklareli	91	63	28	80	Osmaniye	96	74	22
40	Kırşehir	160	143	17	81	Düzce	114	110	4
41	Kocaeli	260	174	86		Yabancı Ülke	1236	614	622
Toplam		24 561	15 369	9 192	Toplam		11 543	8 146	3 397

5.2. Nüfusun Yaş Özellikleri

Foça ilçesinin 1985 yılına ait olan yaş grubu ve cinsiyete göre verilerine bakıldığında, ilk göze çarpan durumlardan birisi % 79,3'lük oranla erkek nüfus varlığıdır.

Bu durumun oluşmasında bölgedeki askeri yapılanma etkili olmuştur. Aynı dönemde kadın nüfus oranı % 20,7'de kalmakta ve 65+ yaş grubu dışındaki tüm gruplarda erkek nüfustan az bulunmaktadır.

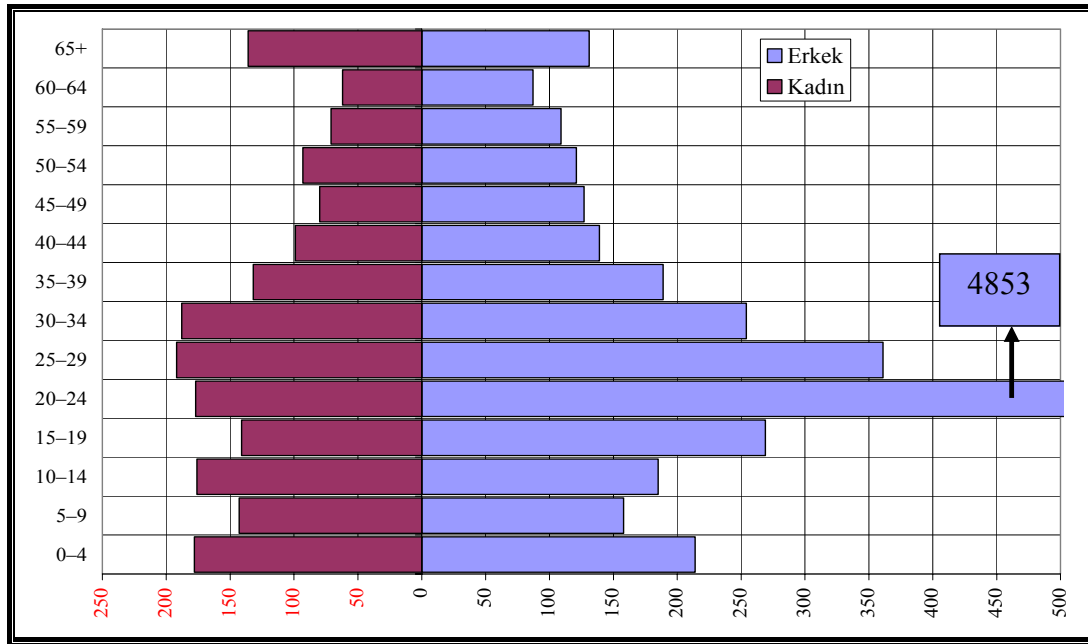
Tablo 29
Foça İlçesi, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus, (TUIK, 1985)

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Erkek Oranı (%)	Kadın	Kadın Oranı (%)
0-4	392	214	54,5	178	45,4
5-9	301	158	52,5	143	47,5
10-14	361	185	51,3	176	48,9
15-19	410	269	63,0	141	37,0
20-24	5030	4853	96,5	177	3,5
25-29	553	361	65,3	192	34,7
30-34	442	254	57,5	188	42,5
35-39	321	189	58,8	132	41,2
40-44	238	139	58,5	99	41,5
45-49	207	127	61,4	80	38,6
50-54	214	121	56,5	93	43,5
55-59	180	109	60,5	71	39,5
60-64	149	87	58,4	62	41,6
65+	267	131	49,0	136	51,0
Toplam	9035	7167	79,3	1868	20,7

Doğum oranları ve eğitim çağındaki kuşağa işaret etmesi bakımından bir gösterge olan 0-14 yaş arası grupta ise 1985 yılında toplam 1 054 olan nüfus, 1990 yılında ise 1 438 olarak, bir önceki nüfus sayım dönemine göre % 36,43'lük bir artış göstermiştir.

1990 nüfus sayım döneminde gerçekleşen bu artış, Foça'nın turizmin etkisine bağlı olarak girdiği hızlı nüfuslanma süreciyle ilgilidir. 1980'li yılların başından itibaren Foça koylarında ve kent merkezinde nüfuslanmanın arttığı görülmektedir.

Şekil 23
Foça İlçesinin 1985 Yılı Yaş Piramidi, (TÜİK)

Foça ilçesinde, 1985 yılı yaş piramidi incelendiğinde 20–24 yaş grubunda görülen yüksek değer çalışmamızın değişik bölümlerinde de belirttiğimiz gibi askeri tesisler ile bu tesislerde hizmet veren erkek personelin varlığıyla ilgilidir.

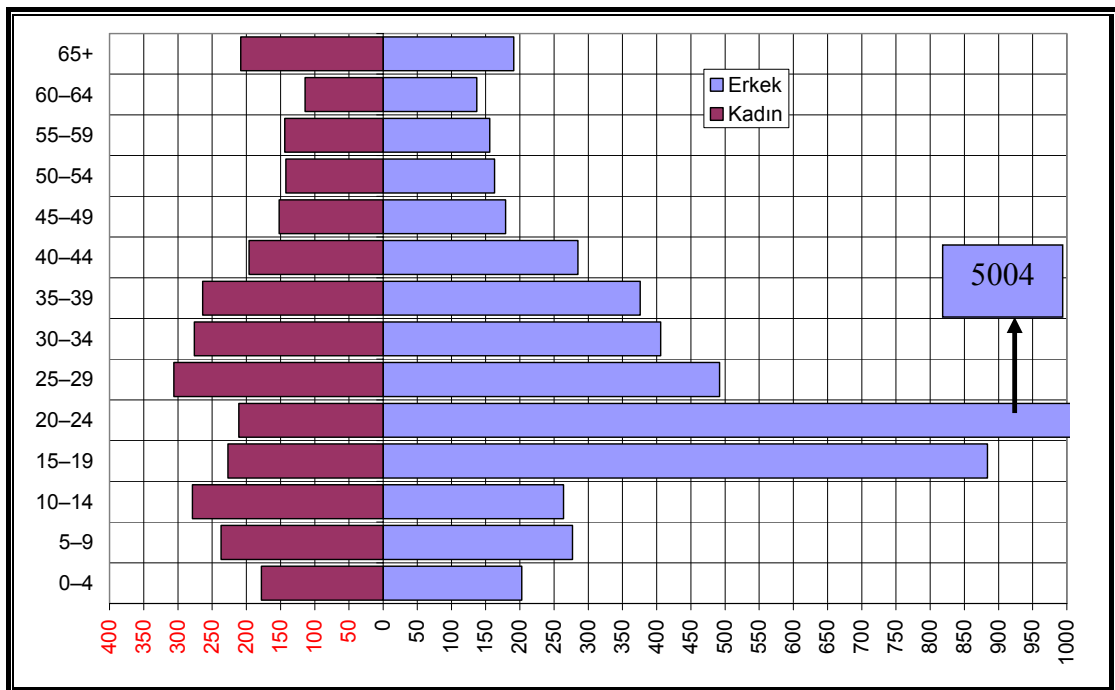
Tablo 30
Foça İlçe Merkezi, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus, (TÜİK, 1990)

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Erkek Oranı (%)	Kadın	Kadın Oranı (%)
0-4	381	203	53,28	178	46,72
5-9	514	277	53,89	237	46,11
10-14	543	264	48,62	279	51,38
15-19	1111	884	79,57	227	20,43
20-24	5215	5004	95,95	211	4,05
25-29	798	492	61,65	306	38,35
30-34	682	406	59,53	276	40,47
35-39	640	376	58,75	264	41,25
40-44	481	285	59,25	196	40,75
45-49	331	179	54,08	152	45,92
50-54	305	163	53,44	142	46,56
55-59	300	156	52,0	144	48,0
60-64	251	137	54,58	114	45,42
65+	399	191	47,87	208	52,13
Toplam	12 057	9073	75,25	2984	24,75

2000 yılı nüfusun yaş gruplarına göre değerlendirmesi yapıldığında, ilk göze çarpan değişimlerden birisi kadın nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranının 1990 yılındaki % 24.75'ten daha yukarılara çıkarak % 32.61'e ulaşmış olmasıdır.

Askeri kurumlar yönüyle dikkat çekici olduğu bilinen 20–24 yaş grubunda ise 1990 yılında % 4,05 olan bu oran, 2000 yılında % 7,07'e yükselmiştir.

Şekil 24
Foça İlçesinin 1990 Yılı Yaş Piramidi, (TUİK)

Doğum oranları ve eğitim çağındaki nüfusun miktarı açısından önemi değerlendirilen 0–14 yaş arası grup ise 1990 yılındaki 1438 sayısından 2000 yılında 1885 sayısına ulaşmış ve böylece bir önceki sayım dönemine göre % 31.09 oranında artış göstermiştir.

Tablo 31
Foça İlçe Merkezi, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus
(TUİK, 2000)

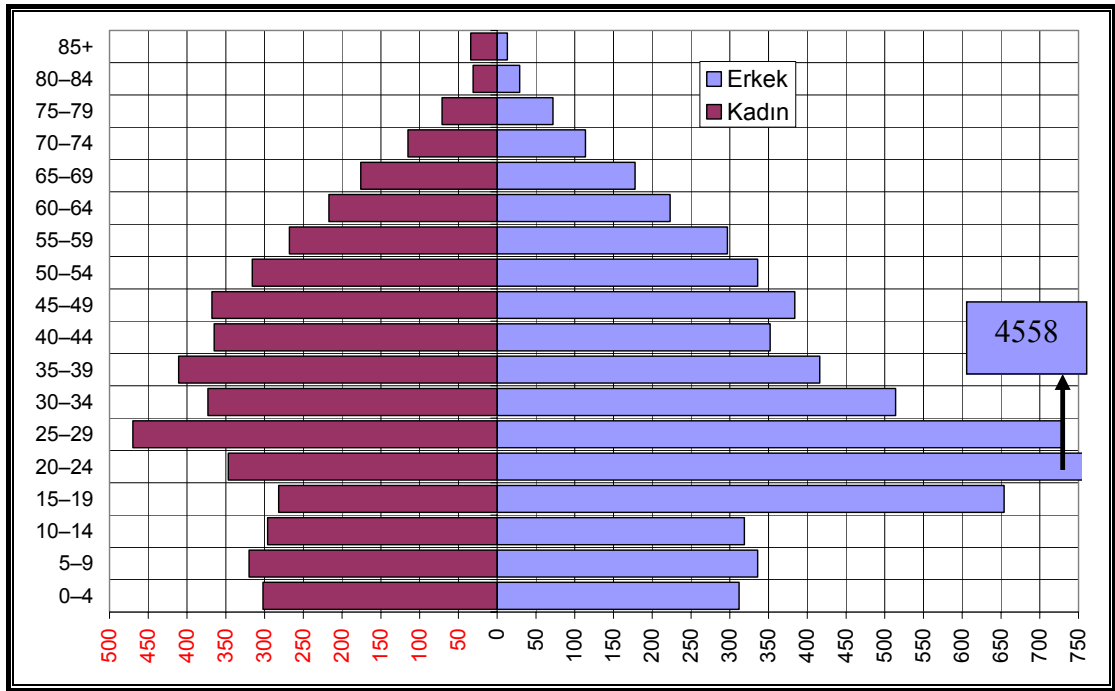
Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Erkek Oranı (%)	Kadın	Kadın Oranı (%)
0-4	614	312	50,81	302	49,19
5-9	656	336	51,22	320	48,78
10-14	615	319	51,87	296	48,13
15-19	936	654	69,87	282	30,13
20-24	4905	4558	92,93	347	7,07
25-29	1199	729	60,80	470	39,20
30-34	887	514	57,95	373	42,05
35-39	827	416	50,30	411	49,70
40-44	717	352	49,09	365	50,91
45-49	752	384	51,06	368	48,94
50-54	652	336	51,53	316	48,47
55-59	565	297	52,57	268	47,43
60-64	440	223	50,68	217	49,32
65-69	354	178	50,28	176	49,72
70-74	229	114	49,78	115	50,22
75-79	143	72	50,35	71	49,65
80-84	60	29	48,30	31	51,70
85+	47	13	27,66	34	72,34
Toplam	14 604	9842	67,39	4762	32,61

1990-2000 dönemi Foça'da, turizmin sonuçlarının toplumun sosyo-ekonomik tabakalarda iyice hissedilmeye başladığı bir zaman dilimi olarak belirmektedir.

Turizm yatırımlarının önemli bir bölümü bu dönemde gerçekleşmiş, turistik anlamda kentsel işlevleri oluşturan ulaşım, kanalizasyon vb. hizmetlere bu dönemde yerel yönetimler tarafından daha çok ağırlık verilmiştir.

Göç bu dönemde artış kaydetmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak, 2000 yılı nüfusunda bahsedilen bu değişimlerin olduğu değerlendirilmektedir.

Şekil 25
Foça İlçesinin 2000 Yılı Yaş Piramidi, (TUİK)

Foça ilçesinde, 2000 yılı yaş piramidine bakıldığında diğer sayım dönemlerinde de olduğu gibi askeri nüfusunun ağırlığı yine kendini hissettirmektedir. Bir kısmını eğitim bir kısmını da çalışma çağı içerisinde gördüğümüz 15-19 yaş grubu erkek nüfusun mevsimlik göç olgusuna bağlı olarak diğer yaş gruplarına oranla fazla değer gösterdiği görülmektedir.

Foça'da 2007 nüfusu yaş grupları ve cinsiyete göre değerlendirildiğinde, toplam içerisindeki kadın nüfusun diğer sayım dönemlerine oranla en üst seviye olan % 48.04'e çıktığı görülmektedir.

2007 nüfus sayım sonuçlarına göre gerçekleşen bu durum, aynı zamanda kadının çalışma hayatındaki etkinliği açısından önemli sonuçlar doğurmakta ve kadının turizm faaliyetlerine bağlı olarak çalışma hayatındaki rolü artmaktadır.

Tablo 32
Foça İlçesi, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus, (TUIK, 2007)

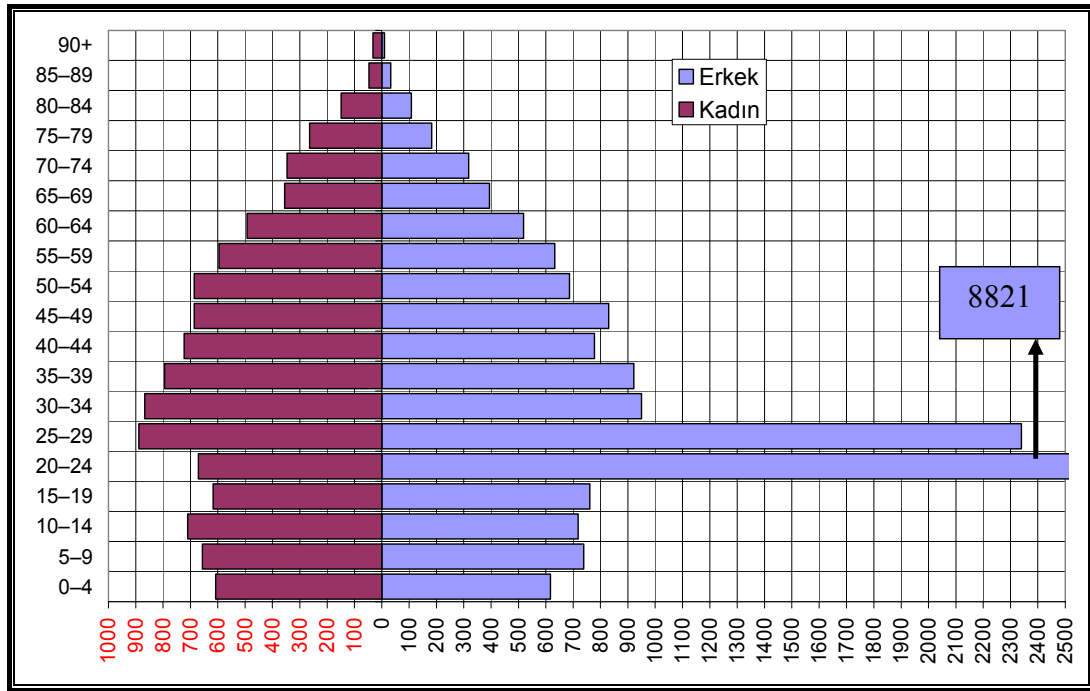
Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Erkek Oranı (%)	Kadın	Kadın Oranı (%)
0-4	1225	617	50,36	608	49,64
5-9	1395	739	52,97	656	47,03
10-14	1428	718	50,28	710	49,72
15-19	1378	761	55,22	617	54,78
20-24	9492	8821	92,93	671	7,03
25-29	3229	2340	72,46	889	27,54
30-34	1817	950	52,28	867	47,72
35-39	1716	922	53,72	794	46,28
40-44	1501	778	51,83	723	48,17
45-49	1516	830	54,74	686	55,26
50-54	1373	687	50,03	686	49,97
55-59	1228	633	51,54	595	48,46
60-64	1012	519	51,28	493	48,72
65-69	749	394	52,60	355	47,40
70-74	664	318	47,89	346	52,11
75-79	447	183	40,93	264	59,03
80-84	257	108	42,02	149	57,98
85-89	80	33	41,25	47	58,75
90+	42	10	23,80	32	76,20
Toplam	30 549	20 361	51,96	10.188	48,04

Doğum oranları ve eğitim çağındaki nüfusun miktarı açısından önemli olan 0-14 yaş grubu nüfusu, 2007 yılında toplam 4 048 sayısına ulaşarak, bir önceki sayım dönemi olan 1990 nüfusu içindeki oranına göre % 114,75 gibi bir farkla oldukça yüksek bir artış göstermiştir.

Bu durumun eğitim üzerinde önemli sonuçları olacağı şüphesizdir. Eğitim kurumları bu dönemde artış göstermiş ve Foça'da turizm meslek yüksek okulu gibi turizme yönelik eğitim kurumları açılmıştır.

Foça'da 2007 nüfus verileri incelendiğinde, 20-24 yaş aralığındaki 9 492 kişinin % 92,93'ünün erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Bu çağ nüfusun önemli bir kısmı Foça'da askeri görevler nedeniyle bulunmaktadır.

Şekil 26
Foça İlçesinin 2007 Yılı Yaş Piramidi, (TUIK)

Kadın nüfus 70+ yaş grubunda, erkeklere kıyasla ortalama ömrünün daha fazla olması sebebiyle oran olarak daha çoktur. Örneğin 90+ yaş grubunda Foça'da kadınların % 76,20'lik bölümü oluşturdukları görülmektedir.

5.3. Aktif Nüfus ve Özellikleri

Foça ilçesinde aktif nüfus oranında sürekli bir artış vardır. Bunun temel nedenlerinden birisi çalışma alanının turizm etkinliğine sahne olan kesimlerinin aktif nüfus göçü almasıdır. Foça'da turizm yarattığı istihdam olanakları sayesinde çoğaltıcı bir etki yaratmaktadır. Tek bir otel ya da pansiyon inşaatı bile birbirine bağlı durumda bulunan bir dizi iş imkânının oluşumunu sağlamaktadır. Genellikle yüksek katma değere sahip olan ve emek-yoğun bir faaliyet konumundaki turizm bu özellikleriyle yerel işgücünü kendisine çekmektedir. Turizmin, bu şekilde hediyelik eşya, gıda ürünleri ve konaklama tesislerindeki mobilyalara kadar başka imalat faaliyetlerindeki üretimi artırması '*turizmin çoğaltıcı etkisi*' olarak bilinmektedir (Tümertekin & Özgüç, 2005: 61). Kırsal alandaki nüfusun azalmasında ve bu alanlardaki ekonomik çöküntünün giderilmesinde turizmin önemli katkısı olmaktadır.

Tablo 33
Foça İlçesinde 1985–2007 Yılları Arasında Yaş Gruplarına Göre Bağımlılık Oranları, (TUİK)

Nüfus Grupları		1985	1990	2000	2007
Aktif Nüfus (15–64) (%)	Toplam	85,43	84,63	81,38	79,42
	Erkek	90,44	89,63	86,04	84,68
	Kadın	66,11	69,26	71,76	68,91
Bağımlı Nüfus (0–14) (%)	Toplam	11,63	12,03	12,91	13,25
	Erkek	7,74	8,25	9,83	10,19
	Kadın	26,61	23,65	19,28	19,38
Bağımlı Nüfus (65+) (%)	Toplam	2,95	3,34	5,71	7,33
	Erkek	1,82	2,12	4,13	5,14
	Kadın	7,28	7,09	8,97	11,71

Foça ilçesinde aktif nüfus, 1985 ile 2007 yılları arasında erkek nüfus oranında kesintisiz bir düşüş göstermektedir. Kadın nüfus oranında ise, 2007 adrese dayalı nüfus kayıt sistemiyle yapılan sayım dışında bir artış görülmektedir. Bu durum bize turizmle birlikte kadının işgücüne katılım oranının da bu dönemler arasında arttığını göstermektedir.

0–14 yaş grubunu oluşturan bağımlı nüfusun oranı 1985 yılından 2007 yılına kadar erkek nüfusta düzenli bir artış kadın nüfusta ise, düzenli bir azalma eğilimdedir. 65+ yaş grubunu oluşturan kesimde gerek erkek gerekse kadın nüfusta meydana gelen düzenli artış Foça’da, iç turizm olgusuna bağlı olarak gelişen ikincil konutlar ve buraya gittikçe daha çok yerleşen emekli kesimle ilgilidir.

5.3.1. Faal Nüfus ve Sektörel Dağılımı

Foça ilçesinde Faal nüfus sektörel dağılımına göre incelendiğinde, 1977 yılındaki çalışan nüfusun en büyük oranda resmi kurumlarda olduğu görülmektedir. Sanayi sektörünün % 2,8 ile neredeyse yok denecek kadar az olduğu görülen tablo 34’te, turizm hareketleri başlangıç aşamasındadır. Buna rağmen 1977’de turizmin payının % 21,6 iken, 1990 yılı içerisinde % 23,5 olduğu görülmektedir.

Tablo 34
Foça'da Nüfusun İş Kollarına Göre Dağılımı (1977–1990)
(Foça'da Turizm ve Turistik Kentleşme, 1994: 80)

Çalışılan İş Kolu	Çalışan Nüfus % (1977)	Çalışan Nüfus % (1990)
Resmi Kurum	22,7	23,0
Eğitim	3,6	3,6
Sağlık	2,2	2,3
Ticaret	20,8	23,0
Ulaşım	5,2	6,2
İnşaat	4,6	5,3
Turizm	21,6	23,5
Tarım	4,9	3,5
Balıkçılık	11,6	6,8
Sanayi	2,8	2,8

Foça ilçesinde faal nüfusun özellikleri yıllara ve cinsiyet gruplarına göre farklılık göstermektedir. 1985 yılı verileri incelendiğinde, kadın nüfusun çalışan nüfus içerisindeki oranının % 3,50 gibi düşük bir değerde kaldığı görülmektedir.

Tablo 35
Foça İlçe Merkezi, Nüfusun Yaş Grubu, İktisaden Faal Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı, (TUİK, 1985)

Yaş Grubu	Çalışan Nüfus				
	Toplam	Erkek	Erkek (%)	Kadın	Kadın (%)
12–14	20	13	65,0	7	35,0
15–19	162	153	94,4	9	5,6
20–24	4835	4792	99,11	43	0,89
25–29	368	320	86,96	48	13,04
30–34	242	201	83,06	41	16,94
35–39	186	152	81,72	34	18,28
40–44	125	112	89,6	13	10,4
45–49	101	96	95,05	5	4,95
50–54	82	75	91,46	7	8,54
55–59	61	56	91,80	5	8,20
60–64	33	29	87,88	4	12,12
65+	38	35	92,11	3	7,89
Bilinmeyen	16	16	100	-	0
Toplam	6269	6050	96,50	219	3,50

1985 yılında çalışma çağındaki toplam nüfus 8191 olurken, bu sayının 6718'ini (% 82,02) erkekler oluşturmaktadır. Kadın nüfusun toplam içerisinde 1 473 kişi olduğu (% 17,98) görülmektedir. Yaş gruplarına göre bakıldığında, kadın nüfusun en etkin olduğu 12-14 yaş grubundaki oranı % 35'tir. 1985 yılı turizm faaliyetlerinin kendisini hissettirmeye başladığı dönemlerden birisi olmasına karşın henüz kadın nüfusun ekonomik boyutlarıyla bu oluşumda yer almadığı tablodan elde edilen sonuçlarla değerlendirilmektedir.

Tablo 36
Foça İlçe Merkezi, Nüfusun Yaş Grubu, İktisaden Faal Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı, (TUİK, 1990)

Yaş Grubu	Çalışan Nüfus				
	Toplam	Erkek	Erkek (%)	Kadın	Kadın (%)
12-14	25	22	88,0	3	12,0
15-19	800	781	97,63	19	2,37
20-24	5002	4953	99,02	49	0,98
25-29	560	477	85,18	83	14,82
30-34	468	389	83,12	79	16,88
35-39	433	358	82,68	75	17,32
40-44	323	270	83,59	53	16,41
45-49	181	146	80,66	35	19,34
50-54	139	128	92,09	11	7,91
55-59	107	94	87,85	13	12,15
60-64	69	64	92,75	5	7,25
65+	49	44	89,80	5	10,20
Bilinmeyen	55	55	100	-	0
Toplam	8211	7781	94,76	430	5,24

1990 yılında çalışma çağındaki toplam nüfus 10 959'dur. Bu sayının 8490'ını (% 77,47) erkekler oluşturmaktadır. Kadın nüfusun toplam içerisinde 2 469 kişi olduğu (% 22,53) görülmektedir. Yaş gruplarına göre bakıldığında, kadın nüfusun en etkin olduğu 45-49 yaş grubundaki oranı % 19,34'tür. 1990'lı yıllar turizm faaliyetlerinin kendisini iyice hissettirmeye başladığı dönemdir. Bir önceki sayım dönemi olan 1985 yılında kadının işgücüne katılım oranı % 3,50 olurken 1990 yılında bu oran % 5,24'e çıkmıştır.

Tablo 37
Foça İlçe Merkezi, Nüfusun Yaş Grubu, İktisaden Faal Olma Durumu ve Cinsiyete Göre Dağılımı, (TUİK, 2000)

Yaş Grubu	Çalışan Nüfus				
	Toplam	Erkek	Erkek (%)	Kadın	Kadın (%)
12-14	3	2	66,6	1	33,3
15-19	451	421	93,35	30	6,65
20-24	4564	4443	97,65	121	2,35
25-29	835	669	80,12	166	19,88
30-34	606	469	77,39	137	22,61
35-39	519	381	73,41	138	26,59
40-44	386	293	75,90	93	24,10
45-49	325	259	79,69	66	20,31
50-54	196	165	84,18	31	15,82
55-59	112	101	90,18	11	9,82
60-64	56	51	91,07	5	8,93
65+	46	44	95,65	2	4,35
Bilinmeyen	5	5	100	-	0
Toplam	8104	7303	90,12	801	9,88

2000 yılında çalışma çağındaki toplam nüfus 13 063 olurken, bu nüfusun 9057'sini (% 69,33) erkekler oluşturmaktadır. Kadın nüfusun toplam içerisinde 4006 kişi olduğu (% 30,67) görülmektedir. 1985 sayım döneminde toplam nüfus içerisinde oranı % 17,98 iken, 1990 nüfus sayımında % 22,53'tür.

Yaş gruplarına göre bakıldığında, kadın nüfusun en etkin olduğu 35-39 yaş grubundaki oranı % 26,59'dur. 2000 yılı, kadın nüfusun işgücüne % 9,88 oranıyla en yüksek katılım sağladığı dönem olarak göze çarpmaktadır. Aile işletmeciliği şeklindeki pansiyon benzeri işletmeler ile hediyelik eşya gibi alt sektörlerde çalışan kadınların çoğalması bu artışta etkilidir.

Bu olumlu göstergelere rağmen Foça ilçesinde işgücünde egemen olan yine erkek nüfustur. Bu sonuçta bölgedeki askeri yapılanma ve beraberinde getirdiği erkek nüfus büyük etkide bulunmaktadır.

Tablo 38
Foça İlçe Merkezi, Ekonomik Faaliyet ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus
(TÜİK, 1990 Yılı 12+ Yaş Grubu)

İktisadi Faaliyet Kolu	Erkek	Erkek (%)	Kadın	Kadın (%)	Toplam
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	228	97,44	6	2,56	234
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	-	0	-	0	-
İmalat Sanayi	207	82,80	43	17,20	250
Elektrik, Gaz ve Su	6	85,71	1	14,29	7
İnşaat	309	99,04	3	0,96	312
Toptan ve Perakende Ticaret, Lokanta ve Oteller	434	83,30	87	16,70	521
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	129	88,36	17	11,64	146
Mali Kurumlar, Sigorta Taşınmaz Mallara Ait İşler vb. Sektörler	88	64,23	49	35,77	137
Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler	6295	96,64	219	3,36	6514
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	85	94,4	5	5,6	90
Toplam	7781	94,76	430	5,24	8211

Foça ilçesinde, 12+ yaş grubunun ekonomik faaliyetleri cinsiyete göre incelendiğinde, kadın nüfusun toplam içerisinde % 5,24'lük paya sahip olduğu görülmektedir. Bu oran 1985 yılındaki % 3,50'nin üzerindedir. Turizm sektörünün de ilgili olduğu, toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetler alanı toplam içinde % 79,33 paya sahiptir.

Foça'nın tarım ve balıkçılık ağırlıklı ekonomik görünümünden turizm merkezi olma yolundaki değişim sürecinde yaşanan bu gelişmeler, Foça'nın cinsiyete göre istihdam edilen nüfusunda dönemlere göre farklılıklara neden olmuştur.

Tablo 39
Foça İlçe Merkezi, Yapılan İş ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus
(TÜİK, 2000 Yılı 12+ Yaş Grubu)

İktisadi Faaliyet Kolu	Erkek	Erkek (%)	Kadın	Kadın (%)	Toplam
İlmi ve Teknik Elemanlar, Serbest Meslek Sahipleri vb.	345	52,27	315	47,72	660
Müteşebbisler, Direktörler ve Üst Kademe Yöneticileri	97	81,51	22	18,49	119
İdari Personel ve Bezeri Çalışanlar	127	3547	231	64,53	358
Ticaret ve Satış Personeli	283	7775	81	22,25	364
Hizmet İşlerinde Çalışanlar	1159	90,12	127	9,88	1286
Tarım, Hayvancılık, Ormancılık, Balıkçılık ve Avcılık İşlerinde Çalışanlar	173	98,86	2	1,14	175
Tarım Dışı Üretim Faaliyetlerinde Çalışanlar ve Ulaştırma makineleri Kullananlar	5118	99,55	23	0,45	5141
Bilinmeyen Sektörler	1	100	-	0	1
Toplam	7303	90,12	801	9,88	8104

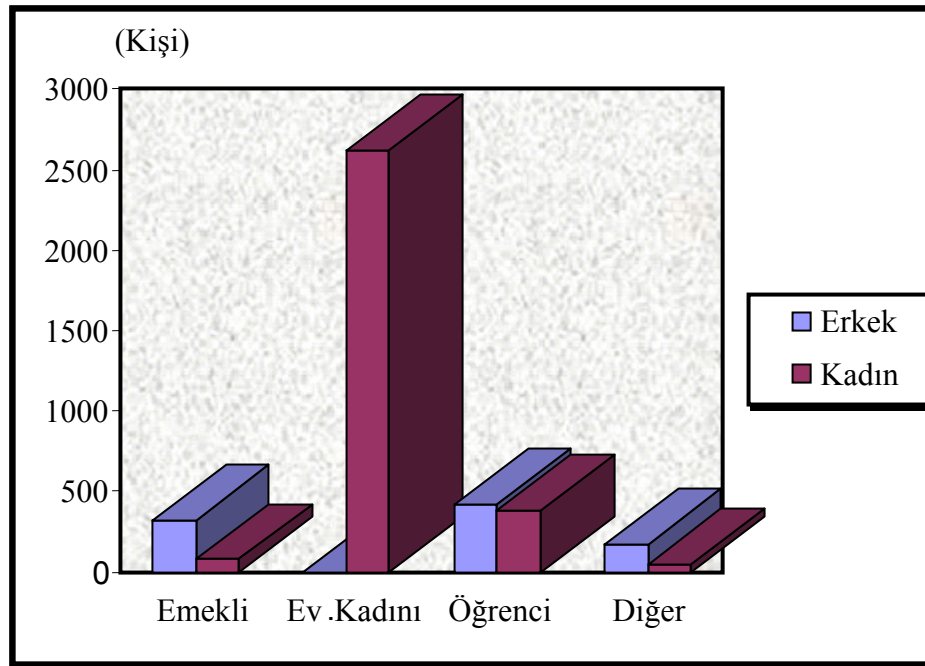
TÜİK, belli dönemlerde istatistik yöntemlerinde değişikliklere gitmektedir. 2000 yılından itibaren geliştirdiği istatistikî gruplama yönetmelerinden birisi de yapılan iş ve cinsiyete göre istihdam edilen nüfustur. Tablo 39 incelendiğinde, işgücüne katılım içerisinde kadın nüfusun payının % 9,88'e çıktığı görülmektedir. Bu

oran 1990 yılındaki % 5,24'ten daha fazladır. 2000 yılında yapılan işe göre en büyük oran % 63,44 ile tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlara ait bulunmaktadır. Turizmle yakından ilgili olan hizmet işlerinde çalışanların oranı aynı dönemde % 15,87'dir.

5.3.2. Faal Olmayan Nüfus ve Bağımlı Nüfus

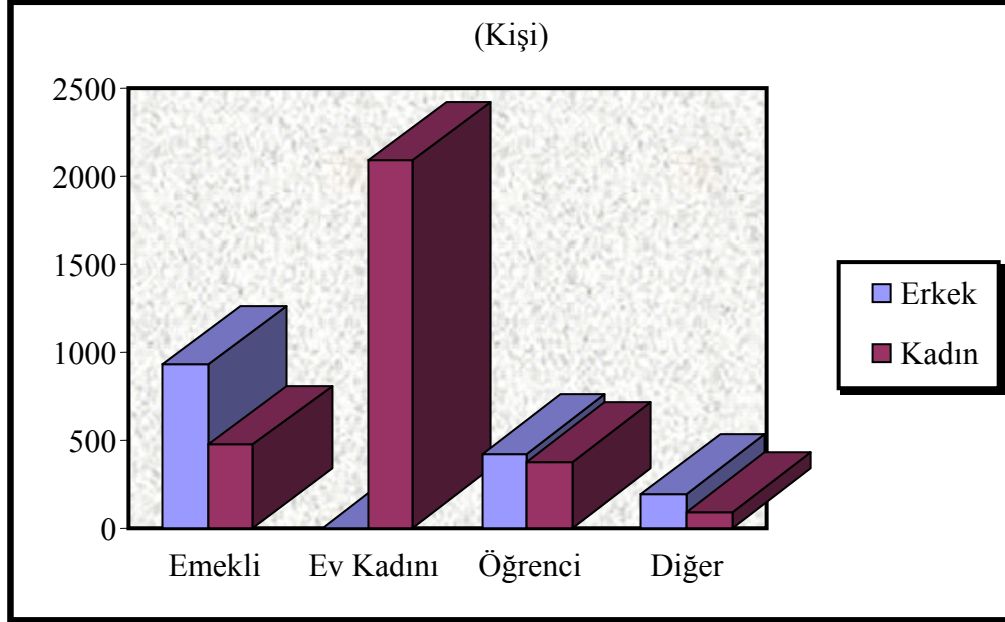
Foça ilçesinde faal olmayan ve bağımlı nüfusun en büyük bölümünü ev kadınları oluşturmaktadır. Bunu izleyen grup öğrenciler olurken, emekli nüfusun da ekonomik olarak bu kapsama alınan üçüncü büyük grup olduğu görülmektedir.

Şekil 27
Foça İlçe Merkezi, İktisaden Faal Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre Durumu (TÜİK, 1990)

1990 yılı verilerine göre, toplam faal olmayan nüfus 2627 sayısı ile 10 959 olan toplam aktif nüfus içerisinde % 23,97'lik bir paya sahiptir. Bu dönemde iktisaden faal olmayan nüfusa bakıldığında, en büyük pay % 61,13 ile ev kadınlarına aittir. İktisaden faal olmayan nüfus içerisinde öğrencilerin oranı % 20,18 olurken, emekliler % 13,67 paya sahiptir.

Şekil 28
Foça İlçe Merkezi, İktisaden Faal Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre Durumu
(TUİK, 2000)

2000 yılı verilerine göre, faal olmayan nüfus 4658 ile toplam aktif nüfus sayısı olan 13 063'ün % 35,66'sını oluşturmaktadır. Bu oranın 1990 sayım dönemindeki % 23,97'nin üstüne çıktığı görülmektedir. Bu durumun oluşmasında etkili olan faktör Foça'da öğrenci ve emekli nüfusun artmasıdır.

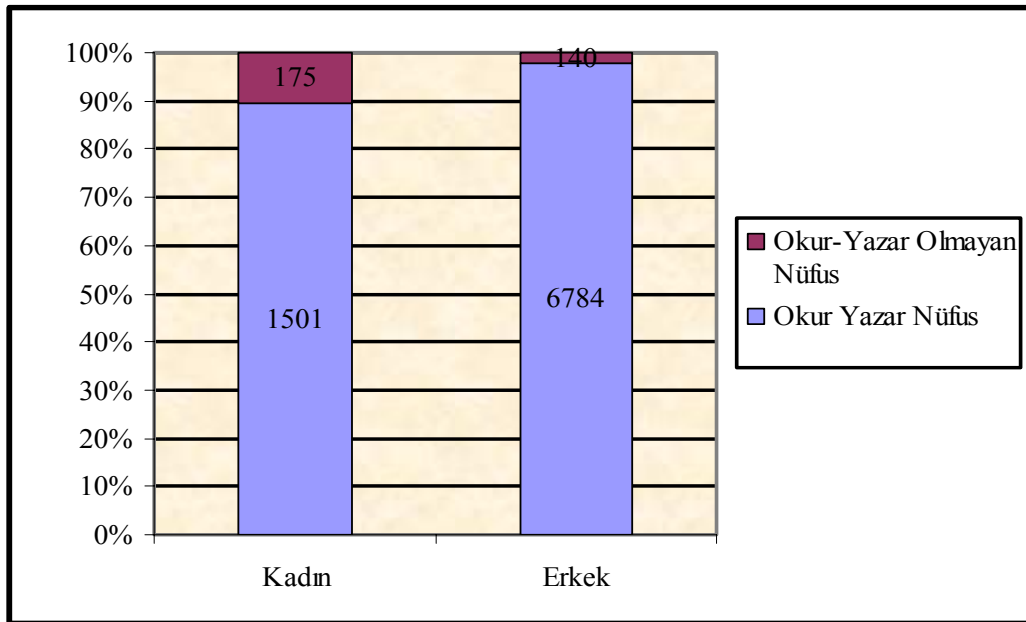
Bu dönemde iktisaden faal olmayan nüfusa bakıldığında, yine en büyük payın % 44,74 ile ev kadınlarına ait olduğu görülmektedir. Ancak 1990 yılına göre bu oranın düşmesi turizmle birlikte kadının çalışma hayatına daha çok katılması nedenine bağlanmaktadır.

İktisaden faal olmayan nüfus içerisinde öğrencilerin oranı 2000 yılında % 17,11 olurken, emekliler % 30,08 paya sahiptir. Emekliler açısından bakıldığında, iç turizme bağlı olarak ikincil konutlarda kalanların artışının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

5.4. Nüfusun Eğitim Durumu

Foça ilçesi 2004 yılı DPT araştırmasına göre, % 94,55 oranı ile Türkiye genelinde ilçeler bazında on ikinci sırada yer almaktadır. Foça'da gerek kırsal gerekse kentsel boyutta okur-yazarlık seviyesi oldukça yüksektir.

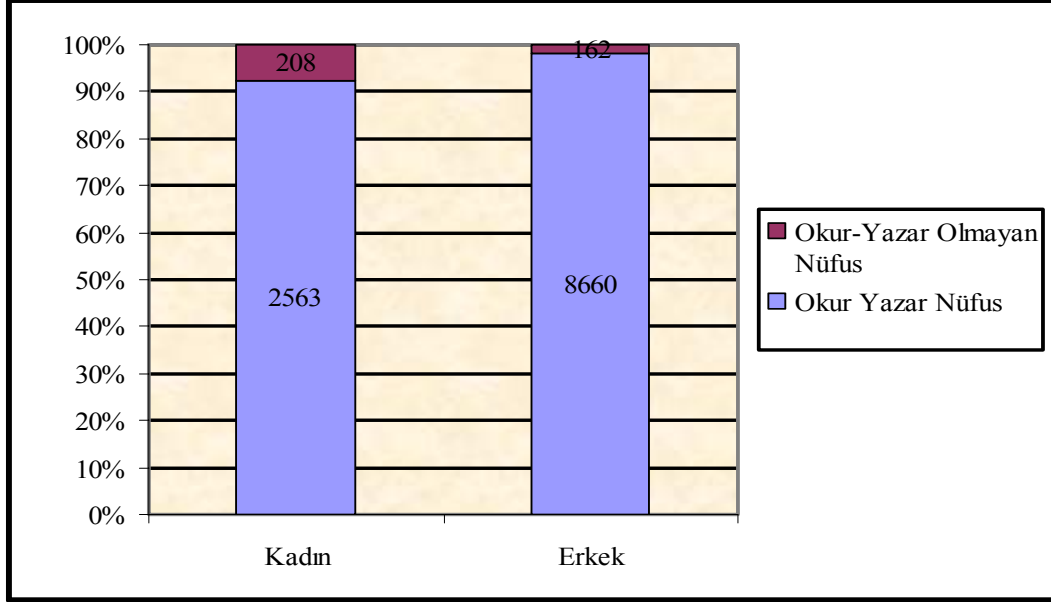
Şekil 29
Foça İlçe Merkezi, Okur-Yazar ve Okur Yazar Olmayan Nüfus
(TÜİK, 1985)

1985 yılına ait veriler incelendiğinde, toplam nüfus sayısı olan 8 643'ün % 95,86'sının okur-yazar olduğu görülmektedir.

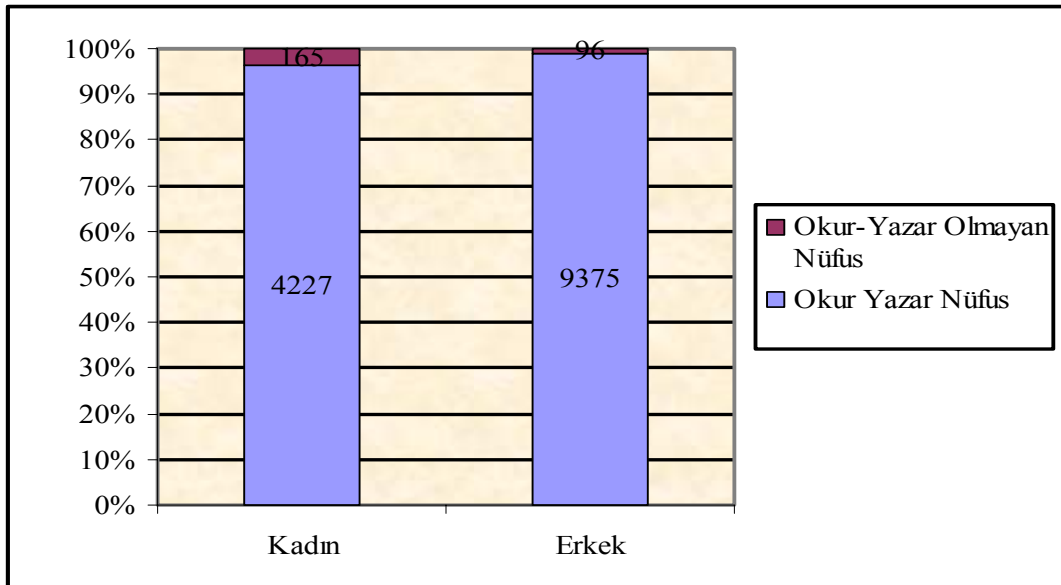
Okur-yazar olmayan nüfusun toplam içindeki payı % 4,14'te kalmaktadır. Okur-yazar olmayan nüfusun % 55,55'ini kadın nüfus, % 44,45'ini ise erkek nüfus oluşturmaktadır. 1990 yılına ait verilere bakıldığında, Okur-yazar olmayan nüfusun % 56,22'ini kadın, % 43,78'ini ise erkek nüfustan oluştuğu anlaşılmaktadır. Nüfusun okur-yazarlık durumunda ve oranlarında 1990 yılında önemli sayılabilecek bir değişim gözlemlenmemektedir.

Şekil 30
Foça İlçe Merkezi, Okur-Yazar ve Okur Yazar Olmayan Nüfus
(TÜİK, 1990)

1990 yılına ait verilere bakıldığında, toplam nüfus sayısı olan 11 593'ün % 96,80'sinin okur-yazar olduğu görülmektedir. Okur-yazar olmayan nüfusun toplam içindeki payı % 3,20'de kalmaktadır.

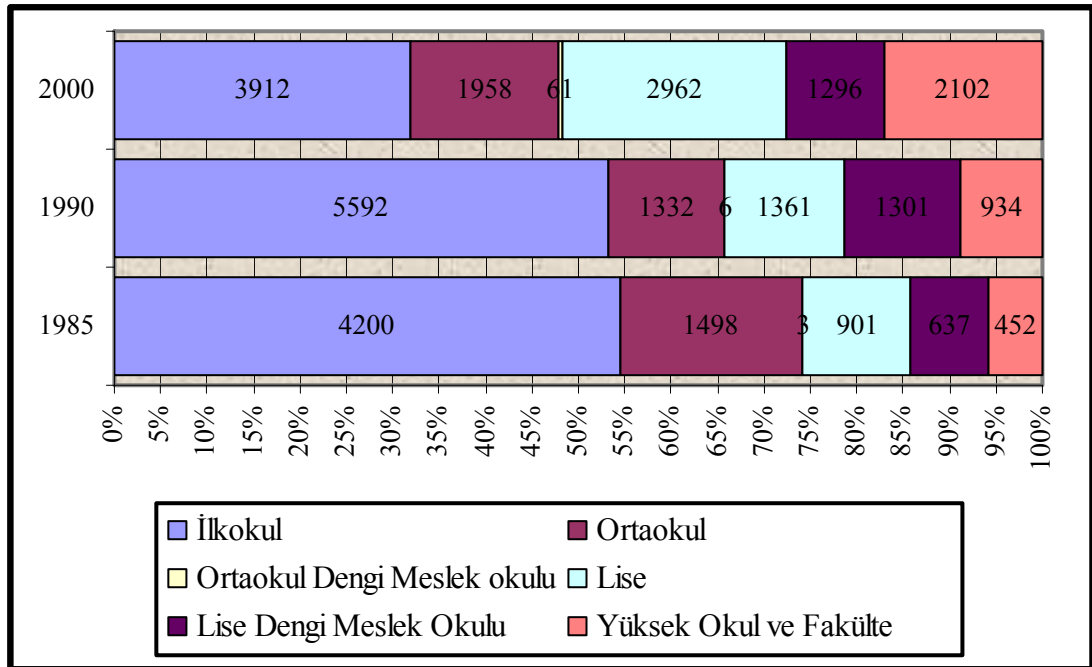
Şekil 31
Foça İlçe Merkezi, Okur-Yazar ve Okur Yazar Olmayan Nüfus
(TÜİK, 2000)

2000 yılına ait olan şekil 31 incelendiğinde, toplam nüfus sayısı olan 13 863'ün % 98,12'sinin okur-yazar olduğu görülmektedir. Okur-yazar olmayan nüfusun toplam içindeki payı % 1,88'de kalmaktadır.

Okur-yazar olmayan nüfusun % 63,22'ini kadın nüfus, % 36,78'ini ise erkek nüfus oluşturmaktadır. Nüfusun okur-yazarlık durumunda ve oranlarında 2000 yılında nüfusun okur-yazarlık seviyesinin daha da arttığı görülmektedir.

Şekil 32
Foça İlçe Merkezi Nüfusunun Eğitim Durumuna Göre Oranları,
(TUİK, 1985–2000)

Okur-yazar nüfus son mezun oldukları eğitim kurumuna göre incelendiğinde, 1985 yılında en büyük oran % 50,69 ile ilköğretim mezunlarına ait bulunmaktadır. Aynı dönemdeki verilere göre, ortaokul mezunu oranı % 18,08, ortaokul dengi meslek okulu mezunu oranı % 0,04, lise mezunu oranı % 10,87, lise dengi meslek okulu mezunu oranı % 7,69, yüksek okul ve fakülte mezunu oranı ise % 5,46 olmaktadır. Okur-yazarlık oranındaki bu yüksek değerler bölgede gerek eğitime verilen önem gerekse Foça halkının bilinç düzeyi açısından olumlu göstergeler olmaktadır. Foça'da turizme bağlı olarak gerçekleşen faaliyetlerde yöre halkının turistlerle uyumu ve turizme yönelik yatırımları büyük ölçüde benimsemesi bu durumun bir kanıtıdır.

5.5. Kentsel ve Kırsal Nüfus

Turizmin Foça ekonomisine olduğu kadar, nüfus üzerindeki etkisi de elde edilen verilerden anlaşılmaktadır. Nüfusun artık tarım yerine giderek turizm ile ilgili alanlarda çalışması bunun göstergelerinden birisidir.

Turizmin gelişimine bağlı olarak kentsel nüfus artış eğilimini sürdürürken, kırsal nüfus azalmaya devam etmektedir. Turizm dönemlerine bağlı olarak, mevsimlik tarım işçilerinin de kısmi etkisiyle, nüfus çoğalmakta ve iş imkânları da artmaktadır.

Tablo 40
Foça İlçesinde Kentsel ve Kırsal Nüfusun Gelişimi, (TUİK, 1935–2007)

Dönemler	KENTSEL		KIRSAL		Toplam
	Nüfus	%	Nüfus	%	
1935	2752	41,8	5896	68,2	8648
1940	3728	36,8	6397	63,2	10 125
1945	3484	33,8	6794	66,2	10 278
1950	1738	19,2	7331	80,8	9069
1955	1711	23,5	5550	76,5	7261
1960	1793	21,5	6551	78,5	8344
1965	2953	33,2	5941	66,8	8894
1970	3323	40,5	4889	59,5	8212
1975	4829	46	5653	54	10 482
1980	6576	49,5	6694	50,5	13 270
1985	9035	53,5	7881	46,5	16 916
1990	12 057	47,80	13 165	52,20	25 222
2000	14 604	40,44	21 503	59,56	36 107
2007	17 292	56,60	13 257	43,40	30 549

Foça ilçesinde, 1935 yılında % 68,2 oranında olan kırsal nüfus ekonomik açıdan tarıma ve balıkçılığa dayalı bir kasaba görünümünün sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, Foça ilçesinde uzun dönemler boyunca ağırlığını koruyan bir ekonomik yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Nüfus sayımının yapıldığı dönemlerdeki tarıma ve turizme dayalı mevsimlik nüfus hareketleri ile sayımın yapılış şekli bazı durumlarda yanıltıcı sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin 2007 adrese dayalı nüfus kayıt sistemiyle yapılan nüfus

sayımı sonuçlarına göre böyle bir değişimin ortaya çıkmış olduğu açıktır. Sonuç olarak, Özellikle 1980–2007 yılları arası turizm, Foça’da ağırlıklı sektördür. Bu durumun etkisiyle kentleşme süreci düzenli sayılabilecek şekilde yıllar boyunca gelişim göstermiştir.

Tablo 41
Foça İlçesinde Kırsal (Köy) Nüfusun Cinsiyete Göre Oranları
(TUİK, 1980–2000)

	Kırsal Alanlar	1980		1985		1990		2000	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Foça	Bağarası	797	839	1036	1195	1232	1324	1554	1477
	Geren	1480	1671	1547	1838	1828	2088	1541	1722
	Ilıpınar	361	355	451	425	422	415	490	434
	Yenibağarası	487	529	542	618	667	705	904	855
	Yeniköy	80	95	133	96	90	82	144	120
Yeni Foça	Kozbeyli	181	186	209	210	251	252	321	289
	%	49,98	50,02	48,27	51,73	49,46	50,54	73,74	26,26
	Toplam	9929		10 162		13 165		21 503	

Foça’da kırsal nüfusun cinsiyete göre oranları incelendiğinde, 1980–1990 aralığında cinsiyet durumuna göre dengede görünen toplam nüfusun, 2000 yılında kadın aleyhine önemli ölçüde bozulduğu görülmektedir. Bu dönemde erkek nüfusun oranı toplam içinde % 73,74’e çıkmıştır. Bu durumda etkili olan süreçlerden birisi şüphesiz, sayımın yapıldığı dönemdeki mevsimlik göç hareketleridir.

6. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGU VE YORUMLAR

Bu başlıkta yöntem bölümünde açıklanan şekilde toplanan verilerin, her bir alt bölümle ilgili olarak istatistik tekniklerle yapılan çözümlenmeleri sonucu elde edilen bulgulara ve bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Örnekleme oluşturan Foça ilçesi ilköğretim okulu öğrencileri ve onların velilerinden oluşan deneklerin frekans ve yüzdeleri aşağıdaki tablolardaki gibidir.

Tablo 42
Örnekleme Oluşturan Foça ilçesi İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Cinsiyet Dağılımı

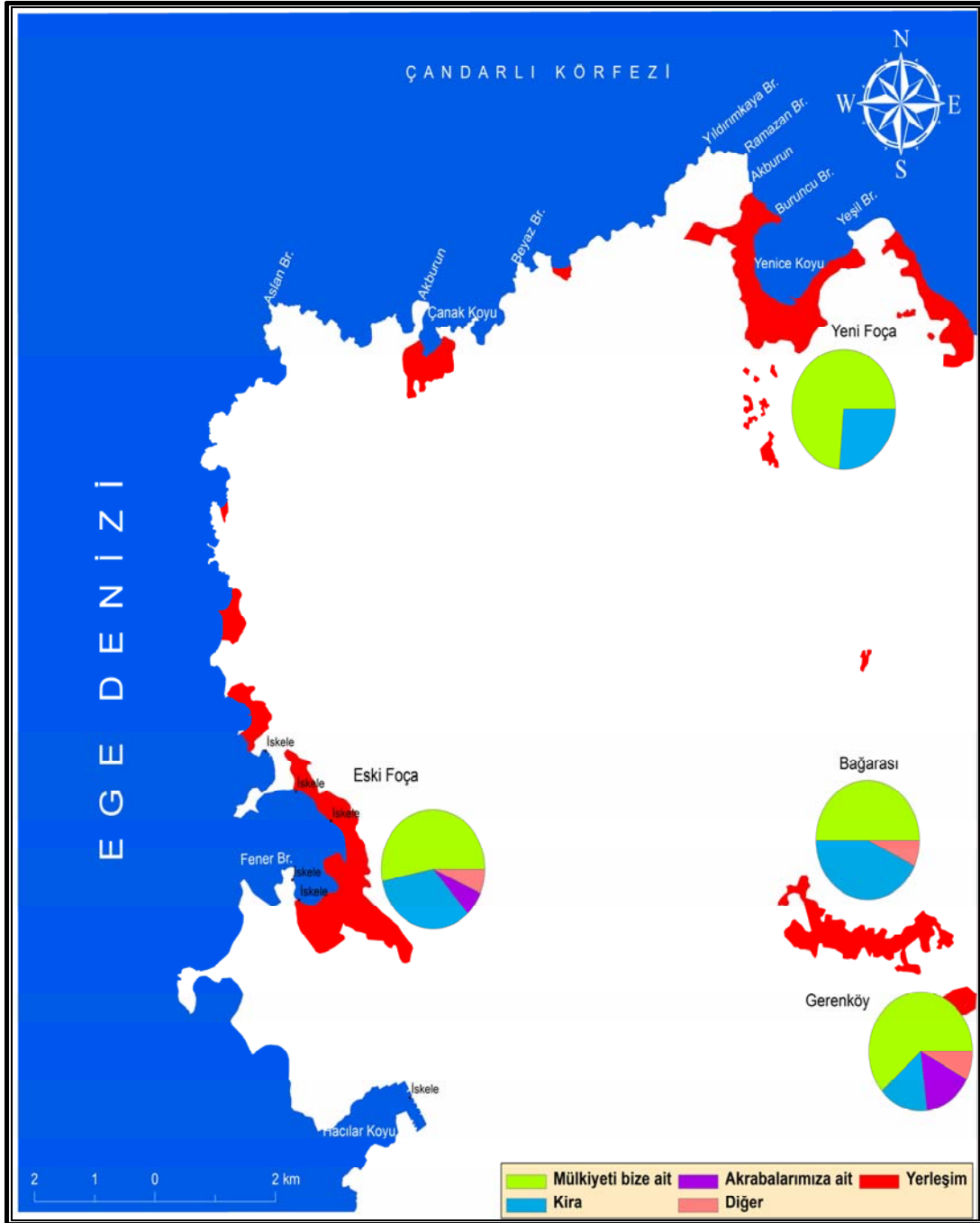
Cinsiyet		Frekans	%
Bay	1.00	30	39.48
Bayan	2.00	46	60.52
	Toplam	76	100.0

Tablo 43
Örnekleme Oluşturan Foça İlçesi Öğrenci Velilerinin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet		Frekans	%
Bay	1.00	42	55.3
Bayan	2.00	34	44.7
	Toplam	76	100.0

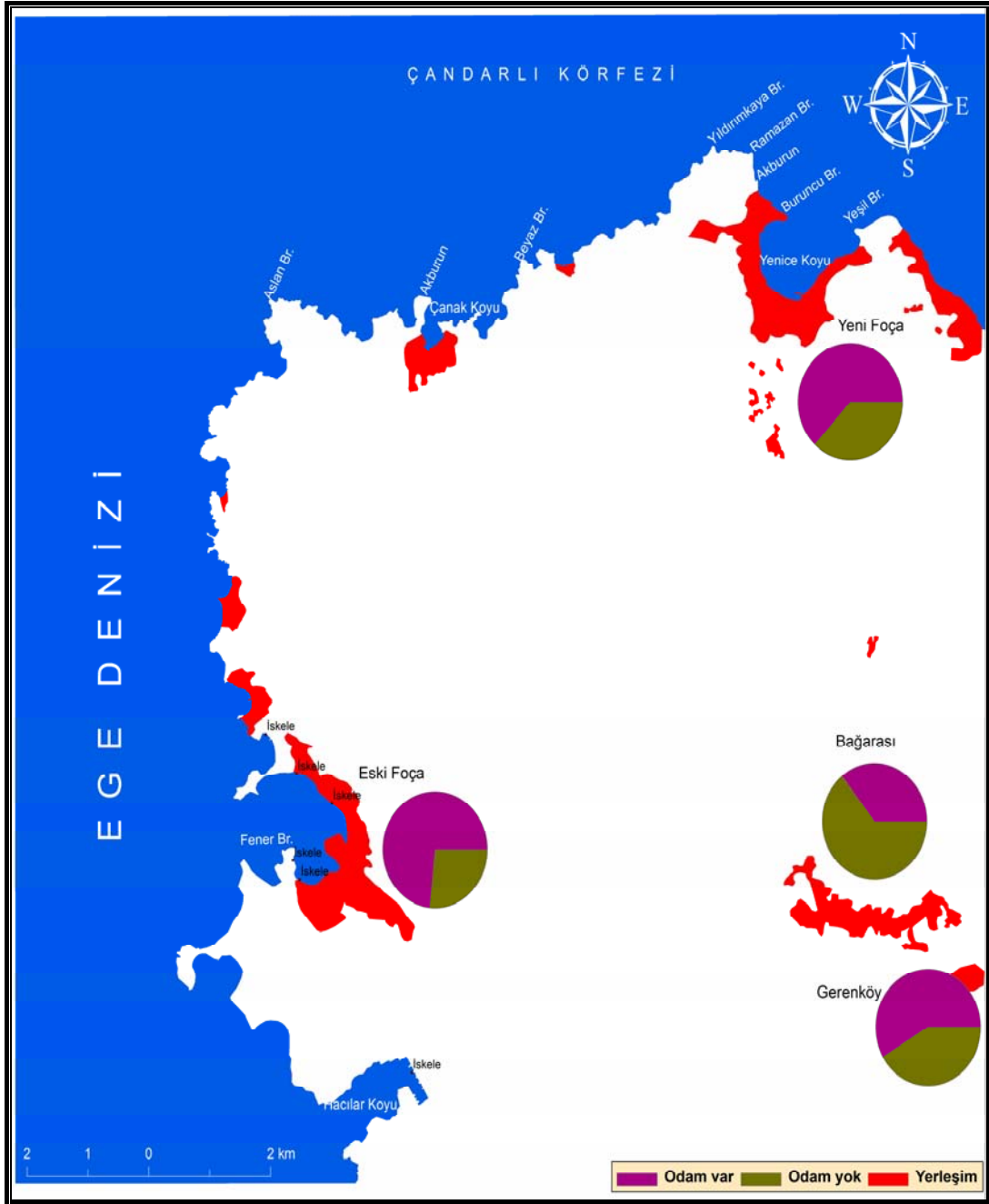
Gerek tablolar gerekse anket çalışması sonucunda elde edilen verilerden elde edilen tematik haritalar incelendiğinde, kırsal ve kentsel alanlarda kız öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu durum Foça ilçesinde eğitime verilen önemi göstermesi bakımından ilgi çekicidir.

Şekil 33
Öğrencilerin Yaşadıkları Konutların Mülkiyet Durumu

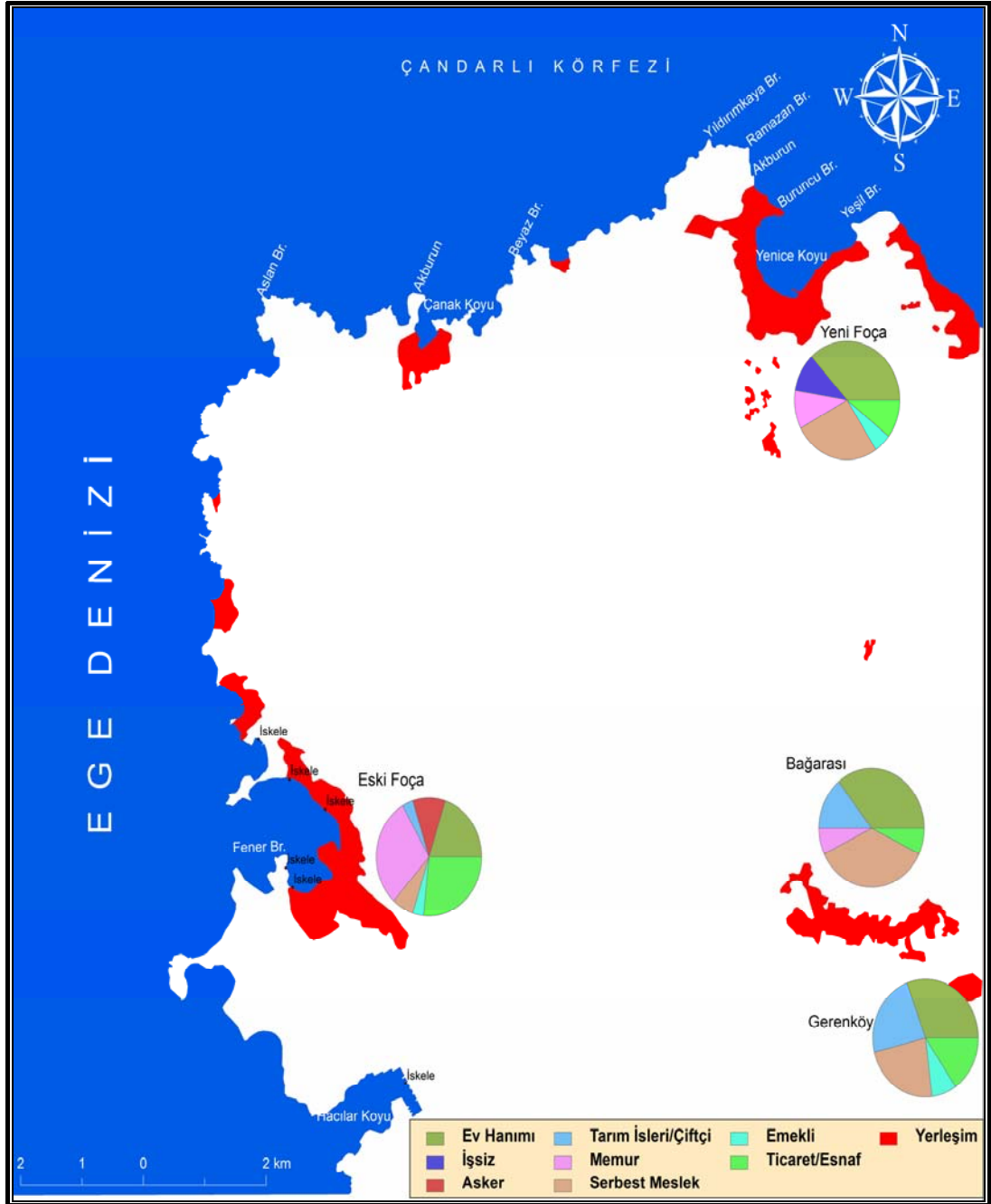
Öğrencilerin kaldıkları konutlardaki mülkiyet durumları incelendiğinde, % 59,21 oranında yaşadıkları evin sahibinin kendileri olduğu anlaşılmaktadır. Kirada kalanlar % 30,26, akrabalarına ait konutlarda kalanlar % 5,26 iken askeri lojmanlar ve çeşitli sosyal tesislerde kalanların oranı ise yine % 5,26'dır.

Şekil 34
Öğrencilerin Yaşadıkları Konutlardaki Oda Durumu

Öğrencilerin yaşadıkları konut içerisindeki oda durumlarına göre değerlendirme yapıldığında, toplam içerisinde % 60,52'sinin kendisine ait bir odasının olduğu % 39,47'sinin ise birden fazla aile bireyiyle birlikte aynı odada yaşam sürdüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 35
Öğrenci Velilerinin Meslek Durumu

Öğrenci velilerinin meslek durumlarına bakıldığında cinsiyete göre bazı farklılıklar olduğu ortaya çıkmaktadır. Kadın nüfus içerisindeki en büyük pay, toplam nüfus içerisindeki % 28,95'lik oranla ile ev hanımlarına aittir. Eski Foça'da ilçe merkezi olunmasının etkisiyle memur nüfus diğer yerleşim alanlarına göre daha çoktur.

6.1. Birinci Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Eğitim Çağındaki Kuşağın Turizm Kavramına Yönelik Görüşleri Nelerdir?) İlişkin Bulgu ve Yorumlar:

Araştırmanın birinci alt probleminde, turizm olgusunun nüfusun sosyo-ekonomik yapısında oluşturduğu değişimlerin, öğrencilerin meslek eğilimleri ve turizm kavramı hakkındaki görüşleri bakımından ortalamaları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrencilerin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ile standart sapmaları maddelere göre belirlenmiş ve görüşleri değerlendirilmiştir.

Foça ilçesinin tarihsel dokusunun turizme katkıları öğrenciler tarafından yüksek düzeyde değerlendirilmektedir. Öğrencilerin önemli bir bölümünde turizmle ilgili öğretim yapan bir lisede ve yüksek okulda öğrenim görme isteğinin düşük olduğu görülmektedir.

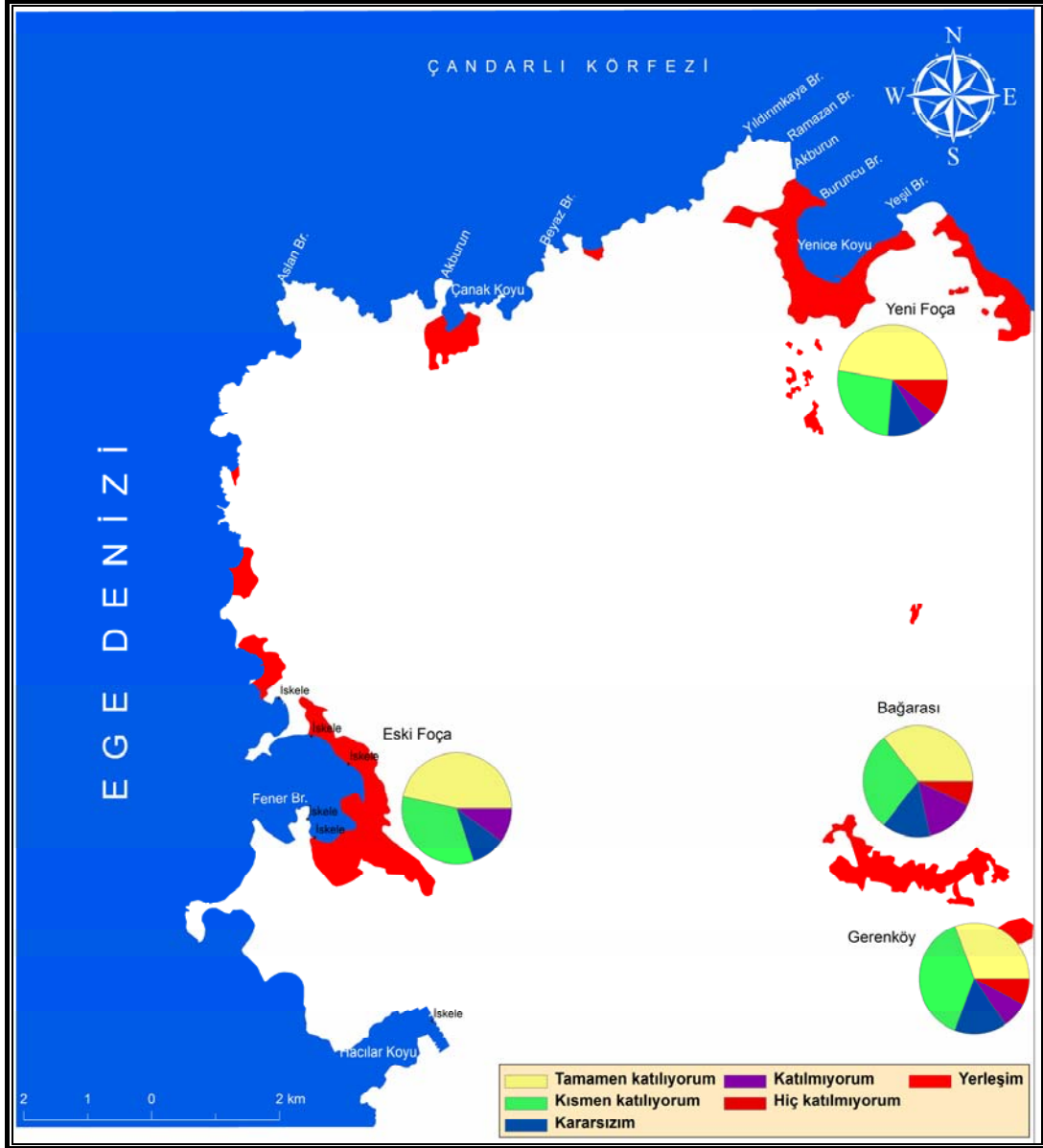
Bir turizm yerleşmesi olmasının etkisiyle öğrencilerin büyük oranda Foça'da turizmin daha da gelişmesi gerektiğini düşündüğü anlaşılmaktadır. Turizmin giyim tarzında yarattığı etkileri açısından öğrencilerin turistlerin giyim tarzını düşük düzeyde kendilerine yakın buldukları değerlendirilmektedir.

Tablo 44 incelendiğinde, öğrencilerin turizmin ekonomiye katkısının yüksek düzeyde olduğu görüşünde olduğu anlaşılmaktadır. Turizmde önemli bir unsur olan doğal güzelliklerin korunması açısından öğrencilerin görüşleri yine yüksek düzeyde bulunmaktadır.

Tablo 44
Turizm Kavramı ve Meslek Eğilimi İle İlgili Öğrencilerin Görüşlerinin
Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları

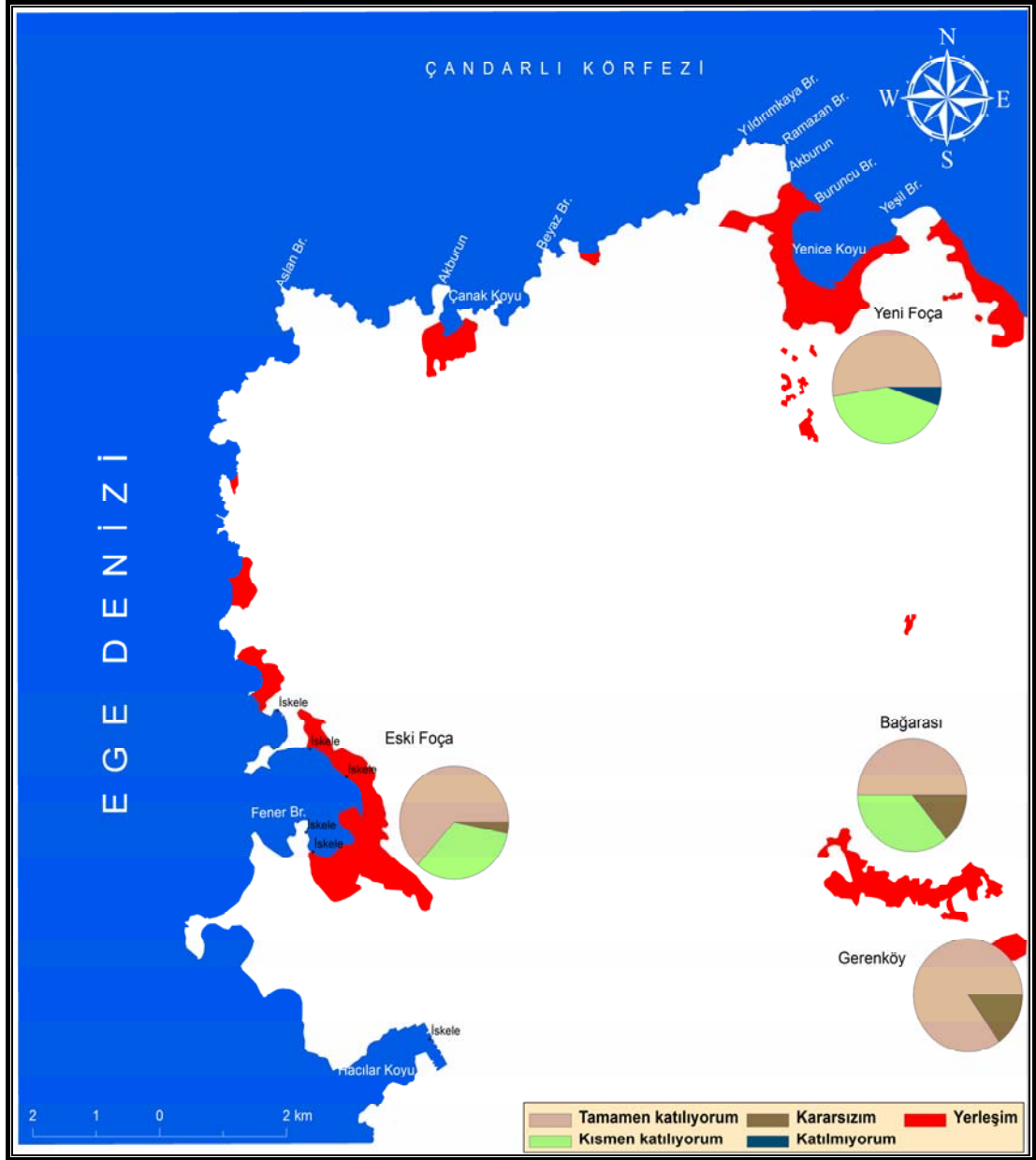
Maddeler	O	SS
1-Turizm kavramı ile ilgili olarak derslerde öğrendiklerimiz yeterli değildir.	2.04	1.18
2- Turizm, Foça ekonomisi için en faydalı olan sektördür.	1.47	0.68
3- Turizm tesislerinden birinde çalışmanın eğlenceli olacağına inanıyorum.	2.35	1.24
4- Okulda aldığımız yabancı dil eğitimi yabancı turistlerle iletişim kurmanızda yeterlidir.	2.71	1.16
5- Foça turistik bakımdan daha çok gelişim göstermemelidir.	3.30	1.59
6- Tatil dönemlerini değerlendirmek için başka tatil merkezlerini tercih ederim.	2.58	1.44
7- Foça'nın tanıtımındaki en önemli unsur fok balıklarıdır.	1.97	1.16
8- Foça'nın tarihsel dokusunun zenginliği turizme önemli katkı sağlamaktadır.	1.60	0.88
9- Foça'nın doğal güzellikleri birçok sahil yerleşmesinden daha iyi korunmuştur.	1.94	1.12
10- Yöremizin mutfak kültürü turizm potansiyelini artırmaktadır.	2.34	1.19
11- Foça'ya gelen turistlerin giyim tarzını kendi giyim tarzıma uygun bulmuyorum.	3.29	1.46
12- Turistlerin kültürel değerlerini kendime yakın buluyorum.	2.60	1.20
13- Turizm alanında öğretim veren bir meslek lisesinde, meslek yüksek okulunda ya da bir yüksek öğretim programında okumayı planlıyorum.	3.67	1.38

Şekil 36
Öğrencilerin “ Turizm Kavramı İle İlgili Olarak Derslerde Öğrendiklerimiz Yeterli Değildir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

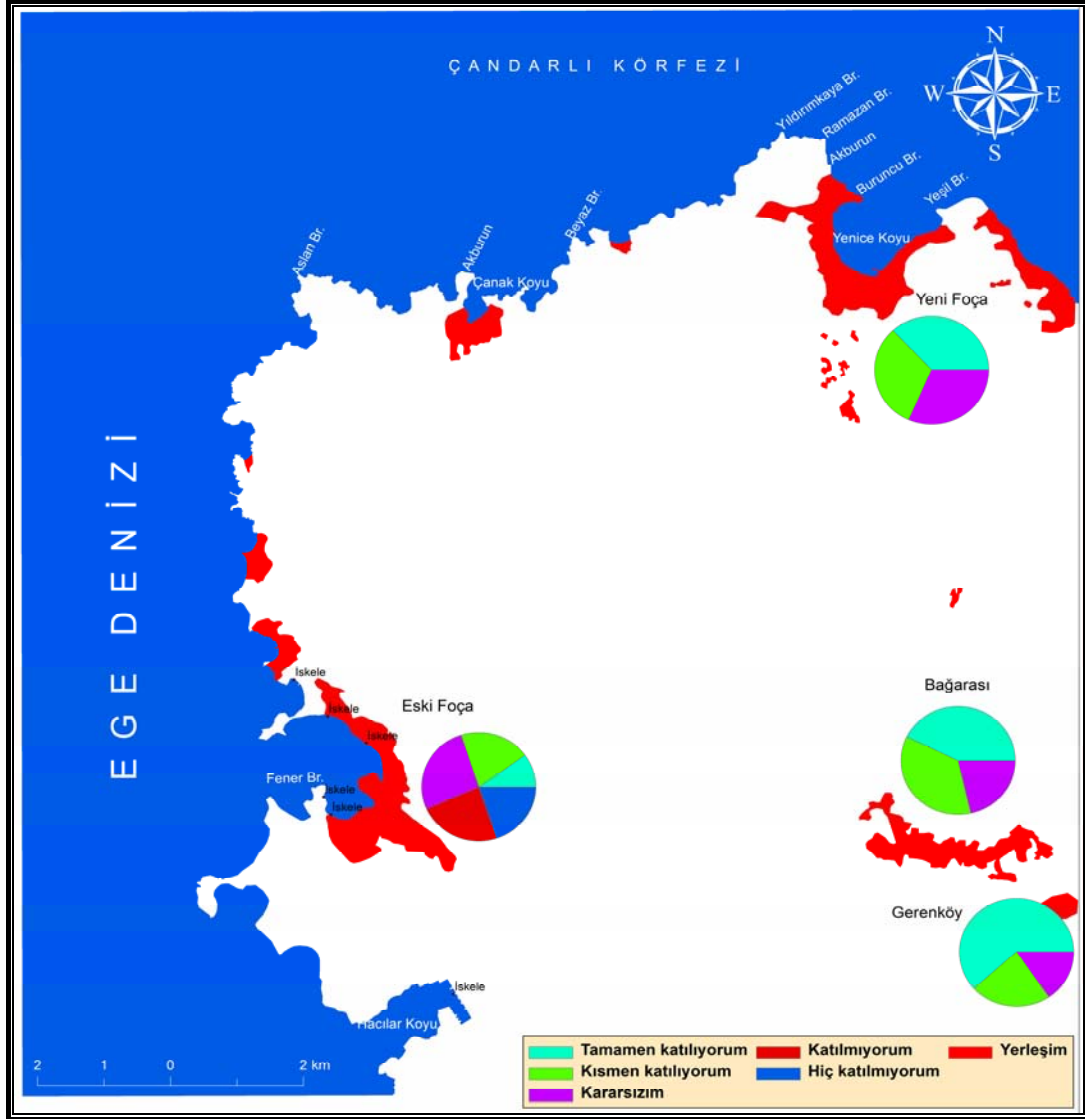
Foça ilçesinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersi kapsamında işlenen turizmle ilgili bölümlerden edindikleri bilgilerin yeterli seviyede olmadığı görüşüne yakın olduğu anlaşılmaktadır. Öğrenciler bu maddeye ortalama 2.04 (Tablo 44) ile katılmıyorum seçeneğine göre yanıt vermişlerdir. Şekil 36’da görüldüğü gibi turizmin etkilerinin daha yoğun hissedildiği Eski Foça ve Yeni Foça’da olumlu görüşler kırsal alanları oluşturan Bağarası ve Gerenköy’den daha fazladır.

Şekil 37
Öğrencilerin ‘ Turizm, Foça Ekonomisi İçin En Faydalı Olan Sektördür.’
Önermesine İlişkin Görüşleri

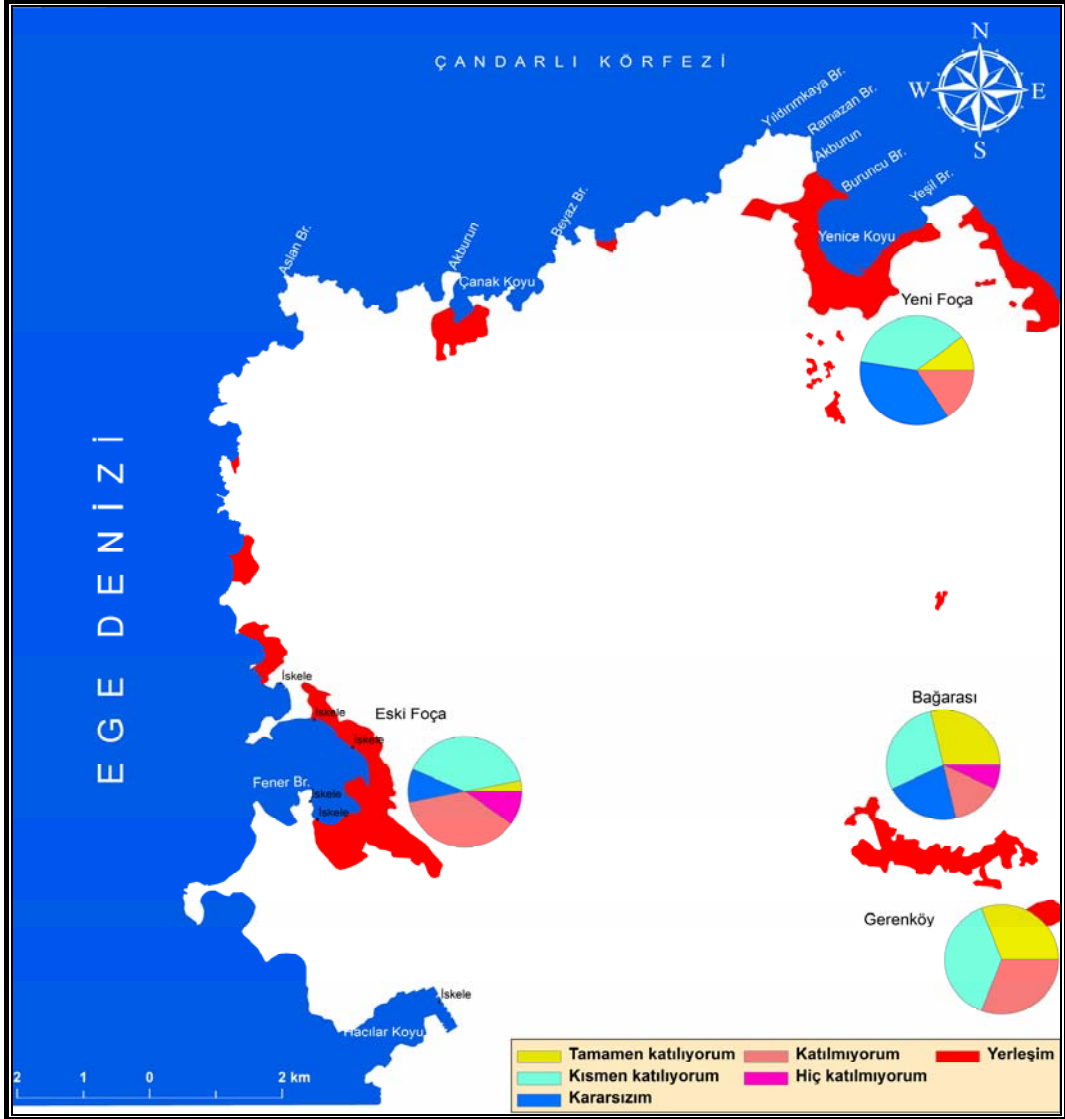
Anket sonuçlarından elde edilen ortalamalara göre, öğrenciler 1,47'lik (Tablo 44) ortalama ile Foça ilçesinde ekonomiye en faydalı sektörün turizm olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Foça ilçesinde, turizm sezonlarında turistik tesislere eleman sağlayan yerleşmelerden birisi olan Gerenköy'de bu olumlu görüşün en üst düzeyde olduğu görülmektedir.

Şekil 38
Öğrencilerin “Turizm Tesislerinden Birinde Çalışmanın Eğlenceli Olacağına İnanıyorum.” Önermesine İlişkin Görüşleri

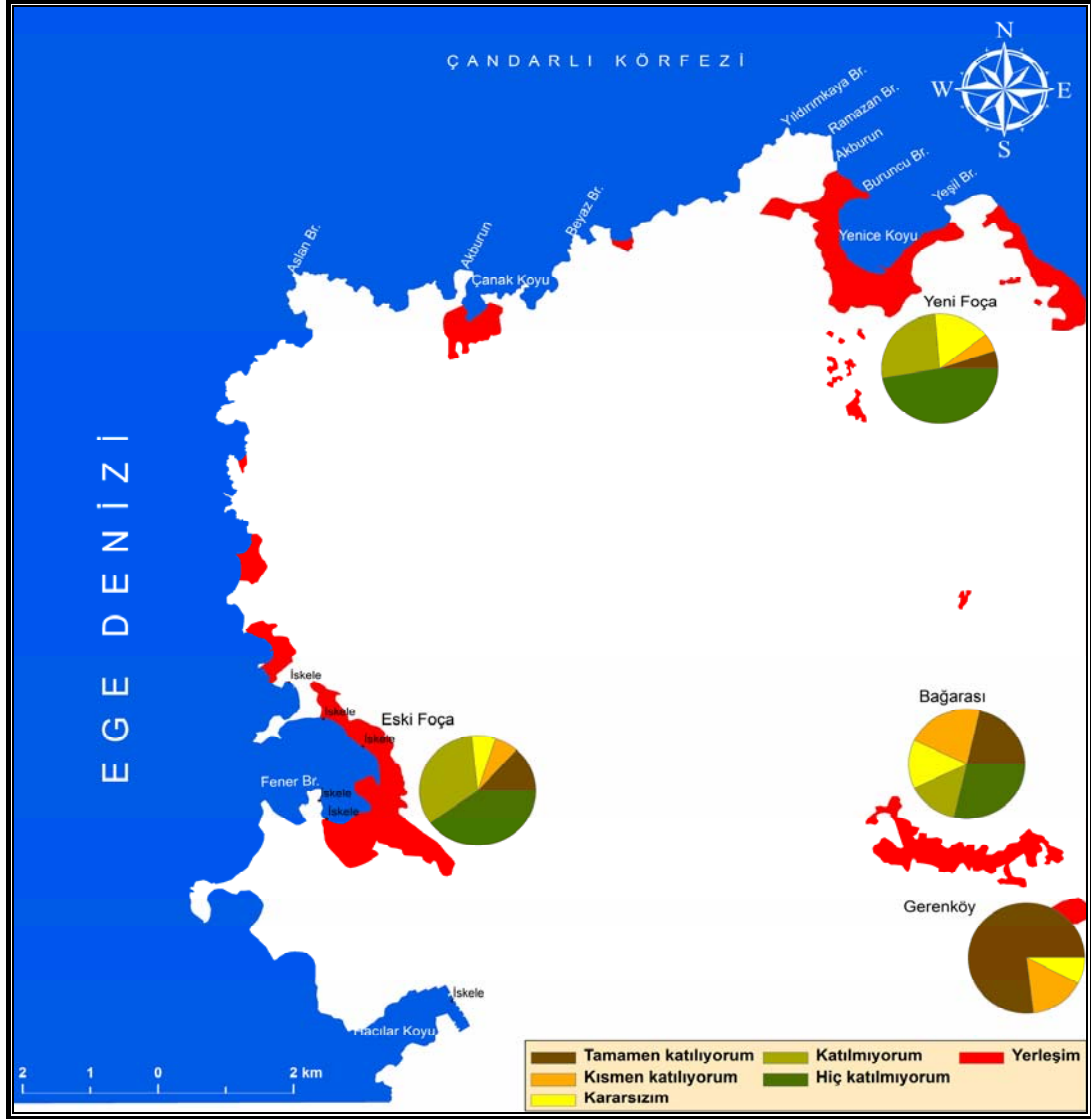
Turistik bir tesiste çalışmanın eğlenceli olacağını düşünerek bu sektörde çalışma isteğini belli eden öğrenci görüşlerinin ortalaması 2,35'tir (Tablo 44). Öğrenciler bu ortalamaya göre orta seviyede turistik tesislerde çalışma eğilimi göstermektedirler. Anket verilerinden elde edilen sonuçlara göre 76 denekten sadece 3'ü tesislerde çalışmaktadır. Gerenköy'de olumlu yönde katılım diğer yerleşme alanlarına göre en üst seviyede bulunmaktadır. Gerenköy'ün diğer yerleşmelere oranla ekonomik anlamda daha geri kalmış olması bu durumda etkili olan faktörlerin başında gelmektedir.

Şekil 39
Öğrencilerin “Okulda Aldığımız Yabancı Dil Eğitimi Yabancı Turistlerle İletişim Kurmanızda Yeterlidir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

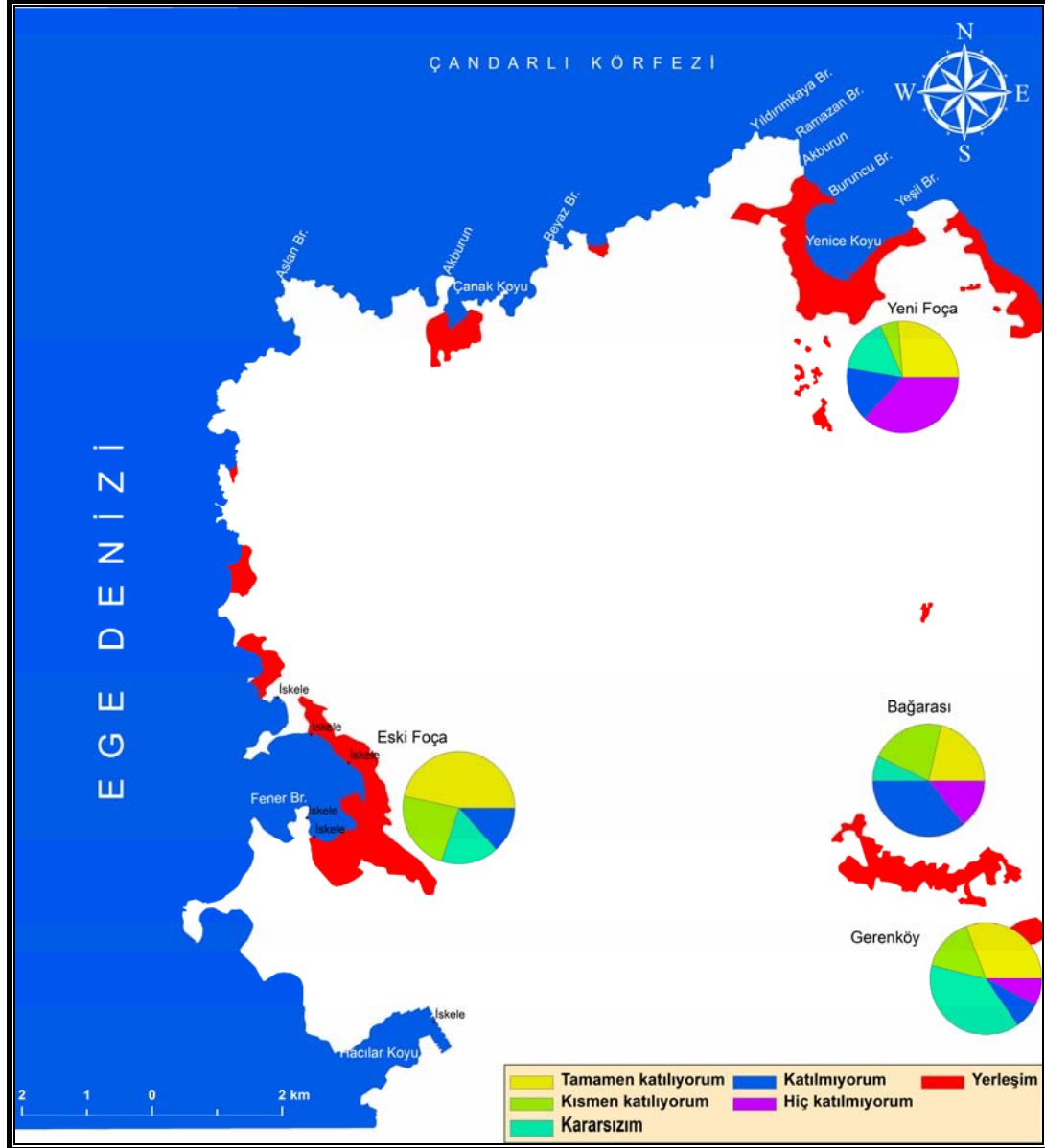
Ankete katılan öğrencilerin, eğitim gördükleri okullarda verilen yabancı dil eğitimi sayesinde bölgeyi ziyaret eden yabancı turistlerle yeterli düzeyde iletişim kurabildiklerine dair görüşlerinin ortalaması 2,71'dir (Tablo 44). Bu sonuca göre, öğrencilerin daha çok oranda İngilizce eğitimlerinin iletişim için yeterli olmadığı sonucuna vardıkları değerlendirilmektedir. Bu önermeye olumlu yönde katılım kırsal alanları oluşturan Bağarası ve Gerenköy'de kentsel alanlara oranla daha yüksektir. Çünkü kırsal alanı oluşturan bu yerleşmelerde turistlerle iletişim kentsel alanlara oranla oldukça düşüktür.

Şekil 40
Öğrencilerin ‘Foça Turistik Bakımdan Daha Çok Gelişim Göstermemelidir.’
Önermesine İlişkin Görüşleri

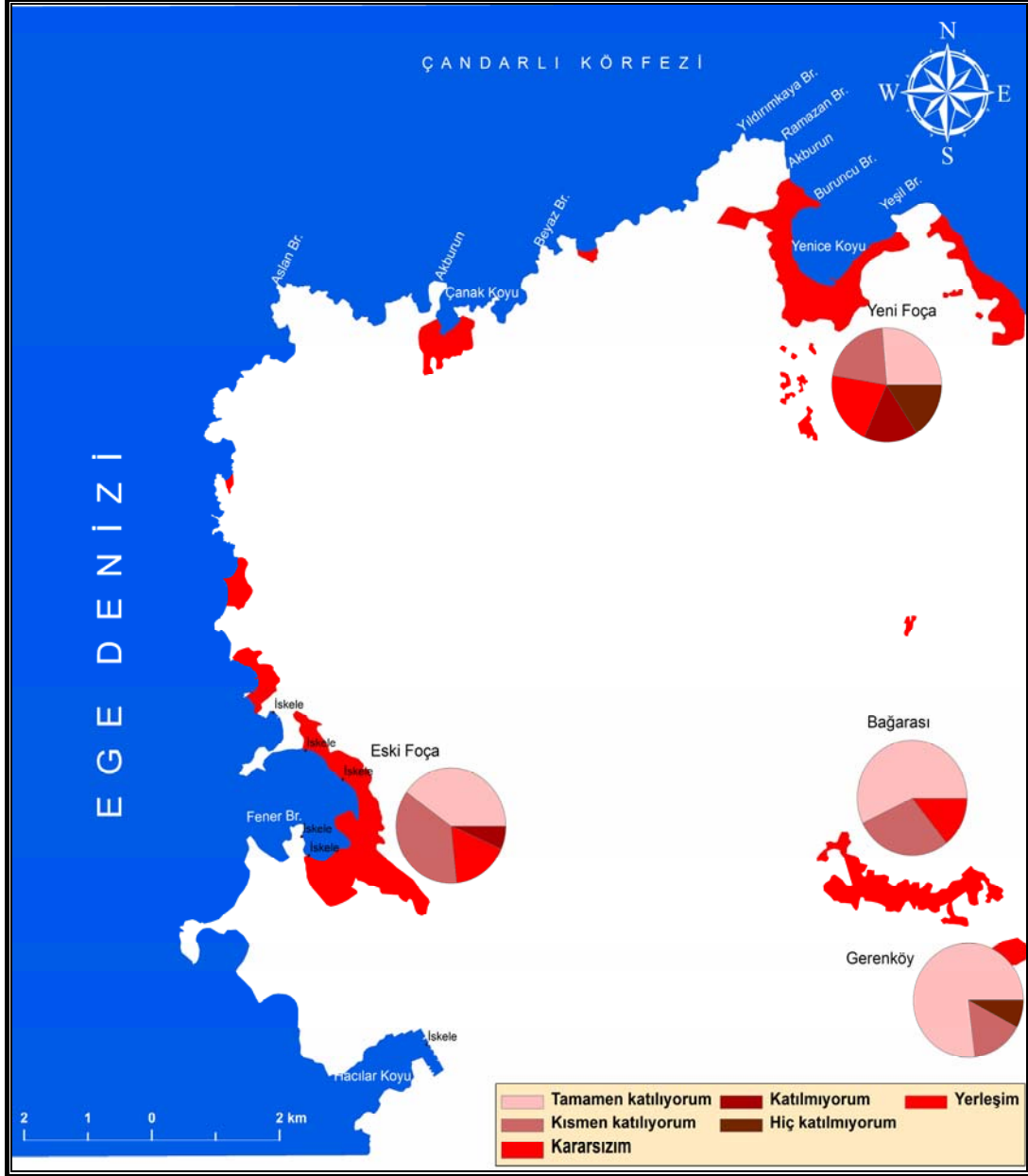
Foça ilçesinde eğitim gören öğrencilerin turizmin daha da çok gelişim göstermesi gerekliliğine ilişkin görüşlerinin ortalaması 3,30'dur (Tablo 44). Öğrencilerin bu oranla, yörede turizmin daha da gelişim göstermesi gerektiğine katılıyorum düzeyinde bir bakış açısına sahip oldukları değerlendirilmektedir. Kentsel alanları oluşturan Eski ve Yeni Foça'da turizmin gelişimin artarak devam etmesi gerektiği görüşü şekil 40 bakıldığında anlaşılmaktadır. Bu durumun en temel nedeni olarak turizm sektörüyle birlikte yükselen refahtan en yüksek oranda kentsel alanların pay alması gösterilebilir.

Şekil 41
Öğrencilerin “Tatil Dönemlerini Değerlendirmek İçin Başka Tatil Merkezlerini Tercih Ederim.” Önermesine İlişkin Görüşleri

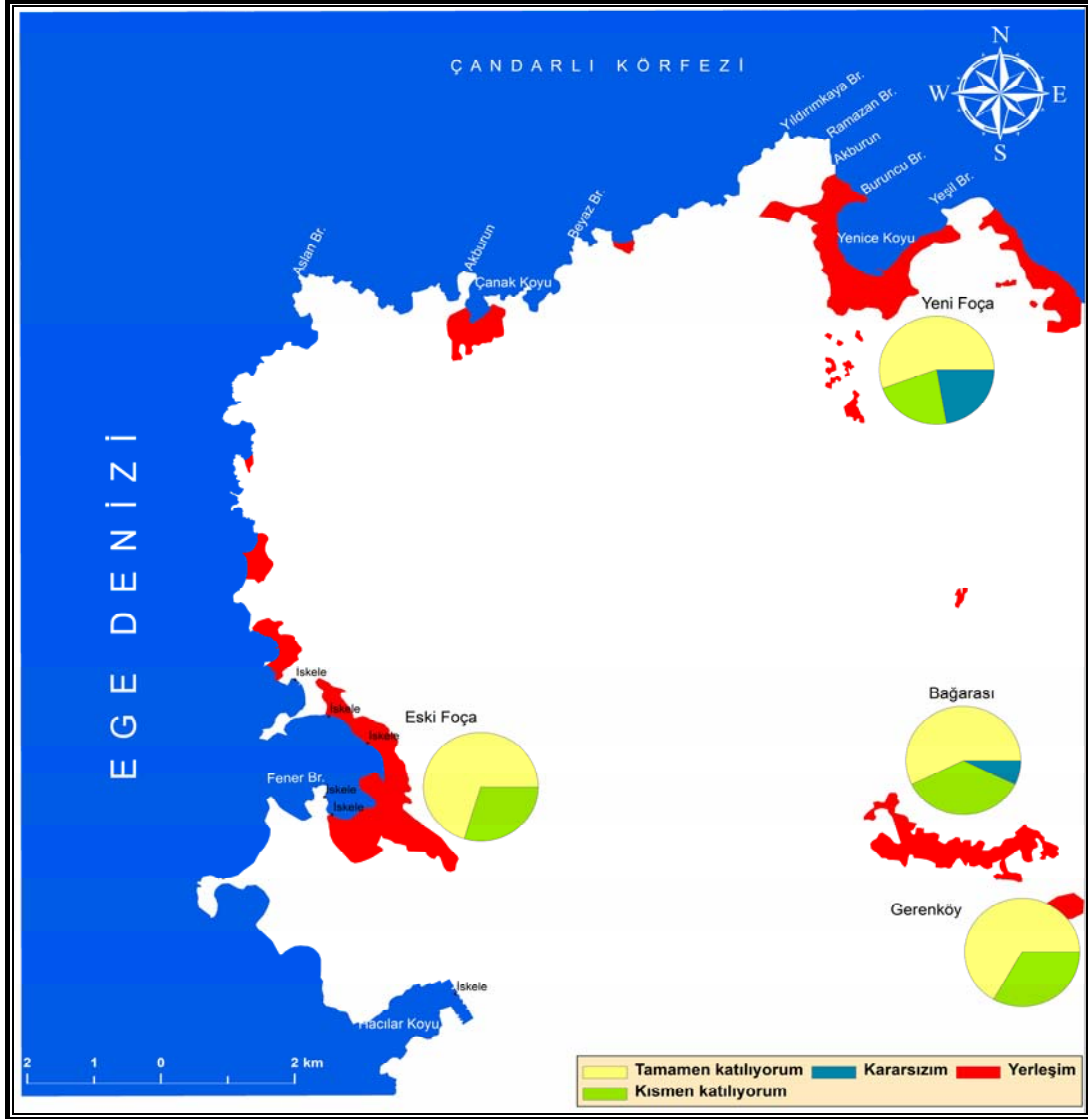
Foça ilçesinde yaşayan öğrencilerin başka turistik merkezlerde tatil yapmayı tercih etmeye yönelik görüşlerinin ortalaması 2,58'dir (Tablo 44). Bu sonuçtan anlaşılacağı üzere tatillerini başka turistik merkezlerde geçirmek isteyen öğrencilerin oranı yarıya yakındır. Turizmin olanaklarından fazlasıyla yararlanan Eski Foça'da tatilini başka bir turistik merkezde geçirmek isteyenlerin oranı artarken bu oran kırsal alanlarda daha aşağıya düşmektedir.

Şekil 42
Öğrencilerin “Foça’nın Tanıtımındaki En Önemli Unsur Fok Balıklarıdır.”
Önermesine İlişkin Görüşleri

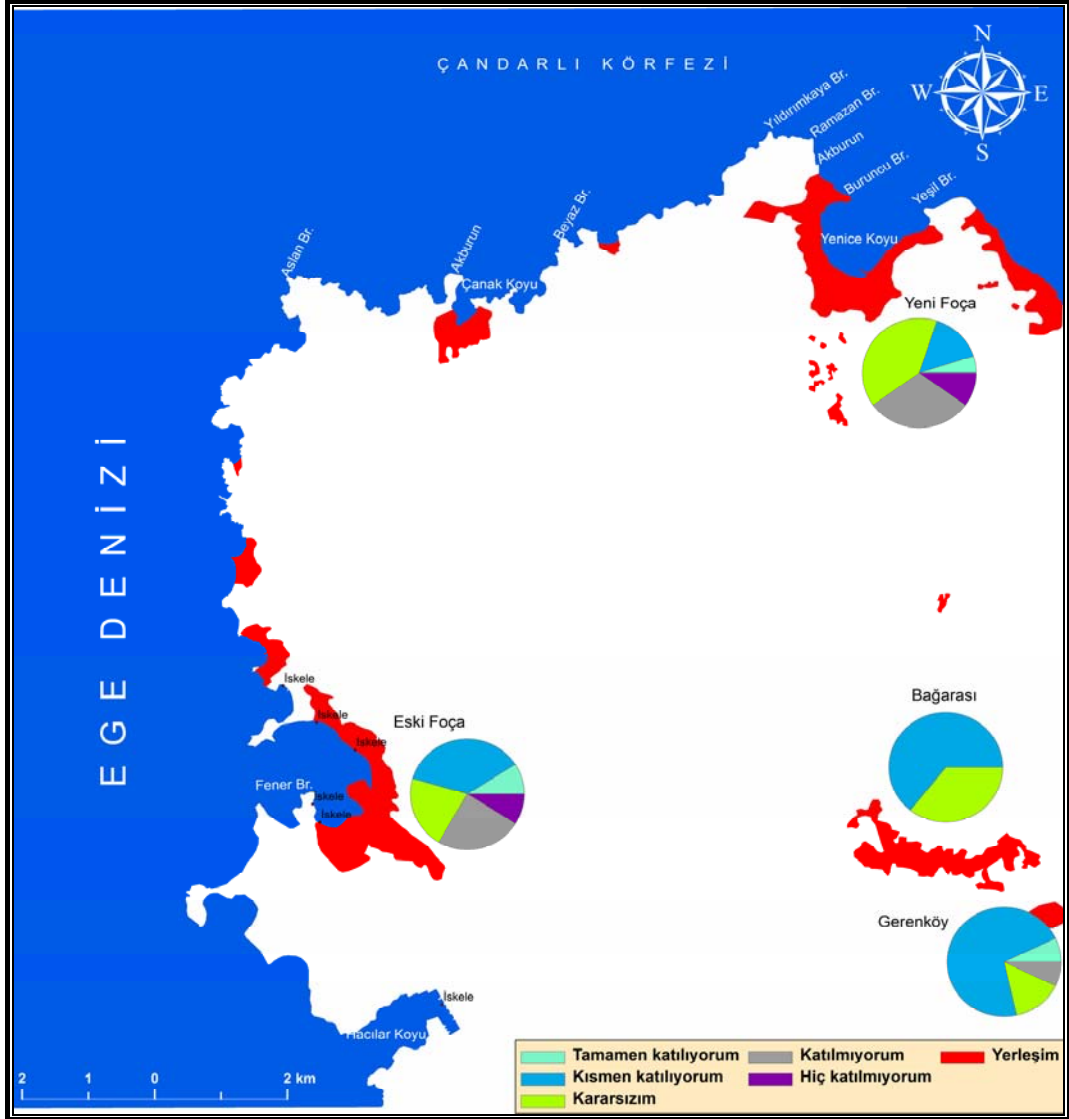
Öğrencilerin Foça ilçesinde tanıtıma en önemli katkısı sağlayan çekicilik unsuru olarak fok balıklarını görmesi 1,97 ortalama (Tablo 44) ile katılıyorum seçeneğine yakın düzeyindedir. Foça’nın adeta fok balıklarıyla özdeşleşmiş olması ve adının da bu şirin canlılardan gelmesi bu görüşün oluşmasında etkilidir.

Şekil 43
Öğrencilerin ‘Foça’nın Tarihsel Dokusunun Zenginliği Turizme Önemli Katkı Sağlamaktadır.’ Önermesine İlişkin Görüşleri

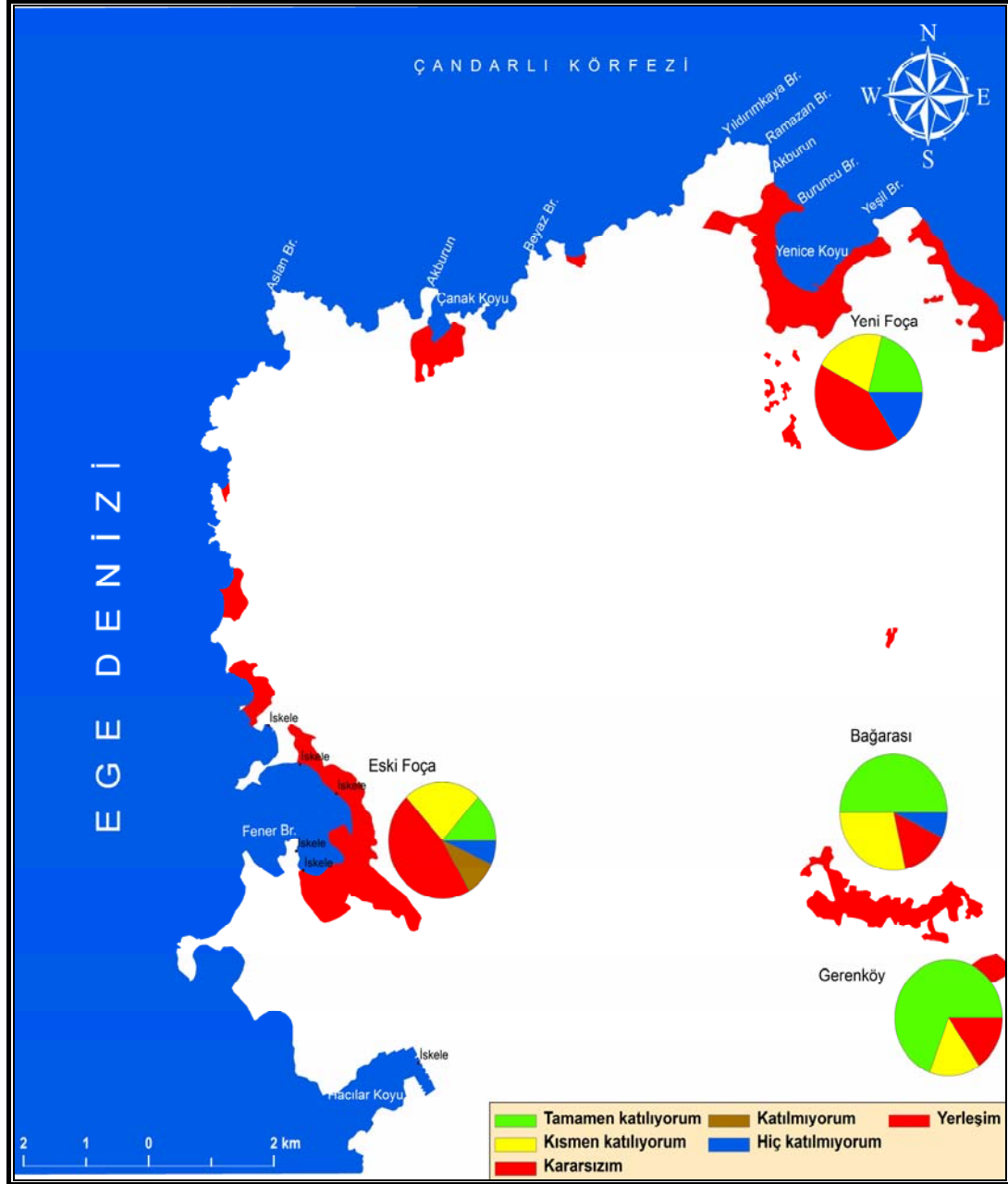
Öğrencilerin, Foça ilçesi sınırları içerisinde kalan tarihsel kaynakların turizme katkısının önemli olduğuyla ilgili görüşlerinin ortalaması 1,60'tır (Tablo 44). Öğrencilerin bu oranla katılıyorum seçeneğine daha yakın şekilde tarihsel kaynakların önemli bir çekicilik unsuru olduğu görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Bu önermeye gerek kentsel alanlarda gerekse kırsal alanlarda katılım üst düzeydedir. Deniz-Kum-Güneş anlayışı ekseninde şekillenen Foça turizminde tarihsel kaynaklarında ön planda olması gerekliliği bu önermenin sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Şekil 44
Öğrencilerin “Foça’nın Doğal Güzellikleri Birçok Sahil Yerleşmesinden Daha İyi Korunmuştur.” Önermesine İlişkin Görüşleri

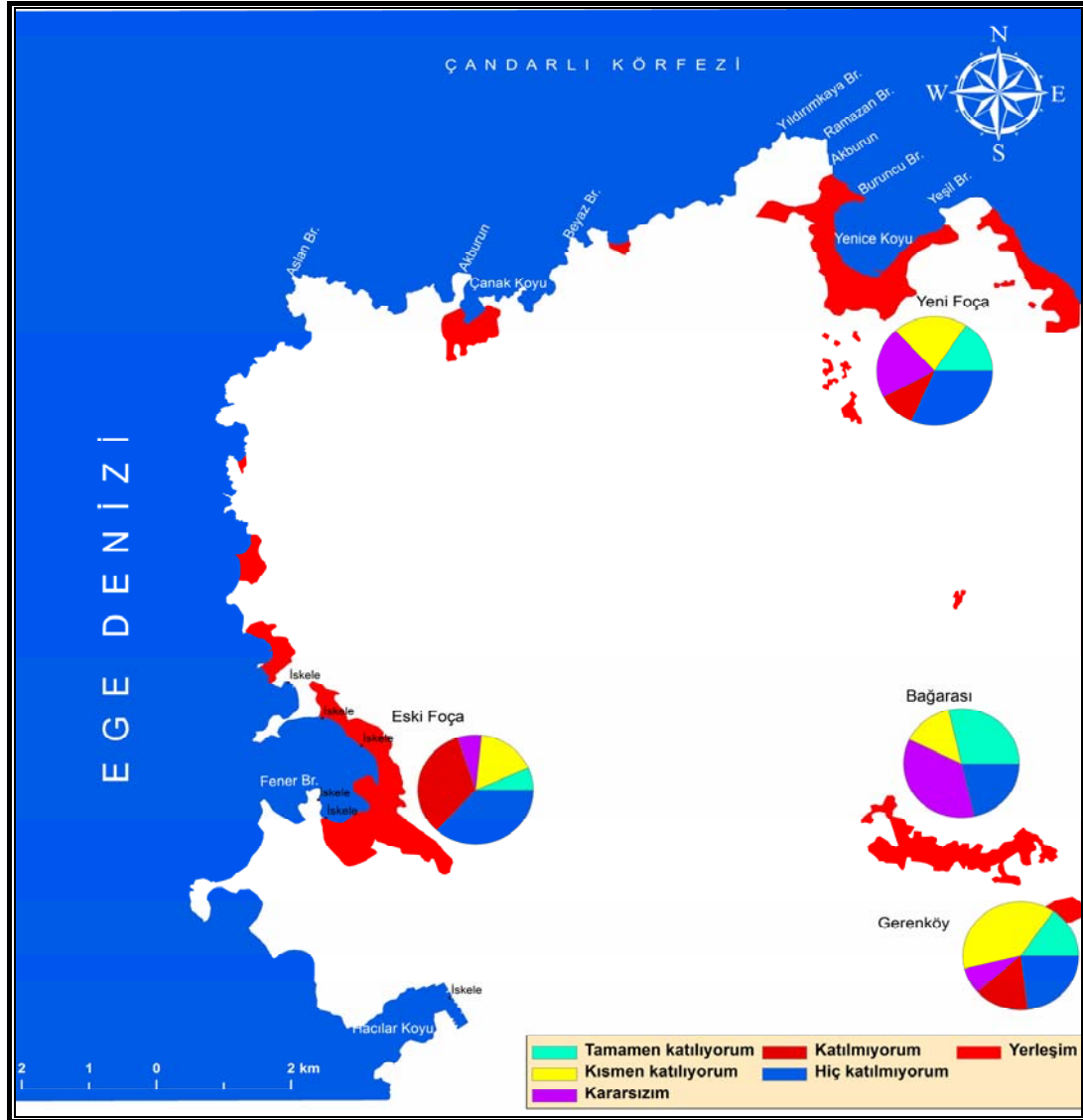
Foça ilçesindeki öğrencilerin doğal güzelliklerin Foça’nın benzeri olan diğer sahil yerleşmelerine oranla daha iyi korunmuş olduğu yönündeki görüşlerinin ortalaması 1,94’tür (Tablo 44). Öğrenciler bu görüşleriyle, doğal güzelliklerin diğer sahil yerleşmelerinden daha iyi korunduğu görüşüne katılıyorum seçeneğinde olduğu şekilde yaklaşım göstermişlerdir. Gerenköy ve Bağarası’nda bu önermeye olumlu yönde katılım kentsel alanlara göre daha fazladır. Bu durumun oluşmasındaki başlıca etken olarak, kırsal alanları oluşturan bu yerleşmelerde turizmin zarar veren etkilerinden daha uzak kalınmış olması biçiminde değerlendirilmektedir.

Şekil 45
Öğrencilerin “Yöremizin Mutfak Kültürü Turizm Potansiyelini Artırmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri

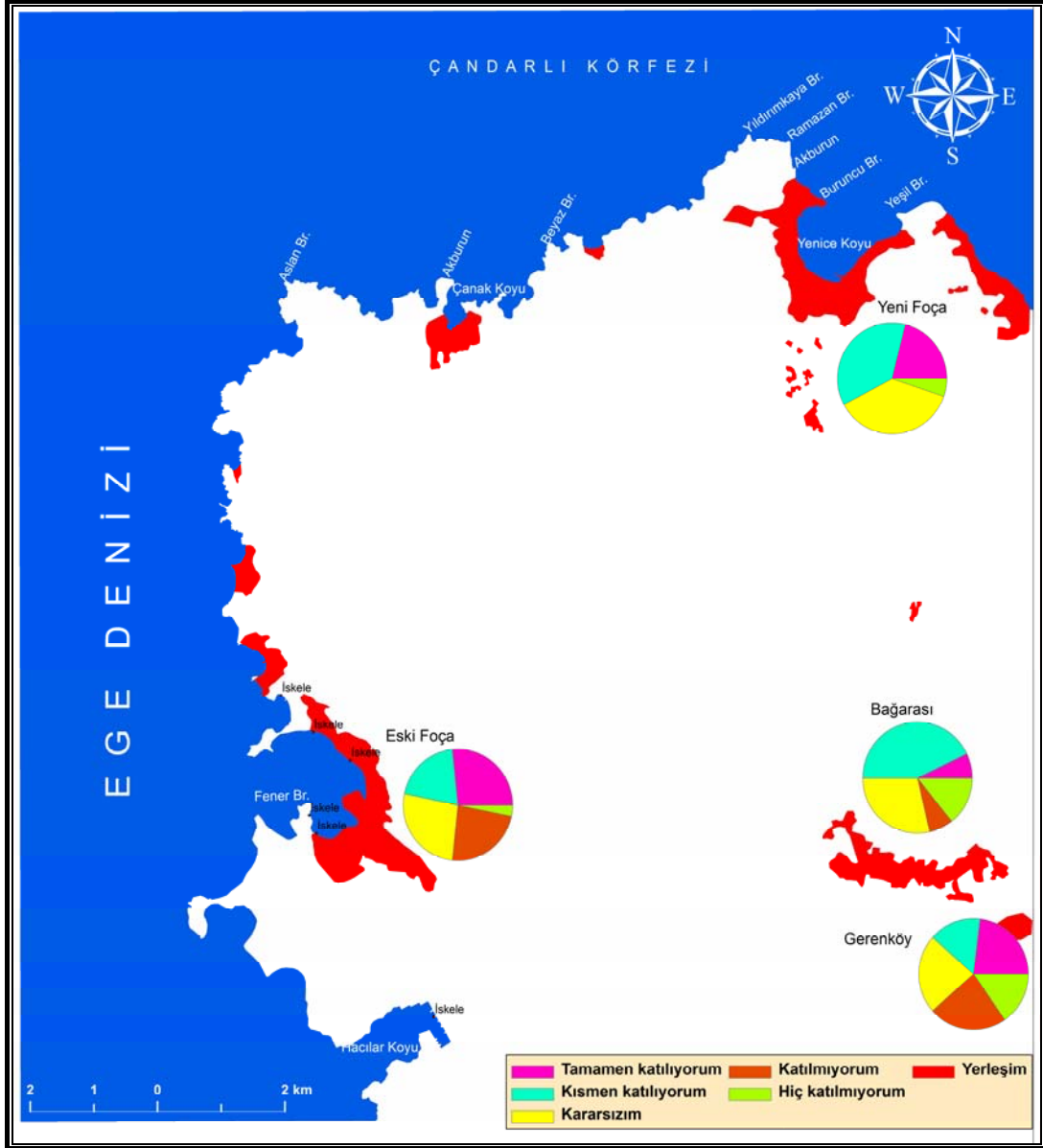
Foça ilçesinde eğitim gören öğrencilerin yörenin mutfak kültürünün turizmin gelişimine katkı sağladığı yönündeki görüşlerinin ortalaması 2,34'tür (Tablo 44). Öğrencilerin bu sonuca göre orta düzeye yakın şekilde bu görüşe katıldıkları değerlendirilmektedir. Gerenköy ve Bağarası'nda bu önermeye olumlu yönde katılım daha üst seviyededir.

Şekil 46
Öğrencilerin “ Foça’ya Gelen Turistlerin Giyim Tarzını Kendi Giyim Tarzıma Uygun Bulmuyorum.” Önermesine İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin Foça ilçesinde turizme katılan turistlerin giyim tarzlarını kendilerine yakın bulmalarıyla ilgili görüşlerinin ortalaması 3,29'dur (Tablo 44). Bu ortalamadan da anlaşılacağı üzere katılıyorum düzeyinde bir eğilim bulunmaktadır. Turizmin sosyal etkileri açısından değerlendirilebilecek bu durum aynı zamanda Foça'da turizmin toplum tarafından benimsenme düzeyine işaret etmektedir. Kırsal alanları oluşturan Bağarası ve Gerenköy ile kentsel kültürün ön planda olduğu Eski Foça arasındaki belirgin yaklaşım farkı sosyo-kültürel anlayışında farklılığına bir kanıt niteliğindedir.

Şekil 47
Öğrencilerin “ Turistlerin Kültürel Değerlerini Kendime Yakın Buluyorum.”
Önermesine İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin Foça İlçesine gelen turistlerin kültürel değerlerini kendilerine yakın bulmakla ilgili görüşlerinin ortalaması 2,60'tır (Tablo 44). Öğrencilerin kültürel değerler konusunda turistlerden orta düzeye yakın etkilendikleri bu ortalamadan rahatlıkla anlaşılmaktadır. Ekonomik açıdan Gerenköy'e göre daha iyi durumda olan Bağarası'nda önermeye olumlu yönde katılımın daha yüksek olduğu görülmektedir.

6.2. İkinci Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Eğitim Çağındaki Kuşağın Turizmin Etkileri Üzerindeki Görüşleri Arasında Yaşadıkları Bölgeye Göre Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmanın İkinci alt probleminde, turizm olgusunun nüfusun sosyo-ekonomik yapısında oluşturduğu değişimlerin, öğrenciler üzerindeki etkilerinin kırsal ya da kentsel alanlara göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın İkinci alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrencilerin görüşleri kırsal ve kentsel alanlara göre ayrılmış ve görüş farklılığı olup olmadığı sınıanmıştır.

Bu amaçla öğrencilerin görüşlerinin; Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları hesaplanmış, t – testi yapılmıştır.

Tablo 45
Kentsel Ve Kırsal Alanlardaki Öğrencilerin Turizmin Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi İle İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve T- Testi Sonuçları

Gruplar	n	O	SS	t	sd	Önem Denetimi
Kentsel Alan	49	34.33	5.34	5.20	74	Fark Önemli
Kırsal Alan	27	27.48	5.75			p<0.05

Turizm olgusunun etkisi ile ilgili kırsal ve kentsel alanlardaki öğrencilerin görüşleri arasındaki fark önemlidir.

Turizmin yarattığı sonuçlardan en çok kentsel alandaki öğrenciler etkilenmektedir. Turizm yatırımlarının ve faaliyetlerinin çoğunluğunun kentsel alanda olması bu durumun nedeni olarak değerlendirilmektedir.

6.3. Üçüncü Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Eğitim Çağındaki Kuşağın Turizmin Etkileri Üzerindeki Görüşleri Arasında Cinsiyete Göre Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmanın üçüncü alt probleminde, turizm olgusunun nüfusun sosyo-ekonomik yapısında oluşturduğu değişimlerin, öğrenciler üzerindeki etkilerinin cinsiyete göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrencilerin görüşleri cinsiyete göre ayrılmış ve görüş farklılığı olup olmadığı sınıanmıştır.

Bu amaçla öğrencilerin görüşlerinin; Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları hesaplanmış, t – testi yapılmıştır.

Tablo 46
Cinsiyete Göre Öğrencilerin Turizmin Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi İle İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve T- Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	O	SS	t	sd	Önem Denetimi
Bay	30	31.17	7.13	-0.80	74	Fark Önemsiz
Bayan	46	32.37	5.86			

Foça'daki öğrencilerin turizmin sonuçlarından etkilenmeleri açısından cinsiyete göre önemli bir fark bulunmadığı tablodaki verilerden anlaşılmaktadır.

6.4. Dördüncü Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Yöre Halkının Turizmin Ekonomik Etkisine Yönelik Görüşleri Nelerdir?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmanın dördüncü alt probleminde, turizmin yarattığı ekonomik sonuçların öğrenci velilerinden oluşan deneklerin görüşleri açısından ortalamaları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın dördüncü alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrenci velilerinin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ile standart sapmaları maddelere göre belirlenmiş ve görüşleri değerlendirilmiştir.

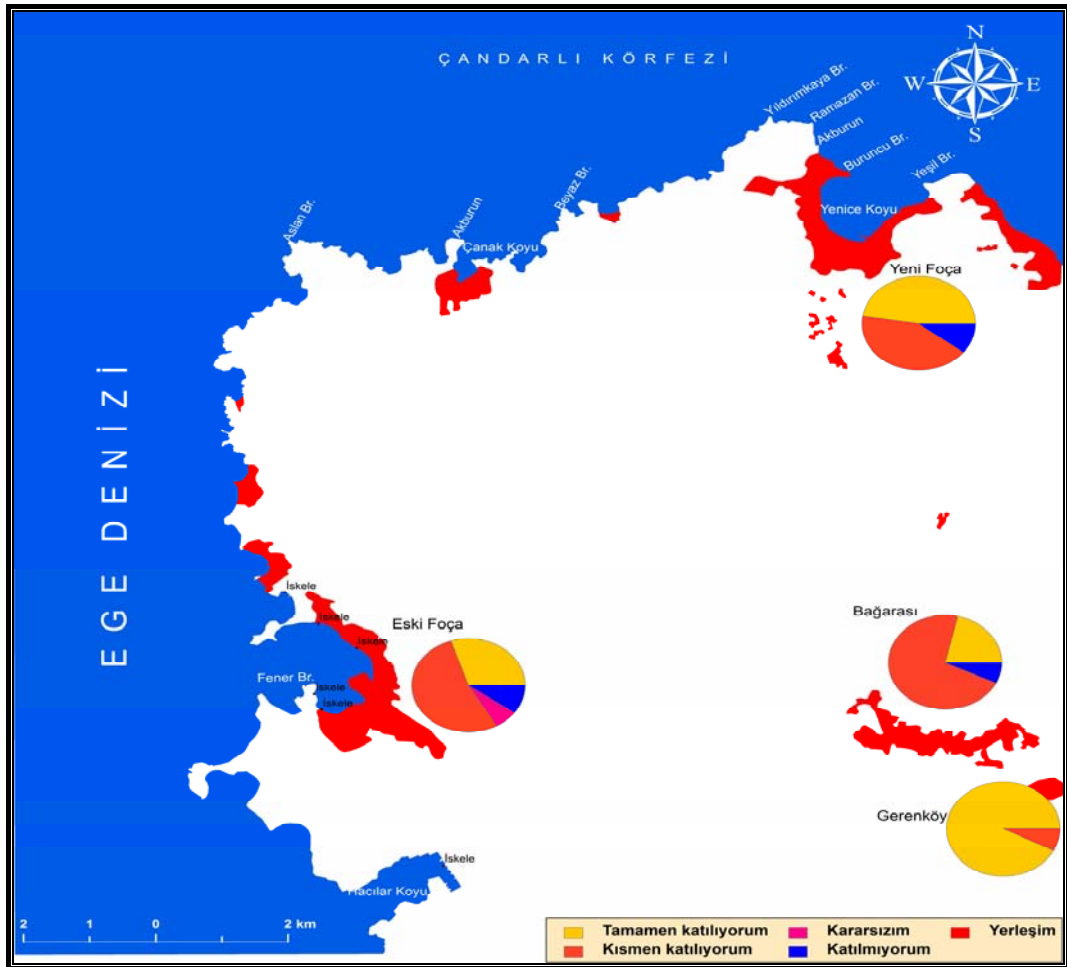
Tablo 47
Turizm Kavramı ve Ekonomik Etkilerinin Öğrenci Velilerinin Görüşlerine göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Maddeler	O	SS
1-Foça'da ekonomiye en büyük katkıyı sağlayan sektör turizmdir.	1.75	0.85
2-Foça'da turizm yatırımları istihdam sorunun çözümüne katkı sağlamaktadır.	2.46	1.14
3- Foça'da inşaat sektörünün gelişmesinde turizmin çok önemli bir yeri vardır.	2.26	1.13
4- Turizm, Foça'da hediyelik eşya sektörünün gelişimine katkıda bulunmaktadır.	2.05	1.12
5- Turizm, Foça'da giyim sektörünün gelişmesinde çok önemli bir etkidir.	2.76	1.28
6-Foça'da turizme yönelik yapılan yatırımları, yörenin kalkınması için yeterli bulmuyorum.	2.43	1.14
7-Foça'da ekonomi bakımından en yüksek getiri turizm sektöründedir.	1.92	1.06
8-Turizmin gelişimi Foça'da tarım alanlarının küçülmesine neden olmaktadır.	2.71	1.34

Tablo 47 incelendiğinde, Öğrenci velilerinin turizmin ekonomiye en büyük katkıyı sağlayan sektör olduğuna yüksek düzeyde katıldığı görülmektedir. Bu düşüncüyü destekleyecek şekilde Foça ilçesinde ekonomik anlamda en yüksek getiriyi sağlayan sektör olarak da turizm belirmektedir. Turizmin gelişiminde önemli olan alt sektörler açısından en büyük etki Foça halkına göre hediyelik eşyalarda olmaktadır. Bu görüş diğer bir alt sektör konumundaki giyim açısından daha düşük

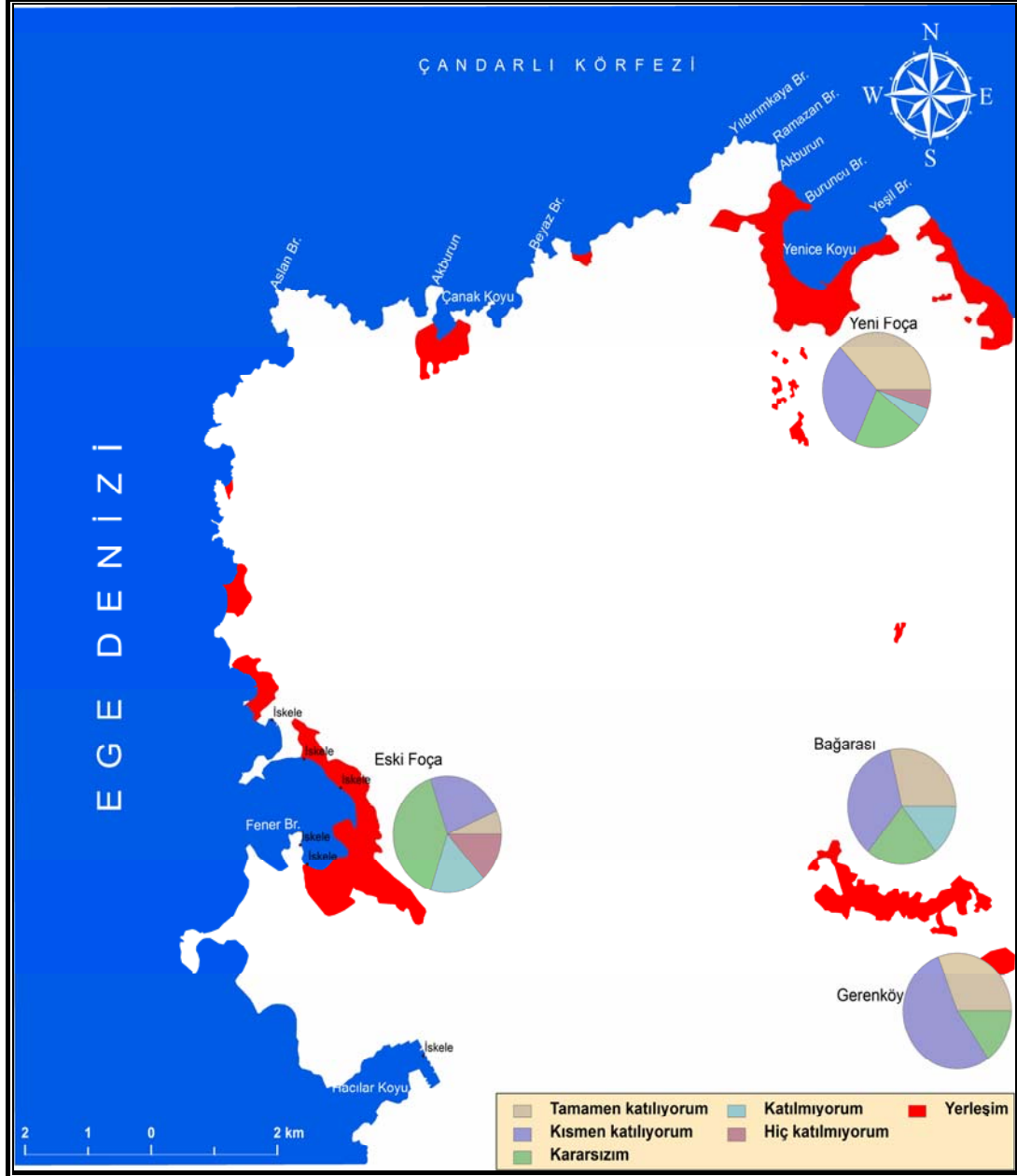
düzyeyde kalmaktadır. Turizmin gelişiminin tarım alanlarının daralmasına neden olduğu görüşü ise orta düzyeyeye yakın katılım görmektedir. Öğrenci velilerine göre Foça’da istihdam sorununun çözümüne yönelik olarak turizmin katkısı orta düzyeyin biraz altında kalmaktadır.

Şekil 50
Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Ekonomiye En Büyük Katkısı Sağlayan Sektör Turizmdir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

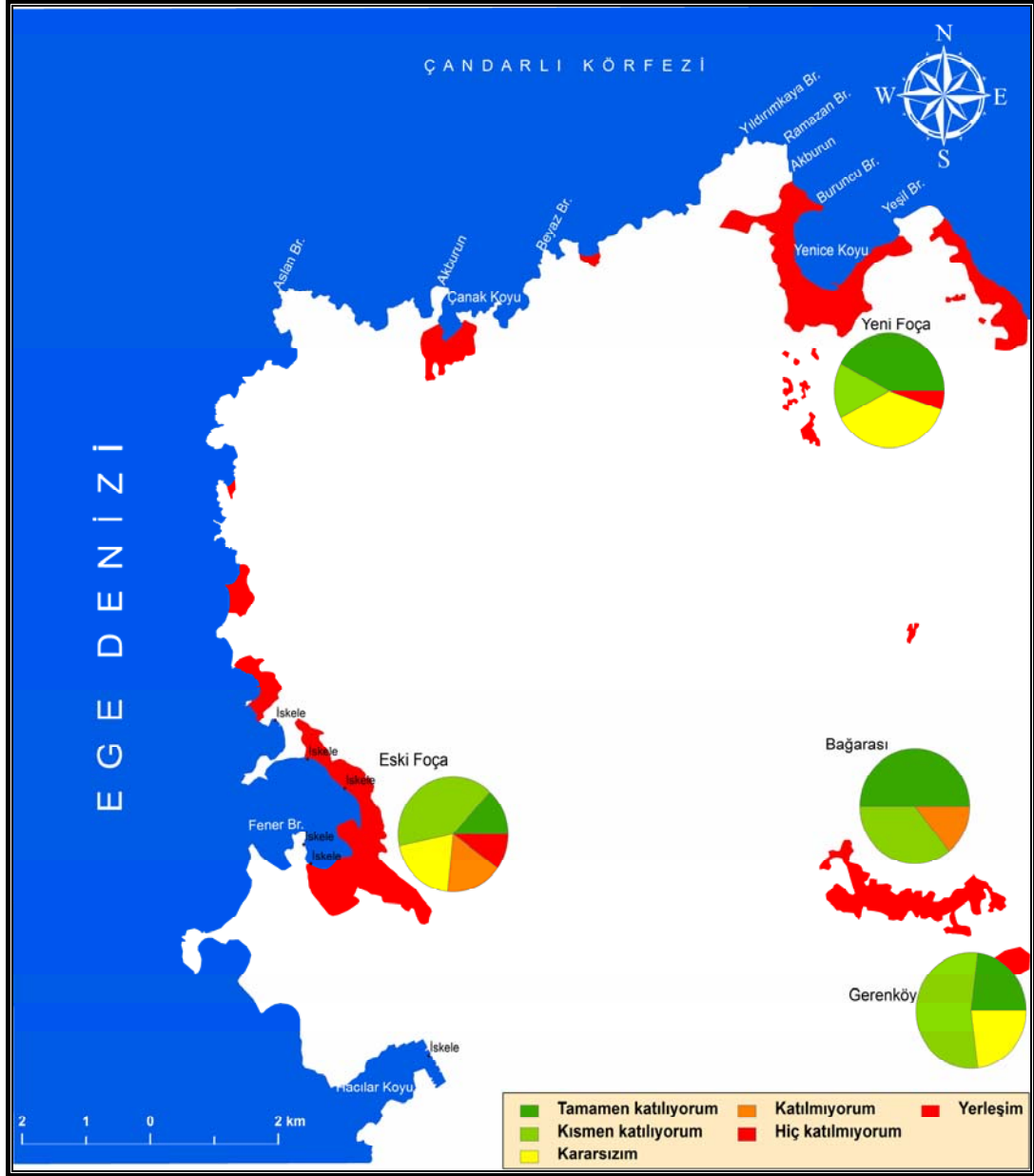
Foça ilçesindeki öğrenci velilerinin turizmin Foça’da ekonomiye en büyük katkıyı sağlayan sektör olduğu yolundaki görüşe katılım ortalaması 1,75’tir (Tablo 47). Foça halkı bu görüşüyle turizmin birincil sektör konumunda olduğunu doğrulamaktadır. Gerenköy’de bu önermeye katılım oranı diğer yerleşmelere göre daha da fazladır.

Şekil 51
Öğrenci Velilerinin ‘ Foça’da Turizm Yatırımları İstihdam Sorunun
Çözümüne Katkı Sağlamaktadır.’ Önermesine İlişkin Görüşleri

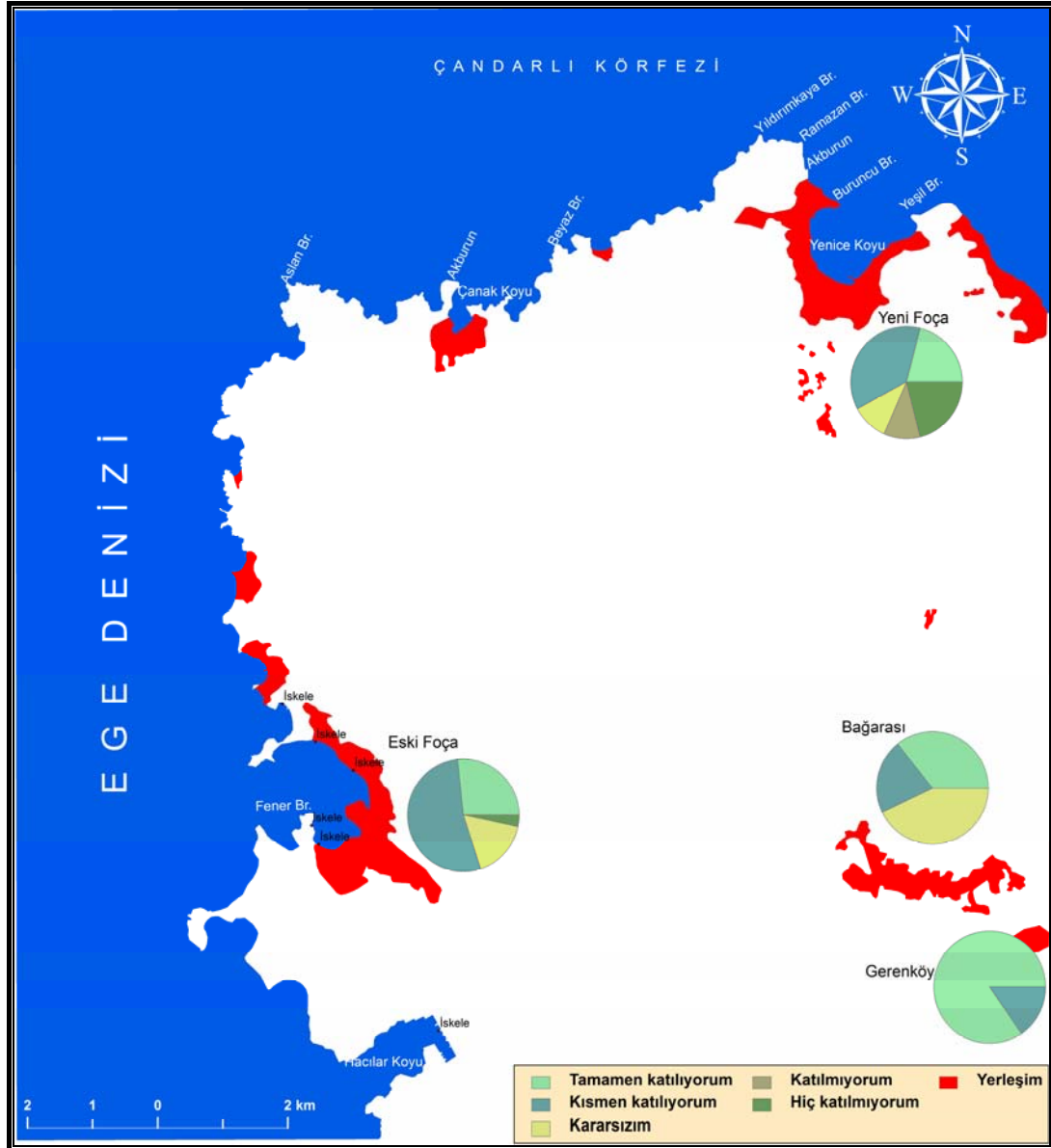
Öğrenci velilerinin Foça ilçesinde turizm yatırımlarıyla birlikte gelişen yeni iş alanları sayesinde büyüyen istihdam olanaklarıyla ilgili görüşlerinin ortalaması 2,46'dır (Tablo 47). Bu orandan anlaşılacağı üzere istihdam sorunun çözümünde turizm etkili olmasına rağmen tek başına yeterli olmamaktadır.

Şekil 52
Öğrenci Velilerinin ‘‘ Foça’da İnşaat Sektörünün Gelişmesinde Turizmin Çok Önemli Bir Yeri Vardır.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri

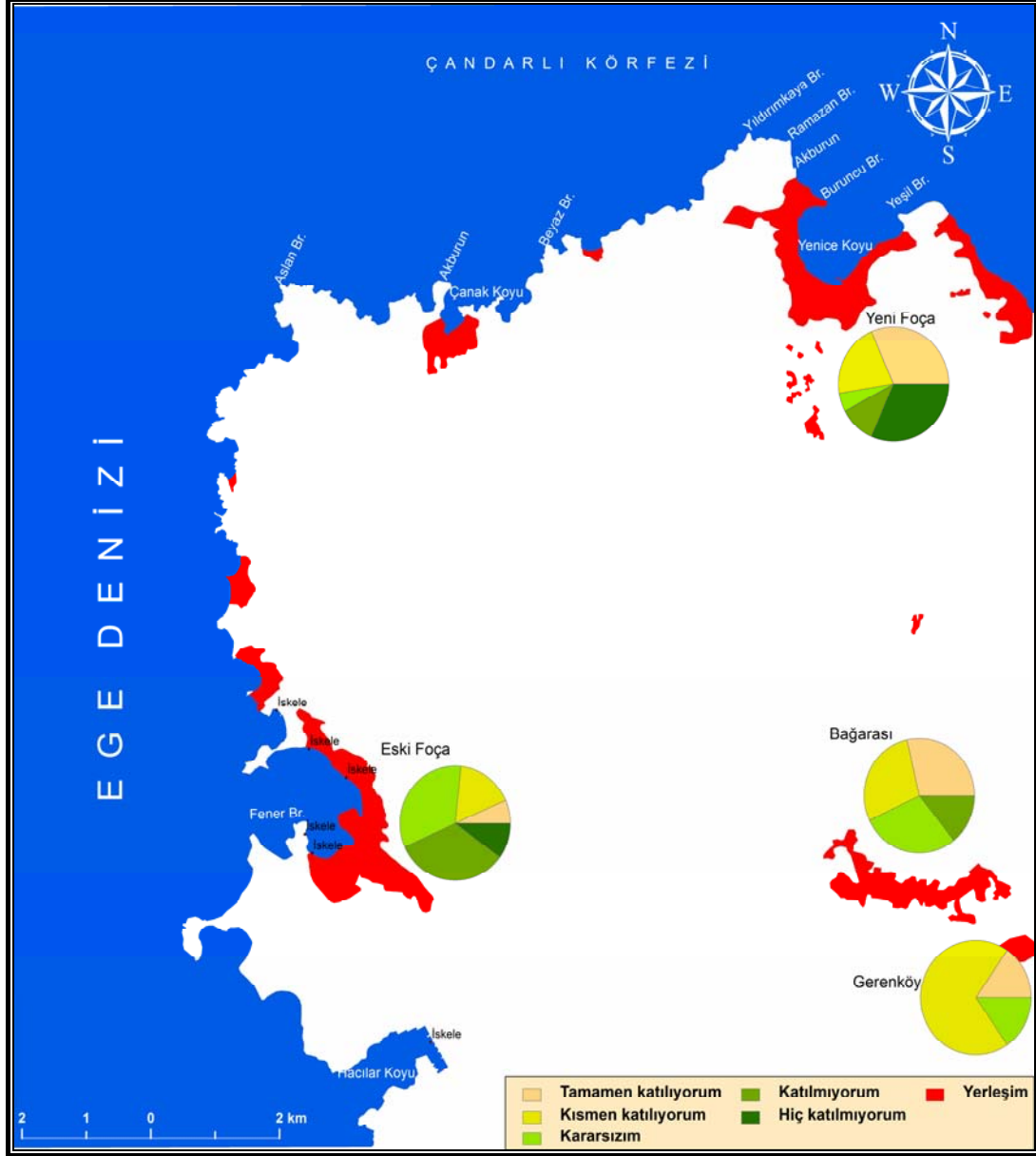
Öğrenci velilerinden oluşan deneklerin Foça ilçesinde turizmin gelişimiyle birlikte alt sektörlerden olan inşaat sektörünün büyümesi üzerindeki etkisiyle ilgili görüşleri ortalaması 2,26'dır (Tablo 47). Bu görüşe Foça halkının yaklaşık olarak orta düzeyde katıldığı görülmektedir. Gerenköy ve Bağarası'nda bu görüşe katılma oranı kentsel alanlara göre daha yüksektir.

Şekil 53
Öğrenci Velilerinin ‘‘ Turizm, Foça’da Hediyelik Eşya Sektörünün Gelişimine
Katkıda Bulunmaktadır.’’ Önermesine İlişkin Görüşleri

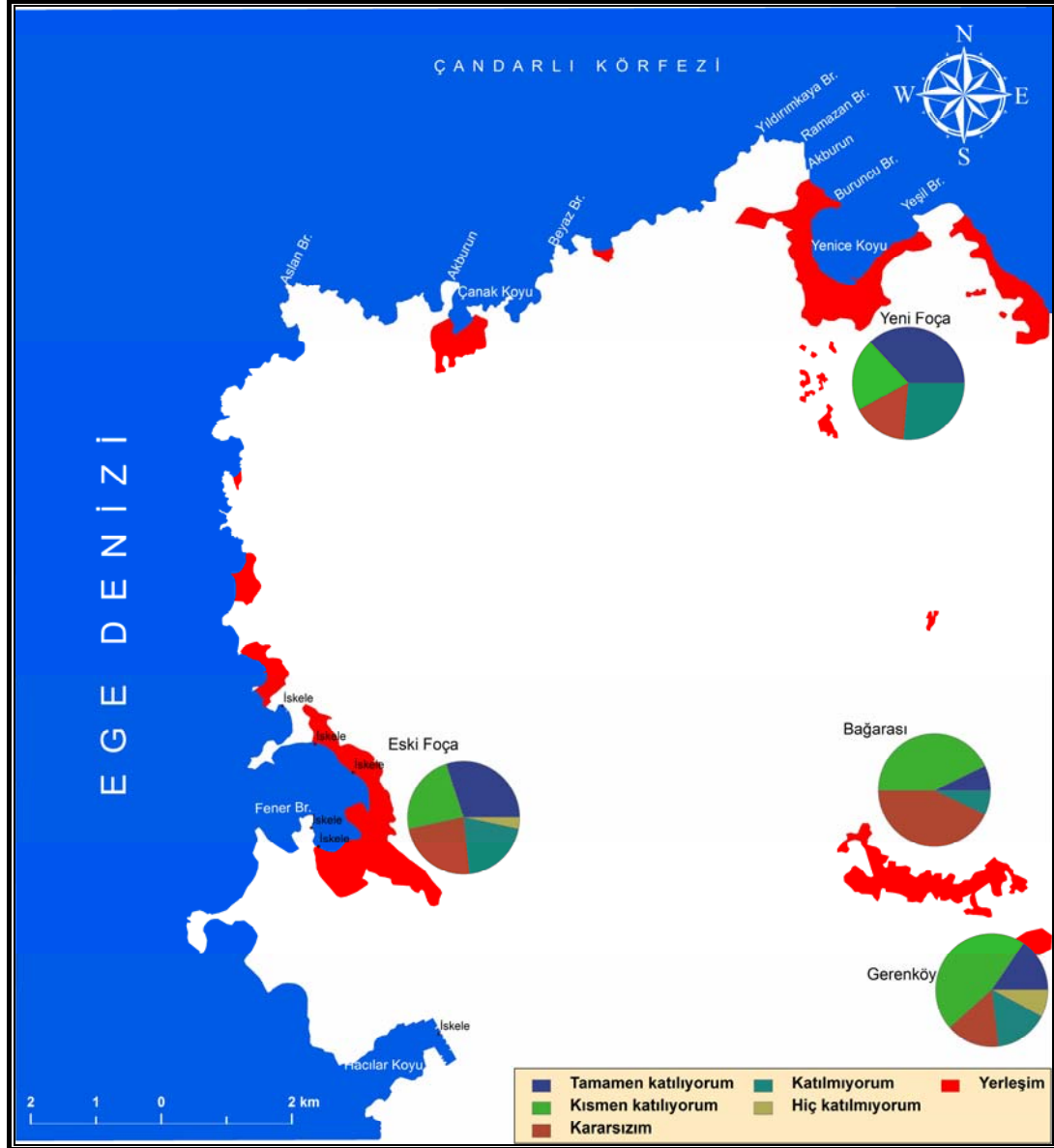
Foça ilçesindeki öğrenci velilerinin turizmin gelişimine bağlı olarak hediyelik eşya sektöründe büyüme olduğu yönündeki görüşle ilgili verdikleri yanıtların ortalaması 2,05'tir (Tablo 47). Kısmen katılıyorum seçeneğine daha yakın olan bu ortalama turizmle alt sektörler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Foça genelinde bu önermeye olumlu yönde yaklaşıldığı ve kırsal alanlarda bu görüşün biraz daha yukarılarda olduğu görülmektedir.

Şekil 54
Öğrenci Velilerinin “ Turizm, Foça’da Giyim Sektörünün Gelişmesinde Çok
Önemli Bir Etkendir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

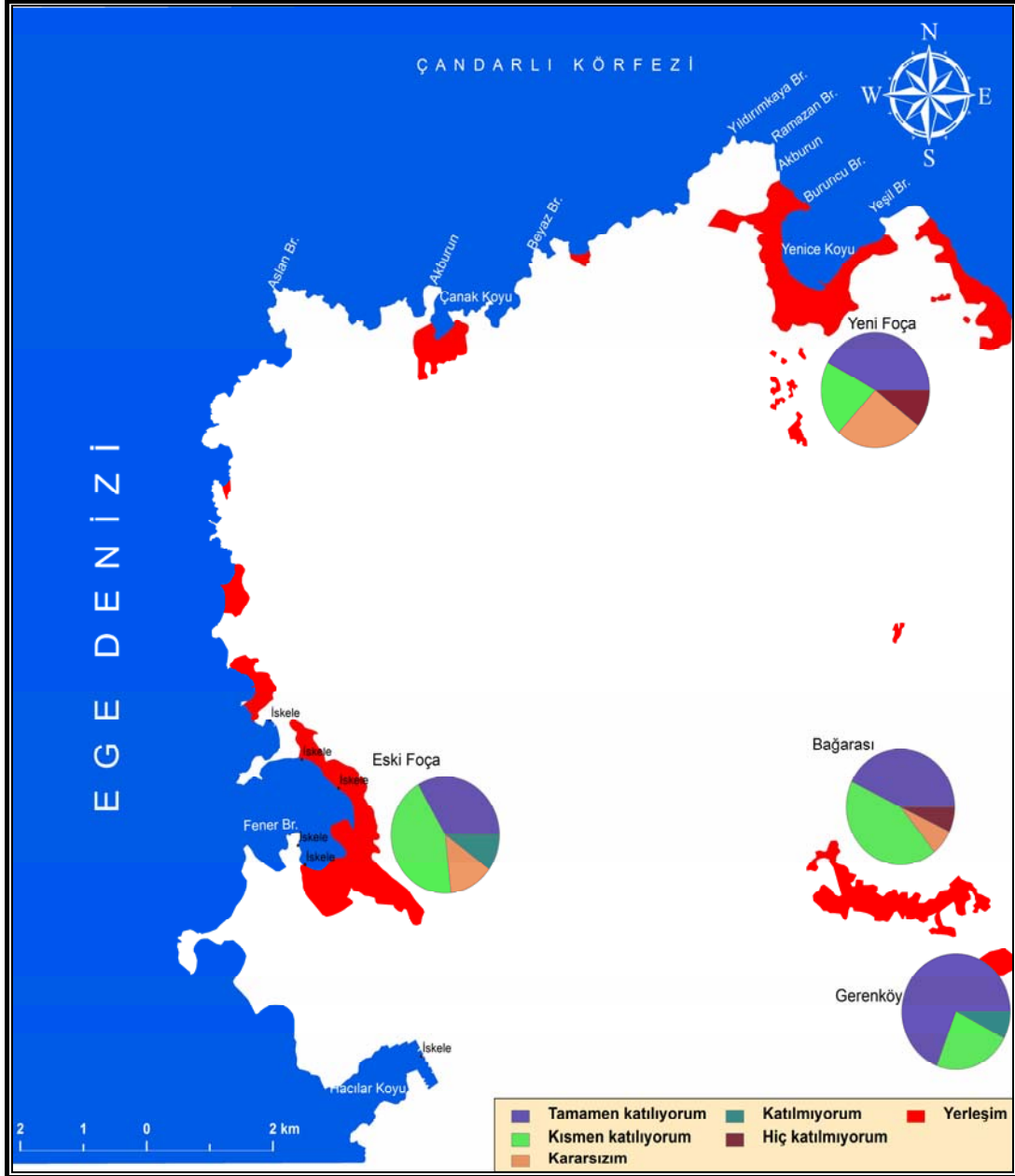
Öğrenci velilerinin Foça ilçesinde turizm ve giyim sektörünün gelişimi arasında kurduğu ilişkinin ortalaması 2,76'dır (Tablo 47). Bu sonuca göre Foça halkı giyim sektörü turizm etkileşimi konusunda daha çok kararsız kalma eğilimindedir. Yeni Foça ve Gerenköy'de bu önermeye olumlu yönde yaklaşım biraz daha üst seviyededir.

Şekil 55
Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Turizme Yönelik Yapılan Yatırımları, Yörenin Kalkınması İçin Yeterli Bulmuyorum.” Önermesine İlişkin Görüşleri

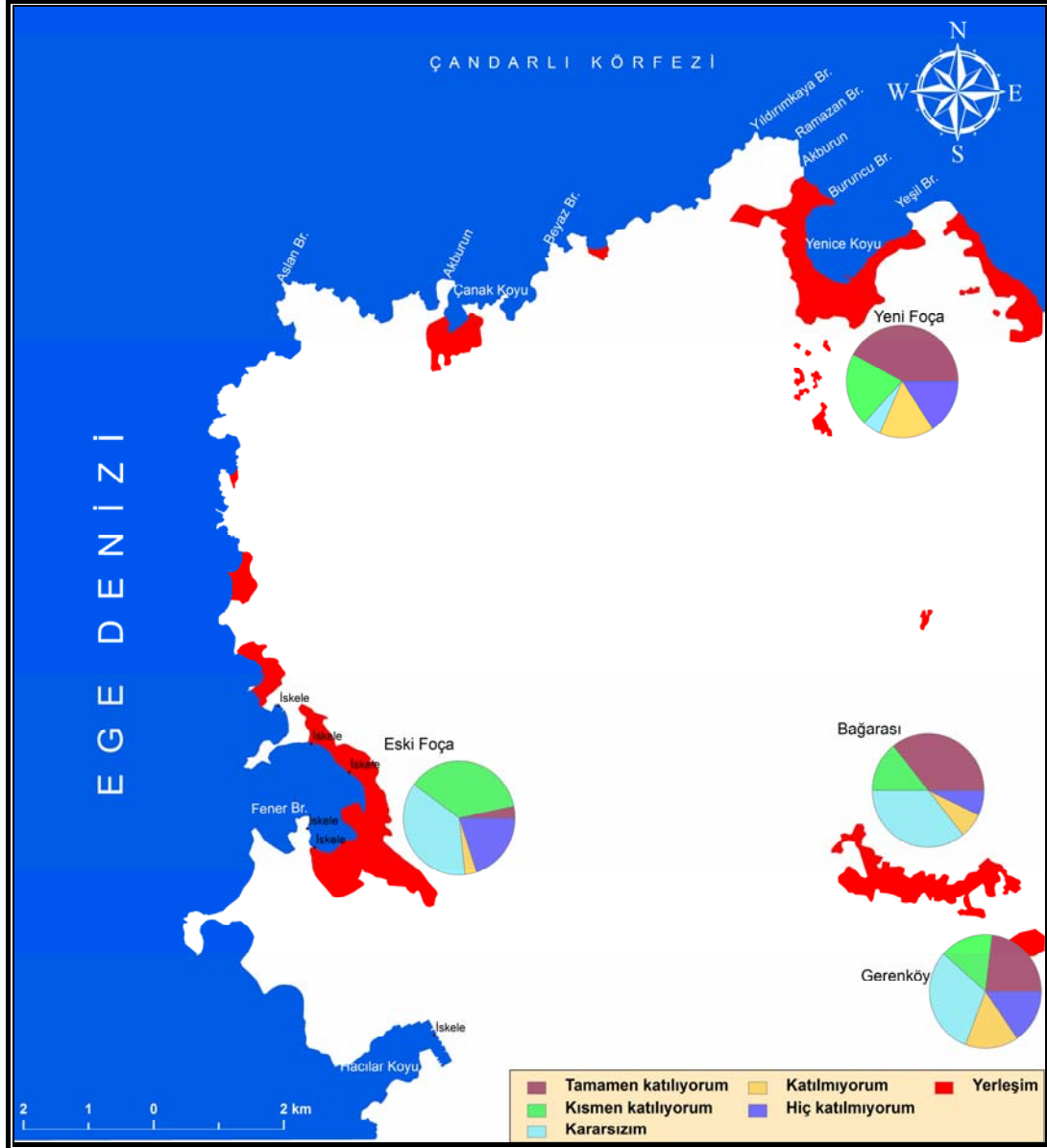
Foça ilçesinde öğrenci velilerinden oluşan deneklerin turizm yatırımlarının yörenin kalkınması bakımından yeterliliği hakkındaki görüşlerinin ortalaması 2,43'tür (Tablo 47). Turizm Foça'da birincil sektör konumuna geçmesine rağmen, ilçenin kalkınmasını tek başına sağlayamayacak durumda olduğu sonucu buradan çıkarılabilmektedir. Turizm olgusunun etkisinin daha az hissedildiği Gerenköy ve Bağarası'nda ise kentsel alanlardan biraz daha farklı bir sonuç vardır. Bu yerleşmelerdeki öğrenci velileri turizm yatırımlarını daha da yetersiz görmektedir.

Şekil 56
Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Ekonomi Bakımından En Yüksek Getiri Turizm Sektöründedir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

Turizm yatırımlarının ekonomi açısından karlılığıyla ilgili öğrenci velilerinin görüşlerinin ortalaması 1,92'dir (Tablo 47). Turizm alanında yatırım yapmanın Foça halkı tarafından en karlı işlerden birisi olarak görüldüğü bu ortalamadan anlaşılmaktadır.

Şekil 57
Öğrenci Velilerinin “ Turizmin Gelişimi Foça’da Tarım Alanlarının Küçülmesine Neden Olmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri

Turizm yatırımlarının artmasına bağlı olarak tarım alanlarının küçüldüğü yönündeki görüşle ilgili olarak Foça ilçesindeki öğrenci velilerinin görüşleri ortalaması 2,71'dir (Tablo 47). Foça halkının bu konuda daha çok kararsız kalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Yeni Foça'da bu önermeye katılımı daha yüksektir. Turizm yatırımlarının en yoğun olduğu Eski Foça'da ise katılım en düşük seviyede kalmaktadır.

6.5. Beşinci Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Yöre Halkının Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerine Yönelik Görüşleri Nelerdir?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmanın beşinci alt probleminde, turizmin yarattığı sosyo-kültürel sonuçların Foça halkı üzerindeki etkisinin, öğrenci velilerinden oluşan denekler tarafından ağırlıklı olarak hangi nedenlere bağlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 48
Turizm Kavramı ve Sosyo-Kültürel Etkileri İle İlgili Öğrenci Velilerinin Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Maddeler	O	SS
1-Turizmin gelişmesine bağlı olarak yöremize dışarıdan önemli ölçüde göç olayı meydana gelmiştir.	2.34	1.26
2- Foça'da Turizmin ilerlemesiyle birlikte nüfusun yapısında değişimler meydana gelmiştir.	1.67	0.77
3-Turizmin Foça üzerindeki kültürel etkileri olumsuz şekilde kendini göstermektedir.	3.32	1.37
4-Kırsal yerleşmelerin (Köy) sayısında turizmin artışına bağlı olarak azalma görülmektedir.	2.78	1.35
5-Turizm, kadınların iş hayatına katılımının artmasında etkili olmaktadır.	2.08	1.04
6-Turizmin, eğitim çağındaki kuşağın gelenek ve göreneklere bakış açısında yarattığı etkiyi olumsuz buluyorum.	3.17	1.35
7-Turizmin, eğitim çağındaki kuşak üzerindeki dilsel etkisini olumsuz buluyorum.	3.41	1.35
8-Turizm, eğitim çağındaki kuşağın giyim tarzını değiştirmektedir.	3.05	1.39
9- Foça'da turizmin gelişmesine bağlı olarak zamanla siyasi yaklaşımlar da değişmektedir.	2.71	1.30
10- Yöremizde toplumsal yapı üzerinde turizmin yarattığı değişim açıkça gözlemlenebilmektedir.	2.50	1.23
11- Turizm Foça'da dinsel yaklaşımlarda değişimlere neden olmaktadır.	3.45	1.36
12- Foça'da turizmin gelişimi aynı zamanda bazı ahlaki değerleri değişime uğrattığı doğru değildir.	2.60	1.27

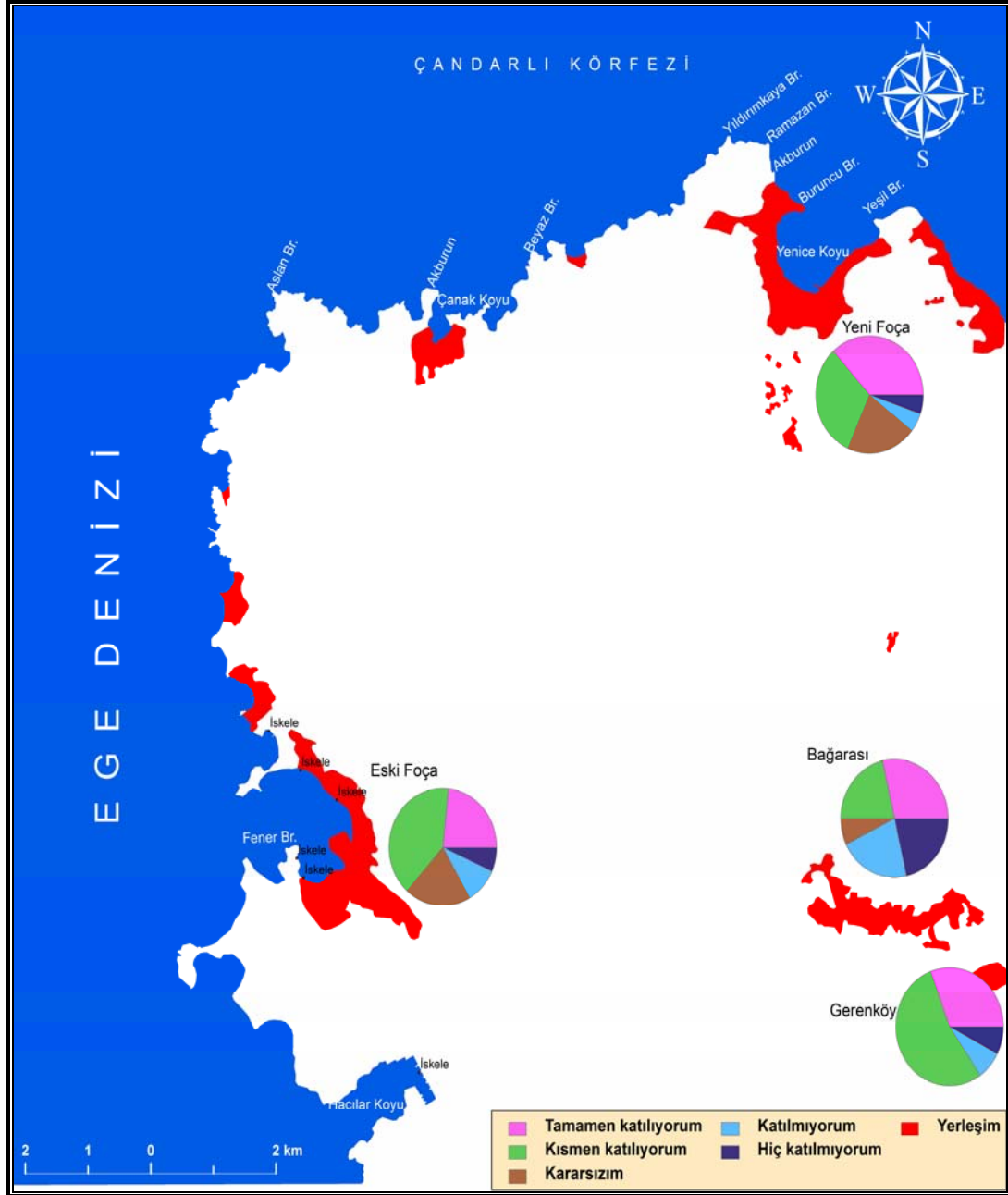
Araştırmanın beşinci alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrenci velilerinin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ile standart sapmaları maddelere göre belirlenmiş ve görüşleri değerlendirilmiştir.

Tablo 48 incelendiğinde Foça'da turizmin gelişimiyle birlikte nüfusun yapısında değişimlerin meydana geldiği şeklinde yüksek seviyede katılım olduğu anlaşılmaktadır.

Kadının çalışma hayatındaki varlığının artışına yönelik olarak turizmin teşvik edici etkisine Foça halkının yine yüksek oranda katıldığı görülmektedir. Foça'da anket sonuç değerlendirmelerinden bir diğeri de turizmin gelişim dönemleri boyunca dışarıdan yüksek oranda göç alındığı yönündedir.

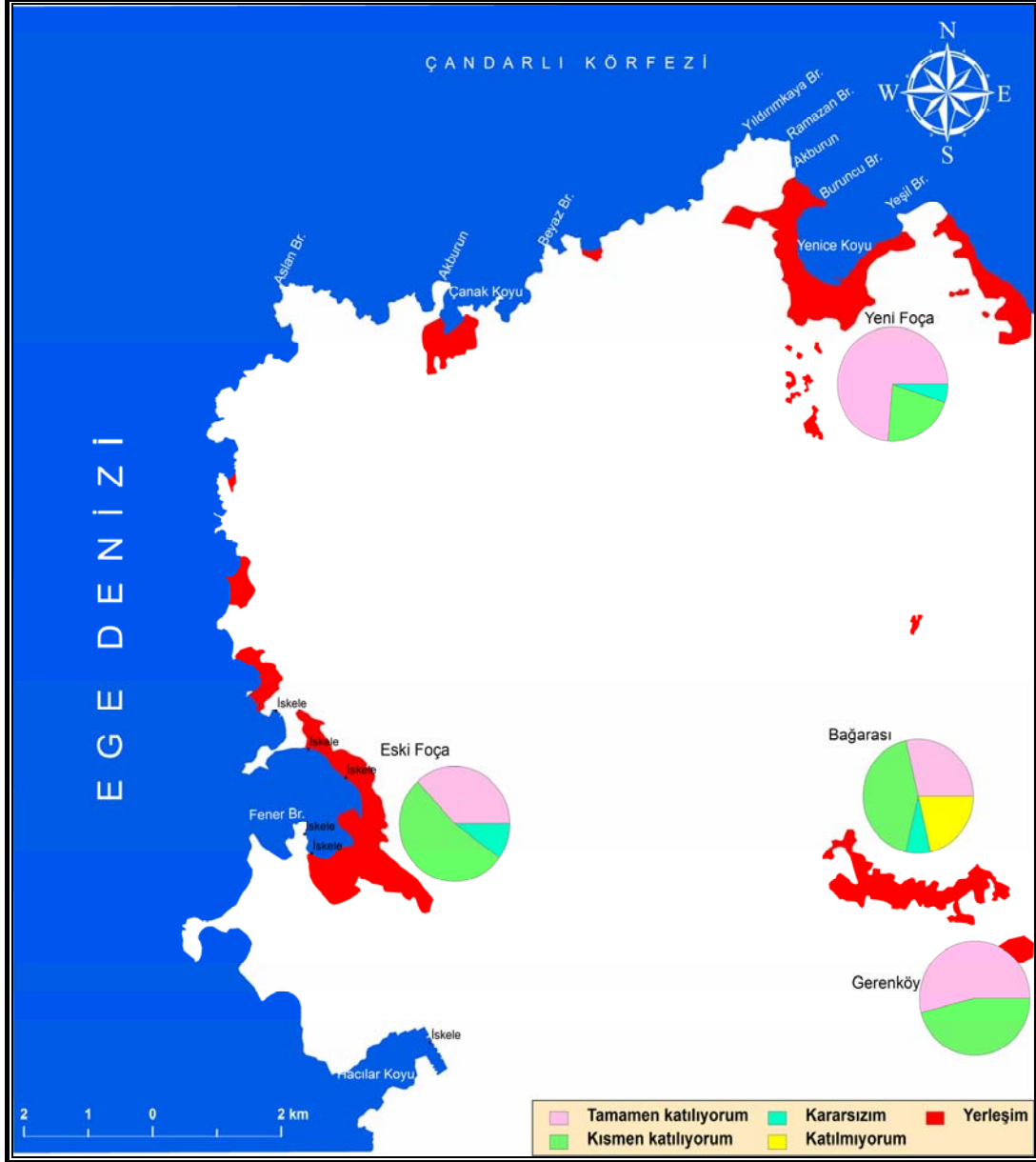
Turizmin eğitim çağındaki kuşak üzerindeki etkisi yüksek düzeyde olumlu bulunmaktadır. Dinsel değerlerdeki değişimde turizmin etkisinin düşük seviyede değerlendirildiği görülmektedir. Aynı şekilde turizm olgusunun Foça yöresi üzerindeki olumsuz kültürel etkileri genel olarak düşük seviyede değerlendirilmektedir.

Şekil 58
Öğrenci Velilerinin ‘ Turizmin Gelişmesine Bağlı Olarak Yöremize Dışarıdan
Önemli Ölçüde Göç Olayı Meydana Gelmiştir.’ Önermesine İlişkin Görüşleri

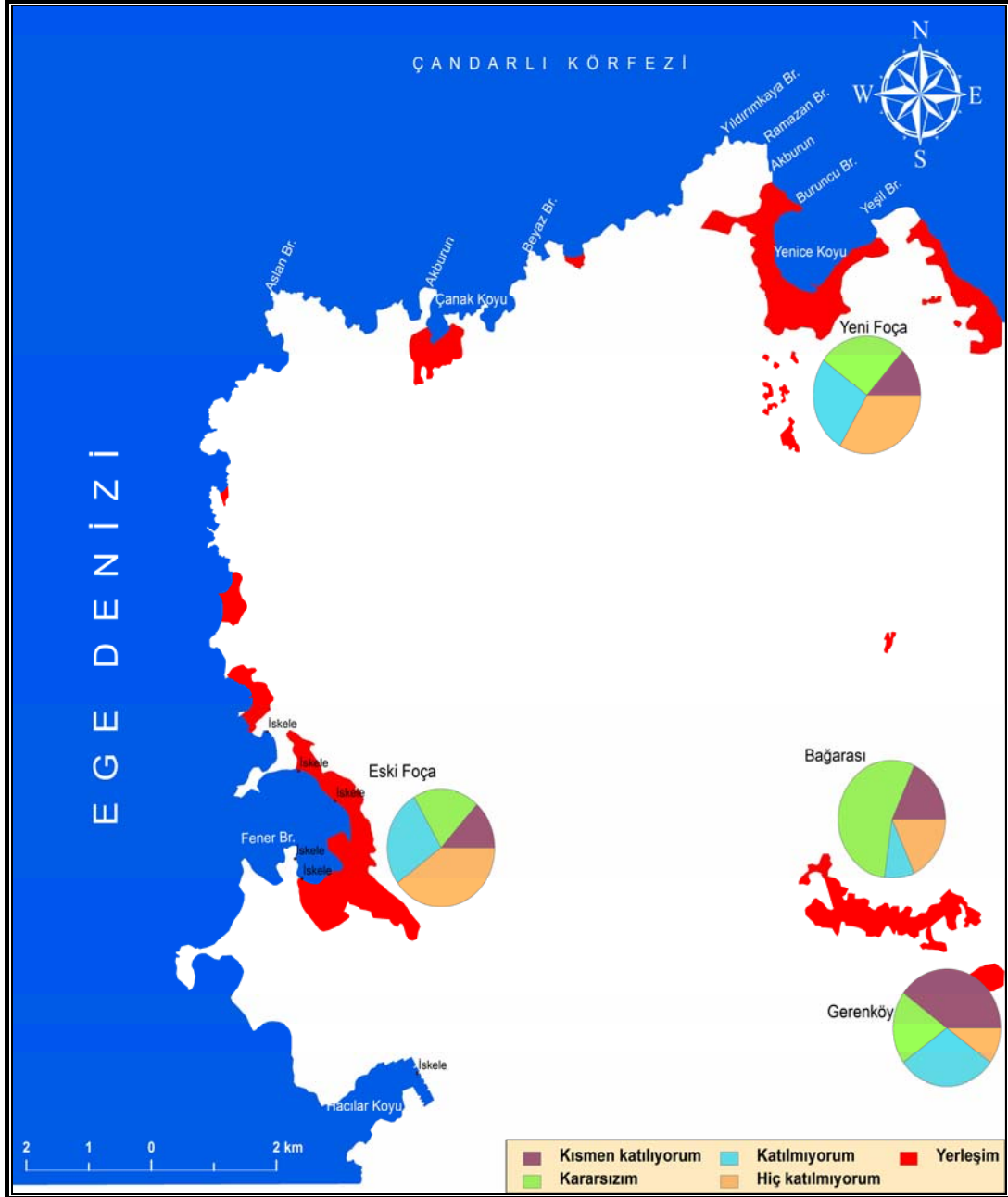
Öğrenci velilerinin turizmin gelişimine bağlı olarak Foça yöresine göç durumuyla ilgili görüşlerinin ortalaması 2,34'tür (Tablo 48). Kismen katılıyorum seçeneğine yakın olan bu görüşten hareketle Foça'ya gerçekleşen göçün yöre halkını çok rahatsız edecek bir boyuta ulaşmadığı söylenebilir.

Şekil 59
Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Turizmin İlerlemesiyle Birlikte Nüfus Yapısında Değişmeler Meydana Gelmiştir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

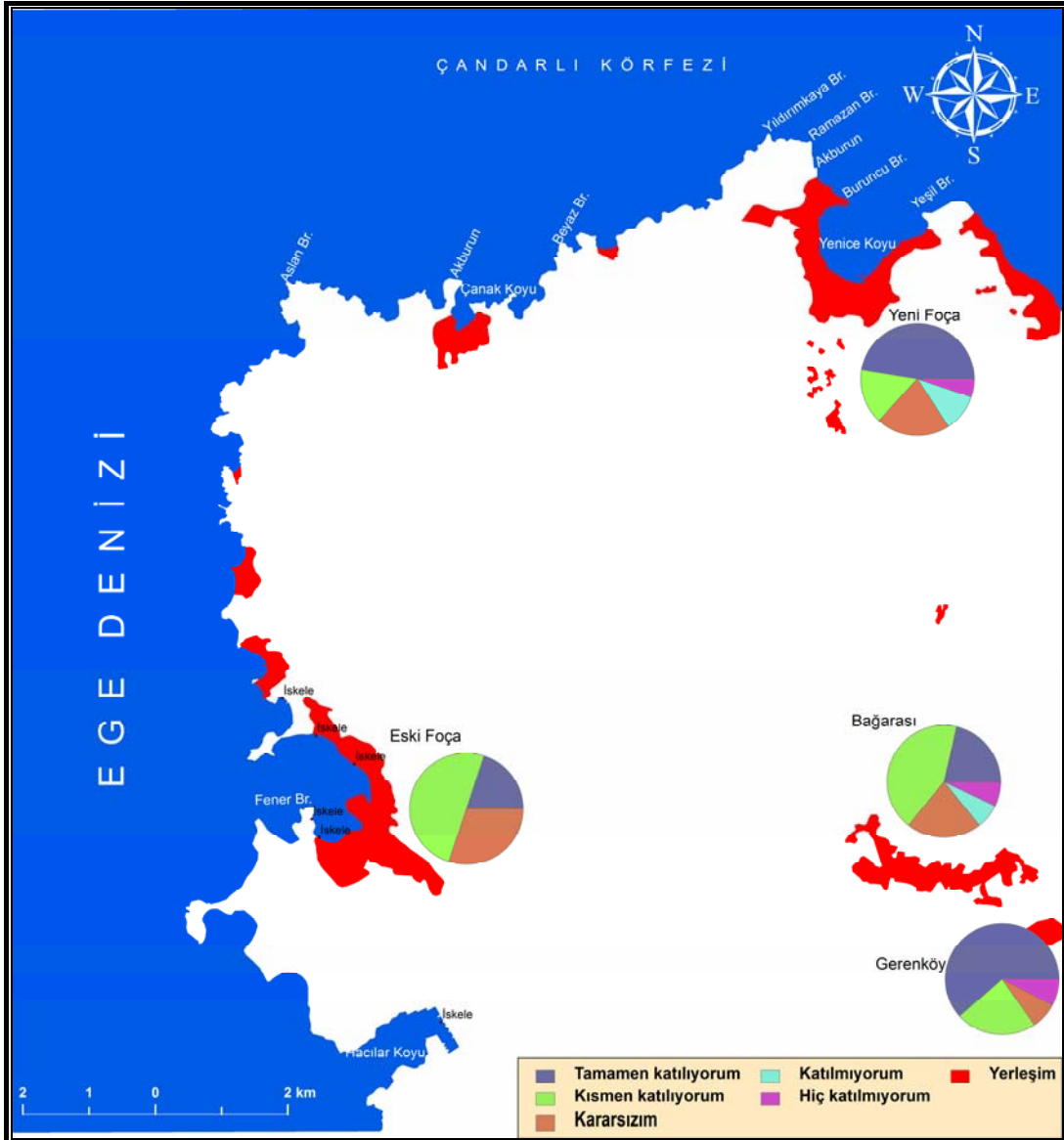
Foça ilçesinde, öğrenci velilerinin nüfusun yapısında meydana gelen değişimlerle turizmin gelişimi arasında kurdukları ilişkinin ortalaması 1,67'dir (Tablo 48). Buna göre Foça halkının genel olarak turizm olgusunun gelişim dönemleriyle birlikte nüfusun yapısında hızlı bir değişimin yaşandığını düşünmekte olduğu açıktır.

Şekil 60
Öğrenci Velilerinin “ Turizmin Foça Üzerindeki Kültürel Etkileri Olumsuz Şekilde Kendini Göstermektedir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

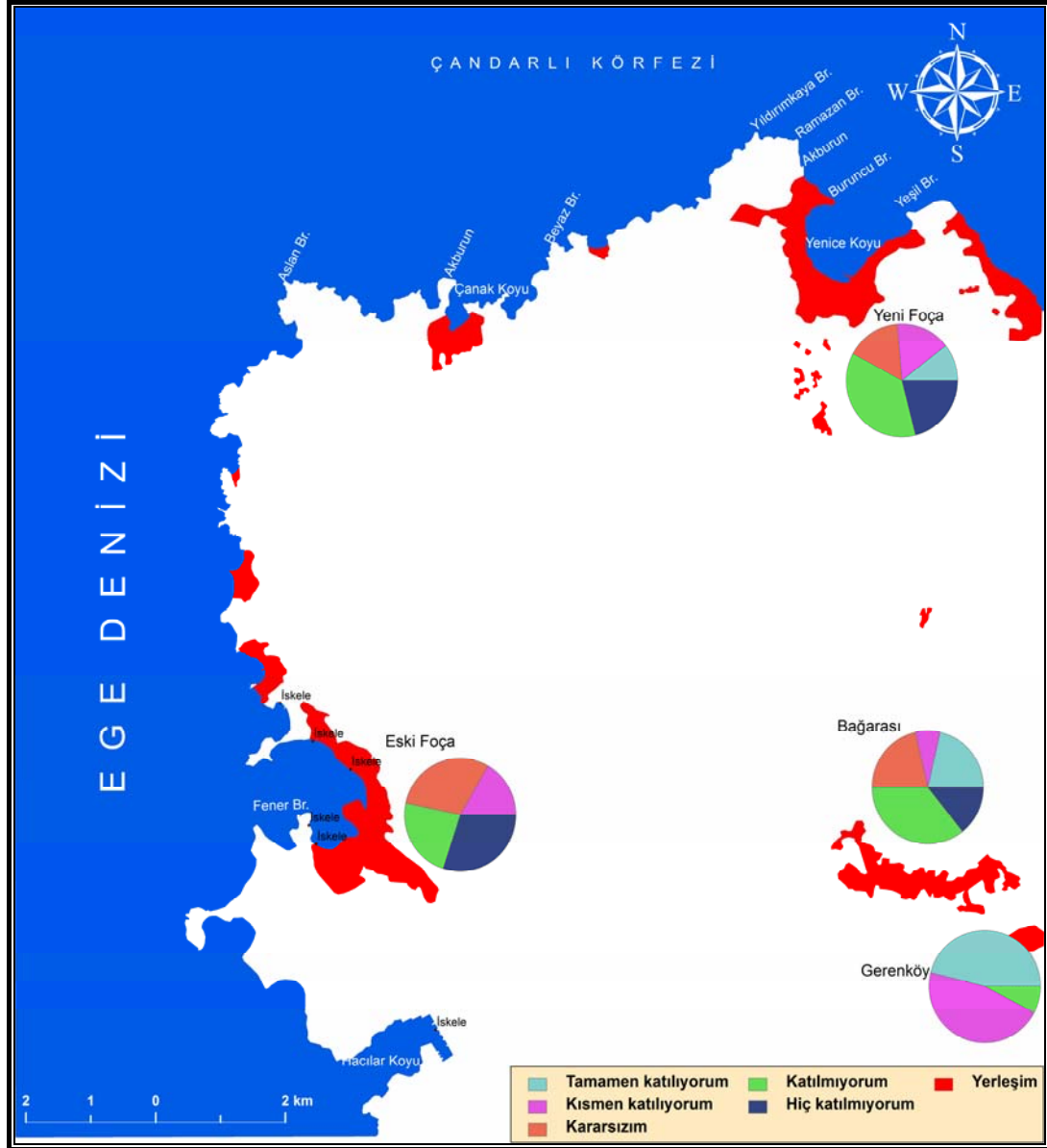
Foça ilçesinde, turizmin kültürel alanda etkileriyle ilgili öğrenci velilerinden oluşan deneklerin görüşlerinin ortalaması 3,32'dir (Tablo 48). Öğrenci velilerinin bu görüşle turizmle birlikte Foça'da değişen kültürel değerlerin olumsuz yönde gelişmediğini düşündükleri anlaşılmaktadır.

Şekil 62
Öğrenci Velilerinin ‘ Turizm, Kadınların İş Hayatına Katılımının Artmasında Etkili Olmaktadır.’ Önermesine İlişkin Görüşleri

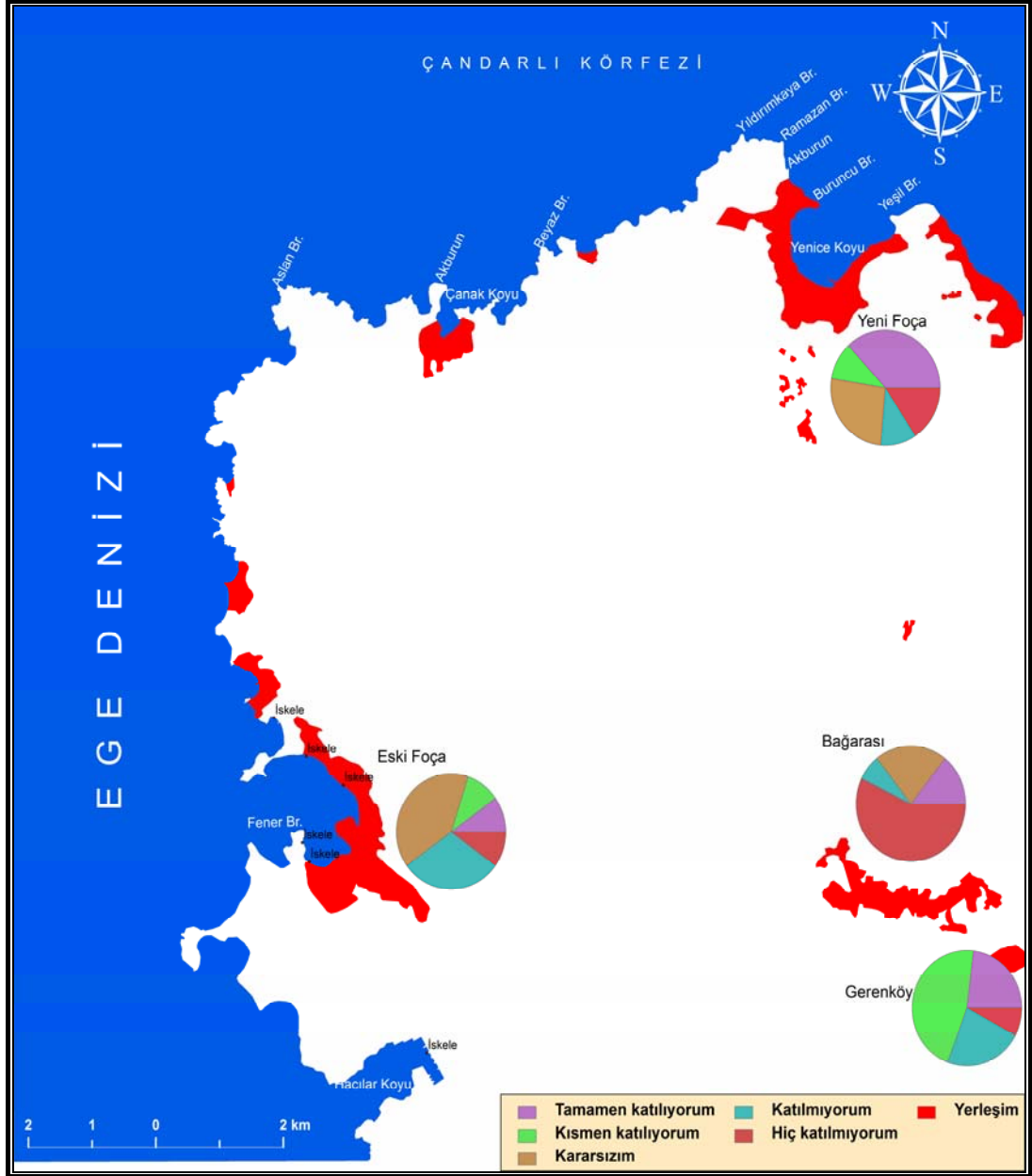
Kadının iş hayatına katılım oranıyla turizmin gelişimi arasındaki ilişkiyle ilgili Foça ilçesi öğrenci velilerinin görüşlerinin ortalaması katılıyorum seçeneğine yakındır (2,08). Foça halkı kadının bir hizmet sektörü olan turizmin gelişimiyle birlikte kadının toplumsal rollerinin arttığının bilincinde olduğu görülmektedir (Tablo 48). Ekonomik anlamda Foça'nın diğer yerleşmelerine oranla daha geri durumda bulunan Gereköy'de kadının çalışma hayatındaki etkinliğinde turizmle birlikte gelen değişimin daha etkili olduğu şekil 62'den anlaşılmaktadır.

Şekil 63
Öğrenci Velilerinin ‘ Turizmi Eğitim Çağındaki Kuşağın Gelenek ve
Göreneklere Bakışı Açısından Yarattığı Etkiyi Olumsuz Buluyorum.’
Önermesine İlişkin Görüşleri

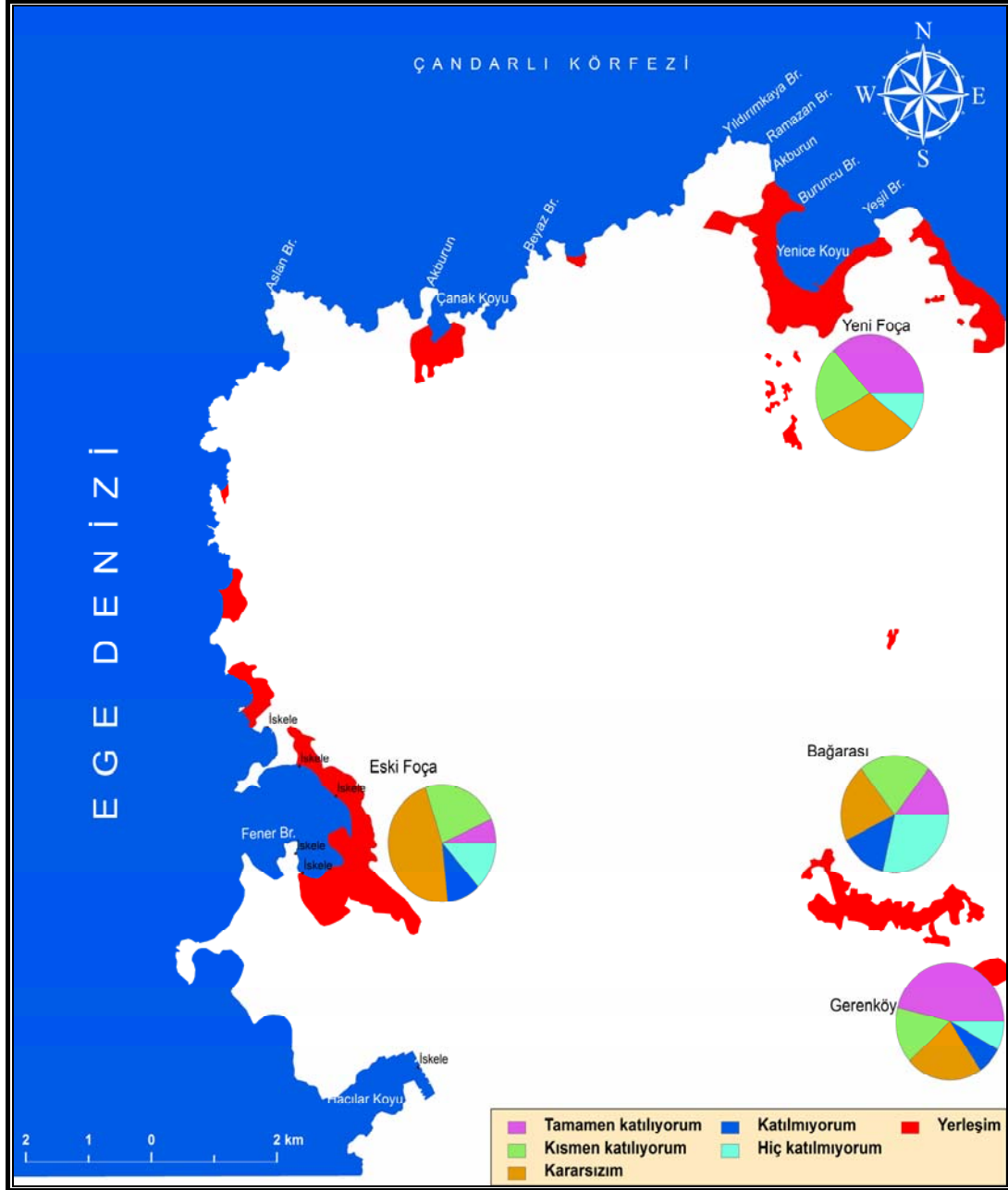
Foça ilçesinde, öğrencilerin turizm faaliyetleri doğrultusunda gelenek ve göreneklere yaklaşımındaki farklılaşmalarla ilgili öğrenci velilerinin görüşlerinin ortalaması 3,17'dir (Tablo 48). Bu sonuç uyarınca, öğrenci velilerinin öğrencilerin turizmle birlikte değişen yaklaşımlarında olumsuz yönde bir gelişme olmadığı görüşünde olduğu değerlendirilebilir. Biraz daha geleneksel yönleri ön planda bulunan Gerenköy için bu değerlendirmeyi yapmak pek sağlıklı olmayacaktır.

Şekil 65
Öğrenci Velilerinin “ Turizm, Eğitim Çağındaki Kuşağın Giyim Tarzını Değiştirmektedir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

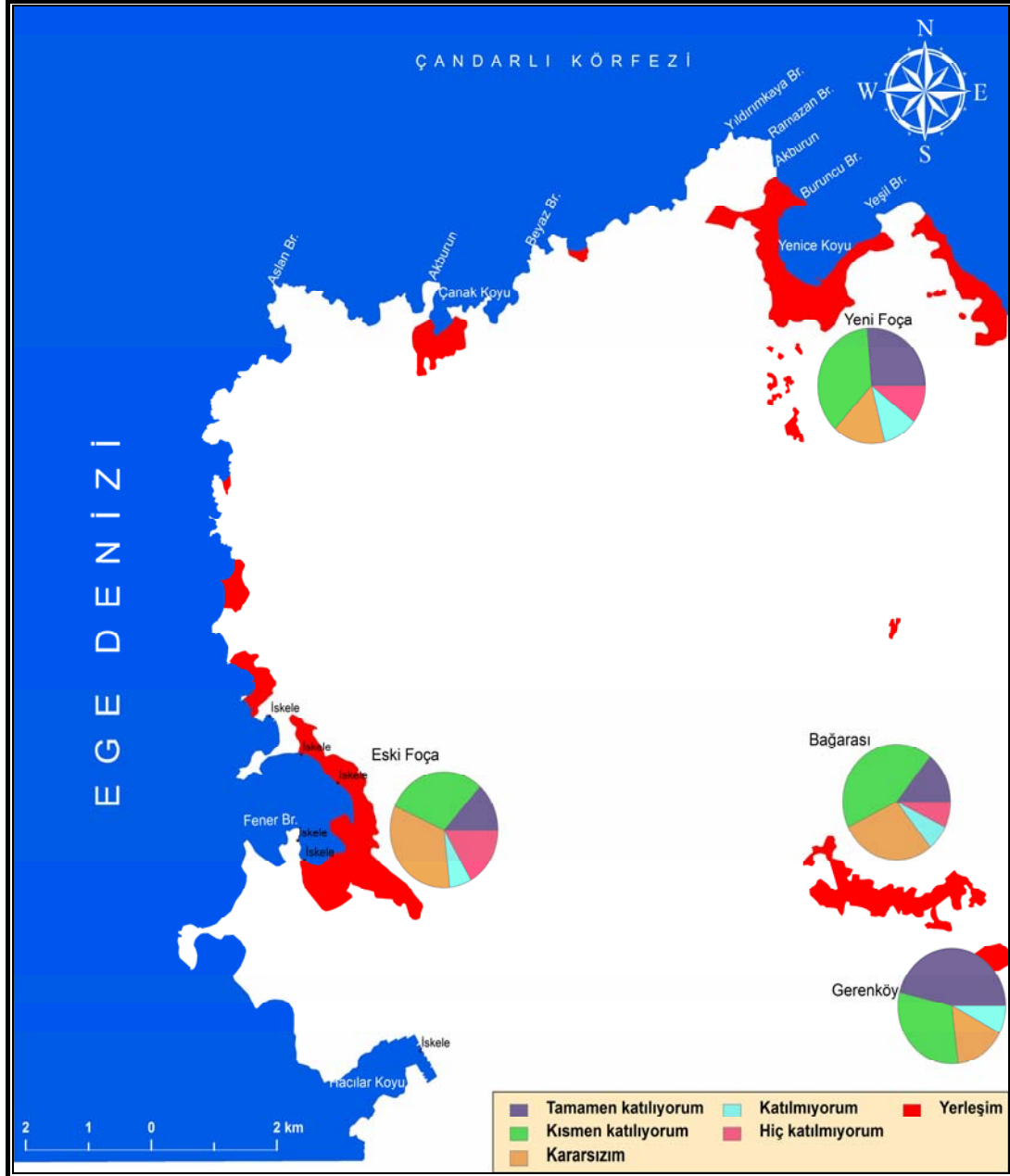
Turizmin sosyo-kültürel etkilerinden birisi olarak düşünülebilecek giyim tarzı ile ilgili öğrenci velilerinin görüşleri ortalaması 3,05'tir (Tablo 48). Öğrenci velilerinden oluşan grubun bu sonuçla daha çok kararsız kaldığı anlaşılmaktadır. Bağarası, bu önermede hiç katılmıyorum seçeneğinin en yüksek oranda olduğu yerleşmedir.

Şekil 66
Öğrenci Velilerinin “ Foça’da Turizmin Gelişmesine Bağlı Olarak Zamanla Siyasi Yaklaşımlar da Değişmektedir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

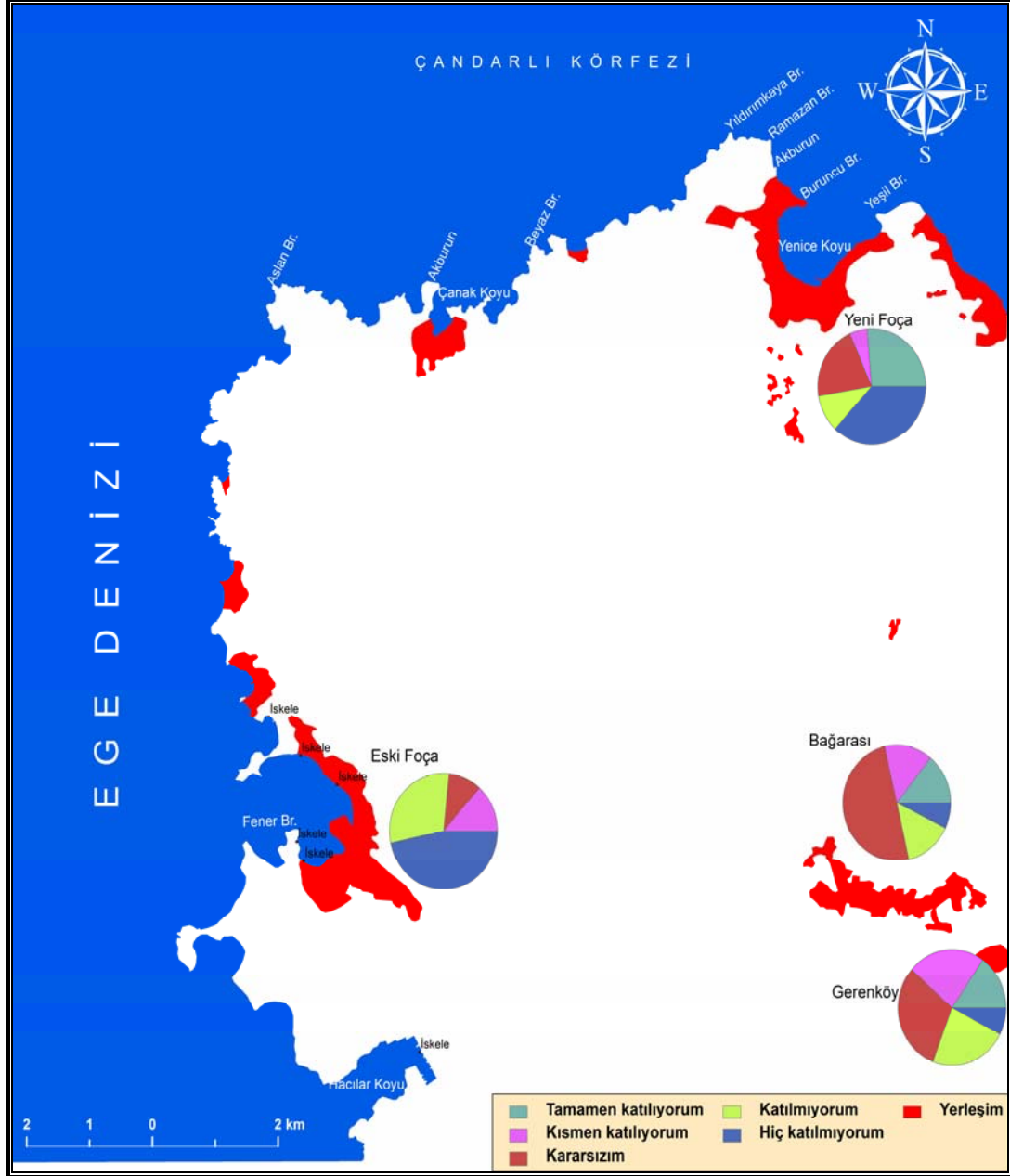
Foça ilçesinde, öğrenci velilerinin gelişen turizm faaliyetlerinin siyasi yaklaşımlarda değişime neden olduğu ile ilgili görüşleri ortalaması 2,71’dir (Tablo 48). Foça halkı siyasi yaklaşımların turizmden etkilendiği konusunda kararsız kalmaktadır.

Şekil 67
Öğrenci Velilerinin “Yöremizde Toplumsal Yapı Üzerinde Turizmin Yarattığı Değişim Açıkça Gözlemlenebilmektedir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

Toplumsal yapı üzerinde turizmin yarattığı değişimlerle ilgili öğrenci velilerinin görüşlerinin ortalaması 2,50'dir (Tablo 48). Foça halkının kararsızım ile katılıyorum seçenekleri arasında yanıtladığı bu maddeye göre orta seviyede bir görüş vardır.

Şekil 68
Öğrenci Velilerinin “ Turizm Foça’da Dinsel Yaklaşımlarda Değişimlere Neden Olmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri

Foça ilçesinde, öğrenci velilerinin turizmle birlikte dinsel değerlerin değişime uğradığı şeklindeki yaklaşıma verdikleri yanıtın ortalaması 3,45'tir (Tablo 48). Buradan hareketle Foça halkının turizmin dinsel değerleri de dönüşüme uğrattığı görüşüne büyük oranda katılmadıkları anlaşılmaktadır.

6.6. Altıncı Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Yöre Halkının Turizmin Çevresel Etkisine Yönelik Görüşleri Nelerdir?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmanın altıncı alt probleminde, turizmin yarattığı çevresel boyuttaki sonuçların Foça halkı üzerindeki etkisinin, öğrenci velilerinden oluşan denekler tarafından ağırlıklı olarak hangi nedenlere bağlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın altıncı alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrenci velilerinin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ile standart sapmaları maddelere göre belirlenmiş ve görüşleri değerlendirilmiştir.

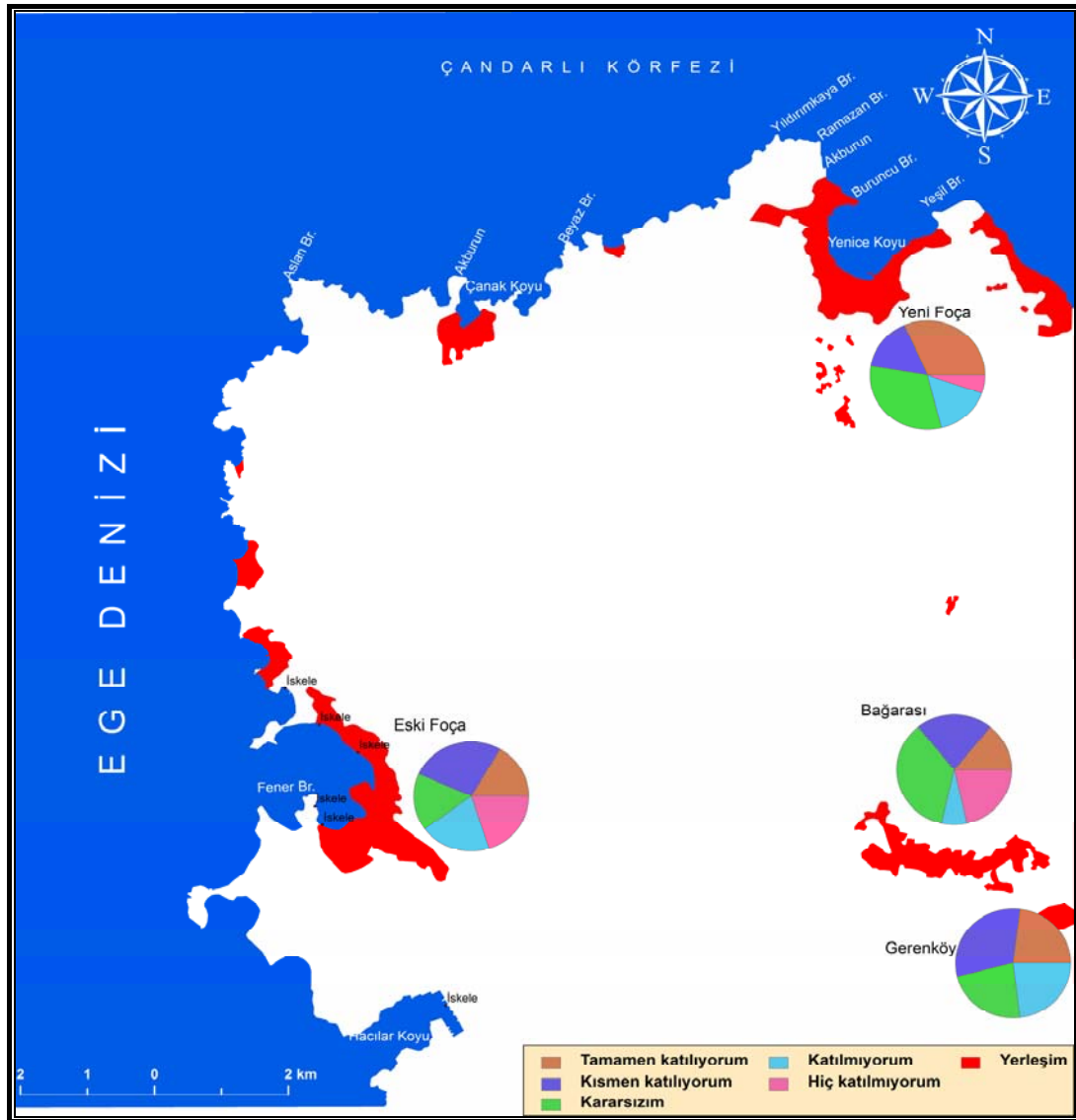
Tablo 49
Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri İle İlgili Öğrenci Velilerinin Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Maddeler	O	SS
1- Foça'daki turizm tesisleri yeşil alanlara duyarlı değildir.	2.78	1.32
2- Tarihsel doku turizm faaliyetlerinden zarar görmektedir.	3.14	1.36
3- Foça'da turizmin gelişmesinin önündeki en önemli engel tanıtım eksikliğidir.	1.93	0.96
4- Yabancı turistlerin ilgisinin azlığı yöremizde turizmin gerilemesine neden olmaktadır.	2.38	1.14
5- Askeri alanların çokluğu turistik yatırımları azaltmaktadır.	3.00	1.18
6- Foça'da turizm çeşitliliği yeterli seviyede değildir.	2.13	1.12
7-Turizm tesisleri, yapım aşamasında ve sonrasında doğal çevreyi bozacak etkiler yaratmaktadır.	2.49	1.19
8-Ulaşım açısından değerlendirildiğinde Foça, güney sahillerine benzer (Çeşme, Bodrum, Alanya vb.) turistik kapasiteyi taşıyabilir.	2.43	1.23
9- Turistik tesisler kıyı kullanımı açısından daha çok olumsuz etki yaratmaktadır.	3.06	1.21

Tablo 49 incelendiğinde, Foça halkının turizmin önündeki en büyük engelin tanıtım eksikliği olduğuna yüksek seviyede katıldığı görülmektedir. Foça'da turizm çeşitliliğinin yeterli seviyede olmadığına yine yüksek seviyede katılım vardır. Yabancı turistlerin ilgi azlığının turizm gelişiminde önemli bir sorun olduğu yüksek seviyede katılımın olduğu diğer bir sorunu oluşturmaktadır. Turistik tesislerin kıyı

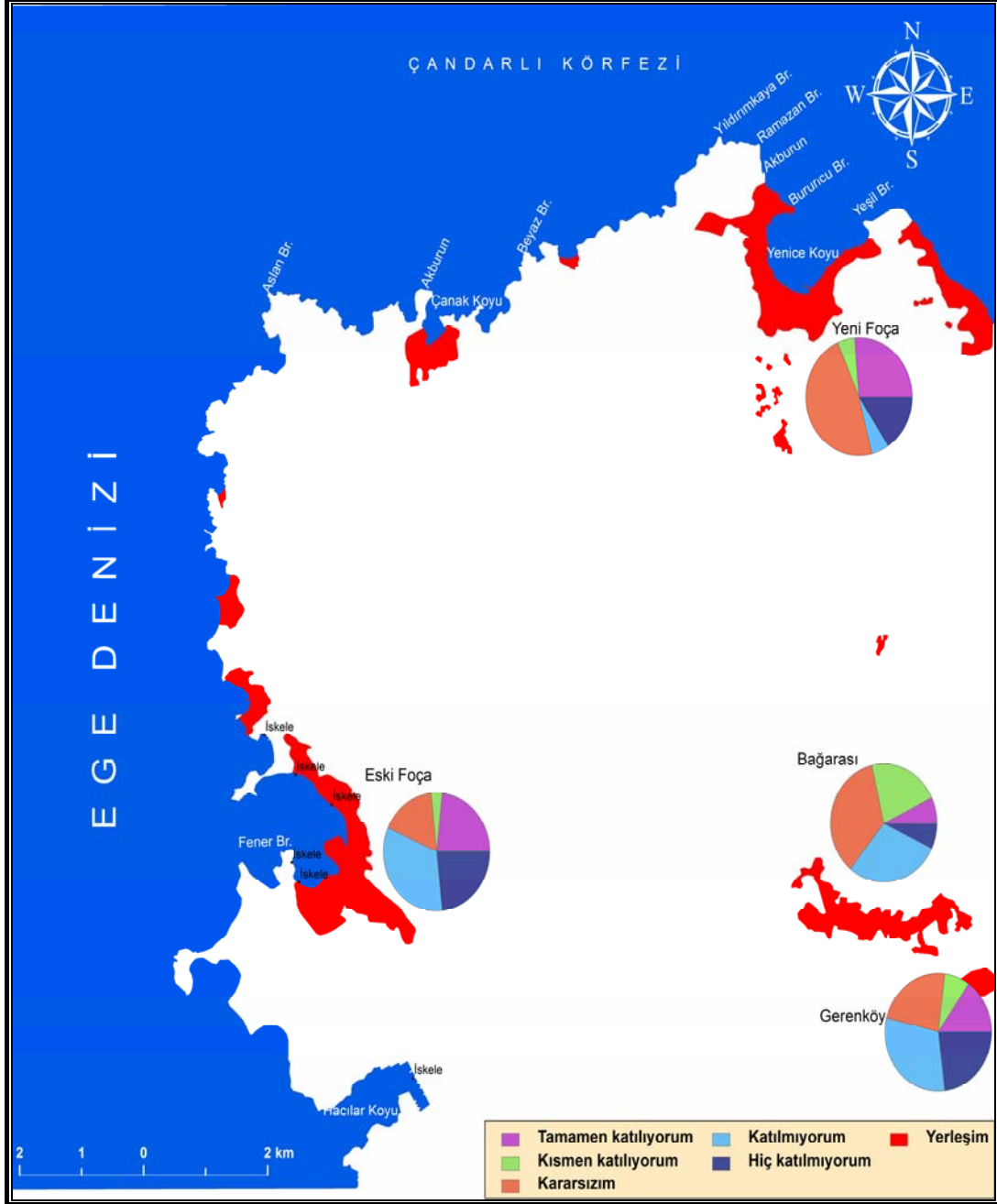
kullanımı açısından olumsuz sonuçlar doğurduğuna Foça halkı düşük seviyede katılmaktadır. Askeri alanların çokluğu ile turizmin gelişmesi arasında kurulan olumsuz bağ orta seviyede kalmaktadır. Turistik tesislerin yeşil alanlara duyarlılığı konusunda katılım yine orta seviyeye yakındır.

Şekil 70
Öğrenci Velilerinin ‘Foça’daki Turizm Tesisleri Yeşil Alanlara Duyarlı Değildir.’ Önermesine İlişkin Görüşleri

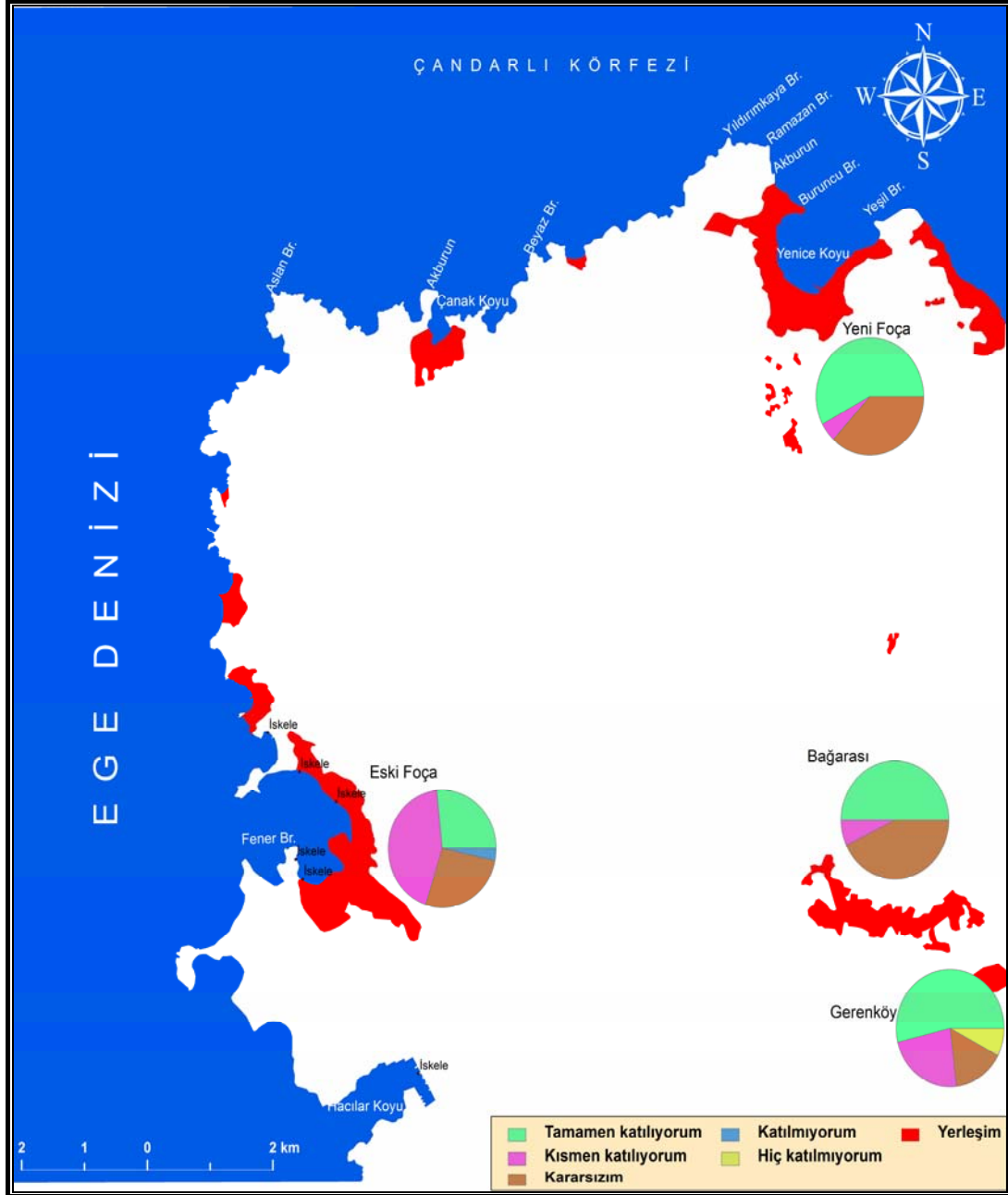
Öğrenci velilerinin turizm tesislerinin yeşil alanlara duyarlılığıyla ilgili görüşleri ortalaması 2,78'dir (Tablo 49). Foça halkı turizm tesislerinin çevre duyarlılığı konusunda bu sonuçlara göre kararsız kalmaktadır.

Şekil 71
Öğrenci Velilerinin “Tarihsel Doku Turizm Faaliyetlerinden Zarar Görmektedir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

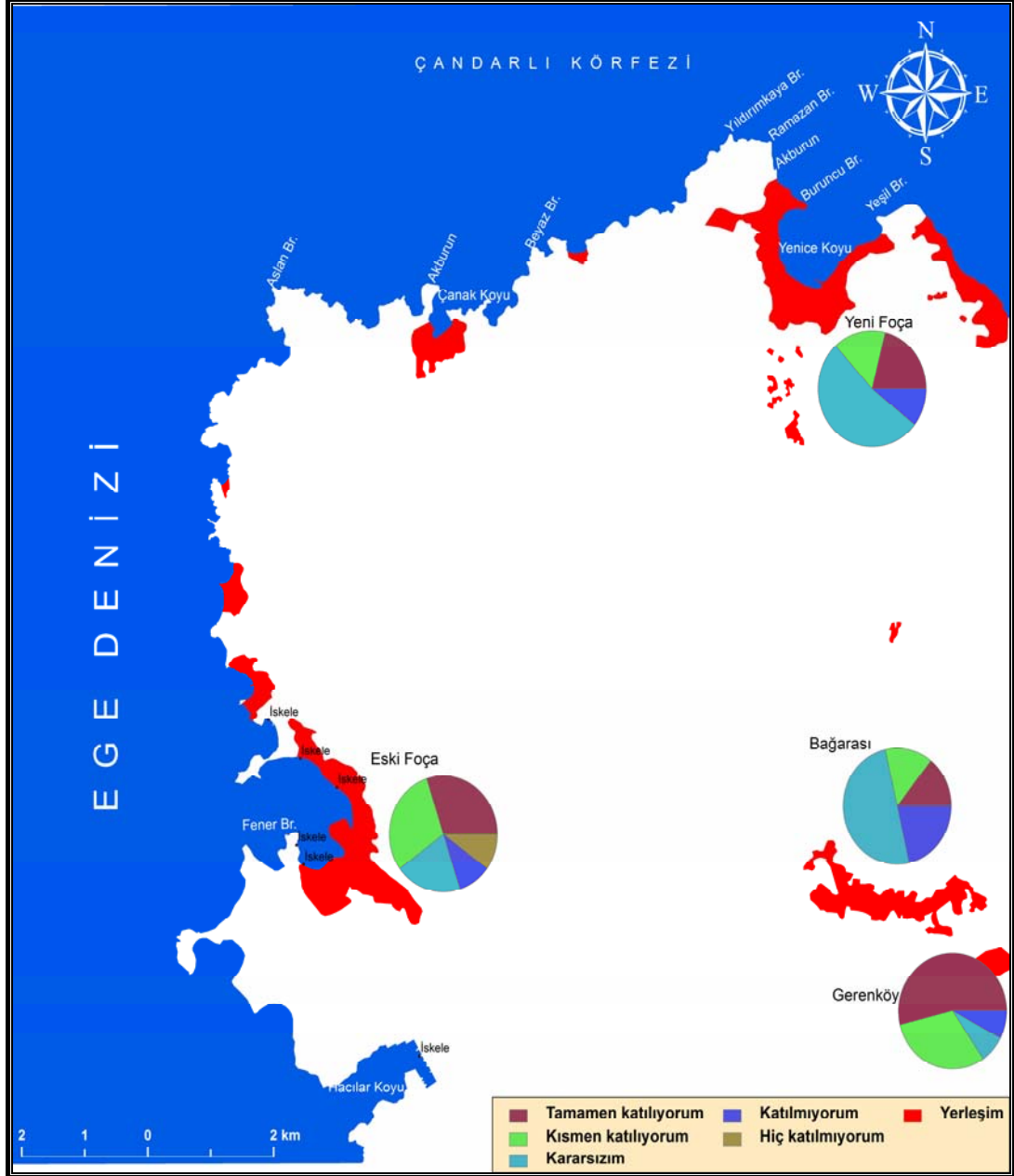
Foça ilçesinde, öğrenci velilerinin turizmin tarihsel kaynaklar üzerindeki yarattığı etkiyle ilgili görüşleri ortalaması 3,14'tür (Tablo 49). Öğrenci velileri tarihsel kaynakların zarar gördüğü görüşüne daha yakındır.

Şekil 72
Öğrenci Velilerinin “Foça’da Turizmin Gelişmesinin Önündeki En Önemli Engel Tanıtım Eksikliğidir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

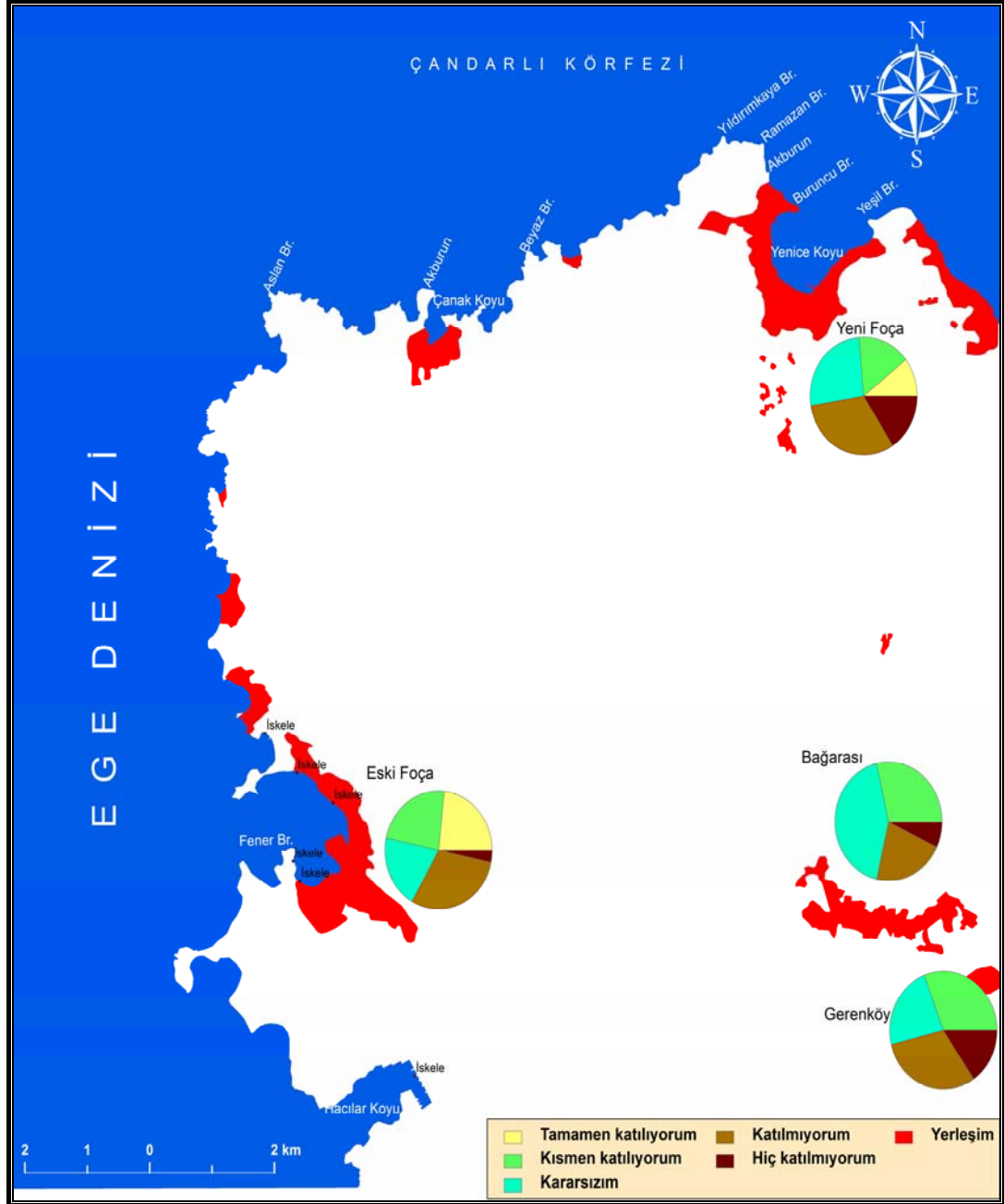
Turizmin Foça ilçesinde gelişim sürecinde karşılaştığı en önemli engelin tanıtım eksikliği olduğuna dair öğrenci velilerinin görüşlerinin ortalaması 1,93'tür (Tablo 49). Foça halkı bu görüşe katılıyorum seçeneğinden daha üst seviyede katılım göstererek sorunun Foça'da turizmin gelişimi açısından önemine işaret etmişlerdir.

Şekil 73
Öğrenci Velilerinin “Yabancı Turistlerin İlgisinin Azlığı Yöremizde Turizmin Gerilemesine Neden Olmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri

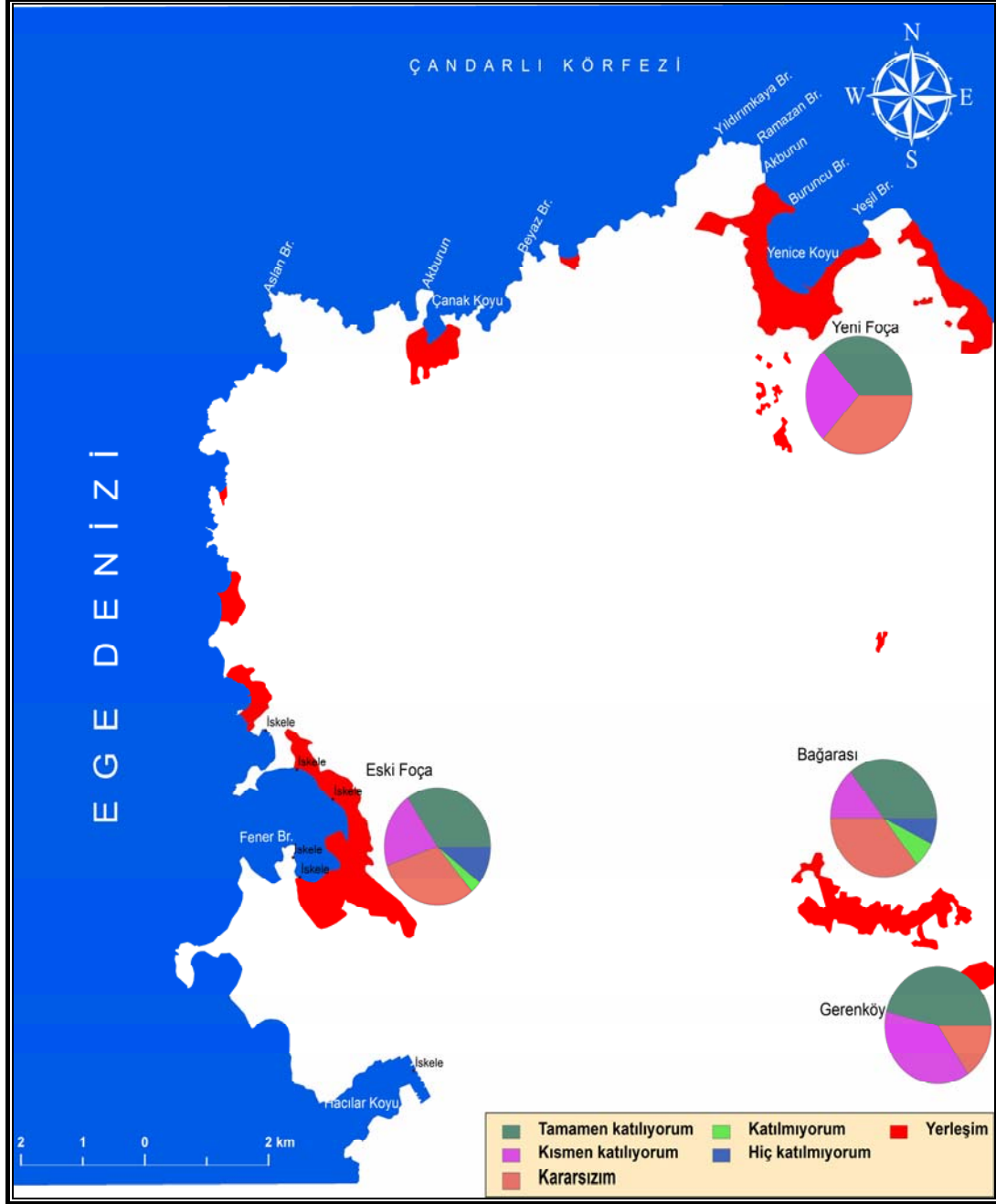
Öğrenci velilerinden oluşan deneklerin, Foça ilçesinde turizm önündeki engellerden birisi olarak görülen yabancı turist azlığıyla ilgili görüşlerinin ortalaması 2,38'dir (Tablo 49). Katılıyorum seçeneğine daha yakın olan bu görüş aynı zamanda Foça ilçesinde ileriye dönük yapılacak yerel planlamalar açısından önem arz etmektedir.

Şekil 74
Öğrenci Velilerinin “ Askeri Alanların Çokluğu Turistik Yatırımları Azaltmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri

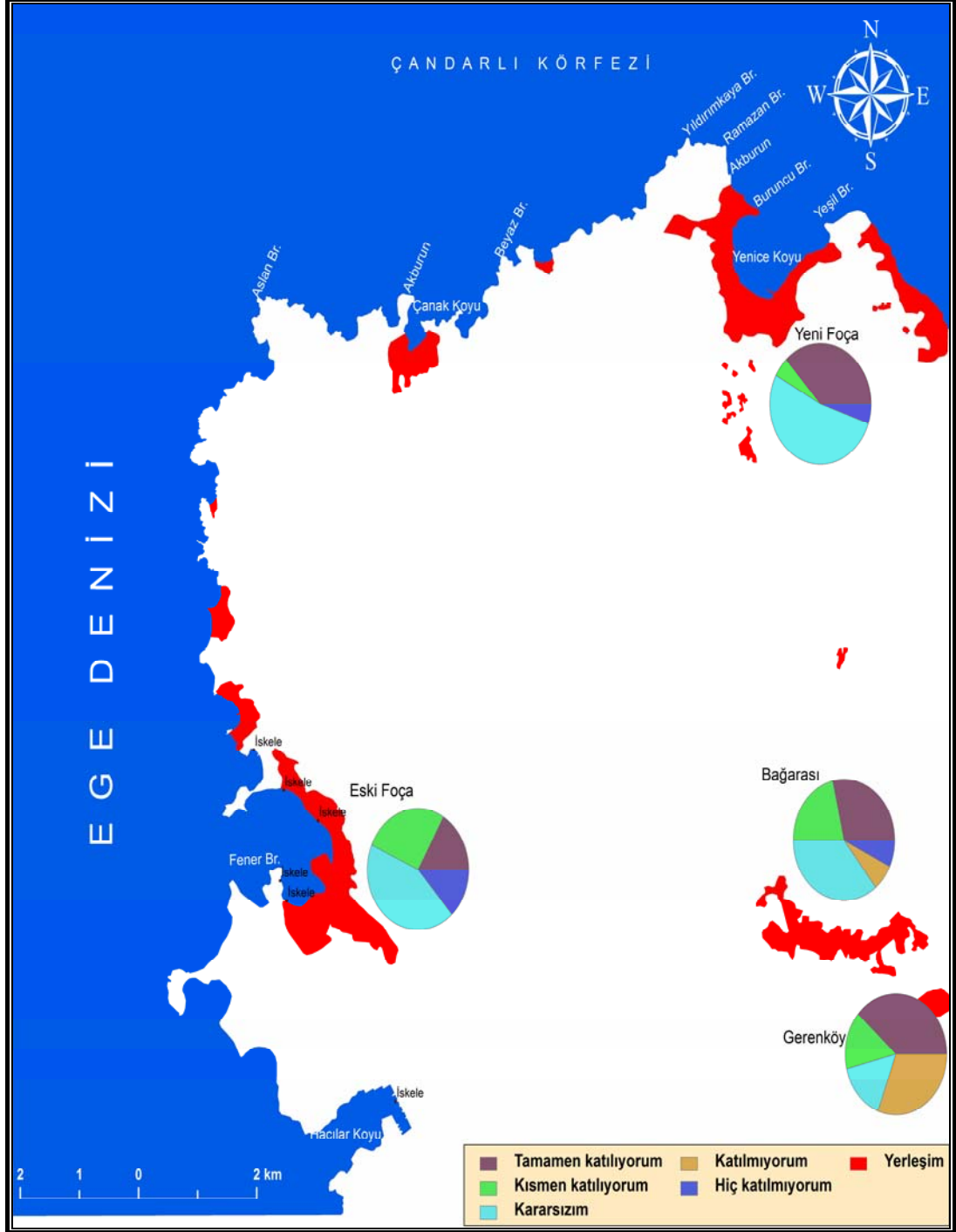
Askeri alanların çokça olduğu Foça'da bu durumun turizm üzerindeki etkisiyle ilgili öğrenci velilerinin görüşlerinin ortalaması 3,00'dür (Tablo 49). Bu sonuçtan hemen kolayca anlaşılacağı üzere Foça halkı bu sorun karşısında kararsız kalmaktadır.

Şekil 75
Öğrenci Velilerinin “Foça’da Turizm Çeşitliliği Yeterli Seviyede Değildir.”
Önermesine İlişkin Görüşleri

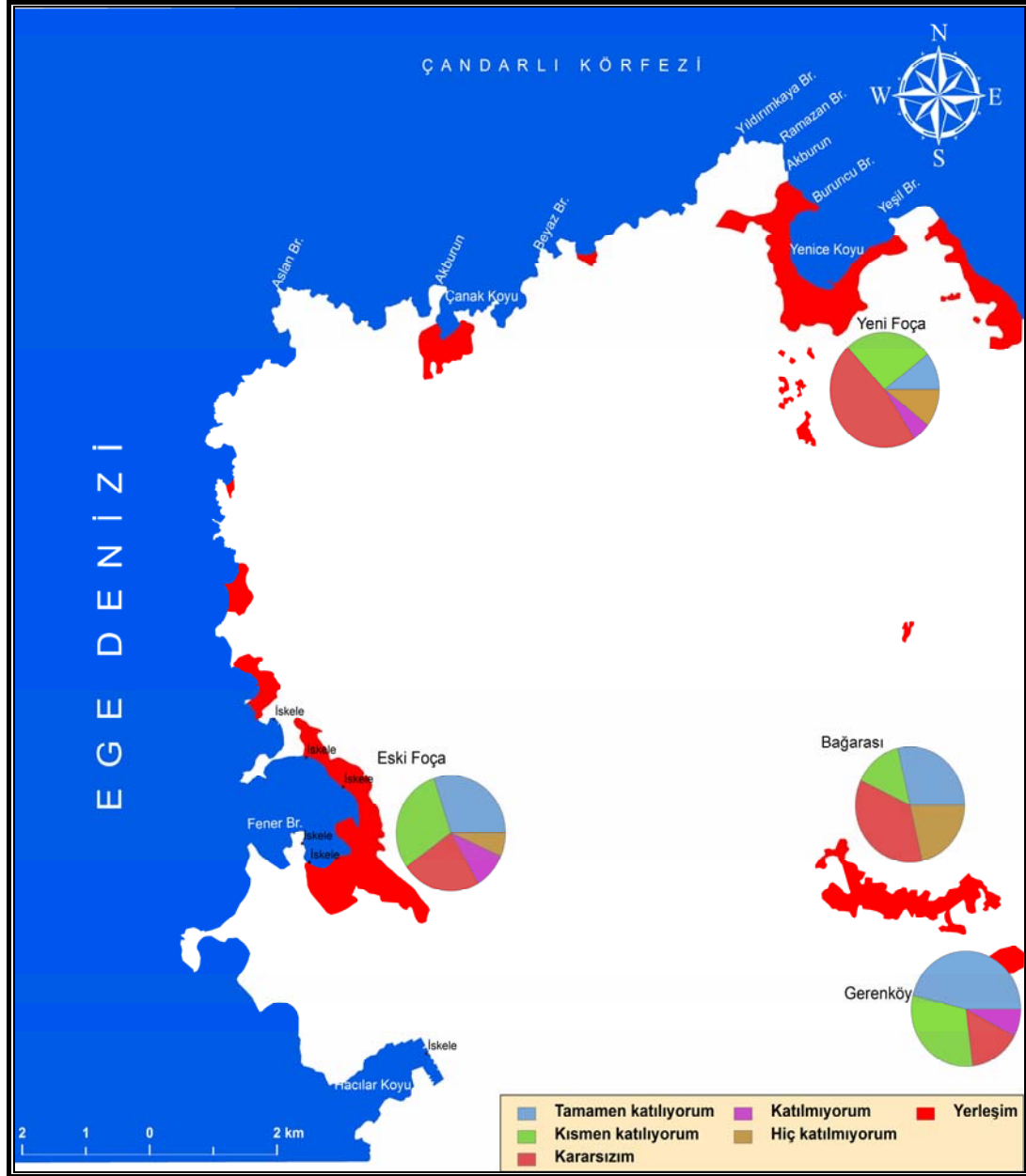
Foça ilçesinde, öğrenci velilerinin turizmin çeşitliliğiyle ilgili görüşlerinin ortalaması 2,13'tür (Tablo 49). Foça halkının yöredeki turizmi çeşitlilik bakımından eksik bulduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 76
Öğrenci Velilerinin “Turizm Tesisleri, Yapım Aşamasında ve Sonrasında Doğal Çevreyi Bozacak Etkiler Yaratmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri

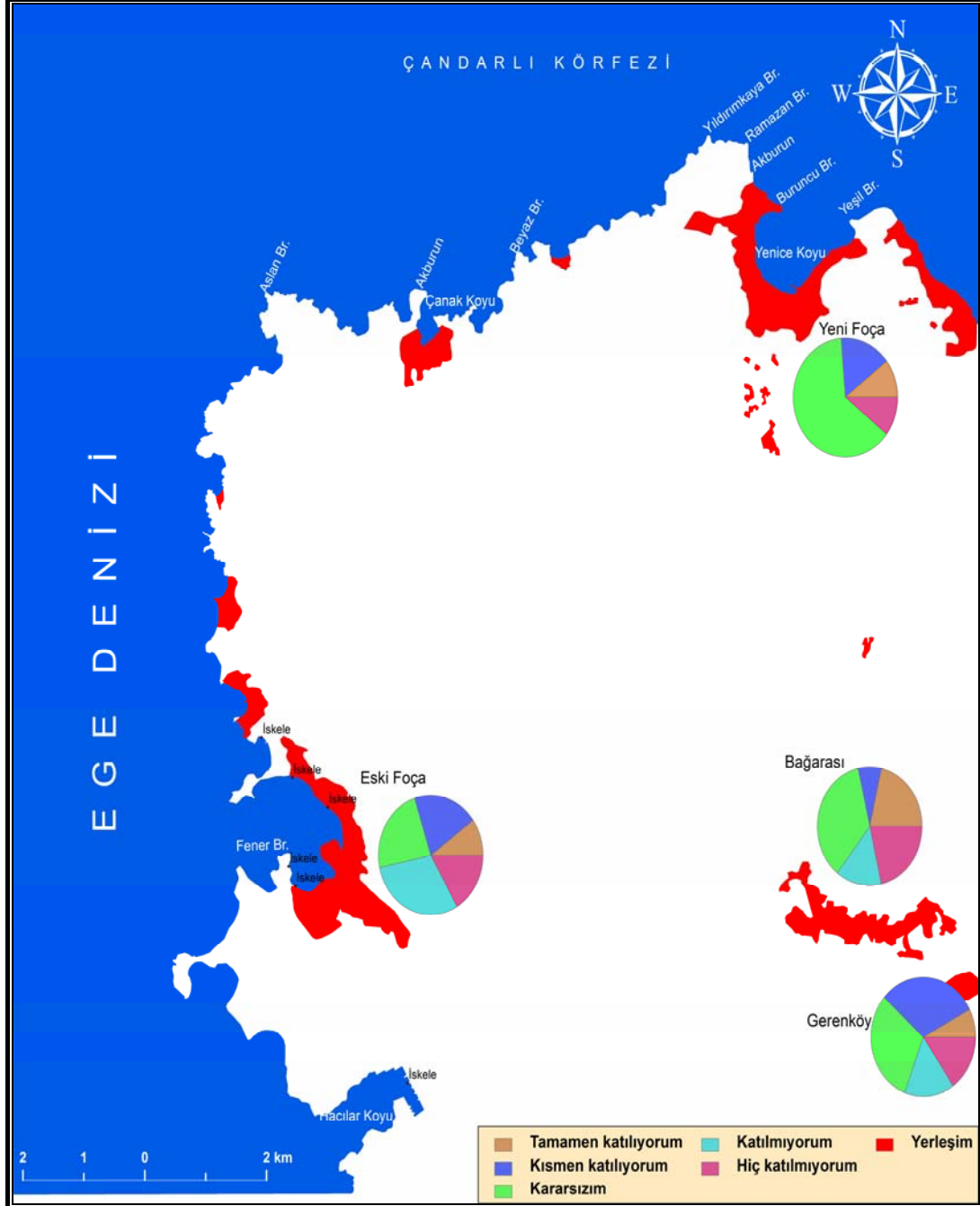
Turizm tesislerinin yapım aşamasında ve sonrasında çevresel etkileriyle ilgili öğrenci velilerinin görüşleri ortalaması 2,49'dur (Tablo 49). Foça halkı bu konuda orta seviyede duyarlılığın olduğunu düşünmektedir.

Şekil 77
Öğrenci Velilerinin “ Ulaşım Açısından Değerlendirildiğinde Foça, Güney Sahillerindeki Benzer (Çeşme, Bodrum, Alanya vb.) Turistik Kapasiteyi Taşıyabilir.” Önermesine İlişkin Görüşleri

Ulaşım olanakları açısından Foça'nın benzeri olan güney sahillerindeki gibi turistik bir kapasiteyi taşıyabileceği konusundaki öğrenci velileri görüşleri ortalaması 2,43'dür (Tablo 49). Orta seviyede katılıma yakın olan bu sonuca göre Foça'da ulaşım alanında bazı yatırımların yapılması gerekmektedir.

Şekil 78
Öğrenci Velilerinin “ Turistik Tesisler Kıyı Kullanımı Açısından Daha Çok Olumsuz Etki Yaratmaktadır.” Önermesine İlişkin Görüşleri

Foça ilçesinde, öğrenci velilerinin turistik tesislerin kıyı kullanımı açısından etkileriyle ilgili görüşleri ortalaması 3,06'dır (Tablo 49). Buradan hareketle bu sorunun öğrenci velilerini kararsız bıraktığı söylenebilir.

6.7. Yedinci Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Yöre Halkının Turizmin Etkisi Üzerindeki Görüşleri Arasında Yaşadıkları Bölgeye Göre Anlamli Bir Farklılık Var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmanın yedinci alt probleminde, turizmin yarattığı ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sonuçların Foça halkı üzerindeki etkisinin, öğrenci velilerinden oluşan deneklerin kırsal ve kentsel alanda yaşamasına göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın yedinci alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrenci velilerinin görüşleri kentsel ve kırsal alanda yerleşimine göre ayrılmış ve görüş farklılığı olup olmadığı sınıanmıştır. Bu amaçla öğrenci velilerinin görüşlerinin; Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları hesaplanmış, t-testi yapılmıştır.

Tablo 50’de belirtilen sonuçlara göre, turizm ile ekonomi arasında kurulan ilişkiler ile genel olarak turizmin etkileri kentsel ve kırsal alanlara göre önemli bir farklılık göstermektedir.

Kentsel alanların turizm yatırımları ve turistlerle kurulan ilişkilerde kırsal alanlara oranla daha çok doğrudan etkiler alması bu farklılığın en önemli nedenlerinden birisi olarak görülmektedir.

Kırsal alanlarda, kentsel alanlardaki hizmet sektörü ağırlıklı ekonomik görünüm yerine birincil sektör olarak tarımın ön plana geçmesi bu farklılığın diğer önemli bir nedeni olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 50
**Kırsal ve Kentsel Alanlara Göre Öğrenci Velilerinin Turizmin Nüfusun Sosyo-
Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi İle İlgili Görüşlerinin Aritmetik
Ortalamaları, Standart Sapmaları ve T- Testi Sonuçları**

Alt Ölçekler	Gruplar	n	O	SS	t	sd	Önem Denetimi
Turizm Ekonomi İlişkisi	Kentsel Alanlar	49	19.7	5.07	3.29	74	Fark Önemli p<0.05
	Kırsal Alanlar	27	16.0	3.70			
Turizmin Sosyo- Kültürel Etkileri	Kentsel Alanlar	49	34.12	5.12	1.93	74	Fark Önemsiz
	Kırsal Alanlar	27	31.18	8.15			
Turizmin Çevresel Etkileri	Kentsel Alanlar	49	23.51	6.03	0.31	74	Fark Önemsiz
	Kırsal Alanlar	27	23.07	5.33			
Genel	Kentsel Alanlar	49	77.29	11.41	2.42	74	Fark Önemli p<0.05
	Kırsal Alanlar	27	70.26	13.33			

6.8. Sekizinci Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Yöre Halkının Turizmin Etkisi Üzerindeki Görüşleri Arasında Cinsiyet Durumuna Göre Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmanın sekizinci alt probleminde, turizmin yarattığı ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sonuçların Foça halkı üzerindeki etkisinin, öğrenci velilerinden oluşan deneklerin cinsiyet durumuna göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

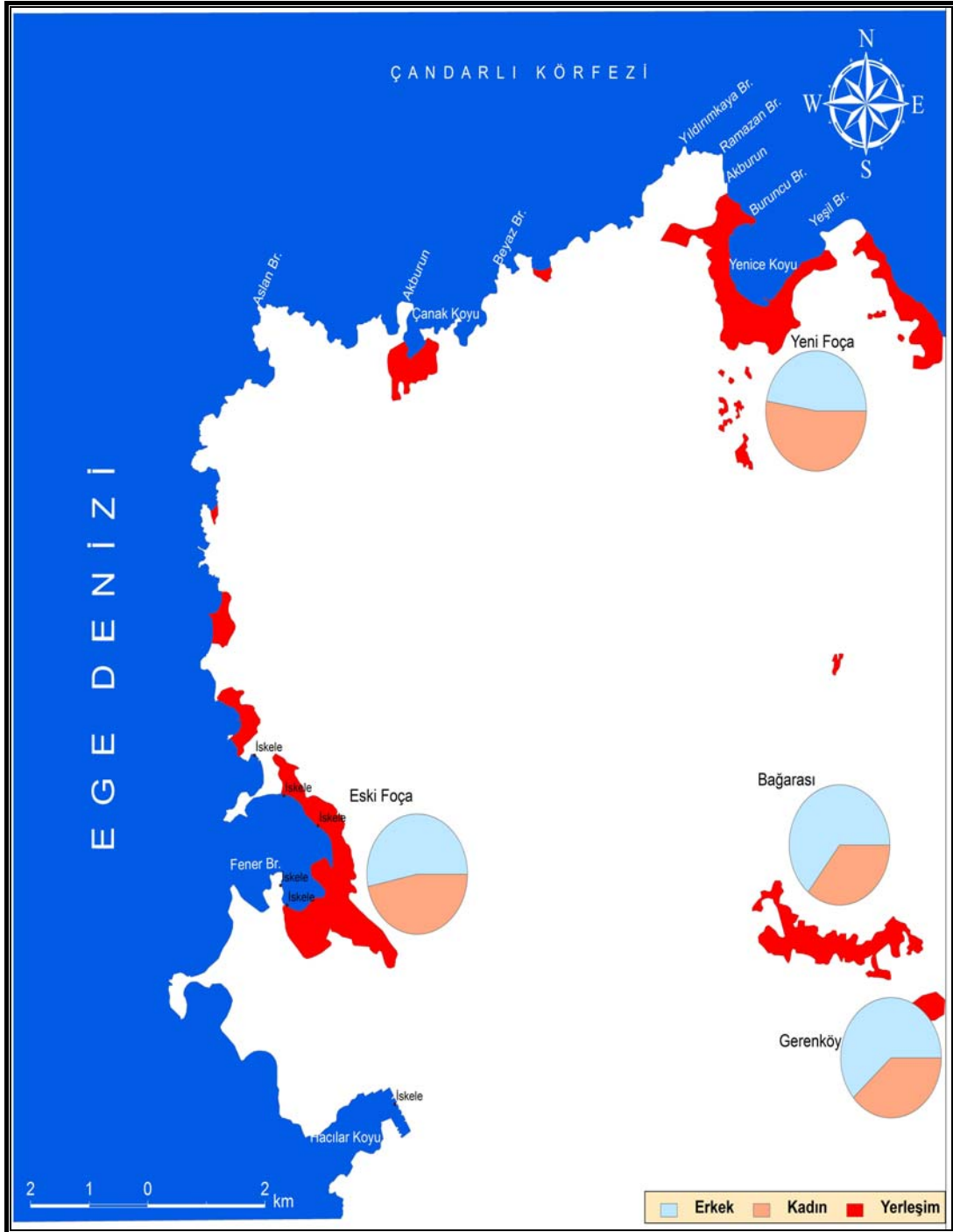
Araştırmanın sekizinci alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrenci velilerinin görüşleri cinsiyet durumuna göre ayrılmış ve görüş farklılığı olup olmadığı sınıanmıştır. Bu amaçla öğrenci velilerinin görüşlerinin; Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları hesaplanmış, t-testi yapılmıştır.

Tablo 51
Cinsiyet Durumuna Göre Öğrenci Velilerinin Turizmin Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkisi İle İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları, Standart Sapmaları ve T- Testi Sonuçları

Alt Ölçekler	Cinsiyet	n	O	SS	t	sd	Önem Denetimi
Turizm Ekonomi İlişkisi	Bay	42	17.93	4.90	-0.84	74	Fark Önemsiz
	Bayan	34	18.88	4.99			
Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri	Bay	42	32.26	6.22	-1.23	74	Fark Önemsiz
	Bayan	34	34.09	6.70			
Turizmin Çevresel Etkileri	Bay	42	24.26	4.84	1.54	74	Fark Önemsiz
	Bayan	34	22.24	6.62			
Genel	Bay	42	74.45	12.50	-0.26	74	Fark Önemsiz
	Bayan	34	75.21	12.69			

Tablo 51’de belirtilen sonuçlara göre, turizmin nüfusun sosyo-ekonomik yapısında yarattığı değişimlerle ilgili cinsiyete göre önemli bir farklılık bulunmamaktadır.

Şekil 79
Öğrenci Velilerinin Cinsiyet Durumu

Araştırmamıza katılan deneklerin bir bölümünü oluşturan öğrenci velilerinin Yeni Foça beldesi dışında çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır.

6.9. Dokuzuncu Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Yöre Halkının Turizmin Etkileri Üzerindeki Görüşleri Arasında Yaş Gruplarına Göre Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmanın dokuzuncu alt probleminde, turizmin yarattığı ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sonuçların Foça halkı üzerindeki etkisinin, öğrenci velilerinden oluşan deneklerin yaşına göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrenci velilerinin görüşleri yaşlarına göre ayrılmış ve görüş farklılığı olup olmadığı sınanmıştır.

Bu amaçla öğrenci velilerinin görüşlerinin; Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları hesaplanmıştır.

Tablo 52
Foça İlçesi Öğrenci Velilerinin Yaş Grubuna Göre Turizmin yarattığı Etkiler ile İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Ölçekler	Yaş Grupları	N	O	SS
Turizm Ekonomik İlişkisi	2.00	13	19.77	5.45
	3.00	18	17.11	3.72
	4.00	24	18.42	4.59
	5.00	21	18.48	5.89
Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri	2.00	13	34.08	5.67
	3.00	18	33.39	6.72
	4.00	24	34.46	6.19
	5.00	21	30.62	6.74
Turizmin Çevresel Etkileri	2.00	13	23.54	5.16
	3.00	18	22.72	5.98
	4.00	24	23.71	5.35
	5.00	21	23.38	6.67
Genel	2.00	13	77.38	11.67
	3.00	18	73.22	12.55
	4.00	24	76.58	10.13
	5.00	21	72.47	15.39

Tablo 52 incelendiğinde, öğrenci velilerinin yaş gruplarına göre, turizmin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerinin öğrenci velilerine etkisi ile ilgili görüşleri arasında farklılıklar olduğu görülmektedir.

Öğrenci velilerinin yaş gruplarına göre görüşlerinin ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığını anlamak için Varyans Çözümlemesi uygulanmış ve sonuçlar tablo 53’ de verilmiştir.

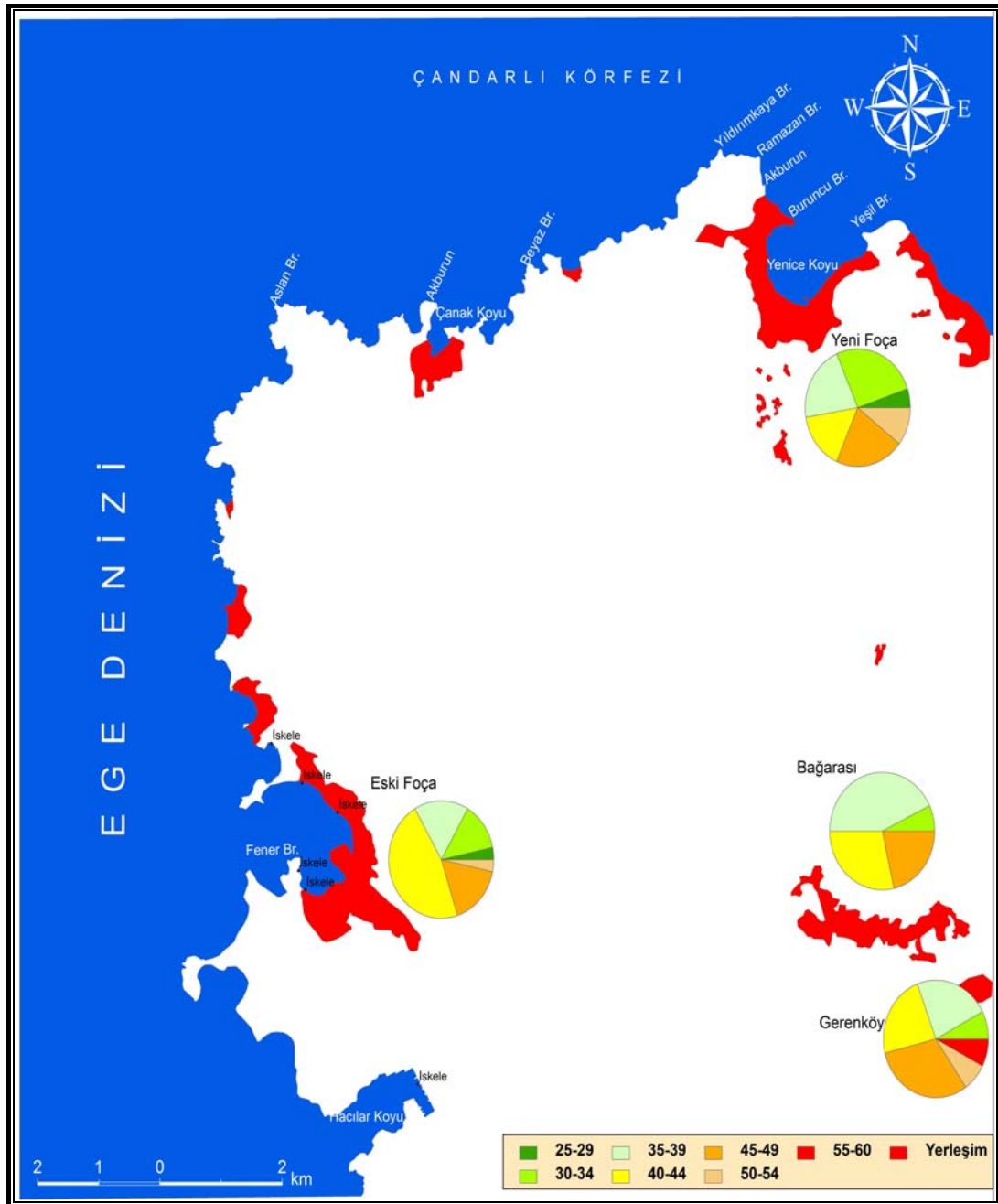
Tablo 53
Öğrenci Velilerinin Yaş Grubuna Göre Turizmin etkileri ile İlgili
Görüşlerinin Varyans Çözümlemesi Sonuçları

Alt Ölçek	VK	KT	Sd	KO	F Değeri	Önem Denetimi
Turizm Ekonomi İlişkisi	Gİ GA GN	54.25 1769.16 1823.41	3 72 75	18.08 24.57	0.74	Fark Önemsiz
Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri	Gİ GA GN	187.42 2946.11 3133.53	3 72 75	62.47 40.92	1.53	Fark Önemsiz
Turizmin Çevresel Etkileri	Gİ GA GN	10.66 24.76.75 2487.41	3 72 75	3.55 34.40	0.10	Fark Önemsiz
Genel	Gİ GA GN	321.37 11411.26 11732.63	3 72 75	107.12 158.49	0.68	Fark Önemsiz

Tablo 53’deki sonuçlara göre, turizmin yarattığı ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sonuçların öğrenci velilerine etkileri, öğrenci velilerinin yaşına göre önemli bir farklılık göstermemektedir. Örnekleme oluşturan öğrenci velilerinin genel olarak turizm merkezlerinde yaşanan değişimleri diğer turistik merkezlere (Çeşme, Kuşadası, Bodrum vb.) oranla daha az hissetmeleri nedeniyle, görüşleri arasında önemli bir farklılığın oluşmadığı değerlendirilmektedir. Turizm yerleşmesinde,

toplumun istihdam edilen önemli bir bölümü doğrudan ya da dolaylı olarak turizm sektöründen etkilenmektedir. Bu etkilerin birçok yaş grubunda da benzer şekilde kendini gösterdiği anlaşılmaktadır.

Şekil 80
Öğrenci Velilerinin Yaş Gruplarına Göre Durumu

6.10. Onuncu Alt Probleme (Turizm Yerleşmelerinde Yöre Halkının Turizmin Etkileri Üzerindeki Görüşleri Arasında Eğitim Durumuna Göre Anlamlı Bir Farklılık Var mıdır?) İlişkin Bulgular ve Yorumlar:

Araştırmanın onuncu alt probleminde, turizmin yarattığı ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sonuçların yöre halkı üzerindeki etkisinin, öğrenci velilerinden oluşan deneklerin eğitim durumuna göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın onuncu alt problemine yanıt verebilmek için, anketi yanıtlayan öğrenci velilerinin görüşleri eğitim durumlarına göre ayrılmış ve görüş farklılığı olup olmadığı sınıanmıştır. Bu amaçla öğrenci velilerinin görüşlerinin; Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları hesaplanmıştır.

Tablo 54
Foça İlçesi Öğrenci Velilerinin Eğitim Durumuna Göre Turizmin Etkileri ile İlgili Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Ölçekler	Gruplar	N	O	SS
Turizm Ekonomisi İlişkisi	2.00	33	16.82	4.61
	3.00	10	19.60	5.17
	4.00	17	19.47	5.68
	5.00	16	19.56	4.07
Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri	2.00	33	31.67	7.06
	3.00	10	33.80	7.21
	4.00	17	34.41	6.65
	5.00	16	34.13	4.05
Turizmin Çevresel Etkileri	2.00	33	22.79	4.77
	3.00	10	26.70	7.02
	4.00	17	22.06	6.28
	5.00	16	23.81	5.94
Genel	2.00	33	71.27	11.69
	3.00	10	80.10	15.93
	4.00	17	75.94	13.26
	5.00	16	77.50	9.78

Tablo 54 incelendiğinde, öğrenci velilerinin eğitim durumlarına göre,

turizmin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerinin etkisi ile ilgili görüşleri arasında farklılıklar olduğu görülmektedir.

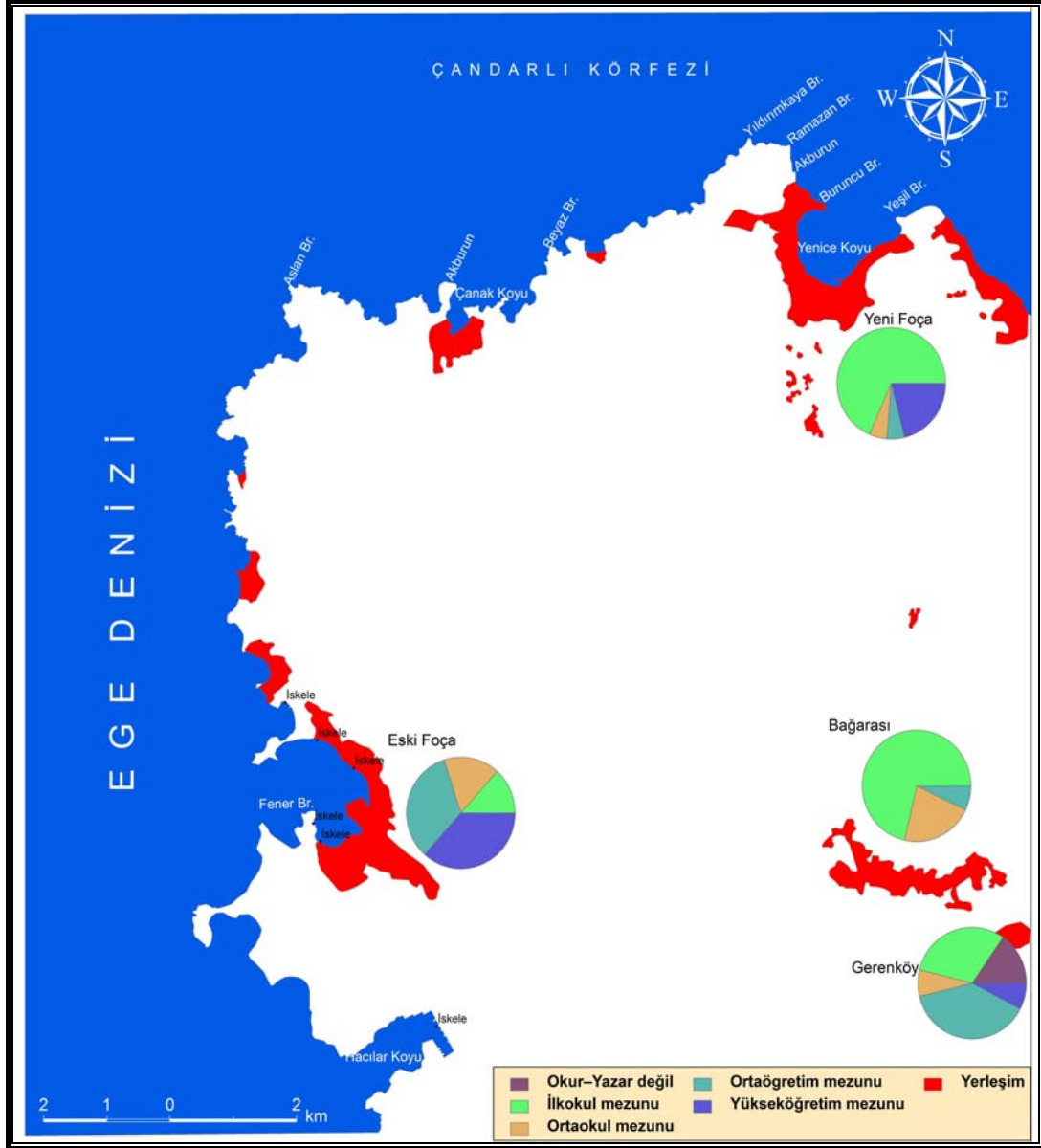
Öğrenci velilerinin eğitim durumlarına göre görüşlerinin ortalamaları arasındaki farkın önemli olup olmadığını anlamak için Varyans Çözümlemesi uygulanmış ve sonuçlar tablo 55’ de verilmiştir.

Tablo 55
Öğrenci Velilerinin Eğitim Durumuna Göre Turizmin etkileri ile İlgili Görüşlerinin Varyans Çözümlemesi Sonuçları

Alt Ölçek	VK	KT	Sd	KO	F Değeri	Önem Denetimi
Turizm Ekonomi İlişkisi	Gİ	137.93	3	45.98	1.96	Fark Önemsiz
	GA	1685.48	72	23.41		
	GN	1823.41	75			
Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri	Gİ	118.73	3	39.56	0.95	Fark Önemsiz
	GA	3014.80	72	41.87		
	GN	3133.53	75			
Turizmin Çevresel Etkileri	Gİ	154.41	3	51.47	1.58	Fark Önemsiz
	GA	2332.99	72	32.40		
	GN	2487.41	75			
Genel	Gİ	830.25	3	276.75	1.82	Fark Önemsiz
	GA	10902.39	72	151.42		
	GN	11732.63	75			

Tablo 55’deki sonuçlara göre, turizmin yarattığı ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sonuçların öğrenci velilerine etkileri, öğrenci velilerinin eğitim durumuna göre önemli bir farklılık göstermemektedir. Öğrenci velilerinin eğitim seviyesindeki farklılıklara rağmen, turizmin çeşitli alt kollarından doğrudan ya da dolaylı şekillerde etkilenmesi görüş farklılıklarını azaltıcı bir boyut olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 81
Foça İlçesi, Anket Uygulaması Yapılan Okullarda
Öğrenci Velilerinin Eğitim Düzeylerine Göre Durumu

Foça ilçesinde öğrenci velilerinden oluşan deneklere eğitim seviyelerine göre bakıldığında, en büyük payın % 40,79 ile ilkokul mezunlarına ait olduğu görülmektedir. % 22,37 orta öğretim mezunu, % 21,05 yükseköğretim mezunları ve % 13,16 oranında ise ortaokul ve dengi okul mezunu vardır. Okur-yazar olmayan velilerin oranı ise % 2,63'te kalmaktadır. Eski Foça ilçe merkezi olması ve turizmin asıl etkinlik sahasında yer almasının etkisiyle yüksek öğretim oranının arttığı yerleşme olarak göze çarpmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Türkiye, uzun dönemler boyunca uluslararası turizm potansiyelini artırma çabasına girmiş ve döviz dengelerini sağlayarak kalkınma hamlesine katkı sağlaması için turizme umut bağlamıştır. Ancak ülkemizin turizm olgusunda ilk gelişimi daha çok ikincil konutlar çerçevesinde ve iç talepler doğrultusunda şekillenmiştir. Bu şekillenmede Ege ve Akdeniz bölgeleri sahil kuşağının ayrı bir önemi bulunmaktadır. Ege bölgesinin girintili ve çıkıntılı olan bu sahil kuşağında, birçok körfez ve koy boyunca kurulmuş olan önemli turistik yerleşmelerden birisi olan Foça ilçesi, özellikle 1980’li yıllardan itibaren gösterdiği gelişimle önemli bir merkez olma yolunda ilerlemektedir. Ege Bölgesi’nde Edremit’ten başlayan ve Marmaris’e kadar uzanan kıyı kuşağı çizgisinde, İzmir gibi bir büyükşehir bağlı olan Foça bu avantajını özellikle ulaşım imkanları ve rekreasyon faaliyetleri yoluyla da kullanmaktadır.

Foça ilçesinin kentsel görünüm kazanmasında, günümüzde en önemli ekonomik etkinlik alanı olarak karşımıza turizm çıkmaktadır. Yapısal ve mekânsal değişiklere neden olan turizm etkinlikleri, alansal ve işlevsel boyutlarıyla gelecekte de en önemli kaynak olma özelliğini sürdürecektir. Foça ilçesinin kentleşme politikasında turizm işlevli alanlar önemli bir yer kaplamaktadır.

Foça İlçesinin kalkınmasında etkili olan yatırımların yönünü turistik işletmeler ve tamamlayıcı tesisler belirlemektedir. Bu durumun önemli etkilerinden birisi şüphesiz aşırı yapılaşma sorunu olarak belirlemektedir. Bu sebeple, gündeme gelen en önemli olumsuzlukların başında, ilçenin 18. ve 19. yüzyıldaki yapılarından oluşan kent dokusunun bozulmaya başlamasıdır. Çünkü Foça’da turizmin taleplerine cevap verebilmek amacıyla kıyı kullanımı ve bu çevredeki kentleşme en üst seviyede tutulmaktadır.

Turizmin gelişim dönemleri çoğunlukla plansız gerçekleşmiş ve adeta kıyıları yağmalanmıştır. Kıyı boyunca gelişen turizm, hizmet sektöründeki kapasiteyi ve dolayısıyla istihdamı çoğaltırken, tarım alanlarında ise azalmalara neden olmuştur.

Yerel yönetimlere kentleşme sürecinde önemli görevler düşmektedir. Tarım sektörünü daha çok daraltmadan, turizmle birlikte orantılı bir gelişim için çözümler aranmalıdır. İmar planlarında tarım alanlarını da içine alacak ve korumacı bir yaklaşım sergilenmelidir. Sürdürülebilir yöresel bir kalkınma yönüyle doğal ve tarihsel kaynakların korunarak gelecek kuşaklara da sağlıklı şekilde aktarılması gerekmektedir. Bu aynı zamanda bölgeye uygun turistik çeşitliliğin geliştirilmesiyle de ilgili olmaktadır. Foça ilçesinde peyzaj bozulmaları görsel kaliteyi de beraberinde düşürmektedir. Doğal bitki örtüsü, su kaynakları, kıyı alanı ve tarım alanları üzerindeki baskının en aza indirgenmesi için planlı gelişim özellikle üzerinde durulması gereken konu olarak belirlemektedir.

Foça'da çevre kirliliği çok üst boyutlarda olmamasına karşın, özellikle turizm dönemlerinde artması sebebiyle, bir risk olarak görülmektedir. İkincil konut alanları başta olmak üzere turistik tesislerin atıkları kıyı alanları üzerindeki ilk göze çarpan kirlilik kaynaklarıdır. Yerel yönetimlerin bu konularla ilgili denetimlerini arttırması gerekmektedir. Tarihsel kaynakların bulunduğu arazilerdeki kaçak yapılaşmalara dikkat edilmeli ve önlenmelidir. Korumacılık anlayışı aynı zamanda kamu sağlığını da yalından ilgilendirmektedir. Turizmin yarattığı çevresel etkiler en aza indirgenip, sürdürülebilir bir anlayışla hareket edilmelidir. Kentleşme planlarının bu anlamda doğal dokuyu da dikkatle koruması önceliği olmalıdır. Günübirlük gelişim politikaları yörenin çevresel kirliliğini daha da arttıracaktır.

Turizm, kendine özgü durumdaki ürün yapısı ile klasik anlamdaki planlama çalışmalarından ayrılmaktadır. Bu sebeple turizm planlamalarının ana eksenini Foça'da, sadece ekonomik getirileri en üst düzeye çekmek olamamalıdır. Turizm planlamaları sürdürülebilir bir olgu olarak algılanmalı ve kısa vadede yüksek gelir elde edebilmek uğruna doğal, tarihsel ve kentsel kaynaklar feda edilmemelidir. Bu temel varsayımlardan hareketle planlama sürecine tüm kurumların yanı sıra sivil toplumun da katkısı gerekmektedir. Turizm planlaması merkezi bir anlayışın sonucu olmak yerine, ilgili tüm sektör tabanını da içine alan bir süreç olarak görülmelidir. Planlama sürecinde kamu, girişimci tabaka ve sivil örgütlenmeler bir arada ve etkin olarak planlama içerisindeki rollerini üstlenmelidir. Pazarın değişen ihtiyaçlarının göz önüne alınması ve gelecekteki değişimlerin daha iyi belirlenmesi gerekliliği

nedeniyle, bu birliktelik ayrı bir önem taşımaktadır. Standartları düşük ve elemanları kontrolsüz turizm gelişiminden kurtulmanın önemli bir yöntemi; tüm kesimlerin birlikte ortak bir karar alma süreci içerisinde yer almasıdır.

Türkiye'nin özellikle sahil kuşağı boyunca Foça gibi özellikli bölgeleri ekoturizm yönüyle de üst düzey bir ilgiyi gerektirmektedir. Bu gün birçok yörede olduğu şekliyle Foça'da da farklı bir gündemle ele alınması gereken alanlar mevcuttur. Kıyı alanlarının kullanımı esnasında su altına ait yaşam ve canlıların tanıtımında eğitsel yaklaşımlar sergilenmelidir. Yörenin az bulunan bitkilerinin tanıtımında da benzer yaklaşım, aynı zamanda ulaşım ve turistlerin eğitime de bağlı görünmektedir. Bu bakış açısına göre başta ikincil konutlar olmak üzere, marinalar, liman alanı ve koylardaki tesisler uzun dönemli kaynak-girdi bakışıyla sürdürülebilir olarak gelişime açılmalıdır. Çevrenin ağırlıklı gelişimine uygun olmayan yapılaşmaların önüne geçilmesi hayati önem arz etmektedir. Foça yöresinde bu bağlamda gelişim planlamasında yersel özelliklerin titizlikle korunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir turizm yöresinde olduğu gibi Foça'da da ayırt edici karakteristikler ancak bu yolla geleceğe taşınabilir.

Foça turizminin bugünkü görünümünde gelişen turizm türü deniz kaynaklarına bağlıdır. Koylarda yer alan adaların turizme kazandırıldığından söz edilemez. Turistik potansiyel arz eden bu adalar, tesislerde konaklayan turistlerin katılımının sağlanacağı turlarla yeni bir kaynak olarak kullanılabilir. Bu potansiyel, sakin bir ortam özleminde olan turistler içinde farklı bir çekicilik oluşturacaktır. Gerekli olan altyapının, öncesinde bu adalara taşınması gerekmektedir. Örneğin; kır lokantaları ve gezi yolları bunlardan bazılarıdır. Foça kıyıları boyunca kuzey yönünde uzanan Mersinaki koyları çadır ve kamping turizmi için ideal alanlar olarak görünmektedir. Bu aynı zamanda koylarda aşırı yapılaşmanın da önüne geçebilecek bir değer olarak da algılanmalıdır. Korunaklı olan bu koylar boyunca yat turizmi geliştirilebilir ve turistik potansiyele bu yolla belli oranda bir katkı sağlanabilir. Uygun doğal koşullara rağmen Foça'da yat turizmi bir gelişim gösterememiştir. Büyükdeniz içerisinde yer alan liman alanı, tek başına büyük bir turistik potansiyeli karşılayabilecek özellikte değildir.

Foça halkı turiste karşı ilgili ve hoşgörülü bir görünüm içerisinde olmasına rağmen, dil uyumsuzluğu tam anlamıyla çözülmüş bir sorun değildir. Turizm eğitiminin ve hizmet anlayışının eksiklerinden bir tanesi olarak da yabancı dillerde nitelikli eleman eksikliğidir. Güney sahillerindeki Çeşme, Bodrum, Kuşadası gibi benzerlerine oranla daha sakin bir görünümde olan Foça ilçesi, bu özelliğini sürdürebilmek ve daha sakin bir ortam arayışında olan turistlerin bu taleplerine cevap verebilmek için, diğer turistik beldelerde olduğu şekliyle aşırı ve plansız kentleşmeden uzak kalmalıdır. Yapılan tesislerde spor alanları, yüzme havuzu, cafe-bar gibi yan tesislerin azlığı da turistlerin eksikliğini hissettiği diğer bir noktadır.

Foça ilçesinin toplumsal ve kültürel görünümünde diğer kıyı kentlerinde olduğu gibi turizm, istihdamı artırıcı ve geçim kaynaklarını değiştirici bir özelliğe sahiptir. Yerli halk açısından, turizmle birlikte sosyo-kültürel düzey, genel olarak değişim göstermiştir. Yaşam biçimi, giyim, kültürel özelliklerde zaman içerisinde bu değişim, Ege'nin bu şirin yöresinde kendisini göstermiştir. Turistler üzerindeki etkisi bakımından, yörenin bozulmalara rağmen yine de örneklerine nazaran doğal denilebilecek bu özellikleri diğer bir çekicilik kaynağıdır.

Foça'da turizmin mevsimlik özellikte olması bu sektörde istihdam olanların ve işletme sahiplerinin yaşadığı temel sorunlardan bir tanesidir. Turizmle ilgili politikaların geliştirilmesi sürecinde, turizmin yıl içerisinde daha yaygın hale getirilmesi ve çeşitlendirilmesi için çareler aranmalıdır. Turizm işletmelerinin yıl içerisinde de tüm etkinliklerinin aktif biçimde sürdürülmesi gerekmektedir. Bu amaçla işletmelerin yaz dönemlerinde başta olmak üzere yıl boyunca kapasitelerini tam olarak kullanabilmeleri yönünde yasal düzenlemeler yapılabilir. Kamuoyunda tatil görüşünün yıl boyunca sürmesi için ortak bir anlayış bulunmamaktadır. İç ve dış turizmde hissedilen bu ortak eksiklik, sorunun merkezindeki nedendir.

Foça'nın son yıllardaki turizm deneyimi göz önünde tutularsa iç ve dış kaynaklı sosyal kesimleri kapsayan ve hizmet anlayışını buna göre şekillendiren bir yöre konumunda olduğu görülecektir. Foça ilçesinde çok sayıda lüks otelin bulunmaması bunu destekler niteliktedir. Daha çok aile pansiyonları ve 3 yıldızlı otellerden oluşan konaklama tesisleriyle göze çarpan Foça'da, arazinin genel yapısı

düşünüldüğünde, yörenin kapasitesi geniş olmakla birlikte düşük yatırım maliyetleri gerektiren sosyal turizm tesisleri açısından da uygun olduğu görülecektir. Planlama çalışmalarının yapıldığı süreçte, sosyal kesime hitap edecek tesislerin, turizm mevsimi dışındaki dönemlerde gençlik turizmi gibi farklı türden kuşaklara hizmet verecek biçimde tasarlanmasında yarar bulunmaktadır. Turistik gelişimin getireceği kapasite kullanımındaki artış doğrultusunda, bilişimde etkili bir program kullanımı zorunlu kılınmalıdır. Yeni çekiciliklerin ve gelişim alanlarının tanıtıldığı harita ve broşürler hazırlanmalı, ağırlama açısından eğitim programlarına ağırlık verilmelidir. Kamuoyunda turizm bilincini yerleştirmek üzere seminerler düzenlenebileceği gibi yeni teknolojilerden yararlanılarak elektronik bilişim ekipmanları da kullanılmalıdır.

Foça ilçesinde turizm sektörünün çeşitli alanlardaki etkisi eğitim çağındaki kuşak tarafından yeterince idrak edilememiştir. Bu değerlendirme Foça ilçesinde ilköğretim öğrencileri üzerinde uygulanan anketlerden elde edilen bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Turizm sektörünün daha iyi kavranabilmesi ve gelecek nesillerde sürdürülebilir bir anlayışın oluşması için milli eğitim programlarında “ seçmeli turizm” dersi konulabileceği görüşümdedir.

Sonuç olarak, Foça’da turizmin yörenin kalkınması ve sosyo-ekonomik görünümünde derin etkileri bulunmaktadır. Turizmin gelişimi desteklenirken, sürdürülebilir bir anlayış gösterilmelidir. Turizmin yarattığı olumsuz çevresel etkiler ve çarpık kentleşmenin sonuçlarına karşılık, akılcı ve çevreci politikalar desteklenmelidir. Eğitim çağındaki nüfusun yaşam biçimi ve meslek eğilimlerinde farklı etkileri bulunan turizm olgusu, müfredat programlarında yeni bir bakış açısıyla ele alınmalıdır. Foça ilçesinin turizm etkinlikleri, yıl boyunca yayılacak şekilde ve çeşitlendirilerek artırılmalıdır. Foça’da turizm temel ekonomik etkinlik olmasına rağmen ikinci sektör konumuna gerileyen tarım desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- ATALAY İbrahim ve GÜMÜŞ Nevzat (1993). **İzmir İli Nüfusu**, Eğitim Bilimleri Dergisi, Dokuz Ey. Ün. Buca Eğit. Fak. Yayın Organı, Yıl:2 Sayı:4,
- ATALAY, İ. (1989). Türkiye’de Kıy yerleşmelerinin Arazi Degredasyonu Üzerindeki Etkileri. **Coğrafya Araştırmaları Dergisi**. Cilt 1, Sayı 1 (Şubat 1989)
- ATALAY, İ. (1994). **Türkiye Vejetasyon Coğrafyası**. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, ISBN: 975 95527 87
- ATALAY, İ. (2004). **Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği**. İzmir : Meta Basımevi, ISBN: 975-94965-7-7
- ATALAY, İ. (2004). **Doğa Bilimleri Sözlüğü**. İzmir : Meta Basımevi, ISBN: 975-94965-8-5
- AKURGAL, E. (2000). **Ege Batı Uygarlığının Doğduğu Yer**. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını ISBN : 975-018-0044-7
- 1988 **Turkish Population and Health Survey (TPHS)**, (1989): Hacettepe University Institute of population
- 1993 **Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA)**, (1993): Hacettepe Üniversitesi Nüfus Enstitüsü, Ankara,
- 1998 **Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA)**, (1999): Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, MEASURE DHS+ Macro International Inc., Ekim, Ankara
- Anonim (1978). **Türkiye’de Nüfus Yapısı ve Nüfus Sorunları 1973 Araştırması**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları D–25, Ankara.
- ATAUZ Akın (Proje Koordinatörü) (2003). **Türkiye’nin Nüfus ve Kalkınma Yazını: Eleştirel Bir Değerlendirme**, Türkiye Bilimler Akademisi Raporları Sayı 3,Ankara.

- BEHAR Cem (Proje Koordinatörü), IŞIK Oğuz, GÜVENÇ Murat, ERDER Sema ve ERCAN Hakan (1998). **Türkiye'nin Fırsat Penceresi Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri**, TUSİAD Yayın No: Tusiad-T/99-1-251, Ankara.
- GÜMÜŞ, Nevzat (1996). **İzmir'in Nüfus Yapısı, İzmir Kentinde Gündem 21'e Doğru** (Towards Agenda 21 in Izmir), İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayını, 1996, İzmir, ss. 15-25
- GÜMÜŞ, Nevzat (2001). **Internal Migration Between 1975 and 1990 in Turkey, First Turkish- Romanian Workshop on the Natural Environment and Sustainable Development, Buca Faculty of Education, 4-10 June, 2001, İzmir, Turkey**
- GÜVENÇ Bozkurt (1976). **Sosyal ve Kültürel Değişme**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları D-21, Ankara.
- SHORTER Frederic C. and GÜVENÇ Bozkurt (Editors) (1968). **Türkiye Demografyası**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları D - 13, Ankara.
- ÖZBAY F. Ve diğerleri (2001). **Nüfus ve Kalkınma**, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: **Toplum ve Göç, Bildiriler Kitabı**, TC Başbakanlık DİE ve Sosyoloji Derneği, 20-21-22 Kasım 1996 Mersin.
- Ümit Tatlıcan, **Orta öğretimde başarı, sosyo-ekonomik durum ilişkisi** Bergama İmam-Hatip Lisesi, Cumhuriyet Lisesi ve Bergama Lisesi son sınıf öğrencileri üzerinde bir araştırma, Ege Üniv. Sosyal Bilimler Enst., YL Tezi, 1990.
- Gözde Emekli, **Bergama'da turizm ve sosyo-ekonomik etkileri**, Ege Üniv. Sosyal Bilimler Enst., Doktora Tezi, 1998.
- Cemal Oruçoğlu, **Bergama ve çevresinde turizm faaliyetleri**, YL Tezi, İst. Üniv., Sosyal Bilimler Enst., 1998.
- AKŞİT, Bahattin, (1985). **Köy, Kasaba ve Kentlerde Toplumsal Değişme**. Turhan Kitabevi, Ankara.]

- DEMİRCİOĞLU, Güzin.A. **Turizm planlaması kapsamında Türk Turizminin planlamaya ilişkin öncelikleri ve Sosyal turizm planlaması (Foça Örneği)**, D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enst., 1997
- DİE, (1950). **Genel Nüfus Sayımı**, Türkiye Nüfusu. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE, (1955). **Genel Nüfus Sayımı**, Türkiye Nüfusu. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara,.
- DİE, (1960). **Genel Nüfus Sayımı**, Türkiye Nüfusu. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE, (1965). **Genel Nüfus Sayımı**, Türkiye Nüfusu. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE, (1970). **Genel Nüfus Sayımı İdari Bölünüş**, Foça Nüfusu. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE, (1975). **Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri** İzmir. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE, (1980). **Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri** İzmir, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE, (1985). **Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri** İzmir. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE, (1990). **Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri** İzmir, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE, (2000) **Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri** İzmir, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DPT. (1997). **Arazi Kullanımı ve Kıyı Alanlarının Yönetimi**. ONGAN S. E. (Danışman) Ulusal Çevre Eylem Planı. Ankara

- ERDER, Türköz, (1982). **Kentsel Bütünleşme**. Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı, Yayın No: 4, Ankara.
- ERGEN, Yaşar Bahri ve TEKEL, Ayşe, (1991). **Türkiye’de Toplu Konut Politikaları ve Konut Sorunu, Türkiye’de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi**, Sayfa: 466–470, İzmir.
- EREN, E. (2007). Foça. **National Geographic Türkiye Dergisi**. Sayı 74 (Haziran 7)
- ERİNÇ, S. (1996). **Klimatoloji ve Metodları**. İstanbul: ALFA Basım Yayım ISBN: 975-8052-28-4
- ERMAN, Tahire, (2001). **The Politics of Squatter (Gecekondu) Studies in Turkey: The Changing Representations of Rural Migrants in the Academic Discourse**. *Urban Studies*, Vol. 38, No. 7, 983–1002.
- FOÇA BELEDİYESİ, (1997) . **Geçmişten Günümüze Foça**. Ankara: Foça Belediyesi ve Ege Üniversitesi İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi, ISBN: 975-8221-01-9
- FOÇA BELEDİYESİ, (1998). **Foça Üzerine Yazılar**. İzmir
- FOÇA BELEDİYESİ, (2007). **Foça**. İzmir
- [HABITAT II, (1995). **Türkiye Ulusal Raporu ve Eylem Planı** (Taslak). Türkiye Ulusal Komitesi, İstanbul.]
- IŞIK, Şevket, (2000). **Bornova-Mevlana Mahallesinin (İzmir) Gelişim Süreci ve Sosyo-Ekonomik Yapısı**. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 111, İzmir.
- İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2005). **İzmir Kentsel Bölge Nazım İmar Planı**. İzmir : İzmir Büyük Şehir Belediyesi Planlama Müdürlüğü
- KAPLAN, S. (2001). **Kıyı Alanlarının Yönetimi ve Korunan Alanlar**.

- KARTAL, Kemal, (1992). **Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme**. Adım Yayıncılık, Ankara.
- KELEŞ, Ruşen, (2004). **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- KOÇ, Hülya, (1991). **Son Otuz Yılda Türkiye’de Konut Politikaları ve Konut Kooperatifleri Konut Üretimi, Türkiye’de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi**, Sayfa: 433–442, İzmir.
- KOÇMAN, A. (2002). **Ege Bölgesi Kıyı Alanlarının Kaderi ve Geleceği**. ÖZHAN, E. (Ed.) Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları IV. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı. Ankara
- KÖRHASAN, Meryem. (2005). “**Buca’da Gecekondulaşma ve Eğitim Üzerindeki Etkisi**” Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- MUTLUER, Mustafa (2000). **Kentleşme Sürecinde İzmir’de Toplu Konut Uygulamaları ve Sorunlar**. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 99, İzmir.
- ÖZYİĞİT, Suzan (1998). Fhokaia, Arkadaş Matbaacılık, İzmir
- SERGÜN, Ümit, (1993). **Türkiye’de kent nüfusu ve kentleşme hareketleri**, Bülten, İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, Sayı: 10, ss: 39–50, İstanbul
- SÖZER, Ali, (1991). **Kent Kültürü, Kentleşme, Türkiye’de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi**, Sayfa: 395–397, İzmir.
- TATLIDİL, Ercan, (1989). **Kentleşme ve Gecekondu**. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- TEKÇE, Belgin, (1973). **Migration to Cities in Turkey Estimates for 1955–1960 and 1965, Republic of Turkey Prime Ministry State Institute of Statistics**, Ankara.

• TÜMERTEKİN, Erol, (1973). **Urbanization and Urban Functions in Turkey. Publications of İstanbul University**, No: 1840, İstanbul.

• TÜRKOĞLU, Kamutay, (1991). **30 Yıl Sonra Gelen “Gecekondu İslahı/Yasallaştırma/Altyapı Projelendirmesi”**, Türkiye’de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, Sayfa: 414–427, İzmir.

• Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası

• Kıyı Kanunu 04.04.1990 Tarih ve 3261 Sayılı

İNTERNET KAYNAKLARI

• www.foca.bel.tr

• www.afag.org.tr

• www.kultur.gov.tr

• www.cevreorman.gov.tr

• www.meb.gov.tr

• www.tema.org.tr

• www.meteor.gov.tr

• www.mta.gov.tr

• www.tuik.gov.tr

• www.eskifoca.com.tr

• www.korieri.gov.tr

Ek 1
Fotoğraflar

Foto 1: Foça'nın Genel Görünümü

Foto 2: Foça Büyükdeniz

Foto 3: Foça Liman Alanı

Foto 4: Foça'da Balıkçılık

Foto 5: II. Mersinaki Koyu

Foto 6: Foça'da İkincil Konutlar

Foto 7: Foça Küçükdeniz

Foto 8: Metelik Ada

Foto 9: I.Mersinaki Koyu, Alçak Kıyı, Plaj Ve Günübirlik Turizm Tesisi

Foto 10: Foça Kıyıları

Foto 11: Foça Kıyı Alanında Kızılcamlar Ve Maki Bitki Örtüsü

Foto 12: Foça Kıyılarında Alçak Kıyı Tipi ve Plaj Alanı

Foto 13: Siren Kayalıkları

Foto 14: Siren Kayalıkları

Foto 15: Şeytan Hamamı

Foto 16: Pers Anıt Mezarı

Foto 17: Foça'ya Adını Veren Fok Balığı

Foto 18: Foça Kutsal Liman Alanı

Foto 19: Beş Kapılar

Foto 20: Foça Mimarisine Bir Örnek Oluşturan Öğretmen Evi

Ek 2 Öğrenci Anketi Formu

DEÜ Buca Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı Turizm Merkezlerindeki Nüfusun Sosyo-Ekonomik Yapısında Meydana Gelen Değişmeler ve Bunun Eğitimi Üzerindeki Etkisi Anket Çalışması										
		1- Anketörün adı-soyadı: 2- Anket Numarası : 3- Uygulama Tarihi :								
Kodlama Alanı		Veri Derleme Alanı (Anket Foça'daki İlk Öğrencileri Ve Ailelerinde Uygulanacak)								
(Bölüm A) ÖĞRENCİ BİLGİLERİ										
		4- Beldesi: 5- Köyü :								
		6- Okulu: 7- Mahallesi:								
		8- Cinsiyeti: 1- Erkek () 2- Kız ()								
		9- Kiminle yaşıyorsunuz? 1-Ailemle 2-Akrabalarımın yanında 3- Diğer (.....)								
		10- Anne ve babanız; 1- İkisi de hayatta 2- İkisi de hayatta değil 3- Annem hayatta değil 4- Babam hayatta değil								
		11- Anne ve babanız; 1- İkisi de öz 2- İkisi de üvey 3- Babam üvey 4- Annem üvey								
		12- Eviniz kaç odalıdır? (.....)								
		13- Size ait bir oda var mı? 1. Evet () 2. Hayır ()								
		14- Hayır ise; Aynı odada kaç kişi kalıyorsunuz? (.....)								
		15- Kaldığınız konutun durumu; 1) Mülkiyeti bize ait 2) Kira 3) Akrabalarımıza ait 4) Diğer (.....)								
		16-Boş zamanlarınızda çalıştığınız turistik bir işletme var mı ? 1. Evet () 2. Hayır ()								
		17-Evet ise; Ne tür bir işletmede çalışıyorsunuz ? 1. Otel 2. Restaurant 3. Turistik eşya satan bir mağaza 4. Diğer (.....)								
(Bölüm B) TURİZM KAVRAMI-MESLEK EĞİLİMİ										
			Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum			
		1-Turizm kavramı ile ilgili olarak derslerde öğrendiklerimiz yeterli değildir.								
		2-Turizm, Foça ekonomisi için en faydalı olan sektördür.								
		3-Turizm tesislerinden birinde çalışmanın eğlenceli olacağına inanıyorum.								
		4-Okulda aldığımız yabancı dil eğitimi yabancı turistlerle iletişim kurmanızda yeterlidir.								
		5-Foça turistik bakımdan daha çok gelişim göstermemelidir.								
		6-Tatil dönemlerini değerlendirmek için başka tatil merkezlerini tercih ederim.								
		7-Foça'nın tanıtımındaki en önemli unsur folklor balıklarıdır.								
		8-Foça'nın tarihsel dokusunun zenginliği turizme önemli katkı sağlamaktadır.								
		9-Foça'nın doğal güzellikleri birçok sahil yerleşmesinden daha iyi korunmuştur.								
		10-Yöremizin mutfak kültürü turizm potansiyelini artırmaktadır.								
		11-Foça'ya gelen turistlerin giyim tarzını kendi giyim tarzıma uygun bulmuyorum.								
		12-Turistlerin kültürel değerlerini kendime yakın buluyorum.								
		13-Turizm alanında öğretim veren bir meslek lisesinde, meslek yüksek okulunda ya da bir yüksek öğretim programında okumayı planlıyorum.								

Ek 3
Öğrenci Velisi Anketi Formu

(Bölüm A) VELİ BİLGİLERİ								
1-Beldesi:			2-Köyü:					
3-Mahallesi:								
4-Cinsiyeti:		Bay ()	Bayan ()					
5-Yaşı :								
6-Mesleği :								
7-Eğitim durumu : 1.Okur –Yazar değil 2. İlkokul mezunu 3. Ortaokul mezunu 4.Orta öğretim mezunu 5.Yüksek öğretim mezunu 6. Lisansüstü eğitim								
(Bölüm B) TURİZM-EKONOMİ İLİŞKİSİ				Tamamen katılıyor	Kısmen katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Hiç katılmıyorum
1-Foça'da ekonomiye en büyük katkıyı sağlayan sektör turizmdir.								
2-Foça'da turizm yatırımları istihdam sorunun çözümüne katkı sağlamaktadır.								
3-Foça'da inşaat sektörünün gelişmesinde turizmin çok önemli bir yeri vardır.								
4-Turizm, Foça'da hediyelik eşya sektörünün gelişimine katkıda bulunmaktadır.								
5-Turizm, Foça'da giyim sektörünün gelişmesinde çok önemli bir etkidir.								
6-Foça'da turizme yönelik yapılan yatırımları, yörenin kalkınması için yeterli bulmuyorum.								
7-Foça'da ekonomi bakımından en yüksek getiri turizm sektöründedir.								
8-Turizmin gelişimi Foça'da tarım alanlarının küçülmesine neden olmaktadır.								
(Bölüm C) TURİZMİN SOSYO-KÜLTÜREL ETKİLERİ				Tamamen katılıyor	Kısmen katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Hiç katılmıyorum
1-Turizmin gelişmesine bağlı olarak yörenize dışarıdan önemli ölçüde göç olayı meydana gelmiştir.								
2- Foça'da Turizmin ilerlemesiyle birlikte nüfusun yapısında değişimler meydana gelmiştir.								
3-Turizmin Foça üzerindeki kültürel etkileri olumsuz şekilde kendini göstermektedir.								
4-Kırsal yerleşmelerin (Köy) sayısında turizmin artışına bağlı olarak azalma görülmektedir.								
5-Turizm, kadınların iş hayatına katılımının artmasında etkili olmaktadır.								
6-Turizmin, eğitim çağındaki kuşağın gelenek ve göreneklere bakış açısından yarattığı etkiyi olumsuz buluyorum.								
7-Turizmin, eğitim çağındaki kuşak üzerindeki dinsel etkisini olumsuz buluyorum.								
8-Turizm, eğitim çağındaki kuşağın giyim tarzını değiştirmektedir.								
9- Foça'da turizmin gelişmesine bağlı olarak zamanla siyasi yaklaşımlar da değişmektedir.								
10- Yörenizde toplumsal yapı üzerinde turizmin yarattığı değişim açıkça gözlemlenebilmektedir.								
11- Turizm Foça'da dinsel yaklaşımlarda değişimlere neden olmaktadır.								
12- Foça'da turizmin gelişimi aynı zamanda bazı ahlaki değerleri değişime uğrattığı doğru değildir.								

(Bölüm D) TURİZMİN ÇEVRESEL ETKİLERİ		Tamamen katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
	1-Foça'daki turizm tesisleri yeşil alanlara duyarlı değildir.					
	2-Tarihsel doku turizm faaliyetlerinden zarar görmektedir.					
	3-Foça'da turizmin gelişmesinin önündeki en önemli engel tanıtım eksikliğidir.					
	4-Yabancı turistlerin ilgisinin azlığı yöremizde turizmin gerilemesine neden olmaktadır.					
	5-Askeri alanların çokluğu turistik yatırımları azaltmaktadır.					
	6-Foça'da turizm çeşitliliği yeterli seviyede değildir.					
	7-Turizm tesisleri, yapım aşamasında ve sonrasında doğal çevreyi bozacak etkiler yaratmaktadır.					
	8-Ulaşım açısından değerlendirildiğinde Foça, güney sahillerine benzer (Çeşme, Bodrum, Alanya vb.) turistik kapasiteyi taşıyabilir.					
	9-Turistik tesisler kıyı kullanımı açısından daha çok olumsuz etki yaratmaktadır.					